

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**AYDER (RİZE) TERMAL VE YAYLA TURİZM BÖLGESİNİN TERMAL
KORUMA VE TURİZM GELİŞİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Pey. Mim. Burcu ŞENKAYA FETTAHOĞLU

ARALIK 2010

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**AYDER (RİZE) TERMAL VE YAYLA TURİZM BÖLGESİNİN TERMAL
KORUMA VE TURİZM GELİŞİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Pey. Mim. Burcu ŞENKAYA FETTAHOĞLU

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"Peyzaj Yüksek Mimarı"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 10.11.2010
Tezin Savunma Tarihi : 21.12.2010**

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Öner DEMİREL
Jüri Üyesi : Yrd. Doç.Dr. Banu Çiçek KURDOĞLU
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ**

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ

Trabzon 2010

ÖNSÖZ

“Ayder (Rize) Termal ve Yayla Turizm Bölgesinin Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans programında yapılmıştır.

Yüksek lisans tez çalışma sürecinde; hazırladığım “Ayder (Rize) Termal ve Yayla Turizm Bölgesinin Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmayı bana önererek, diğer değerli ve önemli görevlerine rağmen, hiçbir zaman desteğini, zamanını ve imkanlarını esirgemeyen, çalışma süresince bilgi, kaynak ve deneyimlerinden yararlandığım, danışman hocam Sayın Prof. Dr. Öner DEMİREL’e en içten şükranlarımı ve saygılarımı sunmayı bir görev sayarım.

Çalışmalarım sırasında yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Hakkı YAVUZ’a, Yrd. Doç. Dr. Banu Çiçek KURDOĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam süresince desteğini esirgemeyen Araştırma Görevlisi Ertan DÜZGÜNEŞ’e ve Peyzaj Mimarı Yüksek Lisans Öğrencisi Mevlüt GÜNAYDIN’a teşekkür ederim.

Tez çalışmamda gerek arazide gerekse tez yazım aşamasında beni yalnız bırakmayan, maddi ve manevi destekleyen, yanımda olan beni bu güne getiren çok kıymetli aileme ve değerli eşim Ahmet FETTAHOĞLU’na şükranlarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans dönemi boyunca canım oğlum Onur Kaan’ın gösterdiği sabır ve anlayışına ayrıca minnettarım.

Burcu ŞENKAYA FETTAHOĞLU
Trabzon 2010

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
KISALTMALAR DİZİNİ.....	XI
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş	1
1.2. Turizm ile İlgili Kavramlar	4
1.2.1. Kırsal Turizm Kavramları.....	9
1.2.1.1. Yayla Turizmi ve İlgili Kavramlar	11
1.2.2. Termal Turizm ile İlgili Kavramlar.....	14
1.2.2.1. Termal Turizmin Özellikleri	17
1.2.2.2. Termal Turizm Tesisleri ve Çevresel Karakteristikleri	18
1.2.2.3. Termal Suların Sınıflandırılması.....	21
1.2.2.4. Termal Terapi Sözlüğü.....	22
1.2.3. Jeotermal Kaynaklar	23
1.2.3.1. Jeotermal Su Kaynakları	24
1.2.3.2. Kaplıca Suları (Ilıca -Çermik-Şifalı Sular).....	26
1.2.3.2.1. Kaplıca Tedavisi	32
1.2.3.3. Çamur Banyoları.....	33
1.2.3.4. Kür Merkezleri.....	33
1.3. Sağlık Turizmi	34
1.4. Spa & Wellness Turizmi	36
1.5. Tarihsel Süreç	38
1.6. Dünyada Su Kaynakları ve Termal Turizm	42
1.6.1. Dünyada Termal Turizm	44

1.6.1.1.	Dünyada Spa	47
1.6.2.	Türkiye’de Termal Su Kaynakları ve Termal Turizm	49
1.6.2.1.	Türkiye’ de Spa	53
1.6.2.2.	Türkiye’de Termal Turizmin Geri Kalma Nedenleri	54
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	57
2.1.	Materyal ve Yöntem	57
2.2.1.	Anketlerin Uygulamaları	59
2.2.1.1.	Ziyaretçi Anketi	59
2.2.1.2.	Uzman Anketi Uygulaması.....	59
2.2.1.3.	Görüşme Kılavuzu Tekniği	61
3.	BULGULAR.....	62
3.1.	Ayder (Çamlıhemşin) ve Yakın Çevresinin Sosyo-Ekonomik Açından Değerlendirilmesi ve Turizm Potansiyeli	62
3.2.	Rize İli Genel Bilgiler.....	63
3.2.1.	İklim Özellikleri.....	64
3.2.2.	Sanayi ve Ticaret.....	66
3.2.3.	Turizm	67
3.2.3.1.	Alternatif Turizm Türleri	70
3.2.3.1.1.	Termal Turizm	70
3.2.3.1.2.	Trekking (Doğa Yürüyüşü).....	70
3.2.3.1.2.1.	Yürüyüş Parkurları.....	70
3.2.3.1.3.	Rafting	71
3.2.3.1.4.	Jeep Safari	72
3.2.3.1.5.	Yamaç Paraşütü.....	73
3.2.3.1.6.	Helisky (Helikopterle Kayak)	73
3.2.3.1.7.	Dağcılık.....	74
3.2.3.2.	Doğal Turizm Değerleri	75
3.2.3.2.1.	Yaylalar	75
3.2.3.2.2.	Göller	76
3.2.3.2.3.	Taş Kemer Köprüler	76
3.2.3.3.	Kültürel Turizm Değerleri	77
3.2.3.3.1.	Dokumacılık ve El Örgüleri.....	77
3.2.3.3.2.	Bakırcılık	78

3.2.3.3.3.	Ağaç İşleri ve Bitkisel Örucülük	78
3.2.4.	Ulaşım.....	79
3.3.	Çamlıhemşin İlçesi Genel Bilgiler.....	80
3.3.1.	Tarihi Ve Coğrafi Yapısı.....	80
3.3.2.	Nüfus Durumu	82
3.3.3.	Çamlıhemşin İlçesi Sosyo-Ekonomik Durumu	83
3.3.4.	Bitki Örtüsü	83
3.3.5.	Fauna.....	90
3.4.	Ayder Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Merkezi	92
3.4.1.	Ayder Termal Turizm Merkezi.....	92
3.4.2.	Araştırma Alanında Planlamaya Dönük Etkinlikler	96
3.5.	Ayder Yaylası'nın Ziyaretçi Özelliklerinin-Önceliklerinin Analizi ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi	100
3.5.1.	Ziyaretçilerin Sosyo-Ekonomik Yapısı	100
3.5.2.	Ziyaretçi Analizi ve Öncelikleri	104
3.6.	Ayder Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi'nin Turizm Yapısı ve Özelliklerinin Uzman Anketi Uygulaması ile Değerlendirilmesi	116
3.6.1.	Uzman Anketi Değerlendirmesi Sonucu Ortaya Çıkan Bulgular	121
3.7.	Ayder Yaylasının Yönetimiyle İlgili Paydaşların (İlgili Grupların) Görüş ve Önceliklerinin Görüşme Kılavuzu ile Değerlendirmesi	124
4.	TARTIŞMA	138
5.	SONUÇLAR	147
6.	ÖNERİLER.....	152
7.	KAYNAKLAR	155
8.	EKLER	162
ÖZGEÇMİŞ		

ÖZET

Son yıllarda ülkemizin Doğu Karadeniz bölümü ve bölümde yer alan Rize İli sahip olduğu doğal ve kültürel çekicilikler nedeniyle doğaya dayalı çeşitli rekreasyonel ve turistik etkinliklerin yapılabildiği bir alan konumundadır. Özellikle Rize İli'ne bağlı Çamlıhemşin İlçesi sınırları içerisinde yer alan Ayder Turizm Koruma ve Gelişme Bölgesi, gerek sahip olduğu termal tesislerle ve gerekse yayla yerleşimi ile iç turizm bakımından giderek artan bir ziyaretçi talebiyle karşı karşıyadır.

Çalışma kapsamında termal turizm ve yayla turizmi kavramı, termal suların özellikleri ve sınıflandırılması hakkında bilgi verildikten sonra Dünya'da ve Türkiye'de sıcak ve şifalı su kaynakları ile sağlık turizmi konularında mevcut durum incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde yörenin iklimsel özellikleriyle doğal ve kültürel kaynak değerlerine ilişkin konular incelenerek analiz edilmiş, bölgede yer alan rekreasyonel ve turizm alanları tanımlanarak çalışma alanında planlamaya dönük çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca halkın ve ziyaretçilerin rekreatif ve turistik davranışları incelenmiş, bu etkinliklerden ve planlama kararlarının doğurduğu sonuçlardan kaynaklanan sorunların neler oldukları ortaya konulmuştur.

Bu ön etütlerden elde edilen bilgilerin ışığında hazırlanan anket formları yerli ziyaretçilere uygulanmış ve ayrıca hazırlanan görüşme kılavuzları ise, kamu kurum ve kuruluşları yöneticileri, yerel yöneticiler, özel ilgi grupları, sivil toplum örgütleri, medya temsilcileri gibi çok farklı sosyal gruplara uygulanarak işletme yetkilileri ile yüz yüze görüşmeler yapılmış olup bunun sonucunda veriler toplanmaya çalışılmıştır.

Bu değerlendirmeler ışığında, Ayder Termal Turizm ve Yayla Gelişim Bölgesi'nde geleceğe yönelik doğal ve kültürel kaynakların korunmasını sağlamaya dönük bütüncül planlama ile kırsal ekonomiyi destekleyecek turizm için ön görüşler ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Termal Turizm, Yayla Turizmi, Ayder Yaylası, Ayder Kaplıcası, Alternatif Turizm

SUMMARY

"Evaluation of Ayder (Çamlıhemşin -Rize/Turkey) Thermal and High Plateau Tourism Area For A Thermal Protection and Tourism Development"

In the recent years, with their natural and cultural attractions Eastern Blacksea region and Rize, which is located in this region, have become areas where tourism activities can be carried out. Especially Ayder Tourism Protection and Development Area is facing an increasing demand from national visitors, especially Ayder Tourism, Protection and Development Area, located in the Çamlıhemşin Province of Rize is facing an increasing demand from Turkish Visitors from all around Turkey owing to its Thermal Spa facilities and high plateau settlements.

In the scope of the study, after information is given about thermal tourism and high plateau tourism concepts and characteristics and classification of thermal waters, the existing situation of hot thermal waters and curing water sources and health tourism has been investigated. In the second part of the study, issues relating the climatic conditions, natural and cultural resource values were examined and analyzed; recreational and tourism areas located in the region were determined and information was given about ongoing work towards planning in the study area. Furthermore, recreational and tourism behavior of locals and visitors were examined, problems stemming from these activities and planning decisions were put forward.

Questionnaire forms prepared in the light of these pilot surveys were administered with Turkish visitors and in addition interviews were made with various social groups such as administrators of governmental organizations, local administrators, special interest groups, non-governmental organizations, media” representatives and face to face interviews were done with the enterprise representatives and data was collected.

In the light of these analyses foresights were put forward regarding tourism in support of rural economy and an integrated planning aiming at protecting the natural and cultural resources at Ayder Thermal Tourism and High Plateau Development Area.

Key Words: thermal tourism, high plateau tourism, Ayder high plateau, Ayder Thermal spa, alternative tourism

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Yayla Turizm Merkezi bulunan iller	13
Şekil 2. Jeotermal sistemdeki rezervuar, üretim ve reenjeksiyon	23
Şekil 3. Hidrolojik çevrimin şematik görünümü	25
Şekil 4. Türkiye’deki kaplıca tesislerinden görüntüler	28
Şekil 5. Masaj uygulaması	38
Şekil 6. Kervansaray Bursa Eski Kaplıca Planı	40
Şekil 7. Eski Kaplıca ve Kervansaray Termal Otel Plan ve Kesit	40
Şekil 8. Almanya- Çek Cumhuriyeti Termal Turizm Merkezleri.....	46
Şekil 9. Fransa – Japonya Termal Turizm Merkezleri	47
Şekil 10. Brenner’s Park Hotel&Spa, Baden Baden.....	48
Şekil 11. Inn Seiryuso, Japonya.....	49
Şekil 12. Rize İli’nin 1930’da görüntüsü	63
Şekil 13. Kito Yaylası-Kaçkarlar’da Bulut Gölü-Çamlıhemşin doğa manzarası	64
Şekil 14. Arı kovan ve petekleri- Dokuma tezgahı.....	66
Şekil 15. Balıklı Göl-Fırtına Deresi-Helisky	67
Şekil 16. Kaçkarlarda Helisky	74
Şekil 17. Anzer Yaylası-Palovit Şelalesi-Rize Kalesi-Nayla (Serender)	75
Şekil 18. Hemşin çorabı-sepet işçiliği-bakır işçiliği	79
Şekil 19. Fırtına Deresi	80
Şekil 20. <i>Rhododendron Ponticum L.</i> :Mor çiçekli orman gülü	90
Şekil 21. Dağ horozu	92
Şekil 22. Ayder’deki ev manzaraları	93
Şekil 23. Ayder Yaylası’nın konumu	94
Şekil 24. Ayder kaplıca binası-kaplıca görüntüleri	95
Şekil 25. Çevre Düzeni Planı.....	97
Şekil 26. Kaçkar Dağları Milli Parkı’nın konumu.....	99
Şekil 27. Doğu Karadeniz Turizm Master Planı.....	99
Şekil 28. Cinsiyet oranları	100
Şekil 29. Anket katılımcıları yaş oranları	101

Şekil 30. Anket katılımcıları eğitim durumları oranları	101
Şekil 31. Anket katılımcıları meslek oranları	102
Şekil 32. Anket katılımcıları gelir durumu oranları.....	102
Şekil 33. Anket katılımcıları ziyaretçi profili oranları.....	103
Şekil 34. Anket katılımcıları oturdukları bölge oranları.....	103
Şekil 35. Anket katılımcılarının gelmeyi çok tercih ettikleri ayların oranları	104
Şekil 36. Anket katılımcılarının geliş sıklıkları oranları	105
Şekil 37. Anket katılımcılarının kalma sürelerinin oranları	105
Şekil 38. Anket katılımcıların ulaşım şekilleri oranları	106
Şekil 39. Anket katılımcıların Ayder hakkında bilgi oranları	106
Şekil 40. Anket katılımcılarının Ayder dışında önem verdikleri diğer özelliklerin oranları.....	107
Şekil 41. Anket katılımcılarının ulaşım olanaklarını nasıl bulduklarının oranları	108
Şekil 42. Anket katılımcılarının konaklama olanaklarını nasıl bulduklarının oranları	109
Şekil 43. Anket katılımcılarının teknik yapı (elektrik, su vb.) olanaklarını nasıl bulduklarının oranları.....	109
Şekil 44. Anket katılımcılarının tarihsel ve kültürel değerlerin olanaklarını nasıl bulduklarının oranları.....	110
Şekil 45. Anket katılımcılarının turizm çeşitliliği olanaklarını nasıl bulduklarının oranları.....	110
Şekil 46. Anket katılımcılarının bitki ve hayvan varlığı olanaklarını nasıl bulduklarının oranları	111
Şekil 47. Anket katılımcılarının Ayder Turizm Merkezi'nde kaplıcalar dışında gerçekleşmesi öncelikli olanların oranları	111
Şekil 48. Anket katılımcıların Ayder Turizm Merkezi'ne geliş nedenlerinin oranları	112
Şekil 49. Anket katılımcılarının konaklama tercihleri	113
Şekil50. Anket katılımcıları için Ayder Turizm Merkezi'nde bulunan kaplıcaların ve çevredeki alanların sahip olduğu en önemli özellik	114
Şekil 51. Anket katılımcılarının alanla ilgili olumsuz buldukları konulardaki oranlar	115
Şekil 52. Anket katılımcılarının kullanım üniteleri hakkındaki eksikliklerin neler olduğuna dair verilen cevapların oranları	116

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Turizmde en çok gelir elde eden ülkeler	8
Tablo 2. Termal turizmin diğer turizm çeşitlerine göre birtakım üstünlükleri	18
Tablo 3. Soğuk-sıcak su kaynakları	26
Tablo 4. Kaplıca tesislerinin sınıflandırılması	30
Tablo 5. Termal suların değerlendirilmesinde sorumlu kuruluşlar ve görevleri	31
Tablo 6. Spa Merkezleri kapasitesi	36
Tablo 7. Kullanılabilir su miktarı	42
Tablo 8. Dünyadaki su dağılımı.....	42
Tablo 9. Uzman Anketi Örnek Soruları	60
Tablo 10. Akış diyagramı	62
Tablo 11. Rize İli iklim bilgileri I.....	65
Tablo 12. Rize İli iklim bilgileri II	65
Tablo 13. Rize turizm değerleri	69
Tablo 14. Rize turizm değerleri II	77
Tablo 15. Fırtına Deresi'ndeki belirlenen bazı parametrelerin aylık maksimum ortalama ve minimum değerleri.....	81
Tablo 16. Çamlıhemşin İlçesi genelinde toprak gruplarının dağılımı	82
Tablo 17. Çamlıhemşin nüfus tahminleri	82
Tablo 18. Ayder Yaylası'ndaki yapılaşmanın boyutu	93
Tablo 19. Uzman Anketi değerlendirilmesi	117
Tablo 20. Görüşme Kılavuzu soruları.....	125

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
Ispa	: Uluslararası Spa Birliği
Fıtec	: Uluslararası Termalizm ve Klimatizm Federasyonu
Who	: Dünya Sağlık Örgütü
M.T.A.	: Maden Tetkik Arama
Türsab	: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
Wto	: Dünya Turizm Örgütü
Aiest	: Uluslararası Turizm Uzmanlar Birliği
Spa & Wellness	: Latince " <i>Salus Per Aquam</i> " Sudan Gelen Sağlık
Kaf	: Kuzey Anadolu Fayı
Ssk	: Sosyal Sigortalar Kurumu
Türkap	: Kaplıca Talasso ve Kür Merkezleri Derneği
Espa	: Avrupa Kaplıcalar Birliği (European Spas Association)
Dpt	: Devlet Planlama Teşkilatı
Khgm	: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Gsmh	: Gayri Safi Milli Hâsıla
Oecd	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

1980’li yıllardan bu yana yaşanmakta olan küreselleşme olgusu ve egemen güçlerin belirlediği kavramlar, dünya coğrafyasındaki yeni şekillenmelerin ve farklı yaklaşımların önemli unsurları olmaktadır (Madison, 1995). Küresel ekonominin ilgi alanlarını arttırarak genişlemesi, yerkürenin doğal sistemleri ve kaynakları üzerindeki baskıları arttıran en önemli nedenlerdir.

Zengin tarihi, doğal mimarisi ve henüz el değmemiş çevre değerleri ile ülkemiz, dünyanın sayılı coğrafyalarından birine sahiptir. Birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan endüstrileşme süreci, benzer şekilde ülkemizde de yaşanmakta ve özellikle teknolojinin getirdiği üretim faaliyetleri yenilenemez kaynak niteliğinde olan doğal varlıklarımızı tehdit eder durumdadır.

Son yıllarda, küresel boyutlara ulaşan çevre sorunları insanların daha sağlıklı ve doğal ortamlarda yaşama ve tatil yapma isteklerini ön plana çıkarmaktadır. Bu olguya bağlı olarak, insanlar hem sağlıklarını korumak hem tatil yapmak üzere özellikle kaplıca sularından “şifalı sular” olan sulardan daha yoğun olarak yararlanmaya başlamışlardır (Ülker, 2002).

Termal su kaynakları ve bu kaynakların insan sağlığına yararları antik çağlardan beri bilinmektedir. Anadolu’da kurulan Etrüsk ve Hitit uygarlığında şifalı sular kutsal olarak değerlendiriliyordu. Antik dönemde “kutsal şehir” anlamına gelen Hierapolis, şifalı suları ile öne çıkarak yanı başında ve çevresinde birçok medeniyetin kurulmasına olanak sağlamıştır (Göksü, 2002).

Termal sularla ilgili tıbbi gelişmelerin ışığında çok eski çağlardan beri kullanılagelen, aslında turizm ve konaklamanın da temelini oluşturan kaplıcalar ve kaplıcalarda yapılan uygulamalar, gelişmiş konaklama sistemleri olan otellerle birleşerek “Termal Turizm Tesisleri” adı altında turizm literatürüne girmiştir (Güvenç, 2007).

Dünyada ve ülkemizde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde insanlar, aşırı sanayileşme, kentleşme ve kent yaşamının yarattığı çevre ve hava kirlenmesi, stres ve günlük hayatın yorgunluğu gibi sorunlarla insan sağlığının bozulması, iş gücü verimini azaltan nedenlerden dolayı dinlenmek, zinde kalmak amacı ile doğal ortama dönüşü

tatillerini termal merkezlerde geçirme ve modern tıbbın tedavi imkanlarının yanı sıra doğanın iyileştirme olanaklarından yararlanma arzusu hızla yaygınlaşmaktadır.

Termal (thermal) kelimesi Almancadan gelmektedir. Türkçede “kaplıca”, “içme”, “şifalı su” ya da “ılıca” olarak da kullanılmaktadır. Termal kavramı bilimsel olarak şifalı sıcak veya soğuk su kaynaklarından yararlanma tekniği anlamındadır (İzbrak, 1992).

“Şifalı sular: İçinde erimiş olan madenlerin bulunduğu ılık, sıcak, soğuk ve hastalıkları iyileştirmeye yarayan kaynak sulardır. Bunların bazıları içilir. Böyle kaynaklara, içme, içmece denir. Bazıları da yıkanmak yoluyla yararlı olur ki; böylelerine de kaplıca adı verilir” denilmektedir.

Termal turizm veya kaplıca turizmi; mineralize termal banyosu, içme, çamur banyosu gibi çeşitli türlerdeki yöntemlerin yanında iklim türü, fizik tedavi, rehabilitasyon, terapi, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerin birleştirilmesiyle yapılan kür uygulamaları için meydana gelen turizm hareketi olarak ta tanımlanmaktadır.

Dünyada sağlık ve termal turizmdeki gelişmelere paralel olarak ABD ve Avrupa’ da özellikle Almanya’da yeni tesisler açılmaktadır. Mevcut tesislerde köklü değişikliklere gidilmekte, bu düzenlemeler yalnızca hızla artan yaşlı nüfus için değil aynı zamanda çalışan ve sağlığını korumaya duyarlı orta yaş ve genç nüfusa hizmeti kapsamaktadır (Göksu, 2002).

Ülkemizde de turizm hareketlerinin özellikle yoğunlaştığı Akdeniz ve çevresi “güneş, deniz ve eğlence” üçgeninin odak noktası olarak uzun yıllar kitle turizminin yaşandığı bir bölge olmuştur. WTO (World Tourism Organization) örgütünün verilerine göre 2004 yılında uluslar arası turizme katılan 763 milyon kişinin 623 milyar dolarlık bir harcama yaptığı ortaya konmaktadır (WTO, 2005). Turizm bu çerçeveden ele alındığında ülkenin istihdam sorununa önemli bir katkısı olması yanında dünyada en hızlı gelişen ekonomik faaliyetlerden biridir.

Turizm ülkemiz içinde önemli bir ekonomik faaliyet alanı olup, 2004 yılında ülkemize gelen yabancı turist sayısı 17,5 milyon, turizm geliri ise 15,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılı itibari ile Türkiye, dünyada en çok turist alan ülkeler arasında %2,5’lik pazar payı ile 13.sırada yer almıştır. Bunun yanında en çok turizm geliri elde eden 10 ülke arasında ise 8. sırada bulunmaktadır (WTO, 2005).

Ülkemizde turizmin gelişmesinin ve turizm gelirlerinin GSMH içindeki payının her geçen gün artmasının sebebi turizm bakanlığının 1990’lı yılların başından itibaren “ turizm çeşitlendirilmesi ve diğer bölgelere de yaygınlaşmasını” ilke olarak benimsemesi ve yeni

alanları turizme açmasıdır. Turizm arz kapasitesinin yıl içinde ve yurt dışında (dört mevsim- 12 ay) yayılması amacıyla Turizm Bakanlığı 1987 yılından itibaren Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 22 adet yayla alanını "Turizm Merkezi" ilan etmiştir (Ek 10/4).

Ülkemizde turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte mevsimsel kıyı turizminin yanında 12 aylık zamana yayılan termal turizm önem kazanmaktadır. Termal turizmin, diğer turizm çeşitleri gibi belirli zamanlarda olmaması (Kış Turizmi, Yayla Turizmi), 12 ay hizmet sunması, bu sektörün ekonomik açıdan çok karlı olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemiz, ılıca-kaplıca tedavisinden faydalanan 8 milyon ziyaretçiye hizmet vermekte olup, "Avrupa Ilıcalar Birliği"nin üyesidir.

Doğu Karadeniz bölümü ve bu bölümde Rize İli, doğal ve kültürel bakımdan önemli çekiciliklere sahiptir. Rize İli; yayla, dağ, termal, kültür ve kuş gözlemciliği (ornito) turizmi başta olmak üzere rafting, helisky, kampçılık, fotoğrafçılık, dağ bisikletçiliği gibi doğaya dayalı çeşitli turistik ve rekreasyonel etkinliklerin yapılabildiği bir alandır. Bu nedenle Rize İli ve yakın çevresinde 1990 yılından itibaren iç turizm bakımından giderek artan ziyaretçi talebi gözlenmektedir (Somoncu ve Yılmaz, 2006). Bunda hiç şüphesiz Rize İli'nin en önemli turizm merkezlerinden biri olan Ayder Yaylası'nın varlığı ve bu yaylada modern bir kaplıca tesisinin bulunmuş olmasıdır. Ayder Yaylası'nda turizm hareketliliğinin başlangıcı olarak Ayder kaplıcalarının varlığı kabul edilebilir. Bu durum Ayder Yaylası'nın turizm çeşitliliğini de arttırmıştır.

Bu çalışmada özellikle amaç; Rize İli Çamlıhemşin İlçesi Ayder Termal ve Turizm Bölgesi'nde mevcut yayla kullanımları ile termal turizm, yayla turizmi ve kırsal rekreasyonun ortaya koyduğu ve kullanımlardan kaynaklanan gelişmeleri ve sorunları belirleyerek, sorunların çözümlenmesine nasıl yaklaşılabileceğini saptamaktır. Bu amaca ulaşmak için arazi çalışmaları, gözlemler, ziyaretçi anketi, uzman anketi ve görüşme kılavuzları kullanılmış ve ekolojik özelliklerinin saptanmasına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde alternatif turizm alanları olarak özellikle son yıllarda gündeme gelen yayla alanları ve yayla yerleşim bölgeleri içinde ayrıcalıklı bir konuda olan Rize İli Çamlıhemşin İlçesi Ayder Termal Turizm Bölgesi, barındırdığı doğal ve kültürel değerler nedeniyle de turizm açısından önemli potansiyel alan olarak öne çıkmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren hız kazanan bu yeni turizm şekli ile ilintili olan kavramların, özellikle, açıklanması gerekmektedir.

Kavramlar Şu sırada ele alınacaktır;

- Turizm ile İlgili Kavramlar
- Kırsal Turizm Kavramları
- Yayla Turizmi ve İlgili Kavramlar
- Termal Turizm ile İlgili Kavramlar olarak sıralanmaktadır.

1.2. Turizm ile İlgili Kavramlar

Dünyadaki en büyük kitle hareketi olan turizm en basit tanımı ile "Bir yerin tarihi ve doğal güzelliklerini görmek, tanımak, eğlenmek ve dinlenmek için yapılan gezi" dir. Ancak, günümüzde ulaşım imkanlarının daha kolay ve ucuz hale gelmesi, insanların geride bıraktıkları ile kolayca haberleşmesini sağlayan kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması sayesinde; turizm kavramı "asıl yaşadığı yerin dışında başka bir yere eğlence, tatil, kültür, arkadaş ve akraba ziyareti, aktif spor, toplantı, görev, iş, öğrenim, sağlık, transit vb. amaçlarla seyahat etmenin doğurduğu olaylar bütünü" olarak terimler sözlüğündeki yerini almıştır (URL 1).

Turizm kavramının kökenini, Latince dönme hareketini ifade eden "tornus" sözcüğü oluşturmaktadır. İngilizcedeki "touring" deyimini ile "tour" deyimleri de bu sözcükten türemiştir. "Tour" dairesel bir hareketi, bazı site ve yörelerin ziyaretini, iş ve eğlence amacıyla yapılan yer değiştirme hareketini ifade eder. "Touring" deyimini ise, zevk için yapılan, eğitsel ve kültürel özellik gösteren seyahatler için kullanılır. Özetle "tour" hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan kısa ya da uzun süreli seyahatleri ifade eder (Akat, 1997). Burada geçen "tour" kökü, bir hareketi, dolaşmayı ve başlangıç yerine geri dönüşü ifade eder. Turizm ve turistik kelimelerinin anlamını açıklamaya, tanımlamaya çalışırken dikkat edilecek ilk unsur; hareket ve geri dönüş olayıdır (Sezgin, 1995). Türkçede ise "Seyyah" kelimesi "turist", "seyahat" kelimesi ise "turizm" deyimlerinin karşılığıdır. Her ne kadar "turist", "turizm", "turistik" kavramları ilk kez İngilizler tarafından kullanılmışsa da ana dilimize bu deyimler, Fransızcadan gelip yerleşmiş ve tutunmuşlardır (Özdemir, 1992).

Olalı (1983)' ya göre turizm, insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amacı

izlememek üzere, serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik (taklit) amaçlarla veya dost akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 2 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir gece süre ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır, bütünleşmiş hizmet ve kültür endüstrisidir.

WTO (Dünya Turizm Örgütü)' nun 1991 yılında yaptığı ve yayınladığı turizm tanımı ile “ kendi olağan çevresinin dışında bir yere, belirlenmiş bir süreden daha az kalmak üzere giden ve ana amaç ziyaret ettiği yerde para kazanılan bir faaliyetin denemesi dışında seyahat etmekte olan kişinin faaliyetleri” şeklindedir.

Uluslararası Turizm Uzmanlar Birliği (AIEST)' nin 1954 yılında İtalya' nın Palermid kentinde yaptıkları toplantıda kabul edilen tanıma göre ise; “ kazanç sağlama amacına yönelik olmayan ve sürekli yerleşmemek koşuluyla insanların bir yere seyahatleri ve oradaki konaklamalarından doğan aktivitelerinin bütünüdür” (Anonim, 2010).

Turizm, insanlar arasında karşılıklı dostluk ilişkilerinin kurulmasına ve geliştirilmesine, kültür, örf-adet ve tarihi geçmişleriyle ilgili bilgiler edilmesine, doğal, sosyal ve kültürel çevrenin korunmasına ve değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Böylece ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve hukuksal ilişkilerin iyileştirilmesine neden olmaktadır (TC Başbakanlık DPT, 1995).

Turizm özellikleri şöyle sıralanabilir (Soley, 1991; Bayer, 1992; Özdemir, 1992; Sağcan, 1986):

- Turizm, bugün bütün ülkelerin sosyal yaşamlarında ve gelişmelerinde büyük rol oynamaktadır.
- Ülkenin tanıtımında önemli bir araç ve etkili bir alandır.
- Doğal güzellikler ve çekicilikler tarihsel, arkeolojik ve folklorik değerler, mekanlar gibi kültürel öğeler ve ortamlarla teknolojinin iç içe geçtiği dev bir endüstridir.
- Uygarlığın, sosyal refahın ve kalkınmanın temel göstergelerinden biridir.
- Zorunlu çalışma ortamlarında ve yapay ortamlar sunarak sosyal ve bireysel huzuru sağlamada önemli bir görev üstlenir.
- Bir yerde turizm etkinliklerinin var olabilmesi, o yörenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin korunması ile mümkün olabilir.

- Bir alanda yapılan turistik planlamalar çevreye estetik düzen vererek beraberinde kişilere dinlenme, eğlenme ve spor yapma olanakları da tanıyan tesisler öngörür.
- Ülkenin sahip olduğu değerleri koruyarak yaşatmak ve bu değerlerin sürekliliğini sağlayacak tedbirleri almak, bunların tanıtımını sağlayarak ülkeye ekonomik girdi sağlamak turizmin en önemli politikasıdır.

WTO' nun 1993 yılında kabul ettiği tanıma göre turizme katılarak seyahate çıkan herkes “ziyaretçi” şeklinde anılacaktır. Ziyaretçiler “uluslararası ziyaretçiler” ya da “iç ziyaretçiler” olarak gruplanabilecektir. İç ziyaretçilerde “geceleyen ziyaretçiler” ve “günübirlikçiler” olarak nitelenebilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Buna göre (Kuntay, 2004);

1) Ziyaretçiler (ya da turistler): ziyaret edilen ülkeye aşağıdaki nedenlerden birisiyle gelip, 24 saatten çok kalan ziyaretçilerdir.

- Rekreasyon, tatil, spor, sağlık, inceleme, din
- İş, aile, arkadaş, amaç, toplantı gibi amaçlardan bir ya da daha çoğuyla yolculuk yapanlar

2) Günübirlikçiler (ekskürsionistler): ziyaret edilen ülkede 24 saatten az kalanlardır, bunlara yolcu gemisiyle gelenler dahildir.

Günümüzde en çok ilgi çeken tatil mekanları, doğanın en az tahrip edildiği yerler olarak görülmektedir. Bu alanların taşıma kapasitesi üzerinde gelen turistlerin aşırı çiğnenme, rekreasyonel etkinlikler ve bu alanlara inşa edilen turistik tesislerin atıklarının plansız ve kontrolsüz biçimde doğaya salınması, doğal alanlar üzerinde ve ekosistemlerde büyük tahribatlara yol açmakta ve zamanla doğadaki ekolojik dengeyi bozmaktadır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde turizm planlamaları, alt yapıya ve çevreye olan negatif etkisi dikkate alınmadan yapılmaktadır. Doğala yakın kırsal alanlar, turistik yapılaşma sonucu çevrenin bozularak tahrip edilmesinin doğal bir sonucu olarak, turistik çekiciliğini her gün biraz daha fazla kaybedecektir. Bu nedenle, uzun dönemde gelir sağlamak ve çevreyi en az düzeyde olumsuz etkilerden kurtarmak için turizm planlamalarının çevre politikalarıyla birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

Olalı ve Timur (1988)' a göre iyi yönetilmeyen ve yönlendirilmeyen turizm hareketleri sonucunda, doğal çevrenin tahribi, görsel kalitenin bozulması, hava-su-toprak kirliliği, kamu sağlığının bozulması gibi olumsuz etkiler görülmektedir.

Doğal ve tarihi çevre değerleri ile ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler, turizm hareketinin başlangıç ve sınır koşullarını etkilemektedir. Örneğin, tarihi ve doğal çevre

değerlerini dikkate almayan bir turizm gelişmesi kendisini doğuran bu değerlerin yok olmasına dolayısıyla sürecin ortadan kalkmasına yol açabilir (Uslu, 1990). Turizm hareketi genellikle doğal dengenin çok duyarlı olduğu yerlerde gelişmekte ve dikkat edilmediği takdirde bu dengeyi kolaylıkla bozmaktadır (Gürpınar, 1989).

Turizmin kitlesel bir olay haline gelebilmesine olanak sağlayan en önemli faktörlerden birisi kişilerin sahip olduğu "boş zaman"dır. Boş zaman faktörü olarak belirtilen bu faktörü etkileyen toplumsal etmenler şu şekilde ifade edilmektedir “ nüfus artışı, kentleşme olayı, çalışma saatlerinin azalışı ve sendikaların etkisi, eğitimin yayılması, aile yaşamı ve ev koşullarındaki değişiklikler, modern teknoloji ve kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, ülke ekonomilerinin gelişmesi, toplumsal değerlerde değişimler, tıbbi gelişmelerin insan yaşamındaki olumlu etkileri, devletin artan ilgisidir” (Avcıkurt, 2003).

Turizm ve seyahat; ihtiyaçlar hiyerarşisinde üst seviyede yer almaktadır. İnsanlar için turizm olayının gerçekleşmesi büyük ölçüde tüketim koşullarına ve ekonomik beklentilere bağlıdır. Ekonomik durgunluk ve işsizlik dönemlerinde, insanlar temel ihtiyaçları olan yeme-içme, barınma ve giyinme harcamalarından fedakârlık etmek yerine, tatil yapmamayı veya daha kısa süre, yakın yerlere giderek ucuz tatili tercih etmektedirler. Bu nokta da turizm olayının turist gönderen ülkelerdeki ekonomik değişikliklerden direkt olarak etkilendiğini göstermektedir (Smeral, 1991).

Turizm talebinin genellikle gelişmiş ülkelerin vatandaşları tarafından oluşturulması bu ülkelerdeki yüksek miktardaki harcanabilir gelir ve sosyal refahın varlığı ile açıklanmaktadır (Erol, 2003).

Turizmin küresel boyuttaki gelişimi, tarihi-kültürel mirası ve doğal değerleri bakımından çok zengin olan ülkemizin bu sektördeki önemini daha da arttırmaktadır. 2006 yılında ülkemize gelen yabancı turist sayısı 19 819 833 kişi, turizm geliri ise 17 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye dünyada en çok turist alan ülkeler arasında %2,5’lik pazar payı ile 13. sırada yer alırken, en çok turizm geliri elde eden 10 ülke arasında ise 8. sırada bulunmaktadır (Tablo 1).

2006 yılı itibariyle turizm gelirinin gayri safi milli hasıla içindeki payı % 4,2 iken, turizm gelirlerinin ihracat gelirleri içindeki payı %19,8’dir. Verilerden de anlaşılacağı gibi turizm, Türkiye ekonomisi için hayati bir öneme sahiptir. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre, 2023 yılında uluslararası turizm gelirlerinin 2 trilyon ABD Dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir. Turizmin geliştiği ülkelerde GSMH’nin belirleyici

alt sektörlerinden birisi konumuna gelmiş olan turizm sektörüne ilişkin yeni eğilimler incelendiğinde; tatilcilerin tercihlerinin, deniz-kum-güneş üçlüsünden (3S), eğlence, eğitim, çevre (3E) üçlüsüne kaydığı gözlenmektedir. Bu durum, ülkelerin, turizm faaliyetlerini sezonluk olmaktan çıkarıp tüm yıla yayma zorunluluklarını da beraberinde getirmektedir (URL 2).

Tablo 1. Turizmde en çok gelir elde eden ülkeler (Milyar \$) (URL 2)

Ülkeler	2004	2003	2002
Abd	74,5	65,1	66,5
İspanya	45,2	41,7	33,6
Fransa	40,8	36,6	32,3
İtalya	35,7	31,3	26,9
Almanya	27,7	23,0	19,2
İngiltere	27,3	19,4	17,6
Çin	25,7	17,4	20,4
Türkiye	15,9	13,6	11,9
Avusturya	15,4	13,2	11,9
Avustralya	13,0	-	-

Dünya turizm hareketleri içerisinde Avrupa Birliği ülkeleri arasında en çok turist çeken ülkelerin başında 75,1 milyon kişi ile Fransa, 53,6 milyon kişi ile İspanya, 37,1 milyon kişi ile İtalya gelmektedir. OECD ülkelerinde, yabancı turist girişi itibariyle son 5 yılda yüzde 20,6'lık artışla en hızlı gelişen ülke Türkiye'dir.

Ülkemizin sahip olduğu zengin doğal ve kültürel kaynakların yanı sıra, özellikle 1980'lerin başından itibaren ivme kazanan, turizm sektöründeki altyapı yatırımları, Türkiye turizminin hızlı gelişimini sağlamıştır. Gelişmedeki bir diğer faktör ise bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de egemen olan “kıyı turizminin” yanında, 1990'ların başından itibaren “alternatif turizm” çalışmalarının artması ve yeni turizm alanlarının açılmış olmasıdır.

Doğa turizmindeki hızlı yükselişin kitlesel boyut kazanmaya başlaması, yerel halkı ve korumayı önceliğe alan daha sorumlu bir turizm tipi olarak Eko turizmi daha popüler hale getirmiştir.

Eko turizm, yeni anlayış ve uygulamanın bir çeşidi olarak doğa turizmi içinde en yaygın kabul gören ve gelişmekte olan ülkeler için önemli bir kalkınma aracı olarak değerlendirilen turizm türü olarak dikkati çekmektedir. Bu turizm; daha çok yerel halk tarafından ve aile işletmesi ölçeğinde uygulanan, geleneksel (eski) konutların ve kültürel öğelerin ağırlıkla yaşatıldığı ve kullanıldığı etkinlikler olarak öne çıkmaktadır. Buna göre “Uluslar arası Doğa Koruma Birliğinin Eko turizm Programı”na göre ekolojik turizm; Eğlenmeyi, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik yarar sağlayan bozulmamış doğal alanlara yapılan çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretir (Ceballos-Lascurain, 1996).

1.2.1. Kırsal Turizm Kavramı

“Kırsal turizm, birçok özelliklerinden dolayı, turizm türleri içinde çevre ve kültür ile en uyumlu, olumsuz etkileri en az olan bir turizm türüdür” (Soykan, 2003).

Turizmin yıl içindeki dağılışını ve turizm sezonunun süresini belirleyen bazı faktörler vardır. Bu faktörler, ülkenin coğrafi koşullarına, turistik talebe, turizm türüne, turizm politikasına, dünya genelinde zaman zaman yaşanan olaylara sıkı sıkıya bağlıdır. Belirli birkaç aya ya da sadece bir mevsime sıkışan turizm, birçok çevresel, sosyo-kültürel sorunlara yol açmakta, ekonomik beklentiler yerine gelmemektedir. Kırsal turizm iklimle yüzde yüz bağlantılı olmayan bir turizm türüdür. Bu nedenle mevsimlik olma özelliği yoktur.

Endüstri devrimi ile başlayan sosyo-ekonomik gelişme, kırsal alanların fiziki görünümünde büyük değişiklikler meydana getirmiştir. Başlangıçta kent yakın çevresinde ve gittikçe kırsal alanlara taşan kentleşmenin uzantılarının genişlediği alanlarda da yapay çevre yaratmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak, kente yaşayanlar özlemini duydukları doğal ortamları teneffüs edebilmek için değişik arayışlar içine girmişlerdir.

Son yıllarda kıyı turizmine olan talebin büyük artışlar göstermesine bilinçsiz kullanımlar da eklenince zamanda ve mekanda yoğunlaşmaların olumsuz sonuçları meydana çıkmıştır. Turizmin bütün bir yıla yaydırılması amacı, dağ ve kırsal turizmin doğuş nedenlerinden biridir (Demirel, 1997).

Kırsal coğrafik görünümünün çekiciliği, yer şekilleri ve arazi kullanışlarının niteliğine bağlıdır. Çoğu kırsal alan (el değmemiş doğal alanların dışında kalanlar)

herhangi bir şekilde ekonomik amaçla kullanılmaktadır ve coğrafik görünimleri de insanın faaliyetlerinden son derece etkilenmiş ve değiştirilmiştir. Büyük şehirselleşmelerin içermemeleri birlikte, kırsal alanlarda dağılmış, çekirdekleşmiş yerleşmeler (çiftlikler, köyler, küçük kasabalar)'de bulunur, fakat bunlar yüksek yoğunluklar göstermezler. Bu alanlar turizme; iklim koşulları, doğal güzellikleri, manzara güzellikleri ve kırsal yaşam tarzı bakımından çekici gelirler. Geleneksel tarım da kendine özgü bir kültürel coğrafik görünüm ve yaşam tarzı yarattığından, tarım ile turizm arasında da güzel bir ilişki vardır (Özgüç, 2003).

Kırsal alanlarda turizm etkinliğini tanımlamada pek çok farklılıklar görülmektedir. Yumuşak Turizm, Eko-turizm, Yeşil Turizm, Yayla Turizmi, Çiftlik Turizmi, Tarımsal Turizm, Ekolojik Köy Turizmi vb. doğal olarak tek etkinlik söz konusu değildir. Bu nedenle kırsal turizmde birçok tipoloji söz konusudur. Örneğin, yaylaya çıkıp, köylülerin hazırladığı otantik bir yemeği tatmak turist için çok anlamlı olacaktır. Korunan kırsal mekanlar, yaşamını kentte geçirenler için çok değişik bir kültür sunmaktadır. Yerel toplumun katıldığı bu etkinlikte kültürler arası bir karşılaştırma yaşanmaktadır (Kuntay, 2004).

Kırsal turizm; sosyal planda, kırsal nüfus açısından toprağa bağlı olmaktan kurtulmayı, ekolojik planda, kırsal çevreyi koruma bilincini yaratmayı, ekonomik planda, kırsal alanda yaşayanlar için yeni faaliyet alanları yaratmayı hedeflemektedir. Kırsal alandaki turizm, gerek kentlilere gerekse kırsal nüfusa, insanın ayrılmaz bir parçası olan doğanın fiziksel, biyolojik ve ruhsal değerlerinin bilincine varmalarını sağlamalıdır (Pirselimoğlu, 2007).

Kırsal turizm, birçok özelliklerinden dolayı turizm türleri içinde sosyo-ekonomik olumlu etkileri en fazla, olumsuz etkileri en az olan turizm türlerinin başında gelmektedir. Onun kırsal alanlarda ve kırsal yerleşmelerde gelişmesi, ülkenin kırsal kalkınmasına çok önemli destek vereceği anlamı taşır. Kırların çekiciliği kadar kent insanının da tatillerinde buraları tercih etmesi, diğer bir anlatımla dinlenmek için kırlara ihtiyaç ve özlem duyması, kırların turizm amaçlı kullanımını giderek yaygınlaştırmaktadır. Özetle kırsal turizm, sürdürülebilir kalkınmada rol oynadığı gibi, sürdürülebilir turizmin gerçekleşmesini de sağlamaktadır. Önemli olan kırsal turizmin tüm olumlu, diğer taraftan da olumsuz yönlerini bilerek, onu ülkemizin bazı bölgelerinde tarım kadar başarılı bir kalkınma amacı olabileceğine inanarak gerekenleri başlatmaktır (Soykan, 2002).

1.2.1.1. Yayla Turizmi ve İlgili Kavramlar

Yaylalar, ekonomik amaçla hayvancılık, bunun yanında bazı yörelerde kısmen tarım yapılan, dönemlik ya da geçici yerleşmelerdir (Somuncu, 2005).

Ülkemizdeki kimi yaylalar ise, eskiden beri dinlenme ve tatil yapmaya yönelik rekreasyonel amaçlar için kullanılmaktadır. Özellikle Karadeniz ve Akdeniz bölgeleriyle Batı Anadolu'da, ormanların içindeki ya da orman sınırının üstündeki, yazları serin olan, temiz bir çevreye ve doğal güzelliklere sahip pek çok yayladan, uzun yıllardır sayfiye amacıyla yararlanılmaktadır. Doğu Karadeniz Bölümü'nde olan yaylaların bir bölümü, son yıllarda geleneksel yaylacılık faaliyetinin dışında, turizme de konu olmaya başlamıştır (Somuncu, 2005).

Günümüzde turizm-çevre ilişkileri hakkında en çok konuşulan konulardan biri de “sürdürülebilirlik” üzerinedir. Sürdürülebilir turizmin klasik turizm anlayışından farkı, gidilen yerin insanları ile onların yaşam ortamlarında beraber olmak, kültürü olduğu gibi kabul etmek ve doğa içinde konfor yerine, doğanın verdikleriyle yetinmektir. Bir ziyaret yerinin sürdürülebilirlik niteliğini taşıyabilmesi; çevrenin kalitesine, çevrenin tüm kaynaklarından “koruma-kullanma dengesi” nin sağlanarak yararlanılmasına ve turisti o yeri ziyaret etmeye motive eden tüm değerlerin devamlı bir süreç halinde korunmasına bağlıdır (Köfteoğlu, 1999).

Yaylalar sürekli iskân bölgeleri olmayan, geçici ve mevsimlik iskana uygun ve kendine özgü bir yapılanmaya sahip kışın erişilemeyen doğal dağ meraları olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2005).

Yayla sözcüğü coğrafi bir terim olup, hayvancılıkla uğraşanların yazı geçirmek için çıktıkları, çayırırlarla kaplı, derin vadilerle ayrılmış geniş ve yüksek düzlüklerdir. Bu bakımdan yaylalar nispeten düz veya hafif meyilli alanlar olarak tanımlanan platolardır. Ancak bazı yaylalarda eğim fazla olabilmektedir (Gökkuş ve Koç, 2001).

Yaylalar buldukları yükseltiye bağlı olarak üç'e ayrılır (Dündar ve Canver, 1969).

- Alçak Yaylalar: Denizden yüksekliği 900-1200 m. olan ve sürekli yerleşim yerleri ile tarım alanlarına komşu olan yaylalardır. Genel olarak bu yaylalara Mayıs ayında hayvan sürüleri sevk edilmektedir. Yükseltinin düşük olması nedeniyle vejetasyon süresi 140-160 gün arasında değişmektedir.
- Orta Yaylalar: Denizden yüksekliği 1200-1600 m. olan ve tarım arazilerinin üstünde- orman sınırında olan yaylalardır. Bu yaylalara hayvan sürüleri Haziran

ayında sev edilmektedir. Ortalama vejetasyon süresi uzundur ve bu süre 100-140 gün arasındadır.

- Yüksek Yaylalar: Denizden Yüksekliği 1600 metreden daha fazla olan orman sınırının üstündeki yaylalardır. Yüksek yaylalara hayvan sürüleri temmuz ayında sevk edilmektedir. Ortalama vejetasyon süresi 60-80 gün arasında değişmektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaylalar genelde 1300 m üzerindeki yükseltide yer alan yaklaşık %40'ı ağaç yetiştirme sınırı altında dolayısıyla orman alanı içinde, %60'ı bu sınırı oluşturan yaklaşık 2000-2300 m yüksekliğin üzerindeki alanlardır (Canalioğlu, 2000).

Yaylalar, uzun yıllar boyunca yörede yaşayanların ekonomik etkinlikte bulunarak (hayvancılık, tarıma dayalı üretim ve gelenek/kültür ürünleri üretimi, vb.) yararlandıkları yerler olarak değer kazanmışlardır (Pirselimoğlu, 2007).

İklimin ve coğrafyanın şekillendirdiği yayla yerleşim biçimi ve konut tipleri, ülkemizde bölgeden bölgeye değiştiği gibi bölge içinde de farklılıklar sergileyebilmektedir. Bu durum, yaylaların ekonomik ve doğal nitelikleri ile birlikte bulunduğu bölge insanının toplumsal ve kültürel karakterlerini de yansıtmaktadır.

Yayla alanları hazine arazileri ve devlet ormanı olmasına rağmen kullanımı köyler arasında paylaşılmıştır. Ormanlardan ve hazine arazilerinden yararlanma geleneği bireysel ve köy düzeninde toplumsal mülkiyet biçimleri yaratmıştır. Yaylalar, hukuki açıdan hazine arazileridir. Tapu kayıtları bakımından tescil dışı yerler olup devletin hüküm ve tasarrufundadır. Köy tüzel kişiliğın (muhtar ve köy ihtiyar heyeti) emrine tahsil edilen bu alanlar, muhtarın inisiyatifiyle oluşturulmuş tahsis belgesi ile köylünün kullanımına sunulmuştur. Yaylalarda özel mülkiyet yoktur. Yaylalar, Türk Hukuk Sisteminde "Kamu Malları" içine girmekte ve orta malı olarak nitelendirilmektedir. Bu sahaların mülkiyete konu olması ancak imar planının hazırlanmasına bağlıdır.

Mülkiyet açısından yaylalar, köylülerin kullanımına verilmiş, hazineye ait arazilerdir. Tapuları yoktur. Yüzyıllardır kullanım sonucu, her evin yapı alanı, bahçesi ve otağının sınırları, o köy insanlarınca bilinir ve güvence altındadır. O köyden olmayan insanların, köyden ya da yayladan yer satın almasına köy halkı izin vermez (Sümerkan, 1997).

Şekil 1. Yayla Turizm Merkezi Bulunan İller (URL 3)

Turizmde çevre boyutunun gittikçe önem kazanmasıyla kitlesel karakterde yapılan klasik turizm anlayışı artık geçerliliğini kaybetmekte bireysel bir nitelik kazanmaktadır. Böylece çevreye duyarlı yumuşak turizm formu olan “ yeşil turizm” olgusu gündeme gelmekte olup yayla turizmi ise yeşil turizm formları içinde değerlendirilmektedir.

Yayla turizmi, yaylaların turizm amaçlı kullanımıyla ortaya çıkmıştır. Doğal alanlarda görülen bu turizm şekli insanların kent yaşamından kopup doğaya açıldıkları bir turizm şeklidir. Sosyal etkinlikleri ve doğal güzellikleri ile ön plana çıkan yaylaların insanlara tanıdıkları olanakları ve bu olanakları en doğru biçimde nasıl değerlendirileceğini saptamaya yönelik incelemeler sonucunda, kültürel ve doğal kaynakların titizlikle korunması ön koşulu ile yaylaların turizme kazandırılması amaçlanmıştır (Türk, 2000). Şekil 1’de yayla turizm merkezi bulunan iller gösterilmektedir (Şekil 1). Yaylalar, bitki örtüsü, yaban hayatı kaynakları, göl, şelale, kanyon, vb. peyzaj değerlerine sahip yerel mimari tarzının korunduğu, geleneksel kırsal yaşam ortamıyla eko turizm özellikleri göstermektedir (Doğaner, 2001).

Eko turizm; peyzajı, bitkileri ve hayvanları hayranlıkla seyretmek, araştırmak amacıyla bozulmamış doğal bölgelere yolculuk ile o yerlere özgü kültürel etkinlikleri tanımaktır. Eko turizm; doğayla doğrudan kontak kurarak gözlem, bilgi edinme ve yorumlamayı içine alır (L’ecotourisme Equestre, 2000). Ekoloji de bir çevrede bulunan canlılar arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu organizmalar, çevreleriyle birlikte bir ekosistemi, yani enerji akış ve mübadelelerinin örüntülü düzenlenişimi oluştururlar, insan ekolojisi ya da kültürel ekoloji, insanları insanları içeren ekosistemleri inceler ve insanın

"doğayı kullanımının toplumsal örgütlenme ve kültürel değerlerden nasıl etkilen eliği" üzerinde odaklaşır (Kottak, 2002).

Geleneksel geçim ekonomilerinden biri olan pastoralizm ya da yaylacılık ise, ekosistemle kültür arasındaki ilişkiler bağlamında, kaynakları iyi kullanım stratejisini gerektiren bir uyarlanmadır. Gerek seçilen hayvan cinsi, gerek sürü büyüklüğü ve mevsimlik göç hareketi (transhüman) ve otlaklardan yararlanma stratejileri gerekse üretim ve stok döngüleriyle çobanlar kültürel ekolojik perspektifte incelenmeye son derece uygun topluluklardır. Sığır, koyun, keçi, deve, yak gibi evcilleştirilmiş ruminant (geviş geçiren) hayvanlarla karşılıklı-zorunlu bir yararlanma ilişkisine (simbiyosis) dayanan bu geçim tarzı evcilleştirmeye dayalı geçim sistemleri arasında tarımdan sonra gelen diğer eski ve köklü bir uyarlanmaları stratejisini teşkil eder (Kottak, 2002).

Türk turizminin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması bakımından bölgelere indirildiğinde Doğu Karadeniz Bölgesi, yeşilin her tonuna sahip bitki örtüsü, tarihi ve tarihi eserleri, kültürü, yaylaları, akarsuları, gölleri ve kaplıcaları ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir.

1.2.2. Termal Turizm ile İlgili Kavramlar

Termal sularla ilgili tıbbi gelişmelerin ışığında çok eski çağlardan beri kullanılagelen, aslında turizm ve konaklamanın da temelini ve ilk örneklerini oluşturan kaplıcalar ve kaplıcalarda yapılan uygulamalar, gelişmiş konaklama sistemleri olan otellerle birleşerek termal turizm tesisleri adı altında turizm literatürüne girmiştir (Güvenç, 2007).

Yerkürenin iç kesimlerine sızarak oradan tekrar basınç, hararet ve madeni zenginlik kazandıktan sonra jeolojik çatlaklardan yeryüzüne çıkan su ve buhar karışımı; günümüzde jeotermal olarak elektrik üretiminden seracılığa, bor, kükürt, v.b. madenlerin elde edilmesinden turistik otellerin ve şehirlerin ısıtılmasına kadar çok geniş bir alanda kullanılmaktadır. Ilıca, kaynarca, kaplıca, içme, maden suyu v.b isimlerle anılan bu termal kaynak sularının en eski ve en önemli şekli sağlık ve tedavi amaçlı olanı, yani termalizmdir (Olah ve Timur, 1988).

Termal turizmi, sağlık turizmi içerisinde değerlendirilen, içeriklerinde erimiş mineral bulunan maden sularının dinlenme, zindeleşme, tedavi gibi amaçlarına dönük olarak

kullanımından doğan bir dizi ilişkiden kaynaklanmaktadır. Günümüzde eski çağlarda olduğu gibi, benzer amaçlarla insanlar termal kaynak yönünden değer taşıyan alanlara giderek rahatsızlıklarına çare aramaktadırlar (Kozak, 2000).

Termal turizmi tanımlarken; “doğal şekilde belirli bir sıcaklığa sahip olarak yeryüzüne çıkan ve yararlı mineralleri kapsayan maden sularının veya şifalı çamurların bulunduğu yörelerde, kaynak yöresindeki çevre ve iklim faktörleri birleşiminde insan sağlığına olumlu katkı sağlamak üzere, uzman hekim denetim ve programında, fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi ve diyet gibi destek tedavilerle koordineli kür uygulamaları için yapılan turizm hareketidir” diye de tanımlayabiliriz (Adan, 2004).

Termal turizm veya kaplıca turizmi; mineralize termal banyosu, içme, çamur banyosu gibi çeşitli türdeki yöntemlerin yanında iklim türü, fizik tedavi, rehabilitasyon, terapi, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerin birleştirilmesi ile yapılan kür uygulamaları için meydana gelen turizm hareketi olarak da tanımlanmaktadır.

Termal (thermal) kelimesi Almandan gelmektedir. Türkçede "kaplıca", "içme", "şifalı su" ya da "ılıca" olarak da kullanılmaktadır. Ancak bilimsel olarak anlamlarında farklılıklar bulunmaktadır. Termal kavramı, bilimsel olarak şifalı sıcak veya soğuk su kaynaklarından yararlanma tekniği anlamındadır.

Prof Dr Reşat İzbırak ; (Coğrafya Terimler Sözlüğü) adlı kitabında;

“Şifalı sular: içinde erimiş olan madenlerini radyum ve radyum emanasyonlarının bulunduğu ılık, sıcak, soğuk ve hastalıkları iyileştirmeye yarayan kaynak sulardır. Bunların bazıları içilir. Böyle kaynaklara, içme, içmece denir. Bazıları da yıkanmak yoluyla yararlı olur ki; böylelerine de kaplıca adı verilir” denilmektedir.

Mineralize termal suların ve bunlara ait çamurların, kaynağın yöresindeki sağlık üzerine olumlu etki yaratan çevre ve iklimsel faktörlerin ve biyolojik ortamın insan sağlığına olan etkisi, uzman hekimin programı ve denetimi ile termal su banyosu, içme, inhalasyon, çamur banyosu gibi çeşitli türdeki yöntemlerle, iklim kürü ayrıca fizik tedavi, rehabilitasyon, mekanoterapi, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerle birleştirilecek şekilde yapılan, kür (tedavi) uygulamaları için yapılan turizm hareketi "termal turizm türünü termalizm)" oluşturmaktadır. Bu uygulamaların yapıldığı tesislere termal kür merkezi veya kaplıca tedavi merkezi denilmektedir (Özbek, 1991).

- Sağlık Turizmi: Sağlık turizmi kısaca tedavi amacıyla yapılan seyahatlerdir. Fizik tedavi ve rehabilitasyon gereksinimi olanlarla birlikte uluslararası hasta

potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine olanak sağlayan turizm türüdür (URL 3).

- SPA & Wellness: Latince "*Salus Per Aquam*" kelimelerinin kısaltması olan SPA, "Sudan Gelen Sağlık" anlamına gelmekte olup Romalılarından bugüne kadar uygulanan su terapilerine verilen isimdir. Her türlü su ve çamur uygulaması SPA kapsamına girmektedir.
- Tıbbi Turizm: Bir takım hastalıkların iyileştirilmesi için içilen, banyosu yapılan, çamuru sürülen, sıcak – soğuk madensel sularla, hava değişimi, dağlardan, iklim olanaklarından, denizlerden, mağara havasından yararlanma yoluyla yapılan tedavinin, turizmde yer alması sonucu, turizm bakımından değerlenmesini belirten bir deyim ve tanımlamadır (lker, 1993).
- Kaplıca Tedavisi: Doğal enerji kaynaklarından sıcak maden suyunun, gazın ve çamurun kaynağın çıktığı yöreye özgü, iklim ve biyolojik ortam koşulları ile bütünleştiği organizma üzerine fizyolojik ve tropatik etkisi kanıtlanmış bir tedavi sistemidir.
- Termal Tedavi: Termominarel su banyosu, içme, inhalasyon, çamur banyosu gibi çeşitli türdeki yöntemlerin yanında iklim kürü, fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerinin birleştirilmesi ile yapılan uygulamalara 'termal tedavi' adı verilmektedir.
- Kaplıca: Sıcak yeraltı sularından yararlanmak için, yeryüzüne çıktıkları kaynakların çevresine kurulan hamam görünümündeki tesislere 'kaplıca' denir. Doğal canlılık kaynağı, canlılık verici günlük bir gezi, fiziksel ve ruhsal bir sağlık seyahati veya ciddi bir sağlık ibadeti şeklinde grup veya tekil halde, erkekler, kadınlar veya bütün aile bireyleri eşliğinde yapışabilir bir aktivitedir (Swan, 2007).
- Kr: Tedavi etkeninin belli dozda, seri halde, düzenli aralıklarla, belli sürelerle tekrarlanarak verilmesi ile uygulanan tedavi yöntemidir. Batı dilleri kökenli bir terim olmasına rağmen Türkçeye de girmiştir. Tedavi amacı güdülerek, kaplıca, deniz ve iklim değerlerinden belirli kurallara uyularak yararlanma anlamında bir terim olarak kullanılmıştır (lker, 1993). Kr eşitleri; Termal Banyo Krleri, Termal Buhar Krleri, İçme Krleri, amur Kr, Sosyal Kr, zel Kr, amur Banyosu ve Sauna olmak üzere sınıflandırılır. Kr çeşitleriyle ilgili açıklamalar Ek 1 de tablo olarak verilmiştir.

- Kürist: Termal merkez veya yakın çevresinde konaklayarak, termal tedavi merkezinden devamlı olarak veya sağlığı koruma amacıyla yararlanan kişidir.

1.2.2.1. Termal Turizmin Özellikleri

Günümüzde termal suların ve iklimin rolü; sadece hastalığın giderilmesi için değil, kişinin sağlığının korunmasına, sağlıklı olarak tatil yapmasına olanak verecek şekilde düzenlenmektedir. Ülkemizde, deniz ve iklim imkânlarının turizm yoluyla değerlendirilmesi yanında termal, diğer deyişle sağlık sektörünün turizm planlaması açısından değerlendirilmesi de büyük bir önem taşımaktadır. Termal suların niceliği ve niteliği bakımından özellikle Avrupa'da önemli bir yere sahip olan ülkemizde termal suların turizm amaçlı kullanılması, tedavi için turizm hareketinde bulunacak kişilerin de ülkemize gelmesi ve dolayısıyla ülkemize gelen yabancı turist sayısının artması sonucunu doğurur.

Termal turizm, normal turizmin iki üç kat daha fazlası gelir getiren özel bir turizm türüdür ve kür süresinin ortalama 21 gün olması, kalış süresinin uzaması ve turizm gelirlerinin artması sonucunu doğurur. Kaplıca ve deniz kürlerinde, 3 hafta süreyle kür yapılmasının öngörülmesi sağlık turizmi merkezlerinde yer alan yatırımlar için süre hesaba katıldığında karlı bir işletme türü yaratır (Göçmen, 2008).

Bu çeşit termal turizm işletmelerinde genellikle güzellik üniteleri, vücut geliştirme için özel gereçlerle donatılmış jimnastik salonlarının yanı sıra, zayıflama amaçlı hizmet veren birimler, geniş yüzme havuzları, solaryum, masaj odaları, yürüme salonları, sauna ve banyolar bulunmaktadır. Termal turizmin diğer turizm çeşitlerine göre birtakım üstünlükleri bulunmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Termal turizmin diğer turizm çeşitlerine göre birtakım üstünlükleri

Termal Turizmin Diğer Turizm Çeşitlerine Göre Birtakım Üstünlükleri
Alternatif turizm türleri ile entegrasyon oluşturarak bölgesel dengeli turizmin gelişmesine olanak sağlar (Tengilimoğlu ve Sevin, 2002).
Termal tesislerde insan sağlığını iyileştirici aktivitelerden yararlanılarak sağlıklı ve zinde insan yaratma olanakları sağlanacaktır. Dinlenen, sağlıklı ve ağrılardan arınan insanın daha verimli olduğu kanıtlanmıştır (Tengilimoğlu ve Sevin, 2002).
Yaşlanan Avrupa nüfus yapısı sağlık turizmine ve dolayısıyla termal turizmine olan gereksinimi arttıracaktır (Aydemir, 2006).
Kişilerin çalışma gücünü azaltan veya çalışmalarına engel olan, dolayısıyla da ulusal ekonomide üretim ve verim kaybına neden olan birçok hastalığın termal tedaviler ile yok edilmesi veya azaltılması mümkündür (Tengilimoğlu ve Sevin, 2002).
Yüksek iç turizm talebinin oluşmasını sağlar (Aydemir, 2006).
Kaplıca Turizmi: Kaplıcalar sağlık açısından olduğu kadar turizm açısından da önem taşır. Soğuk ve sıcak mineralli suların sağlık amacıyla içme ve dış tatbiklerle kullanımı için turistlerin ulaşım, konaklama, ağırlanma gereksinimlerinin karşılanmasını kapsayan bir turizm çeşididir (Özgüç, 2003).
Dinlenme ve tedavi amacına yönelik turizm hareketlerini termal kaynakları bulunan, ancak turistik çekiciliği olmayan yörelere çekmek suretiyle buralarda ekonomik canlılık sağlar (Gönenç, 2007).
Termal turizm, turizmin çeşitlendirilmesini sağlar (Göçmen, 2008).
Dış turizmin hizmete sunulan turizm arz kaynaklarını çeşitlendirdiğinden, dış turizme dönük çalışan sektörün riski azalır (Göçmen, 2008).
Termal turizm, turizm mevsiminin uzatılması ve döviz girdisinin arttırılmasını sağlar (Göçmen, 2008).
Termal turizm, tesislerde yüksek doluluk oranı ve istihdam düzeylerine ulaşılmasını sağlar (Göçmen, 2008).
Kür merkezi (tedavi) entegrasyonuna sahip tesisler yatırım maliyetini çabuk geri ödeyen karlı ve rekabet gücüne sahip yatırımlardır (Göçmen, 2008).
Kür tedavileri süresince zamanlarının büyük bir kısmını tesis içinde geçireceklerinden burada daha fazla para harcarlar (Göçmen, 2008).
Termal turizm, atıl durumdaki sermayeyi harekete geçirir (Göçmen, 2008).

1.2.2.2. Termal Turizm Tesisleri ve Çevresel Karakteristikleri

Termal turizm tesislerinde bulunması gereken birtakım özellikler vardır. Öncelikle termal turizm tesislerinin kurulacağı bölgelerde kaynak alanlarının uygun koruma tedbirleri ile güvence altına alınması gerekmektedir. Her kaynak çevresindeki termal suyun kirlenmemesi için gerekli çevre önlemleri alınmalı, kaynak bölgesinde uygulanan tedbirlere titizlikle uyulmalı, trafik, ses, çevre, hava ve diğer benzeri kirliliklerin önlenmesi için, gerekli periyodik denetimler yapılarak uygun önlemler alınmalıdır (Pınar, 1991).

Türkiye'de mevcut olan termal tesislerin halen büyük bir çoğunluğu yürürlükteki Kaplıcalar Yönetmeliği (TC Sağlık Bakanlığı, 2001)'nin gösterdiği asgari şartlara uygun tesisler değildir (Ek 5).

Termal tesislerde bulunması gereken ana üniteler ise ;

- Termal Konaklama Tesisleri: Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesi ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğinde (Ek 4) tanımlanan asli konaklama tesisleri ile birlikte işletilip belgelendirilen ve bünyesinde yer aldıkları konaklama tesislerinin tür ve sınıfı da belirtilerek isimlendirilen termal tesislerdir. Bu tesisler ilave olarak aşağıda belirtilen nitelikleri taşırlar:
 1. Tesis bünyesinde bulunmaması halinde ikinci sınıf lokanta,
 2. Çeşitli spor aktivitelerine imkan verecek düzenlemeler,
 3. Açık alanlarda özenli çevre düzenlemesi,
- Termal Kür Tesisleri: Bünyesinde konaklama yapılmadan kür programı çerçevesinde işletilip belgelendirilen termal tesislerdir. Bu tesisler aşağıda belirtilen nitelikleri taşırlar:
 1. Giriş tesisleri ve satış ünitesi,
 2. Birinci sınıf lokanta veya ikinci sınıf lokanta ile kafeterya,
 3. Çeşitli spor aktiviteleri imkan verecek düzenlemeler,
 4. Açık alanlarda özenli çevre düzenlemesi (URL 3).
- Rekreasyon Alanı (Kür Parkı): Termal tesise gelen turistlerin kür uygulaması dışında kalan zamanlarını dolduracak aktiviteleri içeren ünitelerdir. Açık, kapalı spor ve yürüme alanları, çay bahçeleri, oyun-TV salonları, konser salonları, gazinolar, alışveriş merkezleri ile açık ve kapalı yüzme havuzları gibi alanlardan oluşmaktadır (Özbek, 1991).

Termal tesislerde yapılan uygulamalar ve sunulan hizmetler küristlerin fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan daha iyi olmalarını sağlayacak niteliklere sahiptir. Bu tesislerde çalışma yaşamından uzak, şehirlerin stresli yoğun temposunun dışında tatil yaparken, tedavi imkanlarından da yararlanılabilmektedir (Arasıl, 1991).

Tesisler termal kaynak bölgelerinde ve Kaplıcalar Yönetmeliği (TC Sağlık Bakanlığı, 2001)'nde belirtilen özelliklere sahip olarak kurulmalıdır. Çağdaş termal turizm merkezleri genellikle doğal çevre ile iç içe, doğal tedavi etkeninin temel alındığı, çevrenin ve yöresel özelliklerin korunduğu, mimari planlamanın bu özelliklere göre yapıldığı merkezlerdir (Çekirge, 1991).

Termal turizm tesislerinde konaklama, yiyecek-içecek, eğlence ve rekreasyon birimleri ile termal kür hizmetlerinin sunulduğu birimler bulunmaktadır. Bu tesislerin termal su bulunan yere kurulmuş olması ve kür merkezlerinde bir tür klinik hizmeti verilmesi, bu tesisleri klasik konaklama işletmelerinden ayırmaktadır (Kozak, 1992).

Termal tesislerin kurulacağı yerlerde çevresel şartların sağlanmasından sonra, hizmetlerin sunulduğu tesislerin kalitesi ve bu tesislerin sunulan hizmetin gereklerine uygun özelliklere sahip olması, termal turizmin gelişmesini sağlayacak en önemli faktörler arasındadır. Termal turizm tesisleri buldukları bölge, doğal çevre ve iklimsel koşullar, kullandıkları termal suyun tedavi edici etkileri, tesislerinin kapasitesi ve müşteri profili, talep edilen hizmetler ile tıbbi değerlendirme kurulunun olumlu görüşü çerçevesinde, bu birimleri hizmetin gereklerine göre oluşturmaktadır. Bu birimleri oluştururken tesislere gelebilecek günü birlik küristlerin sayısı ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. (Göçmen, 2008).

- Termal Tesisler İçin Avrupa Standartları (Turizm Bakanlığı,1993):

1. Balneoterapinin su evsafına uygun şeklinin olması
2. Klimaterapi imkanının bulunması
3. Güneş terapi imkanının sağlanabilmesi
4. Açık hava terapi imkanlarının sağlanması
5. Aktif ve pasif hareket terapi ve değişik şekilde terepatik jimlastik ve sağlık kazandırıcı spor imkanının bulunması
6. Hidroterapi imkanlarının bulunması
7. thermoterapi imkanlarının bulunması
8. ışın-terapi imkanlarının bulunması
9. İnhalasyon-terapi imkanlarının sağlanması
10. Parafin ve çamur banyosu imkanlarının bulunması
11. Aletli, aletsiz masaj imkanlarının olması
12. Diyet-terapi imkanı
13. Diagnostik imkanları
14. Rontgen ve labaratuvar imkanları
15. Tedavi programlarına uygun uzman hekim, terapist ve hastabakıcı bulunması
16. Otel etrafında kür parkı yapılma imkanı yoksa ağaçlandırma ve çiçeklendirme ile park yapılması
17. Açık hava spor imkanlarının bulunması (tenis, mini golf, açık yüzme havuzu)

18. Kapalı termal ve normal su havuzlarının olması

19. Kür merkezinin otelin çatısı altında yapılan imkanlarının olmaması halinde, otel ile kür merkezi arasında ısıtılmış bir yer altı tüneli gibi kapalı bir bağlantı birimlerinin mevcut olması

20. Otel odalarındaki banyolarda termal su bağlantısının olmaması

21. Yıldız kategorisine göre otel konforunun sağlanması

1.2.2.3. Termal Suların Sınıflandırılması

Termal sular; mineralli sular, termomineral sular, özel balneolojik sular olarak sınıflandırılmakta olup aşağıda tanımları verilmektedir.

- Termal Sular: Çıkış noktasında sıcaklığı 20°C ve üzerinde olan sulardır.
- Mineralli Sular: Doğal ve sondaj-galeri yoluyla yeryüzüne çıkarılan, litresinde en az 1 gram çözülmüş mineral içeren, bakteriyolojik ve kimyasal kirlenmeye uğramamış olan, fizyolojik ve tedavi edici etkinliği bilimsel olarak kanıtlanmış sulardır.
- Termomineral Sular: Hem doğal sıcaklıkları 20°C' nin üzerinde olan hem de litresinde en az 1 gramın üzerinde çözülmüş mineral içeren sulardır.
- Özel Balneolojik Sular: Bazı özel mineralleri belirtilen en az (eşik) değerlerin üzerinde içeren sulardır (URL 3).

Bunlar;

- Karbondioksitli Sular: 1 g/lt üzerinde çözülmüş serbest karbondioksit içeren sular.
- Kükürtlü Sular: 1 mg/lt üzerinde -2 değerli S (kükürt) içeren sular,
- Radonlu Sular: 666 Bq/lt üzerinde radon ışınımı içeren sular, (Bq:bekerele)
- Tuzlalar: 14 g/lt üzerinde NaCl (sodyum klorür) içeren sular,
- İyotlu Sular: 1 mg/lt üzerinde I (iyot) içeren sular,
- Florlü Sular: 1 mg/lt üzerinde florür içeren sular olarak sınıflandırılırlar.
- Şifalı Sular: Sağlık etkinliği deneylere saptanmış olan, sıcak ve soğuk maden suları, sahip oldukları doğal tedavi etkinliği nedeni ile halk tarafından "şifalı su" olarak adlandırılır.

- Maden Suyu: Uluslararası Kaplıcalar Birliğine "FİTEC" göre; sıcaklığı 20°C üzerinde bulunan maden suları sıcak maden suyu "Thermal" olarak kabul edilir. Türkiye’de ise, TC Sağlık Bakanlığınca sıcaklığı 30°C’nin; üstünde olan sular sıcak kaplıca suyu olarak kabul edilir.
- Akrotopegal Sular: Düşük oranda mineral içeren soğuk, mineralli (maden) suları.
- Akrotermal Sular: Düşük oranda mineral içeren sıcak mineralli (maden) suları.

Maden suyunun yeryüzüne çıktığı kaynağa ‘kaynarca’, madensularından yararlanmak üzere kaynarcaların çevresinde kurulan tesislere de genel olarak ‘kaplıca’ ya da ‘ılıca’ denmektedir. Kaplıca sularından banyo ve içme kürleriyle yararlanılmaktadır. İçme kürü olarak yararlanan kaplıcalara ‘içmece’ denilmektedir (URL 3) .

1.2.2.4. Termal Terapi Sözlüğü

Termal terapiye ilişkin kavramlar aşağıda verilmiştir.

- Aromaterapi: Bitkilerden elde edilen yoğunlaştırılmış masaj yoluyla ciğerlere çekilerek ve banyolarda vücut fonksiyonlarını ve zihni dengelemesi esasına dayanır.
- Hidroterapi: Bilinen en eski tedavi metodudur. Doğal yollarla oluşan faydalı mineral yüklü sıcak ve soğuk sular kullanılarak yapılır. Hastalıklar ve kronik ağrılardan kurtulmak için uygulanır.
- Balneoterapi: Termomineral sular, peloidler ve gazlar gibi doğal tedavi unsurlarının banyo, içme ve inhalasyon (soluma) yöntemleri ile kür tarzında tedavi amaçlı kullanımdır.
- Balneoloji: İnsan sağlığını koruyucu organizmanın çevre koşullarına karşı direncini artırıcı ve hastalıkları tedavi edici özellikleri klinik araştırmalarla kanıtlanan bir tedavi yöntemidir (Sarıışık, 1994).
- Klimaterapi (İklim Tedavisi): Hava sıcaklığı, nemi, rüzgar şiddeti ve hızı, güneş ışınımı ve benzeri iklimsel faktörlerin sistematik, dozlanmış, kür tarzında uygulamalarıdır.
- Talassoterapi: Deniz iklimi ve unsurlarının kür tarzında uygulanmasıdır.

- Peloidoterapi: Doğal jeolojik ve/veya biyolojik olaylar sonucu oluşan organik ve/veya inorganik maddeler olan peloidlerin bir balneoterapi yöntemi olarak kullanılmasıdır.
- Vischy Banyosu: Çok sayıda duş başlığı kullanılarak yapılır. Az tazyikli suyun vücuda temasıyla rahatlama ve gevşeme sağlanır.
- Sıcak Taş Masajı: Sıcak volkanik taşlarla vücuda uygulanır.

1.2.3. Jeotermal Kaynaklar

Yer kabuğunun farklı derinliklerinde magmatik veya volkanik faaliyetler sonucunda ortaya çıkan ısı kaynaklarının kontaklarında yer bularak yerleşmiş gerek meteorik kökenli suların ısınmaları sonucunda ortaya çıkan sıvı veya gaz fazındaki sıcak akışkanlardır (Erul, 2008).

Türkiye, Alp Himalaya Tektonik Kuşağı üzerinde bulunması nedeni ile Jeotermal açıdan büyük bir potansiyele sahiptir. Ülke batıda graben, ortada havza rejimi, doğuda sıkışma tektoniği ve kuzeyde ise sağ yönlü doğrultu atımlı Kuzey Anadolu Fayı (KAF) ile tektonik açıdan çok etkili bir zon üzerindedir. Bu tektonizmanın yarattığı kırık ve zayıflık zonundan ile bu zonlardan kabuk içerisinde sığ derinliklere ve/veya yeryüzüne kadar ulaşan magma faaliyetleri sonucu magmatik ve volkanizma olayları doğmakta ve yer yer jeotermal anormaliler oluşarak jeolojik olaylarında yardımcı ile jeotermal sistemler gelişmektedir (URL 4).

Şekil 2. Jeotermal sistemdeki rezervuar, üretim ve reenjeksiyon (URL 5).

Jeotermal kaynak kısaca yer ısısı olup, yer kabuğunun çeşitli derinliklerinde birikmiş ısının oluşturduğu, kimyasallar içeren sıcak su, buhar ve gazlardır (Ek 7). Şekil 2’de jeotermal hareketlilik görülmektedir (Şekil 2). Jeotermal enerji ise jeotermal kaynaklardan doğrudan veya dolaylı her türlü faydalanmayı kapsamaktadır (URL 5).

1.2.3.1. Jeotermal Su Kaynakları

Dünyadaki su kaynaklarını okyanuslar, denizler, göller, akarsular, kar ve buzullar ile yeraltı suları oluşturur. Yeryüzündeki sular sürekli bir döngü içerisinde. Tüm su kaynaklarından sıcaklığın etkisiyle sular tekrar yağış olarak yeryüzüne düşer. Irmakları, denizleri, gölleri ve yer altı sularını besler. Yağışlar sonucu yeryüzüne düşen suların bir kısmı yüzeyden akarken bir kısmı da yeraltına sızarak depolanırlar veya buralarda akış gösterirler. Bunlara yer altı suları denir. Bu suların kendiliğinden çıktığı yerlere de ‘kaynak’ denir.

Havada gaz halinde bulunan suyun, kullanılabilir sıvı şeklindeki su haline gelmesi, “Su Çevrimi” veya “Hidrolojik Çevrim” olarak anılan gizemli bir süreç ile gerçekleşir. Buna “Hidrolojik Döngü” de denmektedir. Bu süreç, karalardaki ve denizlerdeki suyun güneş enerjisi ile buharlaşarak atmosfere karışması, buhar halindeki suyun yağmur damlacıkları haline dönüştükten sonra, yer çekimi etkisi ile yeniden yeryüzüne dönmesiyle gerçekleşir.

Yeryüzündeki suların yeniden buharlaşmasıyla çevrim süreci yeniden başlar. Bu olayda ilginç olan husus, bir yağmur damlacığının bir yılda 40-42 kez buharlaşıp, yeniden yağış olarak yeryüzüne dönmesi ve böylece, yaklaşık 400.000 km³ suyun karalar ile atmosfer arasında hareket etmesidir. Ancak bu olay sonucunda yeryüzü yılda ortalama olarak yaklaşık 1000mm yağış alır. Bunun yaklaşık olarak 660 mm’ si karalara, geri kalanı da okyanuslara düşer.

Eğer hidrolojik çevrim olmasaydı ve atmosferdeki nem yılda bir kez yoğunlaşıp, yağış halinde yeryüzüne düşseydi bunun miktarı 24 mm/yıl olurdu. O nedenle, su ekonomisi bakımından hidrolojik çevrim son derece önemlidir (Şekil 3).Onun için de bu doğal sürecin insanlar tarafından herhangi bir şekilde etkilenmemesi gerekir.

Bu süreçle ilgili olarak şu ilginç bilgiler verilmektedir (ABD Tarım Bakanlığı, 1999);

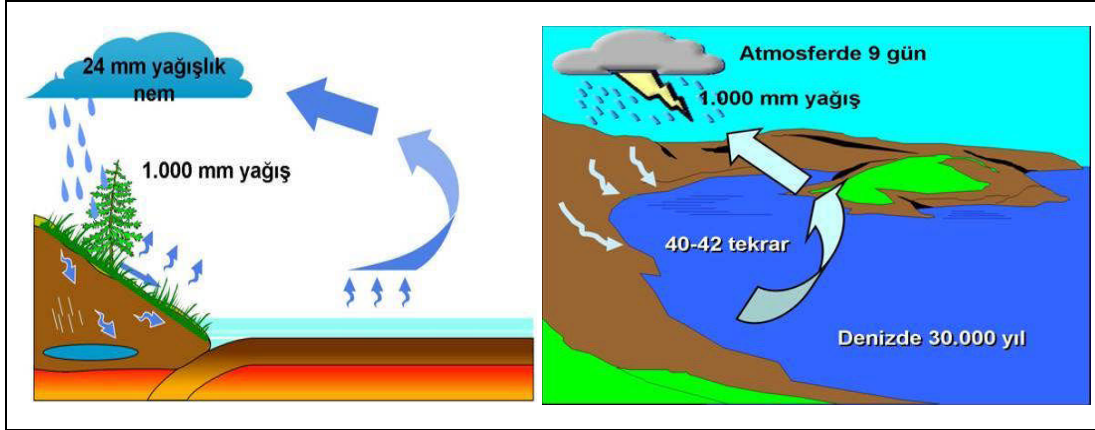
- Okyanuslardan her yıl 333.000 km³ su buharlaşmaktadır.
- Karaların yüzeyinden buharlaşan su miktarı ise 63.000 km³ tür.

- Bu suların hepsi yeryüzü ile atmosfer arasında hareket etmektedir.

Ancak, 100.000 km³ su yağış olarak yeryüzüne dönmektedir. Geriye kalan hareket suyun bir kısmı ya yeryüzüne gelirken yeniden buharlaşmakta, ya da kutuplarda katı halde bağlanıp kalmakta veya yüzlerce metre yer kabuğu derinliklerinde birikmektedir. Yağışlarla bir yılda karalara gelen miktar ortalama olarak 660mm, denizlere düşende 340mm olmak üzere dünyamız toplam ve yaklaşık olarak yılda 1000mm yağış almaktadır.

- Yağışların dünya üzerindeki dağılımı ekstrem derecede farklıdır. Örneğin, tropik yağmur ormanlarına yılda yaklaşık 10.000mm üzerinde yağış düştüğü halde, çöllerin birçoğu 25 mm'nin altında yağış almaktadır.

Türkiye'de yıllık yağış ortalaması yaklaşık 642.6mm olup, bu yolla ülkemiz topraklarına düşen yıllık yağış, toplam olarak 501 milyar m³ su sağlamaktadır. Bunun tüketilebilecek miktarı 95 milyar m³/yıl olup, gerçekleşen tüketim yaklaşık 26 milyar metreküptür. Tablo 2'de su kaynaklarını ve tanımları verilmiştir (Tablo 3).

Şekil 3. Hidrolojik çevrimin şematik görünümü. (Çepel ve Ergün, 2003)

Tablo 3. Soğuk-sıcak su kaynakları (URL 6)

SU KAYNAKLARI	TANIMLAR
1) SOĞUK SU KAYNAKLARI	Sularını yağışlarla alırlar. Suların sıcaklığı ve akımları yıl boyunca değişir.
Tabaka Kaynağı: Karstik Kaynak (Voklöz):	Geçirimli tabakaların uç kısmından suların yüzeye çıktığı yerdir.
Vadi Kaynağı:	Vadi tabanlarından çıkan kaynaktır. Kalkerli arazilerde yeryüzüne çıkan kaynaklardır.
2) SICAK SU KAYNAKLARI	Sularını magmaya yakın alanlardan alır. Suları geldiği derinliğe göre sıcak veya ılıktır.
Fay Kaynağı:	Fay hattı boyunca yeryüzüne çıkan kaynaklardır. Halk arasında bu kaynaklara ılıca, kaplıca, çermik, içme ve maden suları denilmektedir.
Gayzer Kaynağı:	Etkin haldeki volkan dağlarından değişik aralıklarla püskürerek çıkan kaynaklardır.
3)YER ALTI SULARI	Suyun yeryüzünün geçirgen tabaklarından süzülerek geçirgen olmayan bir tabakası üzerinde biriken sulara denir.
Meteor suları	Yağmur, kar ve dolu halinde atmosferden yeryüzüne dönen suya meteor suyu denir.
Yer altı suları	Suyun yeryüzünün geçirgen tabaklarından süzülerek geçirgen olmayan bir tabakası üzerinde biriken sulara denir. Yeraltı suyunun miktarını; Yağış Miktarı, Yüzeyin Eğimi, Bitki Örtüsü, Zeminin Özelliği etkiler. Alüvyal Ovalar, Karstik Araziler, Deniz ve Göl Kıyıları yeraltı suyu bakımından zengin alanlardır.
Maden suları	Maden suyu ise yerin en derin katmanlarından çıkar, çıktığı yerin jeolojik özelliklerini taşır ve magmadan aldığı karbondioksit gazının basıncı vasıtasıyla yeryüzüne çıkar. Yeryüzüne çıkarken geçtiği katmanlardan mineralleri de alarak yol alır (Ek 8).

1.2.3.2. Kaplıca Suları (Ilıca -Çermik-Şifalı Sular)

Mineralize termal suların ve bunlara ait çamurların, banyo, içme, solunum yolu ile kullanılması, ayrıca iklim kürü, fizik tedavi, rehabilitasyon, mekanoterapi, beden eğitimi, masaj, psikoterapi, diyet vb. yan tedavilerle birleştirilmesi ile oluşturulan kür uygulamalarının uzman hekim denetiminde yapıldığı sağlık tesislerine kaplıca denilmektedir.

Kaplıca sözcüğü, ılıcanın üstüne bir hamam yapılması sonucunda ortaya çıkan tesisin kapalı-ılıca biçiminde tanımlanmasından türemiştir (URL 3). Ilıca olarak da bilinirler, maden sularından yararlanma amacıyla kaynarcaların çevresinde kurulan tesislere verilen addır. Kendiliğinden çıkışlı maden sularına Batı ve Orta Anadolu'da ılıca, Güneybatı Anadolu'da girme, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çermik gibi adlar verilir.

Çermik; yeraltından doğal olarak çıkan şifalı, sıcak sulardır. Çermiklerde çıkan su sıcaklığının 27 0C den fazla olması ya da suyun sıcaklığının, bulunduğu bölgenin yıllık sıcaklık ortalamasının üzerinde olması gerekmektedir. Bu sulardan genellikle banyo yapmak suretiyle faydalanılır. 'Ilıca' ise üzeri açık çermik demektir. Yıkanılan sular genellikle bir su birikintisinden veya gölcükten ibarettir. Hemen suyun olduğu alanda oluşturulan havuzların tabanları ağaç ya da taşlarla döşenmekte çevreleri de basit duvarlarla örülmektedirler (Çontu, 2006).

Kaplıcalar (Ek 10/1-10/3), özellikleri nedeniyle şifalı sular olarak da bilinen maden sularının yeryüzüne çıktığı kaynarcalar ile bunların çevresinde kurulan hamam, klinik, otel gibi tedavi ve konaklama tesislerinden oluşur (URL 3).

Memleketimizde çeşitli hastalıklara (özellikle romatizma, nevralsi, polinevrit, artoz, siyatik, gut, bazı felçler, kadın hastalıkları, deri hastalıkları, nevrasteni, dimağ yorgunluğu, mide hastalıkları, bağırsak hastalıkları, karaciğer hastalıkları, idrar yolu hastalıkları) şifa veren büyüklü küçüklü, kimisi modern tesislerle dolu kimisi sade ve küçük ölçülü faydalanma yerine sahip olan çok sayıda kaplıca ve içmeler vardır. Bu kaplıcaların en çok ve sık olduğu yerler Batı Anadolu, Samsun ile Adana arasına çekilecek bir hattın her iki yanındaki birçok kaplıcalar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki tek tek kaplıca ve içmelerdir.

Tesisler kaplıca suyundan banyo ve içme kürleriyle yararlanılmasına göre farklılıklar gösterir. Üç haftayı bulan banyo kürleriyle hekim denetiminde fizik tedavi yapılan hidroterapi aygıtlarıyla donatılmış kaplıcalarda daha geniş tesisler kurulur.

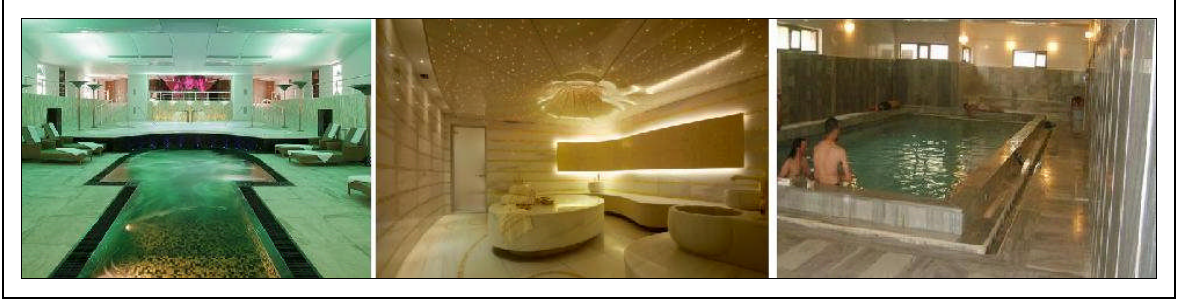
Türkiye'nin kaplıca ve içmelerinden çok eskiden beri faydalanılmış olduğu, günümüze kadar kalmış eski kaplıca tesislerinden ve bunların yıkıntılarında anlaşılmaktadır. Kaplıca ve içme tedavisi o derece önem kazanmıştır ki, bu alanda balneoloji adı ile bir 'bilim gelişmiş, uygulamaları da balneoterapi (kaplıcalarından yararlanılarak hastalıkları iyileştirme) adı altında toplanmıştır.

Bütün bu sularımızdan " dıştan tedavi " ve " içten tedavi " olmak üzere başlıca iki tarzda faydalanılmaktadır. Dıştan tedavide; su banyosu, duş, buğu banyosu, çamur banyosu şekillerinde faydalanılır. İçten tedavide; memleketimizde içme adı ile anılan yerlerde, çoğunca bu suları belli birtakım ölçülerde içerek şifa bulma tarzında faydalanılır.

Türkiye'de kaplıca suları, madenler gibi göz önüne alındıklarında devlet malı olup, çoğunlukla kişilerin işletmesindedir. Türkiye'de termal sular ve kaplıcalara ilişkin kanun ve yönetmelikler mevcuttur (Ek 4). Sayıları bugün çok olan böyle işletmelerde her türlü

sağlık şartlarını iyice yerine getirmek, buralara iyi eğitilmiş hizmet personeli yerleştirmek, barınma yerlerini (otel, motel, pansiyon...) kaplıcalığa uyar şekilde sağlamak kaplıca yerlerine rahat ulaşma imkânlarını temin etmek (yol, taşıt) başta gelen işlerdendir.

Türkiye'nin kaplıca ve içmeleri, kimyasal bileşim bakımından çok çeşitli ve zengin oldukları gibi, radyoaktif özellikleri de daima dikkati çekmiştir. Memleketimizde hemen her çeşidi ile ve bazı hallerde de birbirlerine yakın özellikte bikarbonatlı sular, sülfürlüler, sülfatlılar, klorürlüler ve madeni nispeten az sular vardır. Bu sular, yerin çok derinliklerinden geldikleri için sıcaklıkları fazladır. Şekil 4'de çeşitli kaplıcalardan görüntüler görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Türkiye'deki kaplıca tesislerinden görüntüler

Geleneksel kaplıca tesislerden modern termal turizm tesislerine geçiş sürecini oluşturan ve hızlandıran faktörler şöyle sıralanabilir (Güvenç, 2007).

- Geleneksel kaplıca tesislerinin köhnemiş olması, sağlık ve temizlik kontrollerinin ve denetimlerinin eksikliği, gerek kür gerekse konaklama amaçlı mekânlarının yetersizlikleri ve standardizasyon ihtiyacı olması
- İnsanların, son yıllarda ağırlaşan çevre koşulları, değişen iklim şartları vb. ile insan sağlığını bozan ve stres yükleyen sorunlardan arınma arzusu
- Sulardan fiziksel tedavi amaçlı yararlanmanın bilimsel tabana oturtulması, hidroklimatoloji ya da balneoloji gibi adlarla kaplıca kürlerinin bilimsel olarak yapılması ve tıbbın özellikle hastalıkları engellemede yetersiz kalmasının fark edilmesi, kaplıcaların bazı kronikleşmiş hastalıkların tedavisinde etkili olması
- Kaplıcaların termal turizm tesisleri bünyesinde olması durumunda özellikle hijyenin daha iyi sağlanabiliyor olması

- Tatil anlayışlarının değişip insanların geçmişte olduğu gibi ruhsal arınma ihtiyacı hissetmesi, taticilerin su esaslı tesislerle birlikte rekreatif, sportif ve sosyal faaliyetleri bir arada istemesi
- "Wellness" kavramının kaplıca konseptinin içerisine alınması sağlıklı yaşam, genç kalma ve güzellik temelli, özel diyet mönülü beslenme vb. kültürün yükselen değerler haline gelmesi ve bu durumun kitle iletişim araçları tarafından sürekli empoze edilmesi.
- Yaşlı ve refah seviyesi yüksek kişi gruplarının artışı ve bu gruplar arasında yükselen değer haline gelmesi, talep görmesi
- Genç nüfusun konuya oldukça ilgi göstermesi, zindelik arzusu ve bu konsepti yaşam biçimi haline getirme istekleri
- Turizm endüstrisinde faaliyet gösteren kuruluşların farklı potansiyeldeki müşteri gruplarını etkileyerek yeni pazar arayışları içersine girmeleri gereklidir.
- Tablo 3'te kaplıca tesislerinin üç sınıfta toplandığı ve aralarındaki benzerlik ve farklılıklar gösterilmektedir (Tablo 4).
- Tablo 4'te termal suların değerlendirilmesinde sorumlu kuruluşlar ve görevleri verilmektedir (Tablo 5).

Tablo 4. Kaplıca tesislerinin sınıflandırılması (Ülker, 1988)

BİRİNCİ SINIF KAPLICA TESİSLERİ	İKİNCİ SINIF KAPLICA TESİSLERİ	ÜÇÜNCÜ SINIF KAPLICA TESİSLERİ
<p>1. Kaplıca tesisinde; banyo birimleri, masaj, sualtı masajı, basınçlı duş, ağır hasta tedavi havuzu, elektrik akımlı ve ışınlı "elektroterapi" birimi, kapalı havuz ve beden eğitimi salonu yer alır. Suyun fiziksel-kimyasal özelliklerinin elvermesi halinde içme, solunum kürü ile gaz banyosu birimleri, çamur uygulama olanağının bulunması halinde ise, çamur uygulama birimi geliştirilmesi zorunludur.</p> <p>2. Yatırımcı öngördüğü takdirde sauna, Türk hamamı, kol-ayak banyoları ve oturma banyoları da geliştirilebilir.</p> <p>3. Tesislerde en az 1 en fazla 4 özel banyo odası geliştirilmesi zorunludur.</p> <p>4. Her tesiste özel bir çamaşırlık geliştirilir. Genel dinlenme, bekleme odaları ve wc ler bulundurulur.</p> <p>5. Uygun oranda personel ve servis odaları düzenlenir.</p> <p>Açık-kapalı beden eğitimi salonları ile spor, kür parkı ve dinlenme alanları geliştirilebilir.</p>	<p>1.Kaplıca tesisleri; banyo odaları, masaj, sualtı masajı, kapalı beden eğitimi salonu, ağır hasta kür havuzunu veya kapalı havuzu, masaj-beden eğitimi salonu olarak düzenlenebilir.</p> <p>2. 2.sınıf kaplıca tesislerinin yapımında kullanılan malzemeler kaplıca suyundan etkilenmemeli.</p> <p>3. Kaplıca tesisinin kapasitesine göre Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca öngörülecek sayıda doktor, sağlık ve hizmet personeli odaları geliştirilir.</p> <p>4. Yeterli büyüklükte bekleme ve dinlenme odaları ve wc ler bulunur.</p> <p>Kapasiteye göre yeterli düzeyde spor, kür parkı veya rekreasyon alanları geliştirilir.</p> <p>5. Kaplıca uygulamaları sırasında gerekli servis malzemelerinin işletmece karşılanması beklenir ancak ziyaretçiler istedikleri takdirde kendi servis malzemelerini kullanır.</p>	<p>1. Banyo yapılacak kaynaklar için banyo veya kapalı kaplıca havuzu birimleri, çamur uygulama olanağının bulunması halinde çamur uygulama birimleri geliştirilir.</p> <p>2. Kaplıca suyundan ve yan tesislerinden etkilenmeyecek yapı malzemesi kullanılır.</p> <p>3. Kaplıca tesisinin kapasitesine göre yeterli sayıda sağlık ve hizmet personel odaları geliştirilir.</p> <p>4. Kaplıca tesisinde kapasiteye göre yeterli büyüklükte genel bekleme ve dinlenme salonları ile WC'ler bulunur</p>

Tablo 5. Termal suların değerlendirilmesinde sorumlu kuruluşlar ve görevleri (Ülker, 1988)

Termal Suların Değerlendirilmesinde Sorumlu Kuruluşlar ve Görevleri				
TC Sağlık Bakanlığı	TC Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	TC Kültür ve Turizm Bakanlığı	TC Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
<p>1) Kaplıca, içme, deniz ve iklim kür merkezlerindeki sağlık tesisleri ile ilgili denetiminin gerçekleştirilmesi</p> <p>2) Bayındırlık Bakanlığı ile işbirliği yaparak tedavi ve kür tesisleri yapı ölçütlerinin “Yapı ihtiyaç programının tespiti”</p> <p>3) Üniversiteler, Tıp Fakülteleri ile işbirliği yaparak deniz ve kaplıca tedavi ve kür merkezlerinde araştırma enstitülerinin açılması, özel öğrenim görmüş kür doktorları ile yardımcı sağlık personelinin yetiştirilmesi.</p> <p>4) Kaplıca, içme ve deniz suyu analizlerinin yapılması, bu suların olumlu ve olumsuz etki yaptığı hastalıkların belirlenmesi.</p>	<p>1) Kaplıca ve içme kaynaklarının jeolojik-hidrojeolojik etütlerinin yapılması, kaynak emniyet alanlarının belirlenmesi.</p> <p>2) Kaplıca ve içme sondajlarının yapılması</p> <p>3) Kaynak akım güçlerinin gerçekleştirilmesi.</p> <p>4) Maden suları kaynak emniyet alanları ve sularının korunmasına ilişkin yönetmelik hazırlanması yasal görevleri arasındadır.</p>	<p>1) Birinci derecede önemli ve öncelikli kaplıca, içme ve deniz kaplıcası ve kür merkezlerinin İmar Planlarının (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile işbirliği yapılarak) hazırlanması ya da hazırlattırılması.</p> <p>2) Bu merkezlerde iç-dış kaplıca turizmüne dönük konaklama tesislerinin gerçekleştirilmesi için belge ve kredi verilmesi.</p> <p>3) Alt yapı tesisleri ve tedavi kür birimlerinin gerçekleştirilmesi için yardım, kredi ve teşviklerde bulunulması.</p>	<p>1) Önemli – öncelikli kaplıca, içme, tedavi ve kür merkezlerinin imar planlarının hazırlanması “kaplıca şehri” veya daha küçük ölçekli kaplıca yerleşmelerinde geliştirilecek tedavi veya kür merkezlerinin projelerinin hazırlanması.</p> <p>2) Arsa Ofisi aracılığı ile arsa ve arazi tahsis işleri</p> <p>3) İller Bankası Genel Müdürlüğü aracılığı ile Köy Tüzel kişilikleri, belediyeler ve il özel idareleri ile işbirliği yaparak 1. derecede önemli ve öncelikli olmayan kaplıca merkezlerinin geliştirilmesi ile bu merkezlerin imar planları veya genel yerleşme planlarının hazırlanması</p>	<p>Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü ile işbirliği halinde, sendikalar, SSK ve Bağ-Kur gibi kuruluşların üyesi olan (çalışan ve emekli) işçi ve memurların tedavi ihtiyaçlarını karşılayacak hazırlıkları ve gerekli tesisleri yapmakla yükümlüdür.</p>

1.2.3.2.1. Kaplıca Tedavisi

Kaplıca tedavisi "yeraltı termomineral sularının, kaynağının yöresine özgü iklimsel ve biyolojik faktörlerin, organizma üzerindeki etkinliğini fizyolojik ve patolojik yönden araştırılan ve tedavi yönünden değerlendirilen kür tarzında uygulanan tedavi sistemi" olarak tanımlanmaktadır (Özer, 2002).

Kirli metropol şehirlerin sıkıcı hayat şartları, zayıf, dengesiz beslenme ve yanlış diyet uygulamaları, sağlıksız ortamlar, gittikçe artan alkol, sigara ve uyuşturucu kullanımı, kaza ve hastalık sonrası çalışanların işyerlerine ve işe uyumu konusunda görülen sorunlar, nüfusun giderek yaşlanması, insanları tekrar gençleşme ve yenilenme adına termal kaynakları kullanmaya itmektir (Kaspar, 1990).

Tıbbın son yıllarda büyük ilerlemelerine, yeni ilaçların bulunmasına, tedavi şekillerinin daha etkinlik kazanmış olmasına rağmen, eski çağlardan bu yana insanlığa daha yararlı termal ve klimatik kürler, bugünde tedavide büyük yer almaktadır. Bazı hastalıkların tedavisi, kronik ağrıların iyileştirilmesi, iş gücünün ve sağlıklı yaşamının yeniden kazanılması için, en iyi tedavi şekli tıbbi turizm yolu ile sağlanmaktadır..

Sıcak, madensel yeraltı sularının tedavi edici etkilerden banyo veya kısmi banyo şeklinde yararlanılmasına 'Kaplıca Tedavisi' veya 'Balneoterapi' denir. Kaplıca Tedavisinin Amacı; vücut direncini artırmak, genel durumu düzeltmek, hastanın şikâyetlerini azaltmak, hastanın bulgularını ortadan kaldırmak, kalıcı hasarları önlemektir.

Kaplıca tedavisinin başarısı bu tedavinin bir kür şeklinde ve konu üzerinde uzman bir ekip tarafından uygulanmasına bağlıdır (Turan, 1997).

Kaplıca tedavisinin yararlı olduğu durumlar şunlardır; (URL 3)

- Kaplıca tesislerinin kullandıkları termal suların fiziko-kimyasal özelliklerine göre endikasyonları "Kaplıcalar Yönetmeliği" uyarınca Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Genel olarak kaplıca tedavisi aşağıda belirtilen durumlarda yararlıdır; solunum sistemi hastalıkları, cilt hastalıkları, kas- iskelet sistemi hastalıkları, kalp-dolaşım sistemi hastalıkları, mide-bağırsak-metabolizma hastalıkları, böbrek ve idrar yolları hastalıkları, kadın- doğum hastalıkları, nörolojik hastalıklar.

Kaplıca tedavisinin zararlı olduğu durumlar ise şunlardır; (URL 3)

- Hastalıkların akut (alevlenme) dönemlerinde, ateşli, infeksiyöz hastalıklarda, dekompanse organ yetersizliklerinde (örneğin kalp, böbrek, karaciğer gibi

organların yetersizliklerinde), aktif tümör varlığında, herhangi bir iç organın infeksiyöz hastalıklarında (örneğin sarılık, plörezi, nefrit vb.), aktif ülser olgularında, kanama ile seyreden hastalıklarda kaplıca tedavisi yapılmamalıdır.

1.2.3.3. Çamur Banyoları

Çamur banyoları, genellikle "Çamur banyosu", "Çamur sıvama" ve "Beleme" şekillerinde yapılır. Çamur banyosu ve sıvama çamur uygulamalarında maden suyu, deniz ya da göl yataklarında oluşmuş çamurlar kullanılır.

Çamurlar özel makinelerde, öngörülen sıcaklıklarda hazırlanarak uygulanır. Bu tür uygulamalar bazen de (yurdumuzda olduğu gibi) çamurun kendiliğinden oluştuğu yerlerde doğrudan çamurlu suya girilerek veya çamur sıvanarak yapılır.

Avrupa ülkelerinde daha çok birinci uygulama şekli Türkiye'de ise çoğunlukla "Terrainkur" adı verilen ikinci kür şekli uygulanır. Doktor denetimi ve sağlık emniyeti bakımından her ne kadar birinci şekil önem taşımakta ise de, sağlık emniyeti sağlanmak kaydı ile çamurun doğal olarak oluştuğu yerde, banyo yapmak ya da çamur sıvamak şeklinde sürdürülen kür daha etkili olarak kabul olunur.

Beleme şeklinde yapılan çamur uygulamalarının başında ise "Turba" ya da "Moor" uygulaması gelir. Çamur uygulamaları içinde (yapay olarak hazırlanan) parafinli çamur "Fango, Pa-rafango" gibi uygulamalar da önemli yer tutar (Güvenç, 2007).

1.2.3.4. Kür Merkezleri

Kür merkezleri (Ek 9); gerek termal turizm işletmeleri içerisinde bulunan, gerekse bunların dışında oluşmuş, su-iklim-güneş-çamur gibi doğal unsurları ve fizik tedavi elemanlarını kullanarak, gerekli doktor ve ekipman yardımıyla tedavi amacıyla gelen insanların hastalıklarının teşhis ve tedavilerinin yapıldığı merkezlerdir (Goaldner, R.G, 2008).

Kaplıca tedavisi amacı ile aşağıdaki tesis türleri kurulabilir. (Kaplıcalar Yönetmeliği-24.07.20001 Tarih 24472 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

- Kaplıca Kür Merkezi: Kaplıca ortamında kurulu konaklama imkânlarından yararlanılan, hastaların uzman doktor tarafından düzenlenen ve kontrol edilen bir

kür programı çerçevesinde açık kür denilen ve hastaların ayakta kaplıca tedavisi gördükleri tesistir.

- Kaplıca Kür Kliniği: Klinik tarzında düzenlenip inşa edilmiş, kaplıca tedavisi endikasyonu konulmuş hastaların uzman doktor tarafından kapalı kür denilen ve hastaların yatılarak kaplıca kürü uygulandığı tesistir. Kür kliniği, tıbbi değerlendirme kurulu raporuna uygun olarak sadece belirli hastaların ve hastalıkların tedavisinde hizmet verecek özellikli kür kliniği olarak değerlendirilebilir.
- Kaplıca Kür Oteli: Kaplıca tedavisi endikasyonu konmuş hastaların ve/veya rekreasyon amaçlı kür görenlerin konakladığı, uzman doktor kontrolünde kaplıca uygulamaları görmelerini sağlayan ve denetlenen tedavi bölümlerini ihtiva eden otel tipi tesistir. Otel bölümü Turizm Bakanlığı Turizm Tesisleri Yönetmeliğine uygun olarak yapılır.

1.3. Sağlık Turizmi

Sanayileşme ve kentleşme sonucu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çevre sorunları, insan sağlığını bozan, beslenme bozukluklarına neden olan, sinirsel yorgunlukları arttıran ve iş gücü verimini azaltan bir yaşama ortamına neden olmaktadır. Halk sağlığını ve işgücü verimini korumak için kaplıca, deniz ve iklim kürleri gibi uygulamalar iç ve dış turizm ile bütünleşerek sağlık turizmine temel teşkil etmiştir. Sağlık turizmi; insanların, kür ve tedavi amacıyla gittikleri yerlerde konaklama, beslenme, dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Kür ve tedavi bütün bir yıl yapılabildiği ve kür veya tedavilerin en az üç hafta sürmesi gerektiği için turizm sektöründe ayrı bir çekiciliği vardır (Tunç ve Saç, 1998).

Sağlık turizmi, doğanın sağlık verici özelliklerinden yararlanmak isteyen insanların, sıcak su, maden suyu, hamam, kaplıca ve bunları tamamlayan kür merkezlerini ve bazı tıbbi hizmetlerin ucuz olarak sunulduğu, sağlık merkezlerini ziyaret etmeleri olarak da açıklayabiliriz.

Son yıllarda, ülkemizin de gelişmiş ülkelerdeki nitelikli sağlık hizmetleriyle rekabet edebilecek düzeyde sağlık hizmetleri sunmasından dolayı ülkemize dünyanın dört bir yanından tedavi amacıyla turistler gelmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, Avrupa

standartlarıyla yarışabilecek düzeyde özellikle büyük illerde özel sağlık kuruluşları artmaya başlamıştır (URL 3) .

Bu turizmin altında Turizm Mevzuatımız 'da şu başlıklarda bahsedilmektedir;

- Termalizm (Balneoterapi): Kaplıca sularıyla yapılan kür uygulamalarıdır.
- Klimatizm: Sağlıklı iklimde bulunma ve iklim kürü uygulamalarıdır.
- Üvalizm: Bazı şehirlerde üretilen meyve ve sebzelerin, kür amacıyla müşterilere sunulmasıdır.
- Mağara turizmi: Sağlık nedeniyle mağaralara yapılan seyahatlerdir.

TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, sağlık ve termal turizmi 3 ana kategoride değerlendirmiştir (2006).

1. Sağlık Turizmi
2. Güzellik ve Zindelik Turizmi (Wellness)
3. Termal Turizm

Sağlık Turizmi Standartları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

1. Etik değerler içerisinde sağlık hizmeti,
2. Fizik ve ekonomik açıdan kolay ulaşılabilir sağlık hizmeti,
3. Sağlık hizmeti gereksinimi olanlar ile sağlık hizmeti sunucuları arasında kültürel iletişim,
4. Fiziki standartlar (sağlığa uygunluk, ulaşım ve altyapı hizmetleri, çevresel etkenler)
5. Yeterli tıbbi teknoloji,
6. Uluslararası tıbbi teknolojiler,
7. Uluslararası ortak tedavi protokolleri,
8. Yeterli bilgi teknolojileri,
9. Ulaşım ve transfer standartları,
10. Personel standardı,
11. Sağlık sigortasından yararlanma.

Sağlık turizminde belli bir noktaya ulaşabilmek için;

- Başta resmi ve özel sektör sağlık kuruluşları ve turizm şirketlerinin Avrupa ülkelerindeki sosyal güvenlik şirketleri ile daha yakın işbirliği yapmaları,
- Sağlık hizmeti veren tesislerin kalitesinin artırılması,
- Türkiye'nin sağlık sektörünün tanıtımının yapılması,

- Sağlık hizmetlerine ilaveten paket halinde ülkemizin diğer turizm olanaklarının sunulması gerekmektedir.

1.4. SPA & Wellness Turizmi

Spa, Latince "*Salus Per Aquam*" teriminin baş harflerinden oluşuyor. " Su ile gelen iyilik" anlamına gelen bu terim Roma döneminden beri termal ya da deniz suyunun ağırlıklı olarak kullanıldığı vücut bakımı ve tedavileri için kullanılıyor (Yücel, 2003). Kökeni eski Roma, Anadolu, Hindistan ve Uzakdoğu uygarlıklarına dayanan ruh-zihin-beden sağlığını koruyan, hastalıkları önleyen, yaşamı nitelikli kılan yöntemler günümüzde güzellik kavramının öne çıktığı Spa merkezlerinde uygulanmaktadır (Ek 11).

Eski zamanlarda insanlar fiziksel ve psikolojik sorunlarını gidermek için kaplıcalara, ılıcalara giderken günümüzde otellerdeki ve Spa kulüplerindeki "Day Spa"larda stres atmakta, beden ve ruhu dinlendirmektedirler (Yurtsever, 2008).

"Zengin ve önemli bir jeotermal kuşak üzerinde bulunan Türkiye'de 1500 civarında termal ve şifalı içme suyu kaynağı var. Şifalı suların zenginliği bakımından ilk 7 ülke içinde bulunan Türkiye, aynı zamanda radyoaktivitesi en güçlü sulara da sahiptir" (Yücel, 2003). Gelişmiş spa merkezleri kapasitesi tabloda belirtilmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Spa merkezleri kapasitesi (URL 18)*

Gelişmiş Spa Merkezleri Kapasitesi	
Aynı tesiste termal havuz yanında sahip olunan Spa aktiviteleri bakımından yatak sayısı	
Termal havuz + en az bir güzellik merkezi	9222
Termal havuz + en az bir sağlık merkezi	1832
Termal havuz + en az bir fitness merkezi ve bir güzellik merkezi	4528
Termal havuz + bir sauna	11767

*Bu tablo en az bir termal havuzun yanında var olan diğer SPA aktiviteleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır.

Kelime anlamından daha geniş bir kapsama sahip olan SPA günümüzde yalnızca su ve çamur terapilerini değil sıcak su havuzu, çeşitli masaj terapileri, aroma terapileri, güzellik ve bakım gibi sağlık kür hizmetleri veren tesislere verilen bir isim olup su ile

iyileşme, suyun kullanımından gelen sağlık, suyun sıcak, soğuk ve farklı biçimlerdeki akıtma, damlama, duşlama, püskürtme gibi uygulamaları ile kazanılan dinlenme ve ferahlama duygularının edinildiği bütüncü terapi anlamında kullanılmaktadır (Ek 6).

Wellness kelimesi ise; akıl, vücut, ruh ve ilişkilerde iyi ve zinde olmayı ifade etmektedir. Bu kapsamda insanın kendisini ruhsal, bedensel, zihinsel ve ilişkisel olarak iyi ve zinde hissetmesini sağlayan her türlü masaj, cilt bakımı, çamur ve yosun banyoları, kuvvet bakımları, thalassoterapi gibi doğa ve doğal ürünlerle sağlıklı yaşam yöntemleri ile yapılan vücut bakımları Wellness kapsamına girmektedir.

Wellness ve Spa'nın uygulama alanları şunlardır; sağlık turizmi-estetik, güzellik merkezleri, doğal rehabilitasyon, sağlıklı yaşam merkezleri

Estetik ve güzellik amaçlı uygulanan genel Wellness & Spa yöntemleri; doğal yaşam, aromaterapi, fitoterapi, beslenme ve diyet, masaj ve kültürel masaj, renk ve ses terapisi, taş terapisi, egzersiz uygulamaları olarak sıralanmaktadır (Yurtsever, 2008).

Estetik ve güzellik amaçlı su uygulamaları da hidroterapi, thalassoterapi, balneoterapi, bitki banyoları, başlıca hidroterapi yöntemleri, hidromasaj havuzu, afüzyon duş, jet duş, jakuzi olarak sıralanmaktadır.

Aromaterapi, yıllardır estetik ve güzellik amacıyla kullanılan, temeli bitkisel tedaviye (Fitoterapi) dayanan ruh, beden, zihin bakımı ve bütünlük etkisi sağlayan doğal bir yöntemdir. Bitkisel öz yağların kişinin fiziksel, duygusal ve ruhsal sağlığı ile güzelliği için bedene en etkin uygulama yöntemi ise masajdır.

“Masaj”, sözcüğünün, Arapçadaki “hafif bastırma” ya da Grekçedeki “yoğurma” sözcüğünde türetildiği düşünülmektedir. Masaj, vücut dokularını manipüle etmenin bilimsel bir yöntemi olarak tanımlanmaktadır Masaj elle birebir olarak uygulanan fizyolojik ve psikolojik etki yaratan (Şekil 5), kendine ait el teknik ve becerilerinin sistemleştiği sağlık, spor, estetik ve güzellik, turizm gibi alanları kapsayan başlı başına bir bilim dalıdır (URL 3).

Şekil 5. Masaj uygulaması (URL 7)

1.5. Tarihsel Süreç

Anadolu'da Romalılarından bu yana jeotermal suların kullanımı söz konusudur. Anadolu'da kullanılan kaplıca ve içme adı verilen merkezlerin bilinen kuruluş tarihleri genellikle Romalılarına kadar gidiyor. Romalılarından günümüze buluntuları ulaşan Anadolu'da ki önemli termal tesisler arasında Pamukkale-Hierapolis hamamı da bulunmaktadır (İmar ve İskân Bakanlığı, 1966). Bunlar dışında Romalılar devrinde özellikle Anadolu'da işletilen bazı kaplıcalar bulunmaktadır; bunlara örnek olarak Ankara Ayaş, Kızılcahamam Kaplıcaları; Balıkesir Gönen Kaplıcaları; Konya Ilgın Kaplıcaları örnek olarak verilebilir (Görür, 2005).

Kaplıcaların asıl büyük gelişimi Romalılar devrine rastlamasının sosyal, askeri nedenleri bulunmaktadır (Kahraman, 1978).

Eski Yunan ve Roma'da termalizmin gelişmesinin en büyük sebebi, dini inanışlar ve düşünceler olmaktadır (Sarışık, 1994).

Bizanslılar da roma hamamlarını örnek alarak kaplıca işletmeye devam etmişlerdir. Bursa'daki çekirge kaplıcaları bu kaplıcalara örnek olarak verilerek Kral Justinien zamanında en ileri düzeye ulaşmıştır (Nalbant, 1988).

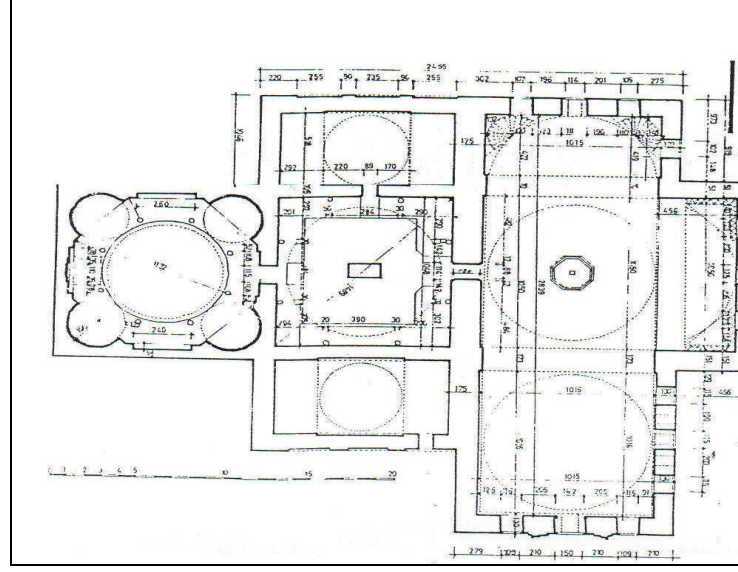
Sonraki dönemlerde Selçuklular ve Osmanlılar da jeotermal sulardan temizlenme, dinlenme, zindeleşme ve sağlık amacıyla yararlanmışlar.

Roma ve Bizanslıların aksine halka açık termalizm anlayışı ilk kez Selçuklular tarafından yaygınlaştırılmıştır. Türklerin ve Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdıkları geleneksel kültürün içinde var olan "Yıkanma" ve "Temizlik" işlevi akarsu boylarında yerine getirilirken, Anadolu'da yerleşik toplumsal gelişme, köy, kasaba, kent yaşamına geçişle birlikte "Hamamlar" ortaya çıkmıştır. Türklerin kırsal ve kentsel yaşam kültürünün şekillenmesi

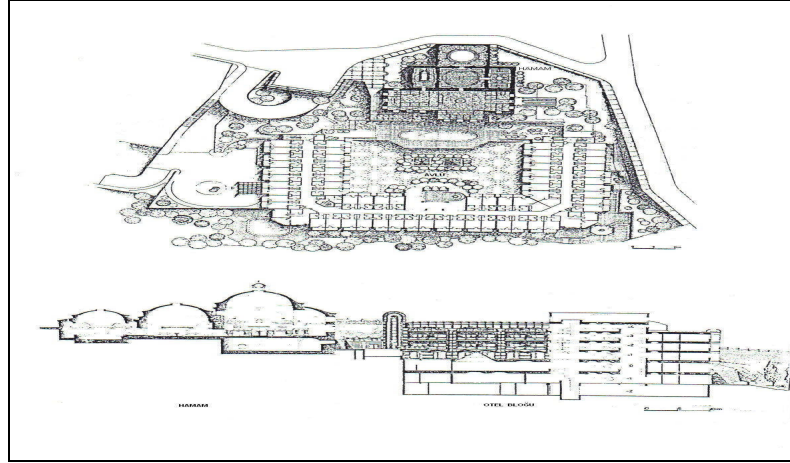
sürecinde, İslam dininin vücut temizliğine getirdiği esaslar ve akan su ile temizlenme ilkesine dayalı gelenek ve göreneklerle, Anadolu'daki Bizans ve Romalılarından kalma Kaplıca kalıntılarına yepyeni bir ruh ve anlam kazandırılmıştır. Türk kültürü ve de o günün tıp görüşüyle daha sağlıklı bir biçimde uygulanmaya başlanan bu gelişme sayesinde, "Türk Hamamı" tipindeki "kurnalı yıkanma" yerleri ve yanında tedavi amaçlı Kaplıca'nın büyük havuz tekniği, Avrupa'ya kadar yayılmıştır. Günümüzde Avrupa'da olduğu gibi, Amerika'daki Türk Hamamları da bu kültürün eserleridir (Güvenç, 2007).

Osmanlı Türkleri de, sağlık etkenliği olan sulara Romalılar ve Selçuklular gibi büyük önem vermişlerdir. Osmanlıların Anadolu'da ve Avrupa'da eski çağlardan ve Selçuklulardan kalma pek çok kaplıcayı onarıp, bunlara yenilerini eklemeleri, imparatorluğun yükselme devrine rastlar. Kaplıcalara verilen bu önem duraklama ve gerileme dönemlerinde azalmıştır. Türkler Romalılarından kalma havuz banyolarına akarsulu kurnalar ilave etmek suretiyle, onları geliştirerek batılı ve doğulu seyahat yazarlarının hayranlığını kazanmışlardır (Kaya, 1983).

Osmanlı döneminde, şifalı sulardan yararlanma konusu en parlak devrini yaşamıştır. Tarihi kayıtlar, sadece İstanbul ve Bursa'da 7536 hamamın bulunduğunu göstermektedir. Osmanlı imparatorluğu döneminde şifalı kaynaklar üzerine yapılan tesisler incelendiğinde, bu tesislerin halka açık ve en az yüz, yüz elli kişinin birden tedavi görebileceği tarzda düzenlendiği, ek olarak tek kişilik tedavi yerlerinin ve buğu kabinlerinin yapıldığı görülmektedir. I. Murat tarafından Bursa'da Rum mimar Chistodulos'a yaptırılan ve günümüzde eklenen konaklama tesisi ile beş yıldızlı Kervansaray Turistik Termal oteli olarak hizmet veren "Eski Kaplıca" ilk Osmanlı kaplıcalarına güzel bir örnektir (Şekil 6-7) (Güvenç, 2007).

Şekil 6. Kervansaray Bursa eski kaplıca planı (Ayverdi E.H. Osmanlı mimarisinin ilk devri, 1989)

Şekil 7. Eski kaplıca ve kervansaray termal otel plan ve kesit (Mimarlar Odası Dergisi 89/2)

Anadolu'da, geçmişi yüz yıllara varan kaplıca turizm etkinliği ve göreneği söz konusudur. Cumhuriyet sonrasında da bu alanda küçük ama bazı ciddi adımların atıldığı biliniyor. Yalova kaplıcalarının Büyük Önder'in görüşleri doğrultusunda iyileştirilmesi, 1930'lı yıllara rastlanmaktadır. Aynı döneme ait daha önemli bir adım ise, İstanbul Üniversitesi bünyesinde kaplıca hekimliği alanında ihtisas eğitimi yürütülmek üzere bir anabilim dalının kurulmasıdır. Söz konusu anabilim dalı, kaplıca hekimliğinde uzmanlaşmış hekim yetiştirilmesinden jeotermal suların analizi gibi konularda 1930'lu

yıllardan bu yana çalışmalar yapılmaktadır. Bu alanda pek çok akademik çalışmanın ve toplantının yapıldığı da gözlenmektedir. Son yıllarda tıbbi ağırlıklı olanların yanı sıra termal turizmine işletmecilik ve ekonomik yönlerden yaklaşan araştırmalarda da gözle görülür artış gözlenmektedir. Ancak, akademik olarak 80 yıl önce önemli adımların atıldığı çağdaş termalizm alanında ciddi gelişmeler, uzun yıllar boyunca ne yazık ki hissedilmemiştir. (Kozak, 2005)

“İnsan vücuduna hizmet vermek isteyen önce onun ruhuna önem vermelidir” ilkesine inanan Türklerde kaplıca tedavisi, Anadolu’ya girişleri ile gelenek ve göreneklere, beden ve ruh bütünlüğünün ve temizliğinin gereğine olan imanlarıyla Anadolu kaplıcalarını yeni bir anlam kazanmıştır. Türk kültürü ile geliştirilen kaplıcalarda tedavi, daha sağlıklı biçimde uygulanmaya başlanmış ve bu gelişim Avrupa ya da yayılmıştır. Ne yazık ki, Osmanlı İmparatorluğu’nun duraklama devriyle kaplıcalara verilen önem de kaybolmuştur” (Özer, 1991).

Termal turizmine yönelik yatırımları teşvik etmek amacıyla 1993 yılında termal suların kullanımı ile ilgili bir yönetmelik değişikliğine gidildi. Söz konusu yönetmelik, jeotermal sulara yetkiyi kamunun tekeline bıraksa da, suların kullanımı konusunda radikal düzenlemeler getirmiştir. Bu yönetmelik ile ihtiyaç fazlası jeotermal suların turizm yatırımlarına kiralanması mümkün hale gelmiştir. Yönetmelik değişikliğinden sonra çok sayıda termal turizm tesisine yönelik tesis işletmeye açılmış olup, ikincil konutların çağdaş versiyonu olarak nitelendirilebilecek devre-mülk, devre-tatil sistemini sunan işletmeler de ortaya çıkmıştır. Öte yandan, pek çok tesisin işletme unvanında "termal" kelimesine yer verilirken, çağdaş termalizmin gerektirdiği ünite, ekipman ve personele sahip olmadıkları da anlaşılmaktadır. Bunlara ek olarak, elbette ki 1993 sonrasında çağdaş termal turizm işletmelerinin Türkiye’deki ilk örnekleri olarak Afyon, Pamukkale, Bursa, Kızılcahamam, Kuşadası ve Çeşme’de termalizm alanında ilk ciddi tesisler açılmaya başlamıştır. ve hala da açılıyor. Tesislerin niteliklerinde gözle görülür artış söz konusu. Ancak, jeotermal kapasite göz önüne alındığında mevcut yatırımların ülkemizdeki potansiyelin çok küçük bir bölümünü kullandığı görülmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, üzerinde bulunduğu jeolojik oluşum dolayısıyla Türkiye’de çok önemli bir jeotermal su potansiyeli bulunuyor (Kozak, 2005).

Türkler, inşa ettikleri sayısız hamamlar, kaplıcalar, içmeler, çeşmeler, havuzlar vb. yapılarla dünya çapında isim yapmışlardır. Günümüze kadar sağlam kalan Budapeşte kaplıcası, Avrupa da Türklerin bıraktığı en önemli eserlerden birisidir.

Cumhuriyet devrinde, Atatürk'ün emri üzerine Yalova Kaplıcalarının modern tesislerle donatılması için çalışmalar yapılmıştır (Kahraman, 1978).

Dünya termalizm tarihinde Türk, Japon ve Roma banyoları önemli bir yer tutmaktadır (Pınar, 1992).

1.6. Dünyada Su Kaynakları ve Termal Turizm

Dünyada “Büyük Yaşam Kuşakları” olarak adlandırılan ve belirli bitki ve hayvan topluluklarını barındıran yaşam dünyaları vardır. Bunların çeşitliliği, yeryüzü üzerindeki dağılımı ve şekillenmeleri de genellikle su faktörüne bağlıdır. Hatta su, bu yaşam dünyalarının bazılarının adına damgasını vurmaktadır: “Tropik Yağmur Ormanları”, “Kurak Bölge Ormanları” bilindiği üzere suyun kaynakları hava, karalar, okyanuslar ve göllerdir (Tablo 7). Havadaki su, buhar halinde olup hidrolojik döngü (çevrim) ile yeryüzü ve atmosfer arasında sürekli olarak hareket halindedir. Karalardaki sular ise toprak içindedir. Rus bilim insanlarının yaptığı tahminlere göre, dünya yüzündeki su varlığıyla ilgili olarak şu değerler verilmektedir (Mitscherlich, 1995).

Tablo 7. Kullanılabilir su miktarı

Suyun Bulunduğu Mekan	Miktar (km ³)	Toplam su miktarına oranı (%)
Denizler	1.340 milyon	96.5
Karalar	48 milyon	3.5
Toplam	1.388 milyon	100.0

Tablo 8. Dünyadaki su dağılımı- (UNEP 1996'ya göre Sampat 2001)

Karalardaki Suyun bulunduğu mekan	Miktar (milyon km ³)	Toplam tatlı su miktarına oranı (%)
Buzullar	24	1.74
Yer altı suları	23	1.66
Göller, akarsular, atmosfer	1	0.10
TOPLAM	48	3.50

Yukarıdaki sayısal değerlerden anlaşılacağı üzere, kullanılabilir tatlı su miktarı, toplam suların ancak % 3.5'i kadardır. Bu miktarın da % 1.74'ü buzullarda katı halde

bağlanmış bulunmaktadır. Geriye kalan sıvı haldeki suyun % 97'sini, "Aküfer" adı verilen yer altı boşluklarında depolanan sular oluşturmaktadır (Tablo 8).

Başlıca su kaynaklarımız olan aküferler, her ana karada bulunmakta olup, bunlarda depolanan suyun bir bölümü yaklaşık 18 bin yıl önce yaşanan son buzul çağında yer altına inmiştir. O nedenle bunlara "Fosil Su Kaynakları" denmektedir. Dünyada yer altı sularının kapladığı alanın toplam olarak 135 milyon m³ olduğu tahmin edilmektedir. Bunların en büyüğünün ABD'de 5-6 eyaletin altını kaplayan fosil aküferler olduğu tahmin edilmektedir (Postel, 2000).

Dünyanın çeşitli bölgelerinde yapılan araştırma ve gözlemlere göre sıcak juvenil suların daha çok volkanik bölgelerde ve aktif deprem kuşakları üzerinde, sıcak vados sularının ise çatlaklı, küçük yarıklı, kırıklı ve kıvrımlı bölgelerde çıkış yaptıkları tespit edilmiştir. Havada gaz halinde bulunan suyun, kullanılabilir sıvı şeklindeki su haline gelmesi, "Su Çevrimi" veya "Hidrolojik Çevrim" olarak anılan gizemli bir süreç ile gerçekleşir. Buna "Hidrolojik Döngü" de denmektedir.

Bu süreç, karalardaki ve denizlerdeki suyun güneş enerjisi ile buharlaşarak atmosfere karışması, buhar halindeki suyun yağmur damlacıkları haline dönüştükten sonra, yer çekimi etkisi ile yeniden yeryüzüne dönmesiyle gerçekleşir. Yeryüzündeki suların yeniden buharlaşmasıyla çevrim süreci yeniden başlar.

Bu süreçle ilgili olarak şu ilginç bilgiler verilmektedir (ABD Tarım Bakanlığı, 1999)

- Okyanuslardan her yıl 333.000 km³ su buharlaşmaktadır.
- Karaların yüzeyinden buharlaşan su miktarı ise 63.000 km³'tür.
- Bu suların hepsi yeryüzü ile atmosfer arasında hareket etmektedir.
- Ancak, 100.000 km³ su yağış olarak yeryüzüne dönmektedir. Geriye kalan hareketli suyun bir kısmı ya yeryüzüne gelirken yeniden buharlaşmakta, ya da kutuplarda katı halde bağlanıp kalmakta veya yüzlerce metre yer kabuğu derinliklerinde birikmektedir.
- Yağışlarla bir yılda karalara gelen miktar ortalama olarak 660 mm, denizlere düşen de 340 mm olmak üzere dünyamız toplam ve yaklaşık olarak yılda 1000 mm yağış almaktadır.
- Yağışların dünya üzerindeki dağılımı ekstrem derecede farklıdır. Örneğin, tropik yağmur ormanlarına yılda yaklaşık 10.000 mm üzerinde yağış düştüğü halde, çöllerin birçoğu 25 mm' nin altında yağış almaktadır.

Sağlıklı yaşam ve insan sağlığına önem veren gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkeleri, mineralize termal suların bu etkinliğinin farkına vararak yapmış oldukları yatırımlar ve tedavi üniteleri ile buna bağlı diğer kompleksler sayesinde termal turizmde önemli bir mesafe alarak büyük kazançlar sağlamaktadırlar.

1.6.1. Dünyada Termal Turizm

Günümüzde sanayileşme ve aşırı kentleşme sonucu ortaya çıkan hava, su ve toprak kirlenmesi, rutubetli ve gürültülü ortamlar ile çevre sorunlarının yarattığı sağlıksız kent yaşam ortamının hızla gelişmesi sonucunda, insanlar ve toplum sağlığı üzerindeki etkileri artmaya başlamıştır. Bunlar; stres, beslenme bozuklukları, bedensel yorgunluklar, romatizma, sindirim, solunum, dolaşım yolları hastalıkları gibi, modern çağın yaygın hastalıkları olarak ortaya çıkmaktadır.

Sağlıksız toplumların işgücü ve üretimi de bu nedenlerle azalmaktadır. Gelişmiş ülkeler insan sağlığını korumak, işgücünü, dolayısıyla üretimi arttırmak, sağlıklı yaşamı sağlamak amacı ile doğal turizm kaynaklarından olan temiz hava, güneş, deniz, şifalı termal suların dinlendirici-tedavi edici özelliklerinden, iklim ve çevre olanaklarından, diğer turizm çeşitleri ile birlikte yararlanarak güncel sorunlarını çözmeye çalışmaktadırlar.

Bu insanlar, içinde buldukları sağlıksız ve monoton kent ortamlarından uzaklaşarak doğaya dönmekte, doğal turizm kaynaklarından da yararlanmak üzere insan sağlığına etkin, mineralize termal suların buldukları yerlere giderek kür amacı ile bir süre konaklamaktadırlar. İşte, seyahat etmek sureti ile yer değiştirerek; termal kür merkezi, kaplıca tedavi merkezlerine gelen ve bir süre burada konaklayan küristler, "Termal Turizm" hareketini yaratmaktadırlar. Konaklama esnasında; konaklama, beslenme, dinlenme, tedavi, eğlence, spor gibi ihtiyaçlara cevap veren alt ve üst yapılar, arz ve talebe göre ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda bu tesisler en son teknoloji ve bilim çevresinde oldukça ileri düzeye getirilmektedirler (Özbek, 1991).

Teşhis ve tedavi yöntemlerinde büyük gelişmeler, yeni teknoloji, alet, ekipmanlardaki hızlı değişim, kaplıca tedavi merkezleri ile işletmecilikte önemli bir evrim yaratmaktadır. Termal sularla ve bununla beraber yapılan diğer tedavi tekniklerindeki tıp teknolojisi ile ortaya çıkan ilerleme talebi de artırıcı bir faktör olarak görülmektedir. Termal suların aranması, bulunması, çıkarılması, güvenceli olarak üretilmesi ve korunması

ile ilgili etüt ve teknikler oldukça ilerlemiştir. Talebe göre potansiyel artırım çalışmaları sürdürülmektedir.

Sonuç olarak, kür merkezlerinde ihtisaslaşmış tıp personeli ve diğer yardımcı elemanlar, alt ve üstyapı, işletme ile ilgili uzmanlaşmış mühendisler yetişmektedir. Tedavisi, sporu, eğlencesi, tesisleri, işletme teknikleri, personeli ile yeni bir sektör ortaya çıkmaktadır. Bu sektörün insan sağlığı ve ülke ekonomisine sağladığı katkılar küçümsenemeyecek boyutlara ulaşmıştır (Özbek, 1991).

Dünya'da çeşitli ülkeler termal turizmin insan sağlığında önemli bir yeri olduğunun bilincinden hareketle termal turizm konusuna önem vermektedir. Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Macaristan, Çekoslovakya, İsviçre, İspanya, Yunanistan, Japonya termal turizmde önem kazanmış ülkelerdir.

Medikal turizm, dünya çapında medikal hizmetlerdeki tüketim ya da tüm hizmet ticareti ile günümüzde küçük bir karşılaştırma yapıldığında hem geçici hem de önemsiz olarak göz ardı edilemez. (Örneğin, hedef ülkeler içinde Tayland, Malezya ve Hindistan gibi) sağlık turizmi turist pazarının en hızlı büyüyen segmentidir. Dünya sağlık örgütüne göre; medikal turizm muazzam ekonomik etkileriyle beraber büyüyen bir eğilim. 1989un başlarına kadar ekonomik kalkınma ve işbirliği örgütünün aldığı raporda sağlık hizmeti ticareti gelişmekte olan ülkelere rekabetçi bir fırsat sağladı, işgücü artışı, sermaye kullanımı, tıpta beceriler verdi. Kalite seviyesini koruyabildikleri sürece önemli bir büyüme üretebilecekler. 1997 de, birleşmiş milletler ticaret ve kalkınma konferansı ki ülkeler arasındaki ticareti izler, ilk olarak not etti ki; ticari hizmetler, sağlık hizmetleri dahil gelişmekte olan ülkeler için faydalı olabilir (Vega, 1998). Birleşmiş milletler ticaret ve kalkınma konferansı ve dünya sağlık örgütünün bir çalışmasına göre Hindistan endüstri ülkeleri tarafından sunulan bu medikal hizmetin maliyetinin tahmini olarak 5'te biri ile onda biri civarında medikal hizmet sunabilmektedir (OECD, 1989). Şili'deki Santiago Salud'un iddiasına göre maliyetler; sadece birleşik devletlerde değil Meksika'da da sağlanan hizmetlerin yüzde ellisinden daha az arttı. Tayland ve Güney Afrika'daki cerrahi maliyetler birleşik devletler ve batı Avrupa'daki maliyetlerin aşağı yukarı onda biri. Bir kalp kapağı değişimi ki maliyetler birleşik devletlerde 200,000 dolar ya da daha çok, örneğin Hindistan da 10,000 dolar ve seyahat bileti ve tatil-istirahat programı dahil (Bookman, 2007).

Termal turizm amaçlı olarak senede Almanya ve Macaristan'a 10 milyon kişi, Rusya'ya 8 milyon kişi, Fransa'ya yaklaşık 1 milyon, İsviçre'ye 800 bin kişi gitmektedir.

126 milyon nüfuslu Japonya'nın Beppu şehrine sadece 13 milyon kişi termal turizm amaçlı olarak gitmektedir (URL 3).

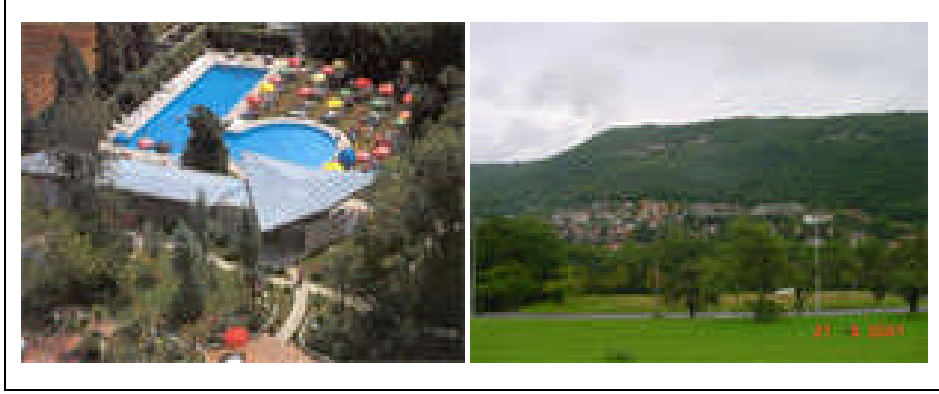
Termal turizm Avrupa ülkelerinden Almanya'da önemli sektör haline gelmiştir. 263 adet resmi belgeli termal merkez bulunan Almanya'da tesislerin toplam yatak kapasitesi 750.000'dir. Almanya'nın Stuttgart kentinde bulunan Das Leuze Kaplıca ve Rekreasyon Tesislerini yaz aylarında günde 8000 kişi ziyaret etmektedir. Bu rakam, yıllık ortalama 3000 kişi/gün olmaktadır. Hekim teşhisi ve raporu olması şartıyla, kaplıca tedavilerinin hem özel hem de kamu sağlık sigorta şirketleri tarafından tam veya kısmen karşılandığı ülkelerden biridir.

Şekil 8. Almanya- Çek Cumhuriyeti termal turizm merkezleri (URL 3)

Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da son yıllarda çok gelişmiş tedavi edici kaplıca merkezleri kurulmuştur. İki ülkede 60 tedavi edici termal merkezi bulunmakta olup senede 500.000'e yakın hastaya tedavi hizmetleri verilmektedir. Hekim raporu olması kaydıyla, sigorta şirketleri tedavi masraflarını tam veya kısmen karşılamaktadır (Şekil 8) .

Ayrıca, Fransa'da 104, İspanya'da 128 adet ve İtalya'da ise 360 civarında termal tesis bulunmaktadır. Rusya'da çok sayıda kür merkezi bulunmakta olduğu ve yılda 8 milyon turist geldiği belirtilmektedir.

Şekil 9. Fransa – Japonya termal turizm merkezleri (URL 3)

Japonya'da 1500 adet kaplıcada 100 milyon geceleme kapasiteli termal turizm yapılmaktadır. Beppu'da 1000 litre/saniye jeotermal su termal turizm amaçlı kullanılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Arkansas eyaletinde ise 55 bin kişinin yararlanacağı termal tesislerin yapılmış olduğu, Hawai'de turizmi 12 aya yaymak için termal suların yararlanılarak yeni kurulan tesisler ile termal turizm ağırlıklı uygulamalara başladığı bilinmektedir (Şekil 9) (URL 3).

1.6.1.1. Dünyada SPA

Geçmiş 20 yıl önceye dayanan Spa pazarının büyüklüğü 20 milyar dolar, sağlık turizminden elde edilen gelir ise 100 milyar doları aşmış bulunmaktadır. ABD'de 2000 yılı itibariyle Spa cirosu 11 milyar dolardır. ABD'de 2000 yılındaki Spa lokasyonu 9632 ve çalışan kişi sayısı 282.000'dir. Avrupa'da 3 milyar dolara ulaşan Spa & Wellness pazarında, son yıllarda çok hızlı talep artışı görülmektedir. Büyüyen bu pazara Hırvatistan, Bulgaristan ve Romanya'da dahil olmaktadır. Büyük ilgi gören Uzakdoğu'da bulunan Spa otellerinin yıllık cirosu ise 3 milyar dolardır. 2001 yılı verilerine göre Spa turizminde en büyük destinasyon 17 milyon ziyaretçi ve 105 milyon geceleme ile Almanya'dır. Sonra sırasıyla İngiltere, Avusturya ve Fransa gelmektedir (Yurtsever, 2008).

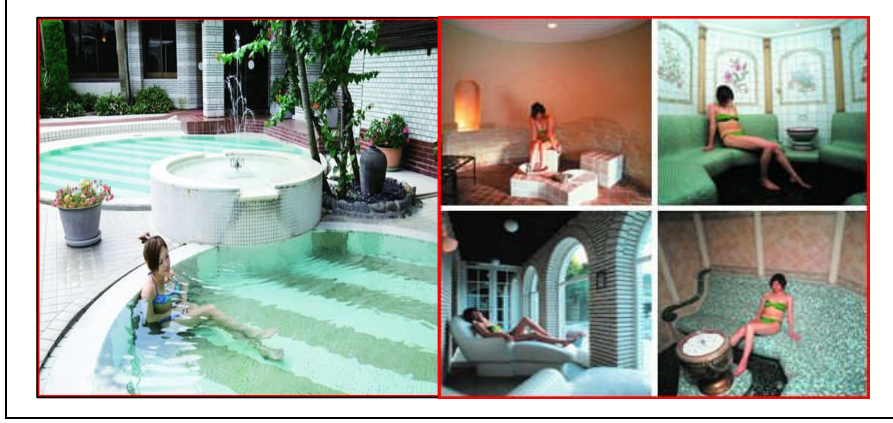
Spa turizminde ortalama kalış süresi diğer turizm türlerine kıyasla daha uzun olmaktadır. Almanya'da ortalama 6 gece, Fransa'da 17 gece, Çekoslovakya'da 18 gecedir. Oysa kültür turu ağırlıklı bu ülkelerde ortalama konaklama süresi 3-5 gündür (Yücel, 2003)

Uluslararası Spa Birliği'nin (Ispa) dünya çapındaki 1200 üyesi arasında yaptığı araştırmaya göre 1-5 milyon dolar aralığında cirosu olan Spa merkezlerinin yaptığı satışlar 1998 yılında yüzde 41 ve 1999 yılında yüzde 47 oranında artmış olup, 5-10 milyon dolar arasında ciro yapan Spa'ların cirosu ise 1998'de yüzde 18, 1999'da yüzde 27 oranında artmış bulunmaktadır. Ispa araştırmasına göre erkekler Spa ziyaretçileri arasında üçte birlik bir kitleyi temsil ederken, 31-54 arası yaş gurubu Spa ziyaretçilerinin yarısını oluşturmaktadır. Buna karşın 20-30 yaş grubunun payı son yıllarda artmaktadır (Yücel, 2003).

Spa turizminde trendin istikrarlı bir şekilde yükseldiği bir ülkede gerçekleşen gecemelerin %15'in üzerinde olduğu gözlemlenmektedir.12 ay boyunca ilgi gören Almanya'daki Spa tesisleri özellikle sağlık güzellik alanında %25 talep artış sağlamaktadırlar. Almanya'da Spa & Wellness (Şekil 10) harcamalarının toplam tatil harcamaları içindeki payı %11 olarak belirlenmiştir. Spa alanında faaliyet gösteren kulüplerin sayısı hızla artmakta ve sektör kurumsallaşmaktadır. Dünya'da en iyi Spa'lar Almanya, Fransa, İspanya, Avusturya, Slovenya ve Slovakya'da yer almaktadır. Avrupa'da Medikal Spa'lar, Uzakdoğu'da (Şekil 11) ise Pampering Konsept Merkezleri daha revaçtadır (Yurtsever, 2008).

Şekil 10. Brenner's park Hotel&Spa, Baden Baden (URL 8)

Şekil 11. Inn Seiryuso, JAPONYA (URL 9)

1.6.2. Türkiye’de Termal Su Kaynakları ve Termal Turizm

Türkiye’de yıllık yağış ortalaması yaklaşık 642.6 mm olup, bu yolla ülkemiz topraklarına düşen yıllık yağış, toplam olarak 501 milyar m³ su sağlamaktadır. Bunun tüketilebilecek miktarı 95 milyar m³/yıl olup, gerçekleşen tüketim yaklaşık 26 milyar metreküptür (Çepel ve Ergün, 2003).

Türkiye termal turizmde ayrıcalıklı bir konumdadır. Ancak, beklenen atılım son yıllardaki kıpırdanmalara kadar bir türlü gerçekleşmemiştir. Türkiye'nin bu denli geniş bir kaynak potansiyeline sahip olmasına karşılık jeotermal suların Romalılardan bu yana kullanılagelen yararlanılma içeriğini bir türlü değiştirememiştir. Bilindiği üzere termal turizmi, 18-20 dereceden daha sıcak ve içerisinde çeşitli mineralleri barındıran jeotermal suların temizlik, dinlenme, zindeleşme ve sağlık amaçlarıyla değerlendirilmesine dayanıyor. Jeotermal suların sağlık üzerinde olumlu etkileri olduğu konusu sağlık biliminde artık genel kabul görüyor.

Türkiye, jeolojik açıdan Alpin Orojenik Kuşağı olarak adlandırılan genç bir dağ zinciri ve aynı zamanda önemli bir jeotermal enerji kuşağı üzerinde yer almaktadır. Yeryüzünde sıcaklıkları 20-100 °C arasında değişebilen ve sayıları 1000-1200 civarında olduğu söylenen mineralize termal su kaynakları ile bazı buhar çıkışlarının mevcudiyeti, yeraltında ve derinlerde yer alan, sıcaklıkları 230 °C' nin üzerinde olabilen rezervuarın (hazne kaya) varlığı, genç volkanizma ile tektonik yapıların mevcudiyeti, termal alanlardaki gelişmiş alterasyon zonlarının varlığı termal kaynaklar ve jeotermal enerji yönünden yurdumuzun ne denli büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Üç tarafı denizlerle çevrili ve uzun bir kıyı bandına sahip olan ülkemiz turizm için elverişli iklim ve çevre koşullarına, doğal ve kültürel değerlere sahip olmanın yanı sıra termal sular, kaplıcalar, içmeler açısından da çok büyük bir potansiyele sahip olduğu açık olarak görülmektedir. Geniş bir kür çeşitliliği, büyük bir su potansiyeli ile etkin kür merkezlerinin yaratılması mümkün görülmektedir.

MTA Genel Müdürlüğü'nün bugüne kadar yapmış olduğu çalışmalarda 310 adet mineralize termal su kaynağı, 215 adet maden-suyu kaynağı, 85 içmece kaynağı, 15 diğer tür kaynak olmak üzere toplam 625 adet şifalı su kaynak grubu tespit edilerek etüt edilmiştir (Özbek, 1991).

Termal turizm açısından önemi belirlenmiş 40 adet termal kaynağın mevcut su potansiyeline göre ve termal kürlerde bir günde kişi başına 350 litre termal su tüketileceği varsayımı ile yapılan hesaplamada: 400 bin termal yatak / gün'lük bir potansiyelin var olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu hesaplama sadece önemli 40 kaplıcanın potansiyelini vurgulamaktır. Türkiye'deki mevcut termal kaynaklar ile üretim yapılan sondaj kuyularının toplam debilerine göre yapılan hesaplamalarda çok büyük rakamlar çıkmaktadır. Türkiye'deki mevcut termal kaynakların ve kuyuların bir günlük toplam üretim miktarı ile günde bir milyon kişinin termal banyo yapabileceğini ortaya koymaktadır.

Turizm kaynakları bakımından yüksek bir potansiyele sahip olan Türkiye, ülke ekonomisine katma değer kazandıran ve istihdam arttırmak açısından büyük önem taşıyan termal turizm konusunda son yıllarda ciddi atılımlar yapmıştır. Bin 300 dolayında ki kaynak zenginliğiyle Avrupa'da birinci, dünyada ise ilk 7 ülke arasında yer alan Türkiye'ye yılda 10 milyon kişi hastalık tedavisi ve tatil amaçlı olarak ziyarete gelmektedir (URL 11).

Termal turizm, tüm yıl turizm yapma olanağı sağladığı için diğer turizm çeşitleri ile entegre olarak uygulanabilmesi kolayca mümkün olmakta, turizmi tüm yıla yayma imkânı sağlanabilmektedir. Termal kaynakların, kaplıcaların deniz kenarlarında, dağlık-ormanlık bölgelerde kısaca yurdun her bölgesinde bulunması sayesinde termal turizm çeşidinin deniz, iklim, kış sporları, av, golf, ören, üçüncü yaş, kongre, dağ turizmi ile birlikte değerlendirilmesi mümkündür. İşte termal turizm bu özelliği sayesinde turizmi bütün bir yıla kolayca yayabilen Türkiye için en önemli bir turizm çeşidi olarak görülmektedir. Ayrıca Avrupa ülkelerinde kür mevsiminin 120 gün civarında olmasına karşın Türkiye'de bu sürenin 300 günü geçmesi de yurdumuz için çok önemli bir özelliktir.

Günümüzde güzelleşmek, sağlıklı olmak, stresten uzaklaşmak, bedeni ve zihni dinlendirmek için kaplıcaları kullanan insanların termal alanlarına yönelmesi ile bir çok ülke, turist çekmek için bu alana çeşitli yatırımlar gerçekleştiriyor. Türkiye de, termal turizmin geliştirilmesi amacıyla 11 bin olan termal tesislerinin yatak kapasitesini 2 yıl içerisinde kür merkezi, kür parkı ve konaklama merkezi ile entegrasyonu da sağlayacak toplam 50 bin yatak kapasiteli nitelikli termal tesis yatırımları yapmaya başladı (URL 12).

Türkiye'deki resmi kayıt ve belgelere göre toplam 7000 termal yatak/gün civarında bir belgeli termal yatak mevcudiyeti görülmektedir. Turizm Bakanlığı'nın belge vermiş olduğu kayıtlı, tescilli kaplıcalara ait konaklama tesislerindeki yatak sayısına ait verilerdir. Bunların dışında pek çok kaplıca tesisi ve standartların altında yatak potansiyelimiz bulunmaktadır.

Türkiye genelinde; 1758 yedek sağlık tesisinde, 16.382 yatak otellerde (bunun 3.300'ü yıldız özelliğine sahip), 12.503 yatak pansiyon, 4252'si çadır olmak üzere toplam 34.895 yatak/gün'lük bir potansiyel belirlenmiştir. Bir yıl içinde kaplıcaya giden kişi sayısı da 6.593.223 kişi/yıl olarak tespit edilmiştir. Bu miktara gününbirlikçi turist sayısı da dahildir.

Ülkemizdeki jeotermal kaynaklar, ziyaretçilerin temizlenme, dinlenme ve zindeleşme ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra, önemli bir dış turizm aktivitesi yaratacak kapasiteye de sahiptir. Ancak deniz-kum-güneş turizmine önemli yatırımlar yapan, yapmakta olan turizm yatırımcıları termal turizmine aynı ilgiyi yakın zamana kadar hiç göstermemişlerdir. Bu konuda kamu yönetimi gerekli adımları atmış, pek çok jeotermal alan "Turizm Merkezi" ilan edilmiş ve gerekli yasal düzenlemeler uygulamaya sokulmuş olsa bile, son 10 yıla kadar hemen hiç ciddi yatırım yapılmamıştır. Ancak, özellikle son 10 yıldır Afyon, Pamukkale-Karahayit, Çeşme, Kızılcahamam ve Bursa'da önemli tesislerin işletmeye açılmaya başlandığı gözleniyor. Diğer bölgelerde de belirgin bir iyileşme söz konusu olsa bile, buralar henüz yatırımcıların dikkatini yeterince çekebilmiş değiller. Bu bağlamda Çeşme son yıllarda dikkatleri çeken merkezlerin başında yer alıyor. Mevcutlara ek olarak, önümüzdeki birkaç yıl içerisinde 10'dan fazla tesisin termalizm alanında hizmet sunar hale geleceği anlaşılıyor. Yörenin yatırımcılara bu denli cazip hale gelmesinin başlıca nedeni, yörede termalizmin deniz-kum-güneş, kültür ve kent, vb. turizmiyle birlikte sunulabilmesinden kaynaklanıyor. Bu özellik, diğer termal turizmi yörelerinin sahip olmadığı önemli bir avantajdır. Önümüzdeki birkaç yıl içerisinde Çeşme, önemli bir termal turizm merkezi olarak yerini alacaktır. Kurulmakta olan merkezi kür merkezi ile dinlenme,

zindeleşme, cilt güzelliğinin yanı sıra termal suların sağlık amaçlı kullanımı ile sunulan ürünler daha da genişleyecek. Termalizmin, Çeşme'nin destinasyon olarak pazarlanmasında en önemli bir ürünü olacağı anlaşılıyor.

Bu üç yöreye ek olarak başka yörelerde de birtakım girişimlerin ve yatırımların devam etmekte olduğu anlaşılıyor. Ancak, mevcut yatırımlar ülkemizin sahip olduğu jeotermal kaynakların oldukça küçük bir bölümünü oluşturuyor. Geride değerlendirilmeye bekleyen daha yüzlerce jeotermal alan ve merkezi bulunuyor (URL 13).

Ülkemizin termal suları, hem debi ve sıcaklıkları hem de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal sulardan daha üstün nitelikler taşımaktadır. Termal sularımız doğal çıkışlı ve bol su verimli, eriyik maden değeri yüksek, kükürt, radon ve tuz bakımından zengindir. Ülkemiz sıcaklıkları 20 °C'nin üzerinde debileri ise 2–500 lt/sn arasında değişebilen 1500'den fazla kaynağa sahip bulunmaktadır. Deniz kıyısında bulunan termal kaynaklar turizm çeşitliliği açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Ayrıca dağcılık ve ormanlık bölgelerinde bulunan termal kaynaklar ise çevre ve doğa kullanımı dolayısıyla farklı çekici unsurlara sahiptir (URL 3).

Ülkemizde görünür jeotermal potansiyelin elektrik üretimi eşdeğeri 350 Mwt, termal eşdeğeri ise 2000 Mwt' e erişmiştir. Türkiye'de 40 °C nin üzerinde jeotermal akışkan içeren 140 adet jeotermal saha bulunmaktadır.(Özbek, 1991)

1982 yılından itibaren hız kazanan jeotermal enerji araştırmaları sonucunda ısıtmacılık ve endüstriyel uygulamaların yanı sıra termal turizm ve balneolojik uygulamalara elverişli çok sayıda jeotermal alan tespit edilmiştir. Halen birçoğunda ısıtmacılık yapılan bu alanlarda 1983 yılı verilerine göre 7,3 Mwt olan elektrik dışı kullanım kapasitesi 1990 'lı yıllarda 246 Mwt'e erişmiştir.

Ülkemizde görünür jeotermal potansiyelin elektrik üretimi eşdeğeri 350 Mwe, termal eşdeğeri ise 2000 Mwt olarak tahmin edilmektedir. Türkiye'de 40°C nin üzerinde jeotermal akışkan içeren 140 adet jeotermal saha bulunmaktadır. Bunlardan Aydın - Germencik, Denizli - Kızıldere Çanakkale - Tuzla, Aydın-Salâvatlı, elektrik üretimine uygun yüksek entalpili enerji sistemleri, diğer jeotermal kaynaklarımız ise daha ziyade merkezi ısıtma, soğutma, endüstriyel faaliyetler, balık çiftlikleri, balneolojik banyo şeklinde birçok kullanım alanı bulunmaktadır.

Ülke turizmi içinde termal turizm; sağladığı döviz girdisi, halk sağlığına yararı ve diğer etkinlikleri sayesinde ülke ekonomisi ve turizm sektöründe önemli bir yer kazanmıştır.

Kaplıca Talasso ve Kür Merkezleri Derneği (TÜRKAP) kuruluşundan bu yana Türkiye'deki kaplıca (spa), talasso ve diğer kür ve wellness tesisleri olan işletmeleri bir çatı altında toplamaya çalışan bir sektör örgütüdür.

İstanbul Çapa Tıp Fakültesi Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Anabilim Dalı uzmanları tarafından yapılan 1989 yılındaki bir araştırma, 67 İl Sağlık Müdürleri vasıtasıyla Türkiye'deki kaplıcalar belirlenmeye çalışılmıştır.

Avrupa Birliği düzeyinde bu sektörü temsil eden sivil toplum örgütü olan Avrupa Kaplıcalar Birliği (European Spas association, ESPA) üyesi olarak uluslar arası bir konuma sahiptir (URL 14).

2000 Yılında, sektörün önde gelen kaplıca, spa ve talasso merkezleri toplanarak bu dernek kurulmuştur. Geçen 9 sene içerisinde ruhsatlı kaplıca sayısındaki artış ve yeni yatırımlar sonucunda ülkemizde kaplıca/spa ve talasso merkezi sayısı hızla artmıştır. Bu hızlı gelişme dolayısıyla sektör örgütlenmesinin, tüm paydaşlar açısından zarurieti çok ciddi bir önem taşımaktadır (URL 15).

1.6.2.1. Türkiye'de Spa

Ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin ortalama geceleme sayısının 4,1 olduğu ve ortalama yabancı ziyaretçi gelirimizin yaklaşık 700 ABD doları olduğu düşünüldüğünde Spa için gelen yabancı ziyaretçilerin genel ortalamasının en az iki katına kadar çıkan bir harcamaya sahip olduğu söylenebilir (Yücel, 2003).

Türkiye'deki termal, Spa ve sağlık turizmi olanaklarına yabancı ziyaretçilerin ilgisi gün geçtikçe artıyor. DİE'nin yabancı ziyaretçi anketleri ülkemize sağlık nedeni ile gelenlerin sayısında bu yılın ilk altı ayında yüzde 100'e yakın artış olduğunu ortaya koyuyor. Bu anketlere göre, ülkemize sağlık nedenleri ile geldiğini belirten yabancı ziyaretçi sayısı yılın ilk yarısında 41 bin kişiye ulaşmış bulunuyor.

DİE'nin 1998 ve 2001 anketlerinin sonuçları karşılaştırıldığında da sağlık nedeni ile geldiğini beyan eden ziyaretçilerin sayısında yüzde 134 gibi yüksek bir artış görülüyor (Yücel, 2003).

1.6.2.2. Türkiye’de Termal Turizmin Geri Kalma Nedenleri

Avrupa ülkelerine göre daha fazla termal kaynağa, potansiyele sahip olunmasına rağmen, Avrupa düzeyinde, üç ana bölümü içeren ve ruhsat almış bir termal tesisimiz bulunmamaktadır. Sayısı ancak parmakla sayılabilecek kadar az ve sadece konaklama tesisi olarak kabul edilebilecek 9-10 kadar tesise sahiptir.

Kür ünitesi olarak, gerçek manada, modern anlamda bir tesisimiz bulunmamaktadır. Bugün yapılan uygulamalarda mevcut tesislerin büyük eksiklikleri bulunmaktadır. Termal su, bu tesislerde bilinçsiz bir şekilde ve çeşni olarak, hamam uygulaması şeklinde kullanıldığı için Türkiye, Avrupa ülkelerindeki tesis ve uygulama mukayese edildiği takdirde; çok gerilerde kalmış bir ülke olarak görülmektedir. İşte bu olumsuz durumu yaratan nedenler ve sorunlar birkaç ana başlık altında açıklanacaktır (Özbek, 1991).

- Türkiye’de termal suların yasalara göre kesin sahibi ve direkt sorumlusu olan bir kurum ve kuruluş yoktur.
- Mevcut kanunlar ile yönetmelikler ve diğer mevzuat güncel talep ve şartlara uygun değildir.
- Yetki ve sorumluluklar farklı kurum ve kuruluşlarda toplanmıştır.
- Kurum ve kuruluşlar arasında bilgi iletişimi ve bir koordinasyon yoktur.
- Özel sektör ve kamu yöneticileri, görevlileri termal turizmin alt ve üstyapısı, amacı, işletme, pazarlama, tanıtma, termal su üretimi ve değerlendirilmesi, tıbbi ve teknik uygulama ve tedbirler konusunda yeterince bilgi ve deneyim sahibi değildir.
- Tesislerin projelendirilmesi uzman olmayanlarca yapılmaktadır.
- Bütün termal sular, kaplıca tesisleri ve bunların çevresindeki arazi kamuya aittir. Özel idarelerle belediyeler kaplıcaları önemli bir gelir kaynağı olarak gördüklerinden, bunların, rakip olabilecek özel sektör tarafından işletilmesini pek arzu etmemektedirler.
- Yatırımın başında özel sektörün termal suya ve araziye güvenceli ve cazip şartlara sahip olarak yatırıma yönelmesi çok zordur.
- Bir kamu kuruluşu olan özel idare ve belediyelerin, özel sektör kadar iyi bir şekilde tesis kurması, işletmesi, finansman sağlaması, kısa sürede kapital ve profesyonel kadro sağlaması mümkün değildir

- Ziyaretçiler, termal sularımızın özelliklerini ve etkinliklerini, tedavi şekillerini, kaplıcalardan yararlanma yollarını, yasaların tanıdığı imkânları bilmediğinden, yeterince tesislerden yararlanamamaktadır.
- Termal kür merkezlerinde, yani diğer bir ifade ile kaplıca tedavi merkezlerinde çağdaş tarzda tedaviyi sağlayacak sayıda uzman doktor ve ekibi yoktur.
- Gelişmiş ülkelerde kür merkezlerindeki tedavi ücretlerinin büyük bir kısmı sigorta tarafından ödenmektedir. Türkiye'de de bu uygulamanın gelişmesi hem tedavi olacaklar bakımından, hem de tesisler bakımından etkin olacaktır.
- Halk sağlığı ve tedavide etkinliğin arttırılabilmesi için hastane doktoru-kür doktoru entegrasyonu yoktur.
- “Ülkemizde termal turizminin gelişmemesinin nedenleri arasında jeotermal suların maden kanununa tabi olması başta geliyor. 1926 yılında çıkarılan 927 sayılı "Sıcak ve Soğuk Maden Suları İstismarı ile Kaplıcalar Tesisatı Hakkındaki Kanun", jeotermal sularının vergi ve kazanç hisselerini il özel idarelerine bırakmıştı. Bu kanun ile il özel idareleri doğrudan doğruya jeotermal suları işletebildikleri gibi, işletme ruhsatı verilmek suretiyle ihale de edilebilmektedir. Özel idarelerce işletilmeyen veya ihale edilemeyen suların vergi ve kazanç hisseleri vilayetçe belediye ve köylere devredilmiştir. Bu nedenle, kaplıcalarda geleneksel yıkanma alışkanlığı dahilinde, çoğunlukla hijyenik olmayan koşullarda hizmet yıllarca sunulmuş ve hala da pek çoğunda sunulmaktadır.”(Kozak, 2005).

Özet olarak, açıklanan nedenlerden dolayı alt-üstyapı tesisleri bakımından yeterli olmayan, genellikle zarar eden, halkın sağlığına aykırı bir yapı ve işletme anlayışı kazanmış olan kaplıcalar ortaya çıkmıştır. Şartlara ve tekniğe uygun olmayan bu sistemlerin daha sonra düzeltilmesi ve güncel şartlara getirilmesi çok zor olmakta ve yenisinden daha pahalıya çıkmaktadır.

Kiraya verilen bu tesisler kâr amacı ile çalıştırıldığından yenileme, tesis ilavesi gibi geliştirici yatırımlar yapılmadığı için gün geçtikçe bozulan ve harabeye dönen tesisler yaratılmaktadır. Yurdumuzda kaplıca kültürünün çok eski tarihlerden beri halk arasında yaygın ve talebi fazla olmasına rağmen, alternatif tesisler (kaplıcalar) olmadığından ve rekabet yaratılmadığından arzu edilmeyen sistemlerde halkımız kendi kendine tedavi olmaya çalışmaktadır (Özbek, 1991).

Son yıllarda il yöneticisi valiler, özel idare ve belediyeler termal suların önemini, halk sağlığına olan etkilerini, yatırımların kârlılığını, termal suların turizmde entegre olarak kullanılmasının ekonomikliliğini anladıkları için, Avrupalı düzeyde yeni termal tesislerin yatırımlarına başlamış, şirket kurmak ve bu şirketleri halka açmak sureti ile inşaat halindeki yatırımlara hız kazandırmışlardır. Turistik termal otel ve sağlık tesisi olarak adlandırılan termal kür merkezi için devletçe sağlanan teşvik ve finansmanlardan yararlanmaya başlamışlardır. Bu yatırımların artması ve yeni işletmelerin ortaya çıkması ile rekabet artacak ve eski tesislerin yenilenmesi veya yenilerinin yapılması gerçekleştirilebilecektir (Özbek, 1991).

6977 sayılı yasayla devlet adına termal suların ve kaplıcaların kullanılmasını sağlayan il özel idarelerinin, mevcut yasa ve yönetmelikleri ile yetkilerinin termal turizm işletmeleri için yeterli olmadığından, kür merkezlerinin işletilmesinde pek çok eksiklikler ve aksaklıklar meydana gelmektedir. Yeterli personel ve deneyimleri olmadığı için işletmeler ve yapılan yatırımlar amaçlarından uzak, çarpık bir yapı arz etmektedir. Bu tesislerin kiraya verilmesi ile düzeltilemeyen sistemler oluşmaktadır (Özbek, 1991).

Kaplıca ve içmece tedavisi ile ilgili kanun, bütçe ve harcırah kanunu ve ayrıca emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar tedavi yönetmelik tüzükleri, tedavi olan hastalarının masraflarının karşılanmasına güncel fiyatlar bakımından yeterli değildir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal ve Yöntem

Yapılan çalışmanın araştırma alanı olarak Rize İli Çamlıhemşin İlçesi'ne bağlı Ayder Kaplıca Mahallesi seçilmiştir.

Bu çalışma; Ayder Turizm Koruma ve Gelişme Bölgesi'nde, bu hudutlar dahilinde termal turizmüne yönelik faaliyetlerin ve diğer yayla turizmi etkiliklerinin potansiyelini belirlemek ve özellikle termal turizm konusunda sorunları ortaya koyarak bu turizm türünün geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik yapılması gerekenlerin neler olduğunu araştırmaktır.

Araştırmada Ayder Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi'ni çeşitli yönleriyle tanımlayan 1/5000 ölçekli topoğrafik haritalar ile çalışma alanına ait her türlü plan, proje, resim ve diğer materyallerden yararlanılmıştır.

Rekreasyon ve turizm potansiyeli üzerinde etkileri olan iklim koşullarının etüdü için Rize Meteoroloji İstasyonu'ndan araştırma alanıyla ilgili iklim değerleri elde edilmiştir. Ayder Kaplıcası ile ilgili bilgileri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden temin edilmiş.

Çalışmalar sırasında çalışma alanında çekilen fotoğraflardan, arazi üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerden yararlanılarak bu bilgiler değerlendirmelere alınmış, konu ile ilgili yapılan literatür taraması ile birlikte alanla ilgili olarak düzenlenmiş olan rapor ve haritalar incelenerek değerlendirilmiştir.

Alanın turizme dönük kullanımında üç farklı taraf-paylaşım, kanaatlerini sorgulayarak ve koruma - turizm gelişimi açısından değerlendirmek için, Ayder Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Bölgesi'nin turistik potansiyeli ile sorunların analizine yönelik değerlendirmelerde bulunabilmek, iç ve dış dinamiklerin görüş ve tespitlerinin ortaya konduğu farklı sorgulama teknikleri kullanılmıştır.

Bu teknikler termal turizme yönelik olup, aşağıda belirtilmektedir;

- Ziyaretçi Anketi Çalışması:

Ayder Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Bölgesi'ne gelen ziyaretçi profilinin ortaya konmasına yönelik bir anket düzenlenmiştir. Anket sorularından elde edilecek olan verilerin ışığında alanla ilgili cazibe noktalarının ziyaretçilerce

neler olduğunu belirlemek, ziyaretçilerin alana yönelik beklentilerinin neler olduğunu saptamak ve yine çalışma alanıyla ilgili karşılaştıkları olumlu veya olumsuz etkilerin neler olduğunu ortaya koymaktır. Alanda anketin yapılma zamanı Temmuz-Eylül 2008 tarihleri arasındır. Anket, 100 ziyaretçi ile birebir yüzyüze yapılmıştır.

- 5’li Likert Yöntemiyle Uzman Anketi Çalışması:

Ayder Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Bölgesi’nde bulunan kaplıcaların ve yayla alanının uzman görüşleri kapsamında değerlendirilmesi amaçlanarak hazırlanan uzman anketinde, cevaplardan elde edilen veriler neticesinde Ayder mevkiinde; turizmin Ayder’e katkılarının veya Ayder’in turizme katılımlarının neler olduğunu tespit etmek, Ayder’e yapılan yatırımların ve gelen ziyaretçilerin olumlu veya olumsuz olarak alana etkilerinin uzmanlarca nasıl gözlenmekte olduğunu belirlemek istenmiştir. Çalışma alanında, termal turizm ve yayla turizminin gelişim ve yönetim sürkilastonunun uygun olup olmadığı noktalarının ortaya konması amaçlanmıştır. Uzman anketinde 15 kişilik bir çalışma yapıldı. Uzmanlar alanla ilgili gerekli bilgi ve birikime sahip kişilerden seçilerek en doğru veriler elde edilmeye çalışıldı. Uzmanlara birebir anket uygulaması, 2009-2010 tarihinde tamamlanmıştır.

- Görüşme Kılavuzu Tekniği İle Yönetici – Kamu Kurum ve Kuruluşları – Özel Sektör Temsilcileri – Medya Kuruluşu İle Sivil Toplum Örgütleri İle İlgili Görüşme Kılavuzu Çalışması:

Karar verme mekanizmalarında etkili olan çeşitli paydaşların kaynak alınarak her paydaşın kendi ilgi alanı veya genel bilgi birikimi düşünülerek cevaplayabileceği doğrultuda 23 soru hazırlanmıştır. Veriler doğrultusunda Ayder’in termal turizm ve yayla turizminde önemini, doğal, kültürel, ekonomik anlamda varolan nitelikleri ve alana kattığı değerlerin neler olduğunu, özellikle kaplıca tesislerinin mevcut durumunu, kalitesini ve yine Ayder Yayla alanının turizm etkinlikleri doğrultusunda eksikliklerinin belirlenmesi ortaya konulmak istenmektedir. Görüşme klavuzunda 12 kişiyle yapılan görüşmelere yer verilmiştir. Bu kişilerle 2009-2010 tarihleri arasında makamlarında veya çalışma alanlarında ziyaret edildi ve karşılıklı soru cevap şeklinde görüşmeler gerçekleştirildi.

Bu görüşlerin ve değerlendirmelerin sonucunda öneriler ortaya konmuştur. Konu ile ilgili diğer dokümanların temininde ise; Rize Valiliği, Rize Belediyesi, Çamlıhemşin İlçe

Belediyesi, Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Rize İl Orman İşleri Müdürlüğü, Çamlıhemşin Kaymakamlığı ve Rize Meteoroloji İstasyonu'ndan yararlanılmıştır.

2.2.1. Anketlerin Uygulamaları

2.2.1.1. Ziyaretçi Anketi

Çalışılan alanın termal turizm ve yayla turizmi yönünden değerini tespit etmek amacıyla seçilen alana ziyaretçi olarak gelen yerli turistlere kanaatlerinin tespitine yönelik bir anket hazırlanmıştır. Anketler, bizzat kendilerinin yanıtlayabileceği şekilde hazırlanmıştır. Yapılacak anket sayısının belirlenmesinde Ayder Turizm Koruma ve Gelişme Bölgesi'ne giriş yapan yıllık ortalama kişi sayısı baz alınarak aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$n = \frac{Nxt^2pxq}{Nxm^2 + t^2pxq}$$

N = Toplumun Büyüklüğü

t = güven katsayısı

m = hata yüzdesi

p,q = varyans katsayısı

n = 160 000

t = 2 (%95 güvenle çalışılmıştır)

m = %10

p,q = 0,5, 0,5 (Toplumun homojen bir toplum olduğu düşünülmüştür)

$$n = \frac{160000 \times 2^2 \times 0,5 \times 0,5}{160000 \times 0,1^2 + 2^2 \times 0,5 \times 0,5}$$

Çıkan sonuç itibariyle alanda yapılacak anket sayısı 100 olarak belirlenmiş ve Ayder Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi'nde 100 ziyaretçiye hazırlanan anket uygulanmıştır. Ek 1'de ziyaretçi anket formu verilmiştir (Ek 1).

2.2.1.2. Uzman Anketi uygulaması

Gelişen ve değişen yaşam koşulları ve standartlarında hızlı bir değişimin olduğu ve turizm anlayışının giderek çeşitlenmesi ve alternatif turizm türlerinin gelişimi turizme farklı bir boyut kazandırmaktadır. Son dönemlerde yoğun iş temposu ve çevre sorunları nedeniyle ziyaretçiler, tatil tercihlerinde önceliği sağlıklı yaşam ile doğaya dönüşü turizmin vazgeçilmez değerlerinden biri olarak düşünerek ilk sıralara almışlardır. Sağlık, doğa ve turizmi birleştiren en önemli alternatif tatil de “termal turizmi” cazibeli kılmıştır.

Bu bölümde yapılan “5’li Likert Yöntemiyle Uzman Anketi Çalışması” ile Ayder Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi olarak belirlenen mevkideki termal turizmin yapısını, tanınırlığını, işlevini ve sağlık turizmindeki yerini sorgulamak ve analizini yapabilmek için, doğal ve kültürel kaynaklar doğrultusunda belirlenmiş uzman kişilere tanımlayıcı kavramlarla bütünlük sorular yöneltilmiştir. İlgili disiplinlerin görüşleri anketin uygulanması gereken ilgili meslek temsilcilerinden alınarak ortaya konmuştur (Ek 2). Anket çalışması, çalışma alanı ile ilgili olduğu düşünülen konuların belirlenmesi sonucu seçilen uzman grupla yüz yüze yapılmıştır. Uzmanlara yönelik yapılan ankette her bir ölçütün önem derecesi ile ilgili sorular yöneltilmiş ve “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “fikrim yok”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” olmak üzere beş seçeneğe yanıtlar sunulmuştur ve birinin işaretlenmesi kendilerinden istenmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Uzman anketi örnek soruları

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ayder yaylası turizm tesislerinde kişi başına turizm maliyetleri diğer tesislere oranla daha uygundur.					
Ayder yaylasına ulaşım olanakları açısından ziyaretçiler hiçbir şekilde zaman ve imkân problemi yaşamamaktadırlar.					

İlgili meslekler olarak belirlenen meslekler aşağıda sıralanmıştır,

- Jeoloji Mühendisliği
- Hidroloji Mühendisliği
- İnşaat Mühendisliği
- Ziraat Mühendisliği
- Harita Mühendisliği
- Mimarlık
- Şehir Bölge Planlama
- Peyzaj Mimarlığı
- Orman Mühendisliği
- Tıp
- Biyoloji
- Dağcılık Kulübü

2.2.1.3. Görüşme Kılavuzu Tekniği

Araştırmanın diğer bir safhasında görüşme kılavuzu yöntemi kullanılmıştır (Ek 3). Bir araştırmada görüşme yöntemini izlemek insanların ne düşündüğünü, hissettiğini, neyi bildiğini ve umduğunu anlamak üzere onlara sistemli sorular sormak demektir (Gür, 1996).

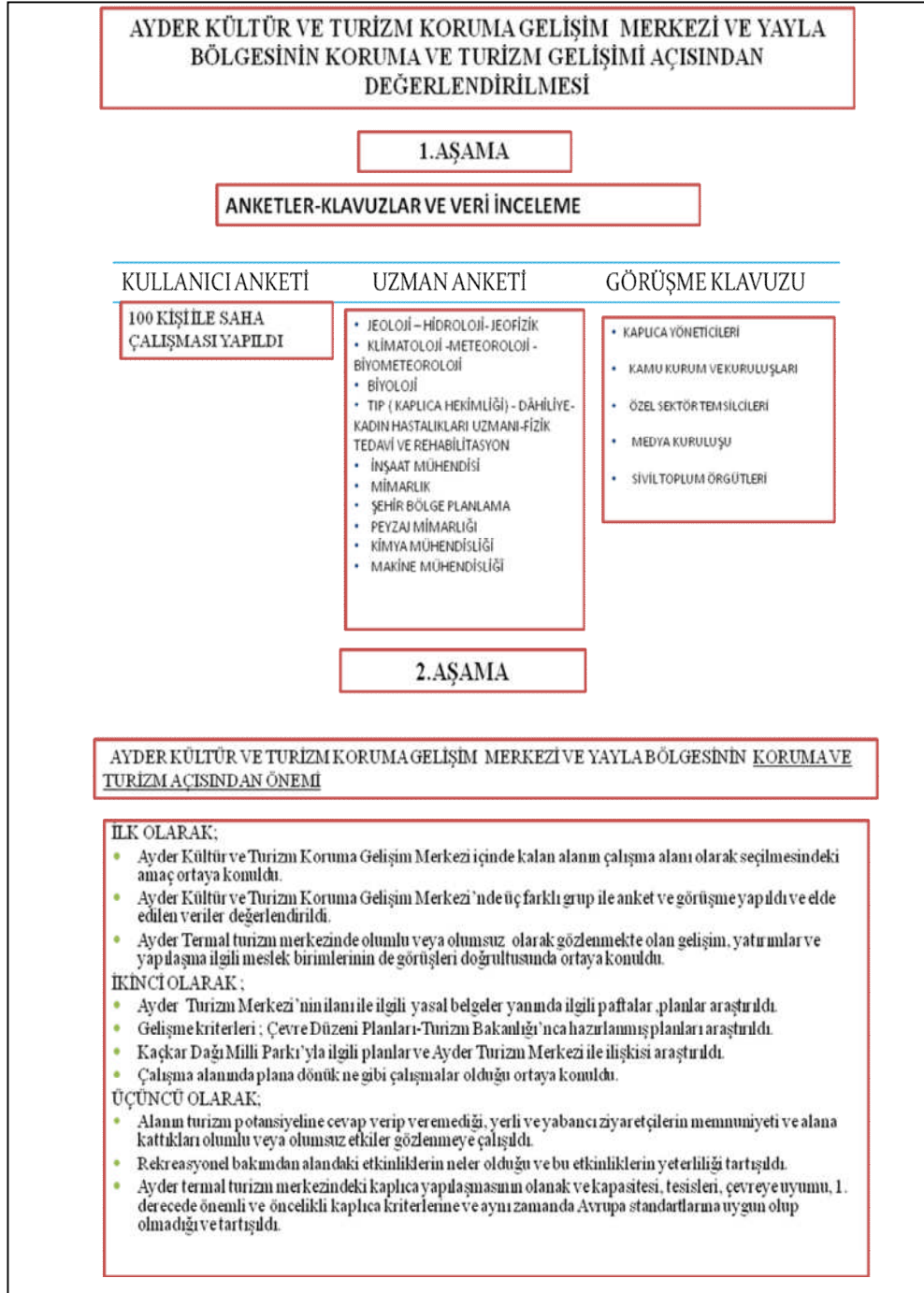
Görüşme kılavuzu tekniği ile yönetici, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör temsilcileri, medya kuruluşu ile sivil toplum örgütleri ile ilgili görüşme kılavuzu çalışması yapılmıştır. Görüşme yapılan kişiler aşağıda belirtilmektedir.

- Murat Şeker-Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa)
- Muhittin Yarıcı- Dağ Rafting
- Erdoğan Muradoğlu -Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa)
- Faik Bakoğlu-Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı
- Zeliha Yıldırım -Ayder Turizm Aş Tesis Müdiresi- Pansiyon Sahibi
- Kamil Yılmaz-Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı
- Sabit Kandemir-Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü
- Mustafa Uzun-Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü
- Sadık Aslan-Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü
- İsmail Hocaoğlu-Rize Kültür ve Turizm Müdürü
- Çamlıhemşin Belediye Başkanı
- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı

3. BULGULAR

3.1. Ayder (Çamlıhemşin) ve Yakın Çevresinin Sosyo-Ekonomik Açından Değerlendirilmesi ve Turizm Potansiyeli

Tablo 10. Akış diyagramı

Tablo 10'un devamı

<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 auto; width: 150px;">3. AŞAMA</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px auto; width: 200px;">GENEL DEĞERLENDİRME</div>
<div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin: 10px auto; width: 550px;"> <p>AYDER (ÇAMLIHEMŞİN) VE YAKIN ÇEVRESİNİN SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE TURİZM POTANSİYELİ</p> </div>
<div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin: 10px auto; width: 550px;"> <p>BU AŞAMADA ;</p> <p>1- YERLEŞİMİN EKONOMİK YAPISININ DEĞERLENDİRİLMESİ Geçim kaynakları, Turizmde yeri Ülke içinde sosyo-ekonomik durumu</p> <p>2- YERLEŞİMİN SOSYAL YAPISININ İNCELENMESİ Halkın eğitim düzeyi Genel olarak turizm yönünden (yayla turizmi ve diğerleri) durumu Halkın turizm ve eğitime yatkınlığı</p> <p>3- YERLEŞİMİN ULAŞIM OLANAKLARININ BELİRLENMESİ Karayolu, denizyolu, hava yolları ile diğer alternatifler.</p> <p>4- YERLEŞİMİN DOĞAL VERİLERİNİN İNCELENMESİ Doğal çevre özellikleri Bitki örtüsü - orman varlığı Açık hava rekreasyon olanakları Doğal güzellikler ve olumsuzlukların belirlenmesi</p> </div>

3.2. Rize İli Genel Bilgiler

Şekil 12. Rize İli'nin 1930'da görüntüsü (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008)

3.2.1. İklim Özellikleri

Rize'de yazları serin, kışları ılıman ve her mevsimi yağışlı bir iklim görülür. Elli yıl boyunca yapılan rasat sonuçlarına göre Rize'nin yıllık sıcaklık ortalaması 14 °C' yi biraz geçer (Şekil 12). Bu süre içinde kaydedilen en düşük sıcaklık -7 °C olup 23 Mart 1962'de, en yüksek sıcaklık ise 38.2 °C olup 21 Mayıs 1980'de kaydedilmiştir. En soğuk ay olan Ocak ayının sıcaklık ortalaması 6.7 °C; en sıcak ay olan Temmuz ayının sıcaklık ortalaması ise 22.2 °C' dir. Ocak minimumunun -5.6 °C, Temmuz Maksimumunun 32.5 °C olduğu Rize'de yıllık sıcaklık amplitüdü (salınımı) 25,8 °C' dir. Bu haliyle Rize, denizsel iklimlerin karakteristik özelliğini taşır. (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Rize, 1998).

Bunun en önemli nedeni Sibirya'dan gelen soğuk hava akımlarının Kafkaslar engeline takılarak yöreyi etkilememesidir. Bu özelliği kıyılarda çay, palmiye, turuncgiller gibi sıcak bölgelere özgü bitkilerin yetişmesine olanaklı kılar (Anabiritanica, 2004).

Rize'de aylık ortalama sıcaklık eğrisi bütün yıl 5 °C 'nin üzerinde seyretmekte olup, sadece 4 ayın sıcaklık ortalaması 10 °C 'nin altındadır. Diğer bütün ayların sıcaklık ortalaması 10 °C' nin üzerindedir

Sıcaklık ortalaması 20 °C' yi geçen ay sayısı ise 2' dir. Bütün bunlardan Rize' nin oldukça istikrarlı bir sıcaklık rejimine sahip olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Türkiye'nin en çok yağış alan ili olan Rize'de yıllık toplam yağış miktarı 2300 mm' nin üzerinde olup, yağışlar her mevsime dengeli olarak dağılmıştır. Bu nedenle Rize'de kurak mevsim yoktur.

Şekil 13. Kito Yaylası-Kaçkarlarda Bulut Gölü-Çamlıhemşin doğa manzarası (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008)

En az yağış alan ilkbaharın toplam yağış miktarı kuraklık sınırının çok üzerindedir (367.9mm).Mevsimplere göre değişmekle birlikte Rize'de nem oranı her zaman % 75'in üzerindedir. Yılın 150 günü kapalı, 163 günü bulutlu geçmektedir (Şekil 13). Açık gün sayısının az olması Rize'de güneş enerjisinden yararlanma imkânını en aza indirmiştir. Rize'de hakim rüzgar yönü güneybatıdır. Rize ili iklim bilgileri tablo olarak verilmiştir (Tablo 11-12).

Tablo 11. Rize İli İklim Bilgileri I - (Rize Meteoroloji İstasyonu, 2008)

2008	Ortalama sıcaklık (C)	En yüksek sıcaklık ortalaması	En yüksek sıcaklık (C)	En düşük sıcaklık ortalaması	En düşük sıcaklık (C)	Ortalama nispi nem%
Ocak	3,7	8,1	14,2	0,7	-2,4	77,1
Şubat	4,6	9,1	18,0	1,7	-2,6	76,5
Mart	11,6	17,5	32,0	7,7	3,4	70,5
Nisan	14,6	19,4	35,8	11,1	7,0	74,7
Mayıs	15,6	19,4	24,2	12,0	7,2	76,3
Haziran	20,3	24,1	28,2	16,2	11,4	74,3
Temmuz	23,7	27,2	30,6	20,0	16,2	70,9
Ağustos	25,0	28,5	30,6	22,2	20,0	78,0
Eylül	21,6	25,8	29,4	18,2	14,4	77,7
Ekim	17,0	21,1	26,8	14,4	11,4	80,0
Kasım	13,4	18,1	22,0	10,2	5,8	78,0
Aralık	8,1	12,9	19,0	5,1	-0,2	75,6

Tablo 12. Rize ili iklim bilgileri II - (Rize Meteoroloji İstasyonu, 2008)

2008	Yağışlı Gün sayısı	Yağış toplamı Aylık	Açık gün sayısı	Bulutlu gün sayısı	Kapalı gün sayısı	Ortalama rüzgar M/sec	En kuvvetli rüzgar hızı ve yönü
Ocak	13	185,3	4	19	8	1,2	W 21,2
Şubat	16	155,7	5	12	11	1,2	W 12,7
Mart	19	154,3	3	13	15	1,3	WNW 13,8
Nisan	17	119,8	4	17	9	1,3	WSW 9,7
Mayıs	10	42,5	6	19	6	1,4	SW 13,8
Haziran	11	80,4	7	20	3	1,4	WNW 17,2
Temmuz	8	216,7	10	13	8	1,2	E 14,8
Ağustos	17	403,5	2	20	9	1,1	W 11,4
Eylül	13	200,8	8	15	7	1,2	WNW 21,0
Ekim	12	268,8	5	18	8	1,1	WNW 15,5
Kasım	20	418,6	8	8	14	1,6	NW 19,1
Aralık	19	244,8	5	13	13	1,2	WNW 19,3

3.2.2. Sanayi ve Ticaret

İlde sanayi siciline kayıtlı 205 irili ufaklı işletmeden 170 adedi çay üretimi alanında faaliyet göstermektedir. Bu işletmeler, çay işleyen fabrika ve atölyelerdir. Bu 170 adet işletmeden 34 adedi Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı fabrikalardır. Dünyaca ünlü ve çok az bir ekim alanında yetişen puro tütünü, Rize'nin Pazar ilçesinde yetişir. Puro tütünü Pazar İlçesi'ne özgü bir endüstri bitkisidir. İlde önemli geçim kaynaklarından biri de arıcılıktır. İkizdere İlçesi'ndeki Anzer Yaylası'nda oldukça küçük sayılabilecek bir alanda yetiştirilen Anzer Balı dünyaca ünlüdür (Şekil 14).

Şekil 14. Arı kovan ve petekleri-dokuma tezgahı (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008)

Bir diğer geçim kaynağı da balıkçılıktır. Rize kıyıları bol ve kaliteli balık potansiyeline sahiptir. Kıyılarında hamsi, kefal, istavrit, palamut, barbunya, kalkan, zargana, izmarit, mezgit, lüfer, kırlangıç, torik, karagöz, tirsi ve levrek gibi kıymetli balıklar bulunur. Son yıllarda Karadeniz'deki kirlenme nedeniyle türlerde azalma görülmektedir. İlde 150.000 hektar orman ve 35.000 hektar fundalık alanı bulunmaktadır. Ormanlarda kayın, kızılçam, kestane, kızılğaç, titrek kavak, gürgen, meşe, dişbudak ve çeşitli yabani meyve ağaçları bulunur. Yılda yaklaşık 100.000 metreküp sanayi odunu ile 70 ster yakacak odunu üretimi yapılmaktadır.

Rize Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı genel üye sayı; 257 adet anonim şirketi, 36 adet kolektif şirketi, 1240 adet limited şirketi, 968 adet şahıs işletmesi, 206 adet kooperatif, 2 adet iktisadi işletme (öğretmen evi), 28 adet kit (çay kur).

Odanın toplam üye sayısı 2.737'dür. Faal üye sayımız 2.137, askıda ki üye sayımız 525 ve tasfiye deki üye sayımız 75'dir.

3.2.3. Turizm

Rize İl'inin doğal güzellikleri, yaz-kış spor aktivitelerinin yapılması gibi etmenler yerli ve yabancı turistlerin Rize'yi tercih etmesine, bunun sonucunda da bölge insanın turizmi yeni bir gelir kapısı olarak görmesine neden olmuştur. Yakın zamana kadar, deniz ve güneş turizmi açısından iklimi nedeniyle tercih edilmeyen Doğu Karadeniz, bozulmamış doğa yapısı ile alternatif turizm tutkunları için cazip bir konuma sahip olmuştur. Yurdun birçok yöresinde olduğu gibi Ayder Yaylası ve çevresinde de kendine özgü iklim koşulları içinde sağlıklı alternatif dinlenme olanağının yanı sıra bir dizi hobi etkinliği doyurucu biçimde yapılabilmektedir. Bu mekanda, bir çırpıda sayılabilecek klasik spor faaliyetlerinden başka yabancıların özel eğilim gösterdikleri ve yaşamak için ilave harcamalardan kaçınmadıkları bazı meraklarını saymak gerekir. Bu etkinlikleri; dağ ve doğa yürüyüşü, kayak, vahşi dere kano sporu, deltaplan ve av sporu adı altında saymak mümkündür (Demirel ve Ejder, 1995).

Doğal güzellikleri ile alternatif turizm severlerin özellikle yaz aylarında uğrak yeri olan Rize birçok turizm değerleri barındırması ve özellikle son 3 yıldır kış turizminde de hizmet vermeye başlamasıyla dikkatleri üzerine çekmektedir (Tablo 13-14). "Helisky" dediğimiz helikopterli kayak turizmi ülkemizde ilk defa Kaçkar Dağları'nda yapılmaya başlanmıştır (Şekil 15).

Bu gibi gelişmelerin sonucunda Rize İli'ne 2003 yılı itibariyle 312.101, 2004 yılı itibariyle 375.038, 2005 yılı itibariyle 415.540 ve 2006 yılında da 432.823 yerli ve yabancı turist gelmiştir. 2007 yılının ilk yarısı itibariyle de bu sayı 134.888'dir (Ek 15).

Şekil 15. Balıklı göl-fırtına deresi-Helisky (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008)

İldeki zengin turizm potansiyelinin kullanılabilmesi için, doğal yapıya uygun yatırımların artırılması ve bunun paralelinde de gerekli tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi

gerekmektedir. Ayder Kayak Merkezi telesiyej sistemi ve Ayder Kaplacı'sının yenilenmesi gibi çalışmaların yanında henüz proje aşamasında olan; Ovit Dağı Kayak Merkezi ve Pileki Mağarası'nın turizme kazandırılması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Rize'yi dünya standartlarında bir alternatif turizm bölgesi haline getirmek, bu ve benzeri projelerin hayata geçirilmesinin yanında; kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, özel teşebbüslerin ve de bölge halkının işbirliği ile gerçekleşecek uzun vadeli bir sürecin ürünü olacaktır.

Tablo 13. Rize turizm değerleri

ALTERNATİF TURİZM TÜRLERİ	DOĞAL TURİZM TÜRLERİ		
<p>Trekking (Doğa Yürüyüşü) Rafting Heliski (Helikopterle Kayak) Dağcılık Jeep Safari Kuş Gözlemciliği Motosiklet ve Bisiklet Turu Kamp ve Karavan Turizmi Yamaç Paraşütü Kongre Turizmi (Ek 12)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Yaylalar <p>Çamlıhemşin - Ayder Yaylası Anzer (Ballıköy) Yaylası Pokut, Sal ve Hazındağ Yaylaları Aşağı ve Yukarı Kavron Yaylaları İkizdere - Çağrankaya Yaylası Elevit ve Palovit Yaylaları</p> <ul style="list-style-type: none"> Şelaleler <p>Ağaran Şelalesi Palovit Şelalesi Bulut Şelalesi Akarsular Fırtına Deresi İkizdere</p> <ul style="list-style-type: none"> Göller <p>Ambarlı Gölü Büyükdeniz Gölü</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kaplıcalar ve İçmeler <p>Ayder Kaplıcası İkizdere Kaplıcası Andon içmesi Şimşirli içmesi Çayırılı Maden Suyu</p> <ul style="list-style-type: none"> Geleneksel Konutlar <p>Karadeniz Naylaları (Serenderleri)</p> <ul style="list-style-type: none"> Kaleler <p>Rize Kalesi Zil Kale Kız Kalesi Kale-i Bala (Varoş Kale)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Camiler <p>Cafer Paşa Camisi Orta Cami</p> <ul style="list-style-type: none"> Müzeler <p>Rize Müzesi (Sarı Ev) Rize Atatürk Evi Müzesi (Mehmet Mataracı Konağı)</p> <ul style="list-style-type: none"> Taş Kemer Köprüler <p>Şenyuva köprüsü Köprüköy Köprüsü (Çamlıhemşin) Çağlayan Köprüsü (Fındıklı) Güneyce Köprüsü (İkizdere)</p> <ul style="list-style-type: none"> Su değirmenleri <p>Çayeli değirmeni Tunca Beldesi Şenyuva ve Esentepe Mah. Değirmeni (Ardeşen) Bilaloğlu Değirmeni (Ardeşen)</p>

3.2.3.1. Alternatif Turizm Türleri

3.2.3.1.1. Termal Turizm

Ayder Kaplıca Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi Tesisleri; bay, bayan ve özel banyolar olmak üzere üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Kaplıcanın 55 derece sıcaklıktaki renksiz, kokusuz, berrak suyu, romatizmal ve eklem ağrıları gibi hastalıklarda tamamlayıcı tedavi unsuru olarak kullanılabilir niteliktedir. Kaplıcada iki hamam, dinlenme evi, otel ve çarşı bulunmaktadır (Ek 13) (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008).

İkizdere İlçe'si Termal Kaplıca-Ilıca alanının Çamlıhemşin İlçesine 12 km uzaklıkta, 40 hektarlık bir bölümü de, İl Özel İdaresi Genel Sekreterliğine ait olup, devletin hükmü ve tasarrufu altında bulunmaktadır.

Termal kaplıca, 2004 yılında yap-işlet-devret modeli ile ihalesi yapılarak, her biri 240m² ve dört daireli, 5 adet, toplam 1200m² inşaat alanına sahip bungalov tipi apart otel; 875m² inşaat alanına sahip termal hamam ve 8670 m² inşaat alanına sahip 3 yıldızlı Turizm Yatırım Belgesi Termal Otelin yapımı gerçekleştirilmiştir.

3.2.3.1.2. Trekking (Doğa Yürüyüşü)

Türkiye'de kısa bir geçmişe sahip olmasına rağmen, en çok rağbet gören doğa etkinliklerinden biri olan trekking-doğa yürüyüşü için Rize Türkiye'deki en önemli merkezlerden biri konumundadır.

3.2.3.1.2.1. Yürüyüş Parkurları

- a. Çamlıhemşin-Zil Kale-Çat-Baş Hemşin-Verçenik Dağı ve Gölü-Adalı Göl-Tatos Aşığı-Tatos Gölü-Çiçekli Yayla-Baş Yayla-Çapug-Çapug Boğazı-Yıldızlı Göl-Haçavanak-Elevit-Çat-Çamlıhemşin.
- b. Çamlıhemşin-Zil Kale-Çat-Elevit-Trovit-Garmik-Çoğ'un Gölü-Garmik Aşığı-Aprevanak-Palovit-Kotençur-Tatar Dağı-Karmukareç Gölü-Emlakit-Samistal-Hazındağ-Pokut-Çamlıhemşin-Ayder-Aşağı Kavron-Yukarı Kavron-Çengovit

- Gölleri-Karadeniz Gölü-Naletleme Geçidi-Döbe- Olgunşlar-Haistav-Dilber Düzü-Atsız Göl-Deniz Gölü-Kaçkar Zirve-Yusufeli-Barhal
- c. Çamlıhemşin-Ayder-Dobaye-Taşlık-Avusor-User-Boğaz-Çapuni-Apinona-Topluca Köyü-Çamlıhemşin
 - d. Çamlıhemşin-Ayder-Balakçur-Yukarı Kaçkar-Topluca-Gül eteği-Aşağı Durak-Y.Korkuma-Boravan-Tabanına-Sırt-Marselavat-Kurkunata-Çayırdüzü-Dikkaya-Çamlıhemşin
 - e. Çamlıhemşin-Ayder-A. Çaymakçur-Y. Çeymakçur-Karadeniz Gölü-Naletleme Geçidi-Olgunlar- Haistav-Dilberdüzü-Atsız Göl-Deniz Gölü-Kaçkar Zirve(Çıkış-İniş)-Apevanak Aşığı-Apevanak Plavot- Emlakit-Hazındağ-Pokut-Sal-Çamlıhemşin
 - f. Çamlıhemşin-Ayder-A. Kavron-Y. Kavron-Derebaşı Gölü-Apevanak Geçidi-Palovit-Samistal-Hazındağ-Pokut-Sal-Çamlıhemşin
 - g. Çamlıhemşin-Ayder-A. Kavron-Y. Kavron-Samistal-Emlakit-Poterçur-Tatar Dağı-Sicoğ Gölleri-Sicoğ Yaylası-Kaymesor Geçidi-Trovit-Elevit-Çat-Çamlıhemşin
 - h. Çamlıhemşin-Çat-Elevit-Trovit-Garmik Aşığı-Apevanak Aşığı-Derebaşı Gölü-Mezovit Gölü-Çarşak Geçidi-Büyük Deniz-Küçük Deniz Gölleri-Karadeniz Gölü-y. Çeymakçur-A. Çeymakçur-Ayder-Çamlıhemşin
 - i. Çamlıhemşin-Çat-Elevit-Trovit-Garmik-Haçevanak-Yıldızlı Göl-Çapuk Boğazı-Baş Yayla-Çiçekli Yayla-Çat-Çamlıhemşin
 - j. Ballıköy (Anzer)-Ziyaret Tepesi Yürüyüş Parkuru

3.2.3.1.3. Rafting

Kaçkar Dağı, 3932 m yükseklikte ve dört bin metrelere düşen yağmur damlalarının yaklaşık 40 km sonra denizle bütünleşmesi nedeniyle Fırtına Deresi dünyanın hızlı akan nehirleri arasında yer alıyor. Flora ve faunanın zenginliği, dünyada koruma altına alınan ilk 200 vadi içinde yer alması son yıllarda Fırtına Vadisini ilgi odağı haline getirmiştir. 2004 Yılında Fırtına Vadisinde yapılan Türkiye Rafting Şampiyonası nedeniyle bölgenin rafting sporu için cazibe merkezine dönüştürmüştür. Türkiye'nin Çoruh'tan sonraki en iyi ikinci parkur seçilmesi ise; önümüzdeki yıllarda Fırtına Vadisinin akarsu sporlarında çok önemli merkez olacağının göstergesidir. Fırtına Vadisinde her dönem rafting yapılabilir. Rafting

için en uygun zaman Mayıs-Haziran ve Temmuz aylarıdır. Ağustos aylarında karların erimesi ile suda ciddi düşüş olmaktadır. Ancak yörenin sürekli yağış alması nedeniyle yılın her ayında rafting yapılabilir. Çamlıhemşin'den Ardeşene doğru akıp denize dökülen fırtına deresi parkurlar belirlidir. Rize geneli parkurları aşağıdaki gibidir;

I. Parkur: İkizdere İlçes'inin Güneyce beldesinin içinden başlar. Hurmalık Köyü'ndeki tahta köprüde biter. Yaklaşık 3 km'dir. Kar sularının arttığı Nisan-Mayıs aylarında parkur zorlaştığı için profesyonel raftingcilerin tercih ettiği bir alandır. 3-4 derece zorluktaki rapidler su artımında 5 dereceye çıktığı için dikkatli olunmalıdır.

II. Parkur: Hurmalık Köyü'ndeki tahta köprüden başlar. Başlangıç noktası raftingcilerin kamp alanı için uygun bir yerdir. Yaklaşık 7 km'dir. Dere mevcut karayolunu yakinen takip ettiği için istenilen yerde parkur kısa tutulabilir. Rapidler 3 dereceyi geçmez. Su yatağı birinci parkura göre daha geniş olduğundan su artımı parkuru etkilemez. Çay tarımı yapan kişilerin kullandığı teleferik telleri dereye doğru sarkık olabileceğinden rehberlerin sporcuları uyarması gerekir.

Fırtına Deresindeki parkurun genel hatları ile özelliği şöyledir.

III. Parkur: Bu parkur Duygulu Köyünden start alır. 6,5 km sonunda parkur tamamlanır. 900. m'de 3-4 derecelik rapid mevcut olup Şehitlik mevkiine kadar parkur düzgündür. Şehitlikten sonra 500 metre kuzeyde trafo karşısındaki 3-4 derece sertlikteki rapidin dikkate alınması gereklidir. Tarihi kemer köprüye girerken oluşan 3-4 derecelik rapid de dikkate alınmalıdır. Aynı noktada mevcut geniş ve durgun su alanlarında kürek çalışması yapılabilir. Birinci balık üretin tesisinin hemen yanında rafting kamp yeri bulunmaktadır.

3.2.3.1.4. Jeep Safari

Bayburt İlinin Yoncalı Köyünden geçilerek Ohçer Geçidi aşılr. Anzer Vadisine inilir. Bu yola Çakmas geçidi kullanılarak da inilebilir. Geçitlerden sonra Yukarı Anzer Köyüne kadar coşkun derelerle kesilen yollar geçilir. Horon Alanı ve Ballı Köye inilir. Dere boyunda Aşağı Anzer (Çiçekli) köyüne inilir. Buradan Kamamın Dibi mevkiine geçilir. Bu noktaya Trabzon Uzungöl mevkiinden de gelinir.

Kamamın Dibi mevkiinde sonra güneye doğru giderek Dereköy Vadisi yolu ile İkizdere İlçesine varılır. İlçeden Cimil Deresi Vadisine girilerek Ilıca Köyü yakınındaki Vane Kaplıcasına ulaşılır. Çok virajlı ve dik bir yolla Çağrankaya Büyük yaylaya ulaşılır.

Büyük yayladan sonra Faso yaylasının üstündeki yayla şenliklerinin yapıldığı alan geçilir. Çimenli alandan geçen arabaların izleri takip edilerek tepeler aşılır, Şehitler Tepesinin yüksek düzlüğüne çıkılır. Eğnaçor yaylasına inilir. Eğnaçor yaylasında birkaç tane küçük göl vardır. Aşağıya doğru giden sarp bir yol takip edilerek mevcut dere geçilir ve doğuya dönülür. Şenkeut Yaylası'ndan sonra Batlaş geçidine çıkılır. Geçitte yükseklik 2900 m. Dir. Geçitten sonra güneye dönülür. Çamlıhemşin İlçesi'nin Başköyüne varılır. Başköyden sonra küçük derelerin kestiği yollar geçilerek Hisarcık Köyü'ne varılır. Buradan Fırtına Deresi Vadisi içinden gidilerek Zil Kale'ye gidilir. Ormanlık alanlardan Şenyuva Köyü'ne inilir. Devamında Çamlıhemşin İlçesi'ne varılır. İlçeden sonra Güneydoğu yönünde yer alan Hala deresi vadisine girilir ve Ayder'e ulaşılır. Buradan daha yüksek noktada yer alan Yukarı Kavron Yaylası'na ulaşılır. Bu Hat yaklaşık 130 km. dir.

3.2.3.1.5. Yamaç Paraşütü

İkizdere İlçesinin Anzer yaylası ile Çamlıhemşin İlçesi'nin Pokut yaylaları Yamaç Paraşütü yapılabilecek doğal yapıya sahiptir.

a) İlin birçok yaylasında bu potansiyel mevcut olmasına rağmen en uygun yer Ballıköy (Anzer)'dür.

b) Çamlıhemşin –Pokut, Hazındağ Yamaç Paraşütü Parkuru

3.2.3.1.6. Helisky (Helikopterle Kayak)

“Helikopterle Kayak” anlamına gelen Helisky, dünyada 15–20 senelik bir geçmişe sahiptir. Yakın bir zamana kadar İsviçre'nin Alplerinde, Himalayalar'da ve Kanada dağlarında yapılırken, 2004 yılında ülkemizde ilk defa Kaçkar Dağları'nda gerçekleştirilmiştir. İsviçreli bir firma olan Morris Turizm Seyahat Acentesi ile yapılan çalışmalar neticesinde, Avrupalı kayak tutkunları için Kaçkar Dağları'na turlar düzenlemeye başlanmıştır (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008).

Rize'nin Çamlıhemşin İlçesi'ne bağlı Ayder Yaylası'nda konaklayan kayakçılar, özel eğitilmiş yabancı pilotların kontrolündeki İsviçre'den getirilen, zor şartlar altında iniş kalkış yapabilen helikopterle Kaçkar Dağları'nın sarp tepelerine çıkarılmakta; kayakçılar, zirvelerden dağların eteklerine doğru serbest stilde iniş gerçekleştirmektedir. Yalnızca

profesyonel kayakçılar tarafından yapılabilen bu spor, özel ekipman ve ihtisas gerektirir. Her yıl Ocak-Nisan aylarında yapılan Helisky kayak sporu, bölge ekonomisine önemli ölçüde gelir sağlamaktadır. Ayder Yaylası'nın kış aylarında kapalı bulunan yolları açılmış olup; kışları faaliyet gösteremeyen konaklama tesislerinden bir kısmı, kışın da hizmet vermeye başlamıştır. Daha önce 1 adet helikopterle yapılan helisky için, 2007 yılında 4 adet helikopter kullanılmaya başlanmıştır (Şekil 16).

Ayrıca, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nce kurulan, 250 m uzunluğundaki "baby lift" telesiyaj sisteminin 2008 yılı şubat ayı içinde faaliyete geçmesiyle birlikte helisky dışındaki kayak etkinlikleri (botla kayak, babylift v.b.) de yapılabilecektir.

Şekil 16. Kaçarlarda helisky

3.2.3.1.7. Dağcılık

Arazi ve iklim şartlarının son derece ağır olduğu bölgelerdeki yüksekliklere ulaşmak ya da tırmanmak amacına dayanan bir doğa sporudur, (Şahin, 2005).

Dağcılık Çeşitleri;

1. Alpinizm: içerisinde kaya, kar, buzul tırmanış özelliklerini bulunduran dağcılık teknik ve malzemelerini kullanarak doğrudan zirve yapmaktır. Kendi içinde 4 ana kısma ayrılır.

- a) Günlük yürüyüş (hikıng)
- b) Kamplı etkinlik (treacking)
- c) Expedition
- d) Ferrata

2. Sportif tırmanış (sport climbing): Genellikle kaya üzerinde veya yapay duvarlarda yapılan tırmanış şeklidir. Kendi içinde 4 ana kısma ayrılır;

- a) Bouldering
- b) Kaya tırmanışı
- c) Uzun duvar tırmanışı
- d) Yapay duvar tırmanışı (URL 18).

Dağcılığın dalları arasında amatörce yapılabilen ve bölgede de en yaygın olarak yürütülen treakingdir. Trekking ya da Türkçe adıyla "doğa yürüyüşleri", doğayla iç içe, mesafelerin yürüyerek aşıldığı, kişisel herhangi bir beceri gerektirmeyen bir spor türüdür. Çoğunlukla dağcılıkla ve tırmanmayla karıştırılan trekking veya doğa yürüyüşü, kendini dinç hisseden, sağlık proble-mi olmayan her yaş grubundan insanın katılabileceği türden bir etkinliktir (URL 19).

3.2.3.2. Doğal Turizm Değerleri

Tarih boyunca çok farklı kültürlerin etkisinde kalan bölgede çok sayıda kale, manastır, köprü, cami ve konak bulunmaktadır (Şekil 17). Rize ilinin önemli tarihsel değerleri arasında Zilkale, Kale-i Bala, camiler ve kesme taş kemer köprüler, naylalar ve daha yakın zamandan günümüze ulaşan olağanüstü güzellikteki konaklar sayılabilir.

Şekil 17. Anzer yaylası-Palovit şelalesi-Rize Kalesi-Nayla (serender)

3.2.3.2.1. Yaylalar

Yayla zengini olan Rize yöresindeki bazı önemli yaylalar; Huser, Çağırankaya, Polovit, Elevit, Ovit, Amlakit, Hodeçur, Samisdal, Pokut, Çat, Haçivanak, Karmik,

Hemşin, Basyayla, Ortayayla, Erçenik, Avasor, Kaçkar, Aşağı Kavran, Yukarı Kavran, Hazindak, Çiçekli, Çayimakçur, Sal, Varda, Göl Yayla, Çimil, Hazende, Ambarlı, Çahperik, Kito, Karap, Kale, Gürmanuman, Varoş, Çermeçk, Dahter, Anzer, Aşağı Faso, Yukarı Faso'dur (Tandoğan, 1972).

Rize yöresi sahip olduğu uygun iklimsel özellikler ve coğrafi yapı itibariyle, geleneksel yaşam biçimlerinin kısmen de olsa sürdürüldüğü onlarca yaylaya sahiptir. Bu yaylalar; trekking, dağcılık, tırmanış, atlı doğa gezisi, yamaç paraşütü, flora/fauna incelemesi, jeep safari vb. doğa sporlarına uygun alanlar ile yayla turizmine son derece elverişlidir. Rize'nin güneyindeki Kaçkar Dağları ile yüksek dağların eteklerinde, birçoğu birbiri ile bağlantılı olan bu yaylalar yaz mevsiminde insanlarla dolup taşar.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Rize İli sınırları içinde yer alan Kaçkar Sıradağları, bölgede orman içi köylerde yerleşik Hemşin halkının geleneksel geçim stratejilerini de önemli ölçüde belirleyerek hemen her köyün yaz aylarında hayvanlarını çıkarabildikleri yüksek yaylaları biçimlendirmiştir. Geleneksel tarımcı-hayvancı ekonomi içinde yaz devresinde görülen transhüman ya da yaylacılık faaliyetlerinin Hemşin'e özgü karakteristikleri, Kaçkar Dağları'na özgü çevresel koşullara uyum sürecinin ürünü olan doğal kaynaklardan yararlanma örüntülerini oldukça iyi bir şekilde yansıtır. Dahası bu uyarlanmalar Hemşin kültürünü de büyük ölçüde etkileyerek, yaylacılık etrafında biçimlenen kültürel davranış ve gelenekler Hemşin kültürel kimliğinin önemli bileşenlerini meydana getirmişlerdir (Ersoy, 2006).

3.2.3.2.2. Göller

Rize'de bulunan dağların 2400 metre'yi aşan bölümlerinde, buzul aşındırması ve buzul biriktirmesi sonucu oluşmuş 19 adet küçük alanlı göl tespit edilmiştir. Bu göllerin en büyükleri 0.07 km² yüzölçümünde ve 2950 metre yükseklikte bulunan Ambarlı Gölü (buzul sirk gölü) ile 2900 metre yükseklikte bulunan Büyükdeniz Gölü'dür.

3.2.3.2.3. Taş Kemer Köprüler

Rize'nin, deniz seviyesinden 2000 m. yüksekliğe ve 50 km'lik bir mesafeye ulaşan topografyası, oldukça dik yamaçlar meydana getirmektedir. Bu durum akarsuların denize

hızlı bir akışla dökülerek derin vadiler açmalarına neden olmuştur. Buna bağlı olarak dağlık arazide yaşayan yöre insanı, sıkça karşısına çıkan akarsu vadilerini geçip konutlarına, yaylalarına ve tarım alanlarına ulaşmak için köprüler inşa etmiştir. Bu bakımdan Rize yöresinde taş kemer köprü mimarisi oldukça gelişmiştir. Yöre ikliminin etkisiyle (sel) bu köprüler çabuk yıpranmış ve sık sık onarım görmüşlerdir. Köprülerde herhangi bir kitabeye rastlanmamakla beraber, genellikle Osmanlı döneminin son zamanlarında yapıldıkları düşünülmektedir.

Tablo 14. Rize turizm değerleri II (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008)

TESCİLLİ TURİZM MERKEZLERİ (Ek 14)
Kaçkar Dağları Milli Parkı
Turizm Merkezleri
Ayder Termal Turizm Merkezi
Anzer Turizm Merkezi
Kuspa Turizm Merkezi
Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgeleri
Ayder Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgesi
Anzer Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgesi

3.2.3.3. Kültürel Turizm Değerleri

3.2.3.3.1. Dokumacılık ve El Örgüleri

Geçmişte Rize’de en yaygın el sanatlardan biri dokumacılıktı. Kenevir ipliği ile dokunan bezler, iç çamaşırını yapımında kullanılırdı; teri çabuk emdiği ve havsız olduğu için alıcısı çoktu. Ancak, Cumhuriyet döneminde kenevir üretiminin giderek yerini çay üretimine bırakması ve dokumalarda pamuk ipliğinin kullanılmasıyla, dokumaların nitelikleri değişmiş, yörede kenevir üretimine dayanan dokumacılık giderek azalmıştır

Genel olarak Rize bezi diye bilinen bezlerde (Feretiko, keten, şut bezi, Rize bezi) daha çok kenevir ipliği, kimilerinde de pamuk ipliği kullanılıyordu. İl dışından sağlanan pamuk ipliği ile peştamal ve peçete, hayvancılıkla geçinen dağ köylerinden sağlanan yün ipliği ile şal denilen kaba kumaşlar dokunuyordu.

Son yıllarda diğer illerden getirilen hammaddeler Rize’de bulunan birkaç atölyede işlenmekte; böylece dokumacılık, günümüz modasına uygun olarak varlığını devam ettirmektedir. El sanatlarımızdan bir diğeri “çorap” özellikle de “Hemşin çorabı”dır (Şekil 18). Bu iş o kadar çok yapılıyor ki; bir sürü çeşit, model, desen vardır. Ama temelde iki ve tek telli diye ayrılır. Tek telli olanlar yani renksiz olanlar, genelde erkek içindir ve boyları fazla uzun olmaz. Bayan çorapları genelde kısadır. Çoraplar eskiden yünden yapılmış ve renkleri de boyanarak elde edilirmiş ama şimdi orlon iplerle aynı desenlerde yapılmaktadır.

3.2.3.3.2. Bakırcılık

Rize’de günümüzde daha çok turistik amaçlı yapılan bakır dövmeciliği hem şekil bakımından hem de dövme sanatı bakımından komşu illerin bakır dövmeciliğinden farklıdır. Rize bakır dövmeciliği daha fazla işçilik isteyen ince çekiç dövmeciliğine dayanır. Başka yerlerdeki gibi iri ve seyrek darbeleri değildir. Rize bakır işletmeciliğinde yaylan güğüm, kazan ve ibrik gibi eşyaların alt bağlantı yerleri geçme-dövme şeklinde daha dayanıklı olarak yapılır (Şekil 18). Böyle yapılmayan kazan, güğüm ve ibrik gibi eşyaların alt bağlantı yerleri ters doğru şekilde dövme yapılarak tamamlanır. Bu bağlantının daha az dayanıklı olduğu Rizeli bakır ustalarınca ifade edilmektedir.

3.2.3.3.3. Ağaç İşçiliği ve Bitkisel Örücülük

İklimi ve coğrafi yapı gereği çeşitli ağaç türlerinin yetiştirildiği Rize’de, ağaç işlerinde malzeme olarak; kızılbaş, şimşir, ıhlamur, kestane, ceviz, fındık, gürgen vb. gibi ağaçlar, çeşitli metallere yapılmış kuşak ve çiviler ile değişik tutkal ve boyalar kullanılmaktadır. Oyma, çakma, bükme, dizme çatma ve boyama gibi teknikler uygulanmaktadır. Yapılan eşyalar ise; çekme sofrası, iskemle, tekne, kovan, yayık, kadı ve gerdel, kaşık, kepçe, ezmelik, beşik, sandık vb. gibi günlük gereksinimleri karşılayan parçalardan oluşmaktadır. Ayrıca; karalahana ezmelikleri, hamsi tekneleri, ayran yayıkları, su kufaları gibi Rize’nin kültürünü yansıtan değişik tasarımlarda da ahşap işçiliği görülür. Ağaç oymacılığı ve süslemeciliği ise; ahşap ev eşyalarının yanı sıra, camilerde, evlerde, nayla gibi yapıların çeşitli bölümlerinde kullanılmıştır. Bölgenin arazi yapısı gereği, taşımacılığın büyük bir bölümü sırtta taşınan sepetle yapılmaktadır. Sepetin çeşitli şekilleri

olmakla birlikte genelde iki ayaklıdır ve sırtta alınması için iki bağı vardır. Kestaneden yapılanları daha dayanıklı olsa da büyük çoğunluğu fındık ağacından yapılmıştır. Hasır sepetler, saz bitkisinden ya da mısır koçamının yaprağından örülerek yapılmaktadır.

Şekil 18. Hemşin Çorabı-Sepet İşçiliği-Bakır İşçiliği (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008)

3.2.4. Ulaşım

Türkiye'nin her tarafından Rize'ye karayolu bağlantısı vardır. Doğu Karadeniz sahil şeridi üzerinde yer alan Rize'de ulaşım karayolu ve deniz yoluyla yapılmaktadır. Ulaşımında ağırlık karayolundadır. Demiryolu ağı ve hava limanı ilimizde mevcut değildir.

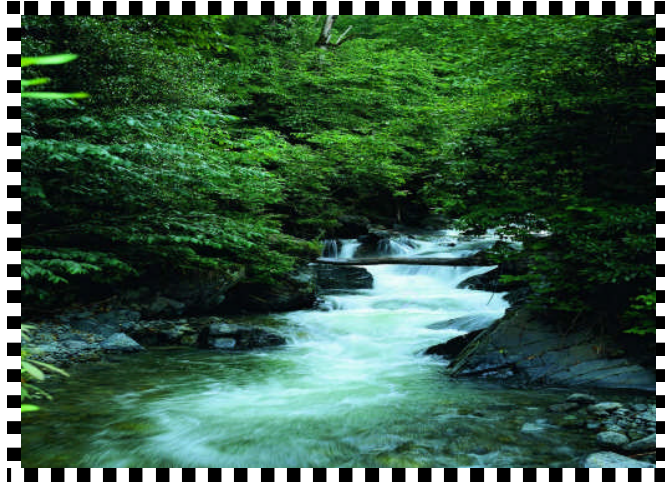
Hava yolu ile ulaşım, Rize'ye en yakın il olan Trabzon havalimanından sağlanmaktadır. Batıda 76km ile Trabzon'a, güneyde İkizdere İlçe'si üzerinden 251 km ile Erzurum'a, doğuda ise 159 km. ile Artvin'e ve 109 km. ile de Sarp Sınır Kapısı'na kara yolu ile bağlantılıdır. Yıl boyu ülkenin her tarafına kolayca ulaşım olanağı mevcuttur. Ayrıca yaz aylarında İstanbul-Samsun-Trabzon bağlantılı feribot seferleri Rize'ye kadar uzanmaktadır. Bağımsız Devletler Topluluğundan gelen turistler için Rize-Batum, Rize-Tiflis arası otobüs seferleri yapılmaktadır. Doğu Karadeniz limanları içerisinde gelişmeye en müsait topoğrafik konumda olan liman, Rize limanıdır. Liman, konumu itibari ile karayolu hatlarına bağlı olup; Trabzon, Hopa, Rusya limanları ve İkizdere-Erzurum üzerinden İran bağlantısı ile Karadeniz Bölgesinin en kestirme transit yol merkezidir. (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008)

Doğu Karadeniz limanları içerisinde gelişmeye en müsait topoğrafik konumda olan liman, Rize limanıdır. Liman, konumu itibari ile karayolu hatlarına bağlı olup; Trabzon, Hopa, Rusya limanları ve İkizdere-Erzurum üzerinden İran bağlantısı ile Karadeniz Bölgesi'nin en kestirme transit yol merkezidir (URL 16).

3.3. Çamlıhemşin İlçesi Genel Bilgiler

3.3.1.Tarihi ve Coğrafi Yapısı

Çamlıhemşin Doğu Karadeniz Bölgesinde Rize İli'nin İlçe merkezlerinden biri olup, kıyıda içerde Fırtına Deresi vadisi 41.8 kuzey enlemi ile 41.01 doğu boylamının kesinleştii noktada, vadi tabanında denizden yüksekliği 300 metre dolayında bulunmaktadır. Bazı mahallelerde ise bu yükseklik 700 metreyi aşmaktadır. İlçe 885 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. Bu alanın %80'i ormanla kaplı, dağınık ve tepelik alanlardan ibaret olup, düz alanlar hemen hemen yok gibidir. Çamlıhemşin İlçesi Rize İli'nin denize sınırı olmayan ilçelerinden biridir. Denizden güneye doğru 22 Km. lik karayolu uzunluğunda ve içeridedir. İlçenin güneyi, doğu-batı doğrultusunda kavis çizen ve denize paralel olan, yükseklikleri 2000-4000 metreyi bulan "Kaçkar Dağları" ile çevrilidir. Bu dağ silsileleri içinde 3932 metre yüksekliğe sahip "Kaçkar Dağı" yine yüksekliği 3344 metreye ulaşan "Cimil Dağı" ve yükselteleri 2000 metreyi geçen birçok dağ ve tepeleri mevcuttur. Kaçkar Dağları üzerinde jeomorfolojik olaylar sonucu oluşmuş birçok irili ufaklı krater gölleri mevcuttur. (Büyük Deniz Gölü, Meterez Gölü, Yıldız Gölü, Dönen Gölü, Serincef Gölü ve Kara Göl bunlardan bazılarıdır.)

Şekil 19. Fırtına deresi (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008)

Arazinin meyilli olması nedeni ile ilçedeki akarsular 70 Km.lik bir uzaklıktan 3000 m. rakımdan 0 (Sıfır) rakıma düşmektedir. İlçe merkezinden geçen Fırtına Deresi'nden

(Şekil 19) dolayı da Fırtına Vadisi olarak anılır. Fırtına Deresi, Kaçkar ve Verçenik Vadileri'nden gelen Elevit Deresi ve Palovit Deresinin birleşimi olan büyük dere ile Hala Deresinin (Ayder Deresi) birleşmesinden oluşur. Fırtına Deresi (Tablo 15) Pazar, Ardeşen sınırından Karadeniz'e dökülür.

Pazar, Ardeşen, Çayeli, Hemşin, İspir, İkizdere ve Yusufeli ilçeleri ile sınırları olan Çamlıhemşin'in eski adı " Vicealtı " dır. Cumhuriyetin ilanından önce 1922 yılında karakol merkezi oluşturuldu. 1953 'de ise Ardeşen ilçe olunca, Vicealtı "Çamlıca" adı ile bu ilçeye bağlandı. 1954'de bucak binası yapıldı. 1955'de belediye kuruldu. 27.06.1957'de yürürlüğe giren 7033 Sayılı Kanun ile Çamlıhemşin adını alarak İlçe haline getirildi. İlçenin kuruluşu 1960'larda tamamlandı.

İklimi her mevsim yağışlıdır. Sıcaklık kışın -7 dereceye kadar düşmekte, yazın ise 25 dereceye kadar yükselmektedir. Günlük en yüksek sıcaklık farkı 23,6 derece olmaktadır. Yıllık metrekareye düşen yağış miktarı 245 cm³'ü bulmaktadır. Havadaki nem oranı ise %10 ile %97 arasında değişmektedir.

Tablo 15. Fırtına deresindeki belirlenen bazı parametrelerin aylık maksimum ortalama ve minimum değerleri

Parametreler	Maksimum	Ortalama	Minimum
Su sıcaklığı(°C)	24.00	11.25	4.50
Akma hızı(m/s)	1.70	0.81	0.52
Elektriksel iletkenlik(µS/cm)	49.74	37.71	19.50
pH	7.53	7.22	7.09
Çözülmüş oksijen(mg/l)	17.00	8.70	6.50
BO ₅ (mg/l)	3.60	5.25	0.80
Oksijen doygunluğu(%)	157.30	116.93	80.00
Turbitude (NTU)	47.75	10.72	1.40

KHGM tarafından hazırlanan toprak grubu dağılımına göre, Çamlıhemşin bölgesinde üç ana toprak gurubu bulunmaktadır (Tablo 16) (kireçsiz kahverengi orman toprakları, kırmızı-sarı podzolik topraklar ve yüksekdağ çayır toprakları) (Dilek-Güroluk Çed Raporu, 1998).

Tablo 16. Çamlıhemşin ilçesi genelinde toprak gruplarının dağılımı (KHGM, 1993)

Toprak grubu	Alan (ha)	Toplamdaki yüzde (%)
Kireçsiz kahverengi orman toprakları	24.958	32,2
Yüksekdağ çayır toprakları	11.037	14,2
Gri-hahverengi podzolik topraklar	437	0,6
Kırmızı-sarı podzolik topraklar	15.658	20,2
Çıplak alan ve kayalık yüzeyler	25.436	32,8
Toplam	77.526	100,0

3.3.2. Nüfus Durumu

Çamlıhemşin, Rize İli'nin 11. ilçesi içinde gerek toplam ilçe nüfusu gerekse merkez nüfusu bakımından en küçüklerindedir. İlçe kilometrekareye 16 kişilik nüfus yoğunluğu ile ilin تنها ilçelerinden biridir. İlçe nüfusu 30 Kasım 1997 yılı Genel Nüfus Sayımı kesin sonuçlarına göre 8.454'tür (Tablo 17). Şehir merkezinin nüfusu 2.204, köylerin nüfusu ise 6.250'dir. 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre ise toplam 8.206 olup, merkez nüfusu 2.355, köylerin nüfusu ise 5.851'dir. 6 mahalle ve 27 köyden oluşmakta olup, yöredeki nüfusun büyük bir kısmı mevsimlik işçi olarak kışın büyük şehirlere çalışmaya gitmekte, yazın ilçeye dönmektedir. İlçenin yedi köyünde mahallen Lazca diye tabir edilen ve kendi aralarında konuştukları bir dil vardır. Genellikle bu dil köy dışında konuşulmamaktadır. Bu köyler; Dikkaya, Çayırüzü, Topluca, Murat, Kadıköy, Güllü ve Behice köyleridir. İlçede okuryazarlık oranı %97'dir.

Kentsel ve kırsal alanlar için nüfus tahminleri, değişik matematiksel yöntemlerle hesaplanabilir. Ancak, matematiksel nüfus tahmin metodları kullanarak yapılan tahminlerde, geçmiş verilere yansımayan ve sosyoekonomik değişikliklerden kaynaklanan ani sapmalar belirlenmemektedir.

Tablo 17. Çamlıhemşin nüfus tahminleri

Tahmin metodu	1995	2000	2005	2010	2015
En küçük kareler metodu (aritmetik)	10.611	10.656	10.701	10.747	10.793
En küçük kareler metodu (geometrik)	10.743	10.928	11.123	11.329	11.547
Aritmetik metot	10.476	10.387	10.297	10.207	10.118
Geometrik metot	10.605	10.641	10.678	10.715	10.751
İller bankası metodu	11.105	11.672	12.267	12.893	13.551

Geçmiş son 25 yılın verilerine göre, aritmetik metot az da olsa bir azalma gösterirken diğer tekniklerde artış gözlenmektedir. İller bankası metodu diğer yöntemlerle benzer sonuçlar vermişse de, Çamlıhemşin nüfusu bu yöntem ile oldukça yüksek çıkmıştır. Bu durumda, en küçük kareler metodunun (aritmetik) en gerçekçi sonuçları verdiğini söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır (Dilek-Güroluk Çed Raporu, 1998)

3.3.3. Çamlıhemşin İlçesi Sosyo-Ekonomik Durumu

İlçedeki en önemli problemlerden biri konut sorunu olup, sorunun çözümü için Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığına konut yapılması için girişimler devam etmektedir.

İlçe merkezinde 10 yataklı sağlık merkezi ve bir sağlık ocağı bulunmakta olup, sağlık merkezinin acil müdahale açısından yetersiz olması nedeniyle acil müdahaleler için gerekli tıbbi malzemelerin temini gerekmektedir.

İlçe halkı genellikle gurbetçi olup, mevsimlik olarak çalışmaya gitmekte, bir kısmının ise büyük şehirlerde fırın, lokanta, pastane vb.. gibi işleri olup, buralarda çalışmaktadırlar. İlçede kalanlar ise çay tarımı, hayvancılık ve orman işleri ile uğraşmaktadırlar. Kültür balıkçılığı ve arıcılık da önemli uğraş alanlarındandır. Ayrıca İlçede turizm faaliyetlerinden geçimini sağlayanların sayısı da hızla artmaktadır.

İlçede eğitime karşı ilgi düşüktür. İlköğretimden sonra özellikle kız çocuklarında liseleşme oranı düşüktür. İlçe köylerinde ve ilçe merkezinde toplam olarak 27 ilkokul mevcuttur. Bunların 6'sı eğitim öğretime devam etmekte, 3 tanesi taşınabilir sistemle eğitim öğretimi vermektedir.

İlçede en önemli ekonomik faaliyet olarak turizm ön plana çıkmaya başlamıştır. Ayder Turizm Bölgesi 1200 yatak kapasitesine sahiptir (Ek 14). İlçenin kuzey kesiminde kalan bölgesinde ise çay tarımı, hayvancılık ve arıcılık ekonomik faaliyetler olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca arıcılık ve kültür balıkçılığı da önemli ekonomik faaliyetler arasındadır

3.3.4. Bitki Örtüsü

Rize'nin ve Çamlıhemşin'in florası hakkında yapılan bazı araştırmaların sonucu aşağıda belirtilmiştir.

Rize florası, Vejetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi, TÜBİTAK Proje No: T.B.A.G.-650, Prof.Dr. Adil Güner ve Ark.1987: Yapılan araştırmada toplam 1430 flora (bitki) çeşidi tespit edilmiştir.

North- East Turkey Black Sea Forests Project, Draft Botanical Survey, Byfield, A. May 1995: Araştırmada Fırtına Deresi başlığı altında alanda 145 nadir, 24 endemik tür bulunduğu ve endemizm oranının %17 olduğu belirtilmiştir.

- D.K. Ormanlık Araştırma Müdürlüğü Raporu, 10 Ekim 1989: Raporda alanın Şenyuva mevkiinde yaklaşık 1.5 ha büyüklüğünde kalın çaplı (10-18 cm) ve boylu (6-8.5 cm) şimşirlerden oluşan bir meşçere olduğu ve korunmaları için en hassas koruma statüsü olan Tabiat Koruma Alanı olarak tekrif edilmesi teklif edilmektedir.
- Doğu Karadeniz'in doğal yaşlı ormanları, (Kurdoğlu, 1996): Dünyada hızla azalan ve en değerli ekosistemlerden biri olarak kabul edilen doğal yaşlı ormanlar, milli parkın da dahil olduğu fırtına havzasının korunması gereken kaynak değerlerinin başında gelmektedir. Yapılan incelemelerde doğal yaşlı ormanların özellikle Çamlıhemşin'in yukarı bölümleri ile Ayder, Fırtına ve Elevit vadilerinin her iki yamacında yayıldığı gözlenmiştir.

Rize ili ve yöreleri ülkemizin bitki coğrafyası bakımından 3 büyük flora bölgesi olan Euro-Siberian, İran-Turanian ve Mediterranean (Akdeniz) bölgelerinden Euro-Siberian flora bölgesinin Colchis(Kolşik) kesiminde kalmaktadır. Türkiye'deki Euro-Siberian flora alanı Ordu ili Melet Irmağı ile iki kesime ayrılmaktadır. Doğusunda kalan kesim Kolşik batısında kalan kesim ise Öksin olarak adlandırılmaktadır.

Genel olarak Kolşik Flora kesiminde kalan Rize ili Çamlıhemşin ilçesi sınırlarında Akdeniz Florası elementleri ile yer yer İran-Turan kökenli bitkiler de bulunmaktadır. Bu üç gurup flora elementlerinden kuşkusuz en zengini Kolşik bitkilerdir. Yörede yapılan bazı araştırmalarda aşağıdaki Kolşik bitkiler tespit edilmiştir.

- *Pice orientalis(L) Link*: Doğu Ladini
- *Abies nordmanniana(Stev.)Spach*: Doğu Karadeniz Göknarı
- *Pinus sylvestris L.Ssp. Hamata*: Sarıçam
- *Taxus baccata L.*: Adi Porsuk
- *Fagus Orientalis Lipsky* :Doğu Kayını
- *Ulmus glabra Huds* :Dağ Karaağacı
- *Acer Cappadocicum Gledit* :Doğu Karadeniz Akçaağacı

- *Acer trautvetteri* Medw. :Kayın Gövdeli Akçaağaç
- *Acer platanoides* L. :Çınar yapraklı Akçaağaç
- *Castanea sativa* Mill. :Anadolu Kestanesi
- *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. *Ssp. barbata* (C.A.mey.) Yalt :Sakallı Kızılağaç
- *Tilla rubra* DC. *Ssp. caucasica* :Kafkas Ihlamuru
- *Ostrya carpinifolia* Scop. :Gürgen yapraklı Kayacık
- *Carpinus betulus* L. :Adi gürgen
- *Diospyros lotus* L. :Küçük Meyveli Trabzon Hurması
- *Buxus sempervirens* L. :Adi Şimşir
- *Rhododendron ponticum* L. :Mor çiçekli Orman Gülü
- *Rhododendron luteum* Sweet: Sarı Çiçekli Orman Gülü
- *Rhododendron smirnovii* Trautv. :Pembe Çiçekli Orman Gülü
- *Rhododendron cucasicum* Pall. :Kafkas (Beyaz) Orman Gülü
- *Rhododendron ungeri* Trautv. :Kırmızı Orman Gülü
- *Osmanthus decorus* (Boiss. Ball) Kasaplıgil :Osmantus
- *Quercus pontica* C.Koch: Doğu Karadeniz Meşesi
- *Betula medwediewii* Regel: Kızılağaç Yapraklı Huş
- *Rhamnus imeretinus* Booth. :Büyük Yapraklı Cehri
- *Rosa villosa* L. :Tüylü Kuşburnu
- *Epigaea gaultheroides* (Boiss et Ball)
- Takth
- *Papaver lateritium* Koch.
- *Lilium monadelphum* Bieb.
- Akdeniz Kökenli Bitkiler
- *Erica arborea* L. :Ağaç Funda
- *Arbutus andrachne* L. :Sandal
- *Arbutus unedo* L. :Kocayemiş
- *Cistus creticus* L. :Tüylü Laden
- *Cistus salviifolius* L. :Adaçayı Yapraklı Laden
- *Cotinus coggygria* scop. :Peruka Çalısı
- *Rhus coriaria* L. :Derici Sumağ
- *Phillyrea latifolia* L. :Akçakesme
- *Juniperus oxycedrus* L. :Katran Ardıcı

- *Ficus carica L.* :İncir
- *Xianthemum nummularium (L)Mill.*
- *Ruscus aculeatus L.* :Yabani Mersin
- *Pistacia terebinthus L.Ssp.Palaestina*
- (*Boiss.*)*Engler* :Menengiç
- *Colutea armena Boiss.Et Huet.*:Patlangıç Çalısı
- *Xeranthemum annuum L.*
- *Teucrium polium L.*
- *Eryngium campestre L.*
- İran –Turan kökenli bitkiler
- *Quercus macranthera Fisch.Et Mey.*
- *Ssp.Sypirensis*:İspir Meşesi
- *Berberis crataegina DC.* :Siyah Meyveli Karamuk
- *Paliurus spina-christii Mill* :Karaçalı
- *Acer tataricum L.* :Tatar Akçaağacı
- *Celtis glabrata Stev.* :Dahum
- *Celtis tournefortii Lam.*:Doğu Çitlenbiği
- *Rosa elymaitica Boiss. Et Hauskn.*
- *Rosa pisiformis (Christ.) D. Sons.*
- *Cotoneaster morulus Pojk.*
- *Rhamnus pallasii Fisch. Et Mey.*
- *Astragalus microcephalus Willd.* :Geven
- *Astragalus aureus Willd.*:Sarı Geven
- *Acantholimon libanoticum Bolss.* :Kirpi Otu
- *Salvia cryptantha Montbr.*:Tüylü Adaçayı
- *Morina persica L.*
- *Capparis ovata Dest. Var. Herbacea*
- (*Willd*) *Zoh.*
- *Convolvulus cantabrica L.*
- Çalı Vejetasyonu (*Pseudomaki*)

Yaklaşık 100-250 (300)m. Yükseltiye sahip zonda çeşitli nemcil ve kurakçıl karakterli çalılarından oluşan Pseudomaki adı verilen bir çalı formasyonu egemendir. Ülkemizin üç büyük flora bölgesi bitkilerini bir araya getiren ve bir fitososyolojik birlik

oluşturmayan bu çalı formasyonunda aşağıda görülen çeşitli odunsu ve otsu bitkiler saptanmıştır.

- Odunsu Taksonlar
 - *Quercus macranthera* Fisch. Et Mey.
 - Subsp. *Syspirensis* :İspir Meşesi
 - *Ostrya carpinifolia* Scop.:Gürgen Yapraklı Kayacık
 - *Acer divergens* Pax.
 - *Carpinus orientalis* Mill.:Doğu Gürgeni
 - *Rhododendron luteum* Sweet. :Sarı Çiçekli Orman Gülü
 - *Quercus petraea* (Matt) Liebl.
 - Ssp.*iberica* (Stev.) Krassiln.:Sapsız Meşe
 - *Daphne pontica* L.:Defne
 - *Staphylea pinnata* L. :Ağızlık Çalısı
 - *Buxus sempervirens* L.:Adi Şimşir
 - *Berberis vulgaris* L. :Adi Karamuk
 - *Berberis crataegina* DC. :Siyah Meyveli Karamuk
 - *Celtis glabrata* Stev.:Dahum
 - *Crataegus monogyna* Jacq. :Aliç
 - *Ficus carica* L.:İncir
 - *Arbutus andrachne* L. :Sandal
 - *Cistus creticus* L. :Tüylü Laden
 - *Laurus nobilis* L. :Akdeniz Defnesi
 - *Juniperus oxycedrus* L. :Katran Ardıcı
 - *Jasminum fruticans* L.:Yasemin
 - *Paliurus spina-christii* Mill. :Kara Çalı
 - *Cotoneaster morulus* Pojk.:Taş Elmesi
- Otsular
 - *Ruscus aculeatus* L.
 - *Xeranthemum annuum* L.
 - *Teucrium*

Çalı formasyonu üzerinde 200 (300) –600 (800)m.arasında ise bir yapraklı orman zonu yer almaktadır.Ostryo-Carpinetum toplumu diye adlandırılabilen bu bitki toplumunda bulunan bitkisel elementler aşağıda görülmektedir.

- *Carpinus betulus L.* :Adi Gürgen
- *Ostrya carpinifolia Scop.* :Gürgen Yapraklı Kayacık
- *Castaena sativa Mill.* :Anadolu Kestanesi
- *Alnus glutinosa (L.) Gaertn.*
- *Ssp. barbata (C.Mey.) Yalt.*:Sakallı Kızılağaç
- *Acer platanoides L.* :Çınar Yapraklı Akçaağaç
- *Acer campestre L.* :Ova Akçaağacı
- *Acer hyrcanum Fisch et Mey.*
- *Ssp. syspirensis* :İspir Meşesi
- *Ulmus minor Mill.*:Ova Karaağacı
- *Pinus sylvestris L. Ssp. hamata* :Sarıçam
- *Juniperus foetidissima Willd.*:Kokulu Ardıç
- *Juniperus excelsa bieb.* :Boylu Ardıç

800-1400 (1900) m. yükseltiiler arasında ise önce yapraklı orman formasyonunun ikinci toplumu olan *Fagetum* ormanları, sonra da iğne yapraklı orman toplumu olan *Picetum* toplumlari yayılmaktadır. Bu geniş orman somunda saptanan bilgiler aşıağıda belirtilmiştir:

- *Fagus orientalis Lipsky.*:Dogu Kayını
- *Ulmus glabra Huds.*:Dağ Karaağacı
- *Tilia rubra DC. ssp. caucasica*:Kafkas Ihlamuru
- *Carpinus betulus L.*:Adi Gürgen
- *Acer cappadocicum Gleditsch*:Dogu Karadeniz Akçaağacı
- *Acer platanoides L.*:Çınar Yapraklı Akçaağaç
- *Quercus hartvissiana Stev.*:Istranca Meşesi
- *Quercus pontica C.Koch.*:Doğu Karadeniz Meşesi
- *Sorbus Torminalis(L)Crantz.* :Akçaağaç Yapraklı Üvez
- *Sorbus aucuparia L.*:Kuş Üvezi
- *Populus tremula L.* :Titrek Kavak
- *Picea orientalis (L.)Link* :Doğu Ladini
- *Pinus sylvestris L.ssp.hamata* :Sarıçam
- *Abies nordmanniana Spach.*:Gökнар
- *Taxus baccata L.* :Adi Porsuk

1900-2100 (2400)m. yükselteler arasında ise bir başka deyişle orman zonunun bitiminde *Subalpine* geçiş kesimlerinde tekrar bir çalı kuşağı ile karşılaşmaktadır. Oldukça zengin bir floristik içeriğe sahip bu çalı kuşağının önemli taksonları şunlardır.

- *Rhododendron caucasicum* Pall.:Kafkas Beyaz Orman Gülü
- *Rhododendron smirnovii* Trautv.:Pembe Orman Gülü
- *Rhododendron ungerii* Trautv.:Kırmızı Orman Gülü
- *Sorbus aucuparia* L.:Kuş Üvezi
- *Rosa villosa* L. :Tüylü Yabani Gül
- *Rosa Montana* Chaix :Dağ Yabani Gülü
- *Rosa elymaitica* Boiss.Et Hausskn.
- *Rosa Pulverulenta* Bieb.
- *Vaccinium myrtillus* L. :Mavi Meyveli Ayı Üzümü
- *Ribes orientale* Desf. :Frenk Üzümü
- *Viburnum lantana* L.:Tüylü Kartopu
- *Betula pendula* Roth. :Siğilli Huş
- *Populus Tremula* L.:Titrek Kavak
- *Rhamnus imeretinus* Booth. :Büyük Yapraklı Cehri
- *Daphne glomerata* Lam.

Öte yandan bu çalı kuşağı altında ve onun hemen üstünde *Subalpin* bir çayır vejetasyonu yayılmaktadır. Burada çok sayıda otsu taksonlar bulunur. Bunların önemlileri aşağıda görülmektedir.

- *Ballota nigra* L.
- *Stachys silvatica* L.
- *Pedicularis condensata* Bieb.
- *Aster caucasica* Willd.
- *Alchemilla orthotricha* Roth.
- *Trifolium pannonicum* Jacq.
- *Agulegia olympica* Boiss.
- *Lilium monadelphum* Bieb.
- *Colchicum autumnale* L.
- *Veratrum lobelianum* Bernh.
- *Papaver lateritium* Koch.
- *Anemone narcissiflora* L.

- *Stachys macrantha* (C.Koch.) Stearn

Şekil 20. *Rhododendron ponticum* L.:Mor çiçekli Orman Gülü

3.3.5. Fauna

Yapılan çeşitli araştırmalar ve alandaki gözlemler, havzanın sahip olduğu eşsiz bitkisel ve jeomorfolojik durumun doğal bir sonucu olarak yaban hayvanları yönünden de çok zengin olduğunu ortaya koymaktadır. Detaylı bir memeliler envanteri yapılmamış olmasına rağmen bazı araştırmalardan çıkarılabilecek başlıca türler şunlardır.

- *Capreolus capreolus*:Karaca
- *Capra aegagrus* :Yaban Keçisi
- *Rupicapra rupicapra*:Dağ Keçisi
- *Sus scrofa* :Yaban Domuzu
- *Ursus arctos* :Bozayı
- *Canis aureus* :Çakal
- *Canis lupus*:Kurt
- *Vulpes vulpes*:Tilki
- *Felis silvertris* :Yaban Kedisi
- *Lynx lynx* :Vaşak
- *Martes martes* :Ağaç Sansarı
- *Mustela erminea* :Ağaç Sansarı

- *Mustela nivalis* :Gelincik
- *Lutra lutra*:Su Samuru
- *Vormela peregusna* :Alaca Sansar
- *Putorius putorius*:Kokarca
- *Sciurus vulgaris* :Sincap
- *Lepus europeus* :Yaban Tavşanı
- *Meles meles*:Porsuk
- Tatlısu Canlıları

Fırtına Deresi, bölgedeki diğer akarsularla birlikte bazı endemik balık türlerini de barındırmaktadır. Bu türler kahverengi veya yerli alabalık diye adlandırılan *Salmo turutta* ve bu türün denize inen varyetesi olan, yörede “Uneğ” diye bilinen deniz alası yani “*Salmo turutta labrax*” dır. Deniz alası dünyada İskoçya ve İsveç gibi birkaç ülke dışında ülkemizde sadece Doğu Karadeniz bölgesinde bulunmaktadır. Nesli tükenmekte olan türlerden olup son yıllarda avlanma yasağı getirilmiştir. Deniz Alası, akarsuların hızlı, berrak, soğuk (14-16°) ve bol oksijenli (7 mg/l) kesimlerinde yaşamaktadırlar. Özellikle zemini taşlı ve çakıllı bölgeleri tercih ederler ve habitattaki herhangi bir değişime son derece duyarlıdırlar. Stenotermal soğuk su balıkları olduklarından günlük ve mevsimlik su sıcaklığı değişimlerine karşı da çok hassastırlar. Beslenme özelliği bakımından karnivondurlar. En fazla tercih ettikleri gıdalar arasında krustaseler, küçük balıklar ve mollusc’lar yer almaktadır. Beslenmek amacıyla ilkbahar ve yaz aylarında akarsuların aşağı havzalarına inerler. Kış aylarında ise üremek için berrak ve bol oksijenli akarsuların yukarı havzalarına ve küçük derelerin kaynak kısımlarında taşlı ve çakıllı yerleri vücut ve yüzgeç hareketleriyle oyarak açtıkları çukurlara yumurtalarını bırakırlar. Cinsi olgunluğa 3-4 yaşında ulaşan bu türlerin üreme periyotları ise eylül-ekim aylarında başlayıp, aralık-ocak aylarına akadar devam etmektedir. Bu esnadaki üreme göçü son derece stresli olmaları, hemen hemen hiç besin almamaları ortama adaptasyonlarını güçleştirmektedir. Ayrıca yumurtalama için yuva açımı da anaçları bitkin düşürmektedir. Deniz Alası’nın mevsimsel göçünde en önemli faktörlerden birisi de akarsuyun su seviyesidir. Su seviyesinin artması, deşarjında artışa yol açacağı için ve ayrıca nehir ağzındaki saliniteyi düşüreceğinden ozmotik regülasyonunu kolaylaştıracaktır. Bu nedenle akarsu debisi dereden-denize, denizden-dereye doğru göçü etkileyen önemli bir faktördür (URL 19).

Şekil 21.Dağ Horozu

3.4. Ayder Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Merkezi

3.4.1. Ayder Termal Turizm Merkezi

Rize İli, Çamlıhemşin İlçesi'ne 19 km uzaklıkta yer alan Ayder Yaylası (Şekil 23) 1250-1350 m yükseltiler arasında çam ormanlarıyla kaplı bir bölgedir. “Avrupa Ormanlarının Sıcak Noktaları-Türkiye'nin Önemli Orman Alanları” uluslar arası koruma statüsüne sahip olan ve Fırtına Havzası'nda bulunan Ayder Yaylası, barındırdığı nadir bitki türleri, yaban hayatı, doğal yaşlı ormanlara sahip olması, geleneksel kırsal mimarisi ve zengin su kaynakları ile yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı olmuştur. Ayder yerleşmesinde gelişmelerin hızlanması kaplıcaların bulunuşuyla başlamıştır. 1960 yılında MTA tarafından sondaj yapılmış, “Ayder 4 Köyler Birliği” kurularak yörede ilk kaplıca tesisi hayata geçirilmiştir. Bundan sonra yörede hızlı bir otelleşme süreci başlamıştır. İç turizm bu tarihten sonra yoğunlaşmış ve yöreye gelenler 1970'lerde yılda 30.000 kişi olarak civarında bir hareketlilik göstermiştir. Dış turizm hareketliliği ise 1980'lerde başlamıştır (Çamlıhemşin Belediyesi Ayder Raporu, 2008).

Bakanlar Kurulu Kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiş olup, 19.04.1987 tarih ve 19426 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Bunun yanında, yörenin tarihi, doğal ve sosyo-kültürel turizm değerlerini barındırması, kış ve sağlık turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyelinin dikkate alınarak değerlendirilmesi ve bu alanların koruma-kullanma dengesinin kullanılarak sektörel kalkınma ve planlı gelişim sağlanması amacıyla Ayder Bölgesi, 20.11.2006 tarih ve 26370 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır.

1974 yılı ile 1989 yılları arasında 15 yıllık süre içerisinde yeni yapılan evlerin sayısında %15 oranında bir artış meydana gelmiştir. 2008 yılındaki hâlihazır harita verilerinden elde edilen sonuçlara göre ise yayladaki evlerin sayısı 272'ye (1974–2008 yılları arası artış oranı %95), toplam ev alanı 23,194 m²'ye ve ortalama bir evin alanı ise 85m²'ye ulaşmıştır (Tablo 18). 1974 yılı ile 1987 yılları arasında Ayder Yaylası başta hayvancılık ve dinlenme mekanları olarak kullanılmıştır. Bu yıllarda yayla evlerinin yapımında yöreye ait taş ve ahşap yapımı geleneksel mimari tarzı tercih edilmiştir (Atasoy vd, 2009). Bölgeye özgü yerel mimari örnekleri bulunduğu çevre ile uyum sergilemektedir (Şekil 22).

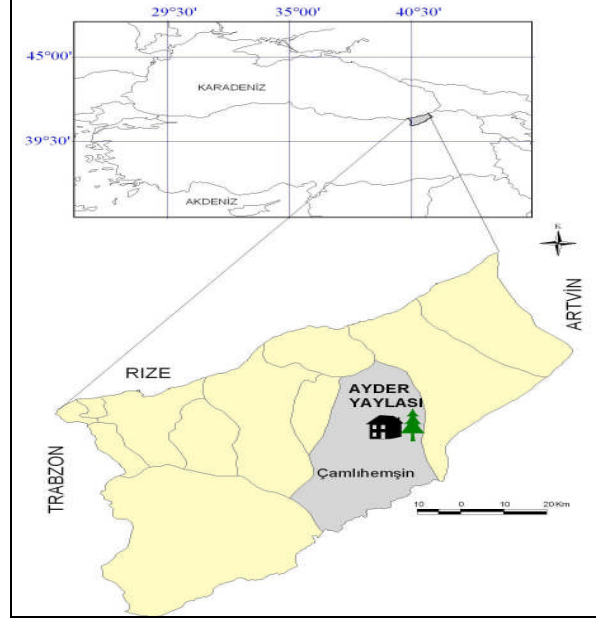
Şekil 22. Ayder'deki ev manzaraları

Tablo 18. Ayder yaylasında yapılaşmanın boyutu

Yılı	Bina Sayısı	Toplam Bina Alanı(m ²)	Ortalama Bir Evin Alanı(m ²)
1974	139	9,595	69,0
1989	162	13,865	85,6
2008	272	23,194	85,3

Ayder'de bulunan otel ve pansiyonların işletme büyüklüklerine bakıldığında işletmelerin çoğunun %47 oranında 26-50 arasında yatak kapasitesine sahip işletmeler olduğu görülür. 1-25 arası yatak kapasitesine sahip işletmelerin oranı %20, 51 ve üzeri yatak kapasitesine sahip işletmelerin oranı ise %33 dür. 1- 25 yatak kapasiteli olan

işletmelerin tamamı pansiyondur. Bunun dışında 25 yataktan fazla kapasiteyle hizmet veren pansiyonlar da mevcuttur.

Şekil 23. Ayder yaylasının konumu

Toplam 2540 m² alana kurulu olan ve üç ana bölümden oluşan (erkek ve bayan banyoları ile özel banyolar) Ayder Kaplıca Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi Tesisleri yıl boyunca hizmetini sürdürmektedir. Turizm İşletme Belgeli Termal Tesisin mülkiyeti İl Özel İdare Genel Sekreterliğine ait olup, 01.01.2003 tarihinden 01.01.2013 tarihine kadar işletilmesi yapılmak kaydıyla Ayder Turizm Anonim Şirketine kiralanmıştır.

Erkek ve bayan banyolarda 24 kişi kapasiteli yıkanma bölümü ve 150 kişi kapasiteli 12x5 metre ebadında 110 cm derinliğinde 37 ile 40 derece arası sıcaklıkta kür havuzları kaplıca tedavisi için hizmet vermektedir. Tesis bünyesindeki 8 adet özel banyo kaplıca suyuna sahip olup, ailelere hizmet vermektedir. Tamamlayıcı tedavi unsuru olarak kullanılacak fizik tedavi bölümlerinde ise uzman hekim kontrolünde hizmet verilmektedir. Tesisin yıl itibariyle ortalama kapasitesi günlük 300 kişidir (Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verileri, 2008).

T.C Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünden 19.04.2005 Tarih ve 49 Numaralı kaplıca tesisi işletme izini alınması neticesinde tesis Sağlık Merkezine dönüşmüştür (Ek 13).

Ayder Kaplıcaları'nın (Şekil 24), Sağlık Bakanlığı Araştırma Müdürlüğü'nün maden suyu analiz raporuna göre suyu, oligometalik sular gurubundan olup sıcaklığı 55,5 °C'dir. Devisinin 12 L/S oluşu suyun kaplıca tedavisi yönünden değerini arttırmaktadır. Yüksek ısıdaki bu suyun steril olduğu bilinmektedir. Su renksiz, kokusuz, gazlı, pH değeri 9.64'tür. Toplam sertliği (FS) 2.0 (EDTA ile) olup içerisinde sodyum iyonu, kalsiyum iyonu, magnezyum iyonu, demir-alüminyum iyonu, sülfat iyonu, klorür iyonu, hidrokarbonat iyonu, nitrat iyonu, meta silikat asidi mevcut olup birçok hastalığın tedavisinde faydalı olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır.

Şekil 24. Ayder kaplıca binası-kaplıca görüntüleri

Kaplıcanın, 55 derece sıcaklıktaki renksiz, kokusuz, berrak suyu (PH Değeri 8, Sodyum, Sülfat, Kükürtlü ve Radyoaktif bileşim) inflabatoruvar romatizmal hastalıkların kronik dönemlerinde; kronik bel ağrısı, osteoartrit gibi eklem hastalıkları, miyozit tendinit travma, yumuşak doku hastalıkları, ortopedik operasyonlar, beyin ve sinir cerrahi sonrası gibi uzun süreli hareketsiz kalma durumlarında, mobilizasyon çalışmalarında, rehabilitasyon amacıyla stres bozukluklarında ve spor yaralanmalarında ayrıca kalp ve kan dolaşımı, solunum yolları rahatsızlıklarında tamamlayıcı tedavi unsuru olarak kullanılabilir niteliktedir (Ek 13).

Şifalı suyun banyo olarak zararlı olduğu haller; hamilelik, her çeşit kanamalı haller, kalp hastaları, ileri yaşlılar, çok küçük bebekler, sara hastaları, verem, kanser ve yüksek tansiyonlular.

Banyo olarak faydalı olduğu haller; romatizmal eklem hastalıkları, sinir sistemi hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, dolaşım sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, solunum yolları hastalıkları, cilt hastalıkları, genel hastalıklardır.

Şifalı suyun içme suyu olarak faydalı olduğu haller aşağıda sıralanmaktadır (URL 20);

- Mide, bağırsak tembelliği
- Ağız içi ve dış eti hastalıkları
- Gastrit, hazımsızlık, mide ve onikiparmak bağırsakları ülseri
- Safra kesesi ve karaciğer hastalıkları
- Ağız içi ve dış eti hastalıkları
- Gastrit, hazımsızlık, mide ve onikiparmak bağırsağı ülseri
- Safra kesesi ve karaciğer hastalıkları
- Kabızlık,basur vb hastalıklar
- Böbrek ve idrar yolu taşları
- Böbrek, idrar yolları ve yumurtalık iltihapları

3.4.2. Araştırma Alanında Planlamaya Dönük Etkinlikler

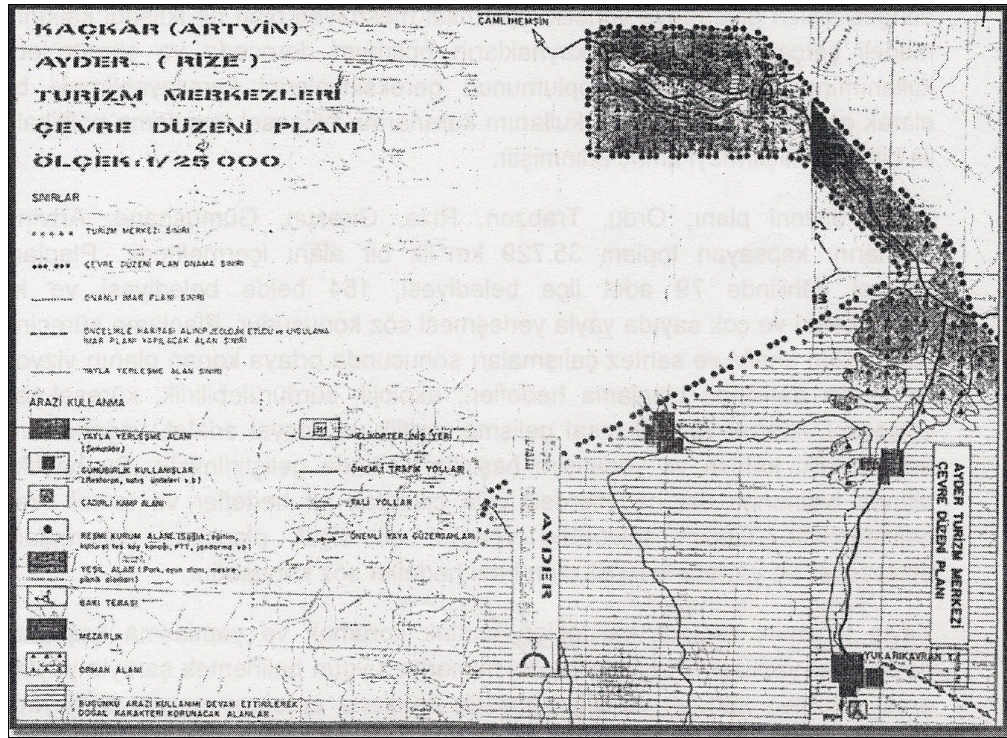
Yayla alanı, 1987 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile “ Turizm Merkezi” ilan edilmiştir ve devamında 1988 tarihinde bölge için “Uygulama İmar Planı” hazırlanarak TC Turizm Bakanlığı’na 1988 tarihinde uygulamaya konmuştur. Kültür Bakanlığı Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 1991 tarihli kararla Rize İli, Çamlıhemşin İlçesi, Kaplıca Köyü, Ayder Mevkii’ni “Doğal Sit” olarak ilan etmiştir ve 1/25000 ölçekli harita üzerinde Ayder yerleşmesi ve tüm çevresi I. derece doğal sit alanı olarak belirlenmiştir (Ek 13). Daha sonra, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’na alınan 1993 tarih ve 1620 sayılı kararda, sit sınırlarında yeni düzenlemelere gidilerek, alana ilişkin yapılaşma koşulları saptanmıştır. 1997 tarihinde ise yapılaşma koşulları onaylatılmak üzere Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’na sunulmuş ve aynı yıl uygun bulunmuştur.

1993 tarihinde İller Bankası tarafından “Çevre Düzeni Planı”(Şekil 25) hazırlanmış ve yine aynı yıl Ayder Yayla yerleşmesinin kadastro çalışmaları tamamlanmıştır. Bunun sonucunda İller Bankası tarafından 1994 yılında gerçekleştirilen Ayder Turizm Merkezi Planlaması Araştırma Raporu’ nu takiben 1998 yılında 1/1000 ölçekli “Ayder Koruma Amaçlı İmar Planı”, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 3062 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Bu kararla I., II. ve III. derece doğal sit alanlarının son hali ve

koruma amaçlı imar planı yapılaşma koşulları belirlenmiş ve uygulamaya konulmuştur (Ek 16).

Çevresindeki diğer yerleşmelerle bir bütün olarak ele alınan Ayder planlama çalışmaları, Ayder- Yukarı Kavran-Kaçkar Turizm Merkezleri Çevre Düzeni Planı (Şekil 28) bütünü olarak hazırlanmış ve 07.12.1993 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na onaylanmıştır.

Şubat 2004 yılında "Doğu Karadeniz Bölgesinde Turizm Geliştirilmesine Yönelik Kalkınma Çalışması" adıyla yayınlanan II.JICA-DPT ortak çalışması, doğal ve kültürel değerlere dayalı turizm türlerinin geliştirilmesi, ekoturizm olanaklarının örgütsel boyut da dahil edilerek araştırılması, yayla turizminin geliştirilmesi için katılımcı bir yaklaşımın kurulması konularının öncelikli olarak ele alındığını ortaya koymaktadır.

Şekil 25. Çevre düzeni planı

TC Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 2007 tarihinde onaylanan Ordu-Rize-Trabzon-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100000 Çevre Düzeni Planı yürürlüğe konulmuştur. Bu planda doğal ve kültürel değerlere ilişkin olarak biyolojik çeşitliliği, verimliliği ile önem taşıyan mutlak ve verimli tarım alanlarının devamlılığının

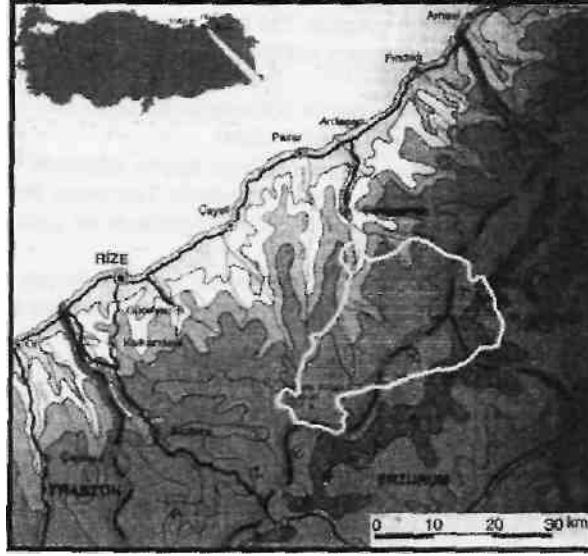
sağlanması, ekolojik hassasiyeti olan bütün alt bölgelerin korunması ve doğal kaynakların kullanma-koruma dengesi gözetilerek yönetimi ön koşul olarak kabul edilmiştir.

Yayla turizmini ekolojik kaynakları mutlak korumak ve yapılaşma koşullarını geleneksel yapılaşma biçimlerine ve mimariye uygun belirlemek şartıyla yaylalar arası geçişleri kurmak ve diğer turistik ürünlerle entegrasyonunu sağlayacak şekilde eko-turizmi geliştirmek bu hedeflerin başında gelmektedir. Bununla birlikte, festivalleri alt bölgeler ölçeğinde belirlenecek programlar çerçevesinde farklı temalara yönlendirerek yayla turizmi kapsamında bütünleştirmek ve amatör balıkçılık, rafting, doğa yürüyüşleri, dağcılık, mağara turizmi, kuş gözleme alanları, ayrıca diğer doğa sporlarını Doğa Turizmi kapsamında düşünerek uygun hallerde yayla turizmi ile ilişkilendirmek hedef olarak benimsenmiştir. Kış turizmine yönelik, detaylı çalışmalarla tespit edilecek alanlarda kayak turizmini desteklemek ve termal turizmine yönelik olarak da uygun sıcak su potansiyeli bulunan alanlarda Kaplıca Turizmini geliştirmek hedef tayin edilmiştir.

Doğu Karadeniz Turizm Master Planı 2008 yılında yapılarak henüz onaylanma aşamasındadır. Bu plan kapsamında Doğu Karadeniz'in sahip olduğu turizm potansiyeline yönelik turizm altyapı ve yatırımlarının yörelere göre dağılımının planlanması amaçlanmıştır. Ana hatlarıyla turizm tur güzergâhları ve turistik etkinlik kapasiteleri belirtilerek, belirlenen hedeflere yıllar içerisinde ulaşmak için bölgesel ölçekteki turizm hedefleri ortaya konmaktadır.

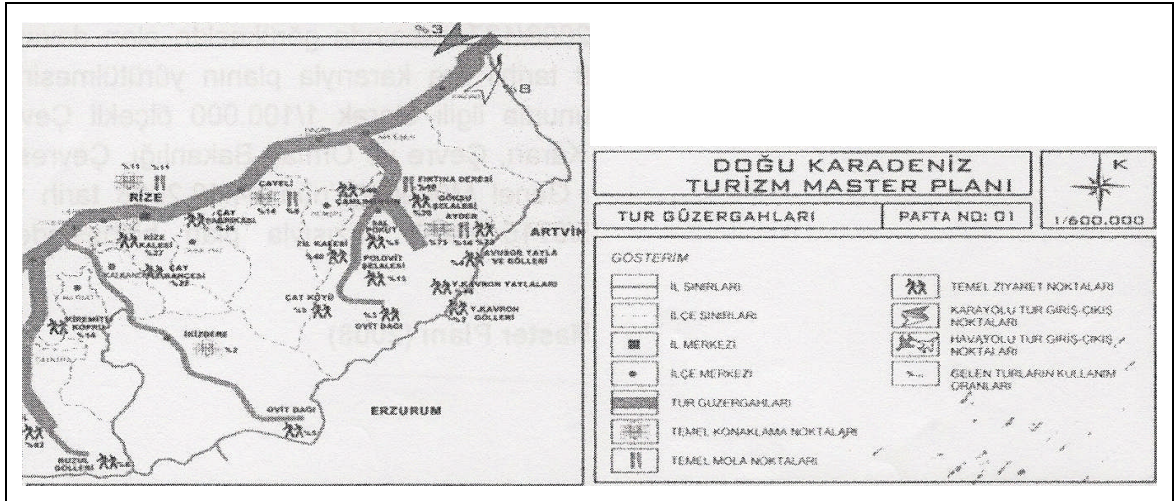
Ayder Yaylası, plan öngörülürü içerisinde Fırtına vadisiyle birlikte önemli bir turizm koridoru teşkil etmektedir. Bu kapsamda Ayder Yaylasında, bölge içerisinde gerçekleştirilecek konaklama altyapı potansiyelinin %75'i öngörülmüştür. Temel mola noktalarının %14'ü ve temel ziyaret noktalarının da %75'i mevcut kaynaklar ve turizm potansiyeli göz önüne alınarak Ayder'de öngörülmüştür.

Kaçkar Dağları, doğal, kültürel ve görsel kaynak değerlerinin yanı sıra çok zengin, yok olmaya yüz tutmuş, korunması gereken hayvansal ve bitkisel kaynak değerleriyle, ulusal servet olarak geleceğe sağlıklı biçimde taşınabilmesi amacıyla, 11.07.1994 tarihinde 94/5863 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında millî park ilan edilmiştir (Şekil 26). Milli Park 51,550ha alana sahiptir. Çamlıhemşin Belediyesi'nin mücavir alanı içerisinde bulunan Ayder Yaylası, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 27.06.1992 tarih ve 1404 sayılı kararı gereğince doğal sit statüsündedir.

Şekil 26. Kaçkar dağları milli parkının konumu (Kurdoğlu, 2002)

Milli Park sınırları içerisinde bulunan yerleşme, 1994 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Turizm Merkezi ilan edilmiş, 17.02.1995 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan karar ve kroki ile sınırları genişletilmiştir. Ayder Yaylası 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Turizmi Teşvik Kanunu'na tabi olduğu gibi aynı zamanda belediye mücavir sahası olmasından dolayı, 5272 sayılı Belediye Kanunu kapsamı altındadır.

Şekil 27. Doğu Karadeniz Turizm Master Planı

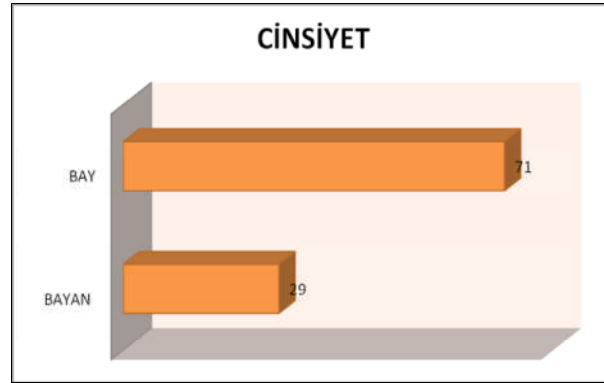
3.5. Ayder Yaylası'nın Ziyaretçi Özelliklerinin-Önceliklerinin Analizi ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi

Araştırma alanında ziyaretçilerin kür (sağlık) ve yayla turizmine yönelik gereksinmelerini saptamak amacıyla bu tür araştırmalarda en yaygın teknik olarak bilinen anketlerden yararlanılmıştır. Rize İli, Çamlıhemşin İlçesi, Ayder Termal ve Yayla Turizm Bölgesi'nde; bu bölgeyi ziyaret eden 100 ziyaretçiye 100 adet anket uygulanmıştır ve anket uygulaması sonucu elde edilen veriler, aşağıda verilmiştir. Alanda anketin yapılma zamanı Temmuz-Eylül 2008 tarihleri arasındadır. Anket çalışması ziyaretçilerin sosyo-demografik ve ekonomik analiziyle birlikte turistik etkinlikler ve etkinlik alanları arasındaki ilişkiyi ortaya konarak alanın tercih edilebilirliği sorgulanmıştır. Anket uygulamasından elde edilen bilgiler değerlendirilirken tablo ve yüzde oranlarından yararlanılmıştır.

3.5.1.Ziyaretçilerin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Soru 1.1 : Cinsiyetiniz?

() Bayan () Erkek

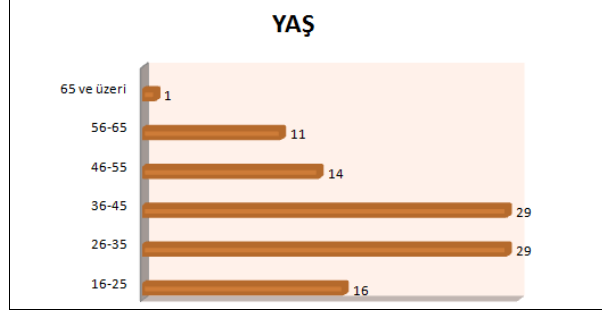

Şekil 28. Cinsiyet oranları

Ankette 100 kişi içinde bay sayısı 71, bayan sayısı 29 olarak ortaya çıkmaktadır.

Soru 1.2: Yaşınız?

16-25 26-35 36-45 46-55 56-65 66 ve üzeri

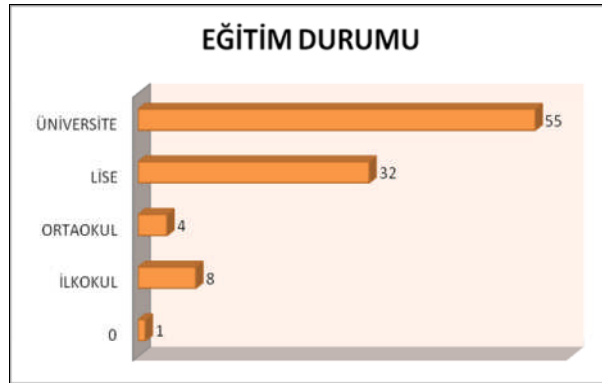

Şekil 29. Anket katılımcıları yaş oranları

Ankette yaş aralıkları olarak “16-25, 26-35, 36-45, 46-55, 56-65 ve 66 ve üzeri” yaş aralıkları kullanılmıştır. Çıkan değerlerde; “16-25 aralığında 16 kişi, 26-35 yaş aralığında 29 kişi, 36-45 yaş aralığında 29 kişi, 46-55 yaş aralığında 14 kişi, 56-65 yaş aralığında 11 kişi ve 66 ve üzeri yaş aralığında da 1 kişi” ile anket çalışması yapıldığı ortaya konulmuştur.

Soru 1.3: Eğitim Durumunuz?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yok

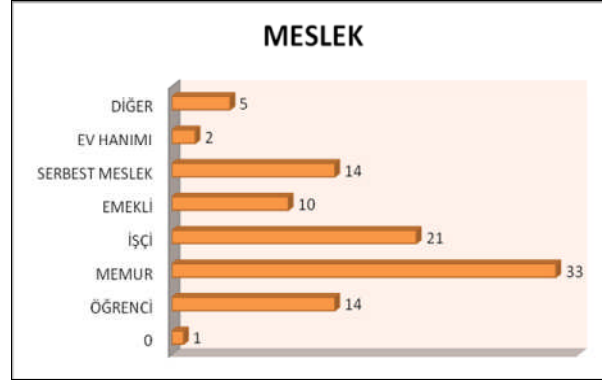
Şekil 30. Anket katılımcıları eğitim durumları oranları

Ankette ziyaretçilerin eğitim durumları sorgulanmıştır. Verilen şıklarda “ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve yok” seçenekleri mevcuttur. Buna göre çıkan değerlerde

“üniversite mezunu kişi sayısı 55, lise mezunu kişi sayısı 32, ortaokul mezunu kişi sayısı 4, ilkokul mezunu kişi sayısı 8 ve eğitimi olmayan kişi sayısı 1” olarak ortaya konmuştur.

Soru 1.4: Mesleğiniz?

- () Öğrenci () Memur () İşçi () Emekli () Serbest meslek sahibi
() Çiftçi/köylü () Ev hanımı () Diğer

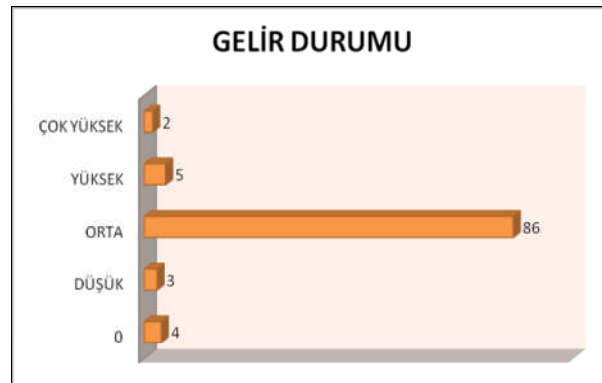

Şekil 31. Anket katılımcıları meslek oranları

Anketteki mesleğiniz soruna verilen şıklar “öğrenci, memur, işçi, emekli, serbest meslek sahibi, çiftçi/köylü, ev hanımı ve diğer” dir. Burada alınan cevaplar doğrultusunda “öğrenci 14, memur 33, işçi 21, emekli 10, serbest meslek sahibi 14, ev hanımı 2, diğer seçeneği 5 ve cevap vermeyen 1 kişi” olarak belirlenmiştir.

Soru 1.5: Gelir Durumunuz?

- () Düşük () Orta () Yüksek () Çok yüksek

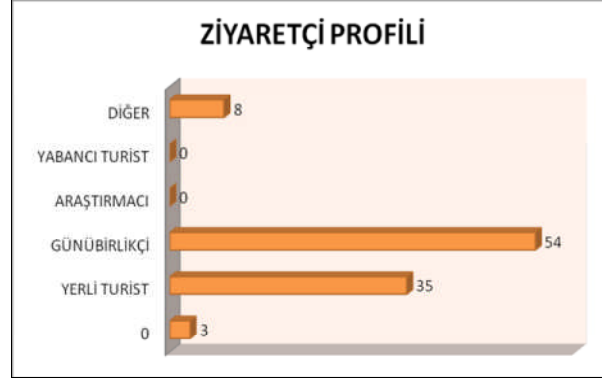

Şekil 32. Anket katılımcıları gelir durumu oranları

Ankette gelir durumunuz sorusunda verilen şıklarda “düşük, orta, yüksek ve çok yüksek” tercihleri verilmiş olup, alınan cevaplar doğrultusunda “düşük 3, orta 86, yüksek 5, çok yüksek 2 ve cevap vermeyen 2 kişi” olduğu ortaya çıkmaktadır.

Soru 1.6: Ziyaretçi profili?

() Yerli turist () Günübirlilikçi () Araştırmacı () Yabancı turist

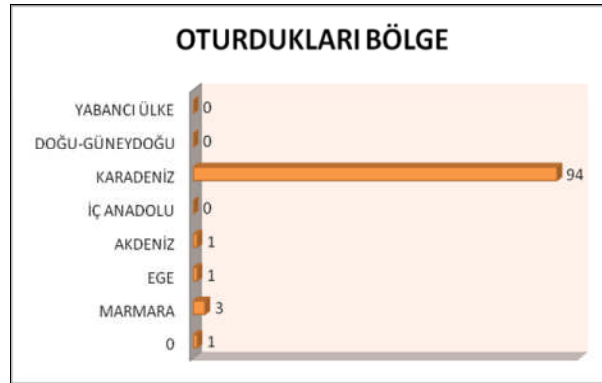

Şekil 33. Anket katılımcıları ziyaretçi profili oranları

Ankette “yerli turist, günübirlilikçi, araştırmacı, yabancı turist ve diğER” seçenekleri sunulmuştur. Bu seçeneklerden ziyaretçilerin profili ortaya çıkmaktadır. Çıkan sonuçlarda “yerli turist 35, günübirlilikçi 54, diğER 8 ve cevap vermeyen 3 kişi” olduğu görülmüştür.

Soru 1.7: Oturduğunuz Şehir/Kasaba Hangi Bölgededir?

() Marmara () Ege () Akdeniz () İç Anadolu () Karadeniz
() Doğu-Güneydoğu () Yabancı ülke

Şekil 34. Anket katılımcıları oturdukları bölge oranları

Ziyaretçilerin yaşadığı bölgenin sorgulandığı anket sorusunda “Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Karadeniz, Doğu-Güneydoğu, Yabancı Ülke” seçenekleri sunuldu. Alınan cevaplardan “Karadeniz 94, Akdeniz 1, Ege 1, Marmara 3 ve cevap vermeyen 1 kişi” olduğu ortaya çıkmaktadır.

3.5.2. Ziyaretçi Analizi ve Öncelikleri

Soru 2.1.: Ayder Kaplıcaları’na daha çok hangi aylarda gitmeyi tercih ediyorsunuz?

- () Ocak-Şubat () Mart-Nisan () Mayıs () Haziran () Temmuz () Ağustos
() Eylül-Ekim () Kasım-Aralık

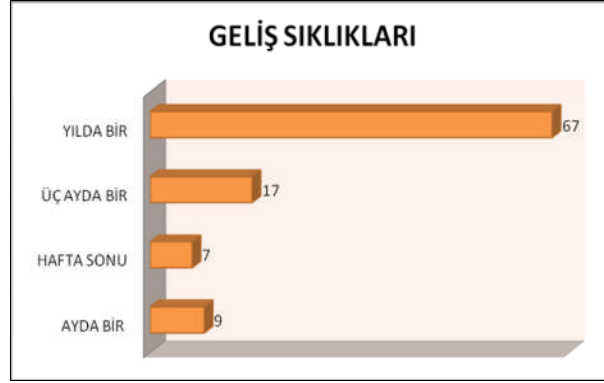

Şekil 35. Anket katılımcılarının gelmeyi çok tercih ettikleri ayların oranları

Ankette ziyaretçilere Ayder Kaplıcaları’na gelmeyi en çok tercih ettikleri hangi aylar diye sorulduğunda, “Ocak-Şubat, Mart-Nisan, Mayıs, Haziran-Temmuz-Ağustos, Eylül-Ekim, Kasım-Aralık” seçenekleri sunulmuştur. Alınan cevaplardan “Ocak-Şubat 5, Mart-Nisan 7, Mayıs 3, Haziran-Temmuz-Ağustos 78, Eylül-Ekim 3 ve Kasım-Aralık 4 kişinin” kaplıcalara geldiği ortaya çıkmaktadır.

Soru 2.2.: Buraya ne sıklıkla geliyorsunuz?

- () Ayda bir () Her hafta sonu () Üç ayda bir () Yılda bir veya daha nadir

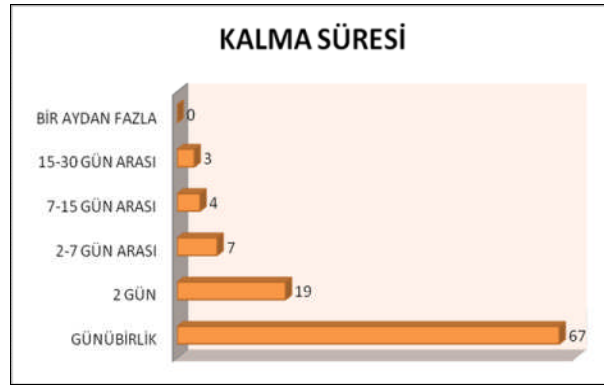

Şekil 36. Anket katılımcılarının geliş sıklıkları oranları

Ziyaretçilere Ayder Kaplıcaları'na ne sıklıkla geliyorsunuz sorusu sorulmuştur. “Ayda bir, her hafta sonu, üç ayda bir ve yılda bir veya daha nadir” seçenekleri sunulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda bu 100 kişide “ayda bir gelen 9, hafta sonu gelen 7, üç ayda bir gelen 17, yılda bir gelen 67 kişi” olduğu gözlenmiştir.

Soru 2.3.: Burada ne kadar süreyle kalıyorsunuz?

- () Günübirlik () 2gün () 2-7 gün arası () 7-15 gün arası
 () 15-30 gün arası () 1 aydan fazla

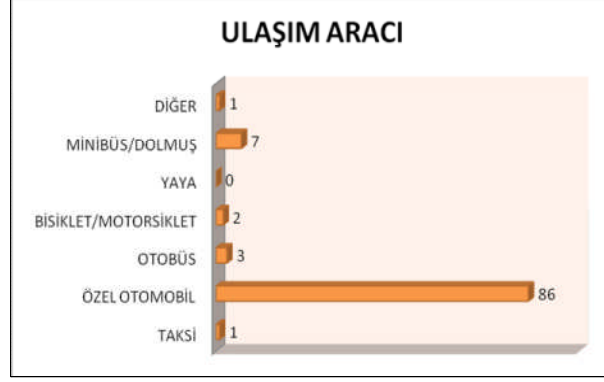

Şekil 37. Anket katılımcılarının kalma sürelerinin oranları

Ankette Ayder Kaplıcaları'na gelenlerin bu alanda ne kadar süre kaldıkları sorusu yöneltilmiştir. Anket seçeneklerinde “günübirlik, 2 gün, 2-7 gün arası, 7-15 gün arası, 15-30 gün arası ve bir aydan fazla” olarak verilmiştir. Değerlendirme sonucunda “günübirlik 67, 2 gün 19, 2-7 gün arası 7, 7-15 gün arası 4 ve 15-30 gün arası 3” olarak ortaya konulmuştur.

Soru 2.4.: Buraya hangi ulaşım yoluyla geliyorsunuz?

- () Taksi () Özel otomobil () Otobüs () Bisiklet/motosiklet
 () Yaya () Minibüs/dolmuş () Diğer

Şekil 38. Anket katılımcıların ulaşım şekilleri oranları

Ayder Turizm Merkezinde Bulunan Kaplıcalara ziyaretçilerin alana hangi ulaşım yoluyla geldiklerinin saptanması için sorular soruldu; seçeneklerde “taksi, özel otomobil, otobüs, bisiklet/motosiklet, yaya, minibüs/dolmuş ve diğer” şıkları mevcuttu. Alınan cevaplarda seçilen ulaşım şekilleri; “taksi 1, özel otomobil 86, otobüs 3, bisiklet/motosiklet 2, minibüs/dolmuş 7 ve diğer 1 kişi” olarak belirlendi.

Soru 2.5.: Ayder Turizm Merkezi hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?

- () Evet () Hayır () Kısmen

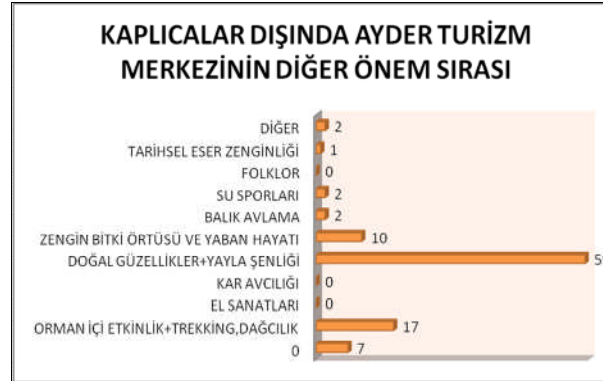
Şekil 39. Anket katılımcıların Ayder hakkında bilgi oranları

Ankette ziyaretçilere Ayder Turizm Merkezi hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları soruldu.100 kişiye yapılan ankette çıkan sonuçlara göre “evet 32, hayır 3, kısmen 65” yüzdeler bir cevap oranı ortaya çıkmıştır.

Soru 2.6.: Burada bir önceki sorunun cevabına göre bir yönlendirme yapılmıştır. Ayder Turizm Merkezinde Bulunan Kaplıcalar hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadığı sorusunda “evet” ve “kısmen” cevapları verilmiş ise ziyaretçiler 2.6 açılımındaki soruları cevaplayabildiler.

Soru 2.6.1.: Sizce kaplıcalar dışında Ayder Turizm Merkezinin hangi özelliği daha önemlidir?

- () Orman içi etkinlikler () El sanatları () Kara avcılığı
 () Doğal güzellikler () Zengin bitki örtüsü ve yaban hayatı () Balık avlama
 () Su sporları () Folklor () Tarihsel eserler bakımından zenginliği
 () Yayla şenlikleri () Trekking-Dağcılık ()Diğer

Şekil 40. Anket katılımcılarının Ayder dışında önem verdikleri diğer özelliklerin oranları

Ayder Turizm Merkezi'ne gelen ziyaretçilere Ayder Kaplıcaları'nın dışında alanda diğer özellikler bakımından önem sıralaması sorulmuştur. Bu soruda ziyaretçiler birden fazla seçeneği işaretleyebilmişlerdir. Verilen seçeneklerde “orman içi etkinlikler, el sanatları, kara avcılığı doğal güzellikler, zengin bitki örtüsü ve yaban hayatı, balık avlama ve su sporları, folklor, tarihsel eserler bakımından zenginliği, yayla şenlikleri, trekking-dağcılık ve diğer” bulunmaktadır. Alınan cevaplar doğrultusunda “orman içi etkinlik, trekking-dağcılık 17; doğal güzellikler, yayla şenliği 59; zengin bitki örtüsü, yaban hayatı

10; balık avlama 2; su sporları 2; tarihsel eser zenginliği 1; diğer 2 ve cevap vermeyen 7 kişi” olduğu görülmüştür.

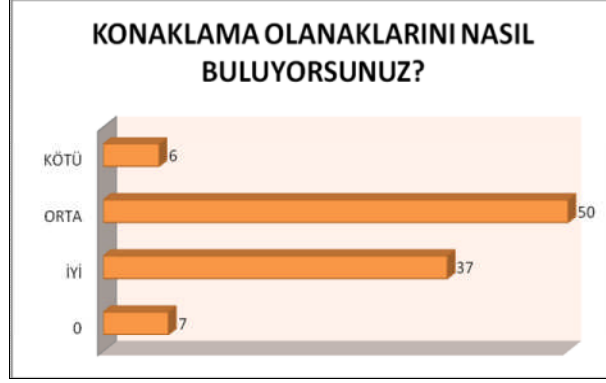
Soru 2.6.2.: Sizce Ayder Kaplıcaları ile Ayder Turizm Merkezi aşağıdaki kriterlere göre nasıl tanımlanır?

	İyi	orta	kötü
Ulaşım olanakları	()	()	()
Konaklama olanakları	()	()	()
Teknik yapı(elektrik, su vb)	()	()	()
Tarihsel ve kültürel değerleri zenginliği	()	()	()
Turizm çeşitliliği	()	()	()
Bitki ve hayvan varlığı	()	()	()

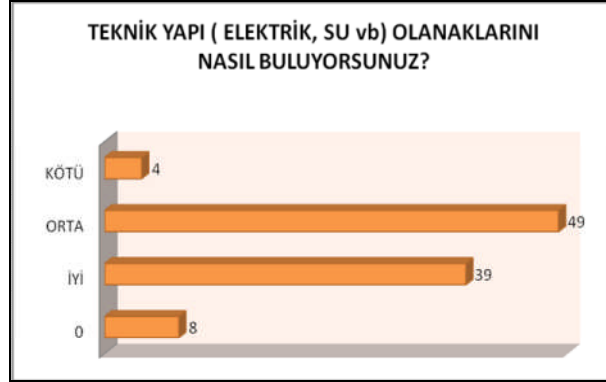
Şekil 41. Anket katılımcılarının ulaşım olanaklarını nasıl bulduklarının oranları

Ziyaretçilere yapılan ankette Ayder Kaplıcaları ile Ayder Turizm Merkezi'nin ulaşım yönünden nasıl tanımlanacağı soruldu. Alınan cevaplardan bu oran; “kötü 9, orta 37, iyi 48 ve cevap vermeyen 6” olarak ortaya çıktı.

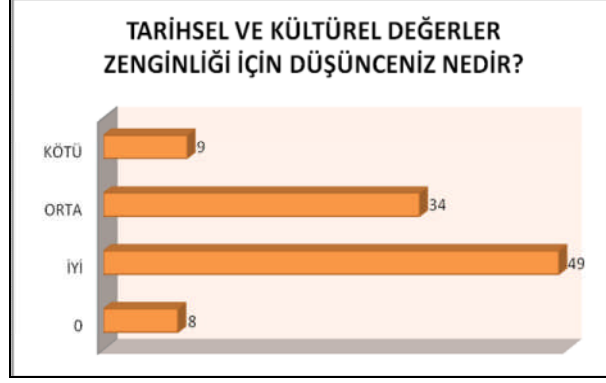
Şekil 42. Anket katılımcılarının konaklama olanaklarını nasıl bulduklarının oranları

Yapılan ankette Ayder Kaplıcaları ile Ayder Turizm Merkezi'nin konaklama olanaklarını ziyaretçilere nasıl tanımlarsınız diye sorulduğunda alınan cevaplardan bu oranın; “kötü 6, orta 50, iyi 37 ve cevap vermeyen 7” olduğu görülmüştür.

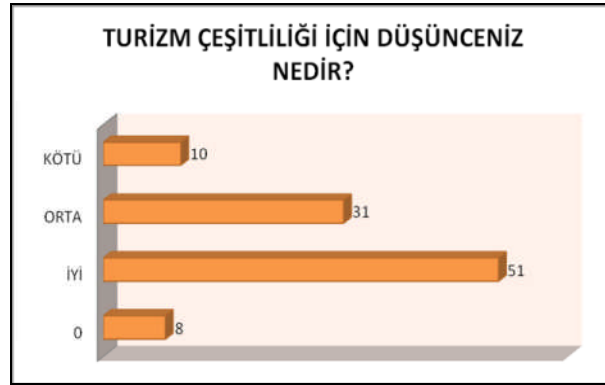
Şekil 43. Anket katılımcılarının teknik yapı (elektrik, su vb.) olanaklarını nasıl bulduklarının oranları

Yapılan ankette alana gelen ziyaretçilere Ayder Kaplıcaları ile Ayder Turizm Merkezi'nin teknik yapı (elektrik, su vb) olanaklarının tanımlanması istenmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda oranlar “kötü 4, orta 49, iyi 39 ve cevap vermeyenler 8” olarak ortaya konulmuştur.

Şekil 44. Anket katılımcılarının tarihsel ve kültürel değerlerin olanaklarını nasıl bulduklarının oranları

Yapılan ankette alana gelen ziyaretçilerden Ayder Kaplıcaları ile Ayder Turizm Merkezi'nin tarihsel ve kültürel değerler zenginliği konusunda tanımlanması istenmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda oranların; “kötü 9, orta 34, iyi 49 ve cevap vermeyenler 8” olarak ortaya konulmuştur.

Şekil 45. Anket katılımcılarının turizm çeşitliliği olanaklarını nasıl bulduklarının oranları

Yapılan ankette alana gelen ziyaretçilerden Ayder Kaplıcaları ile Ayder Turizm Merkezi'nin turizm çeşitliliği konusundaki düşüncelerini tanımlamaları istenmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda bu oranın; “kötü 10, orta 31, iyi 51 ve cevap vermeyenler 8” olduğu saptanmıştır.

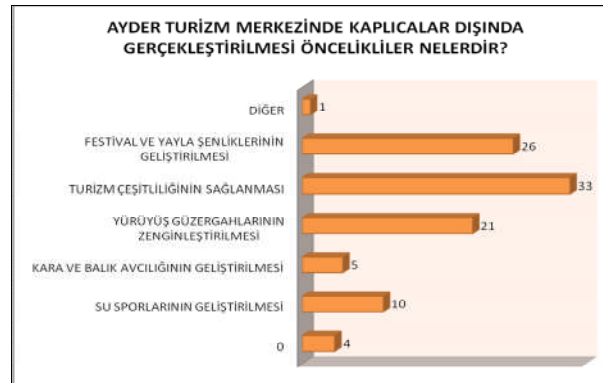

Şekil 46. Anket katılımcılarının bitki ve hayvan varlığı olanaklarını nasıl bulduklarının oranları

Yapılan ankette alana gelen ziyaretçilerden Ayder Kaplıcaları ile Ayder Turizm Merkezi'nin bitki ve hayvan varlığının tanımlanması istenmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda oranın; “kötü 3, orta 25, iyi 64 ve cevap vermeyen 8” olduğu saptanmıştır.

Soru 2.6.3.: Ayder Turizm Merkezi'nde kaplıcalar dışında aşağıdakilerden hangisinin gerçekleştirilmesi daha önceliklidir?

- () Su sporlarının geliştirilmesi () Kara ve sportif balık avcılığının geliştirilmesi
 () Yürüyüş güzergâhlarının zenginleştirilmesi () Turizm çeşitliliğinin sağlanması
 () Festival ve yayla şenliklerinin geliştirilmesi () Diğer

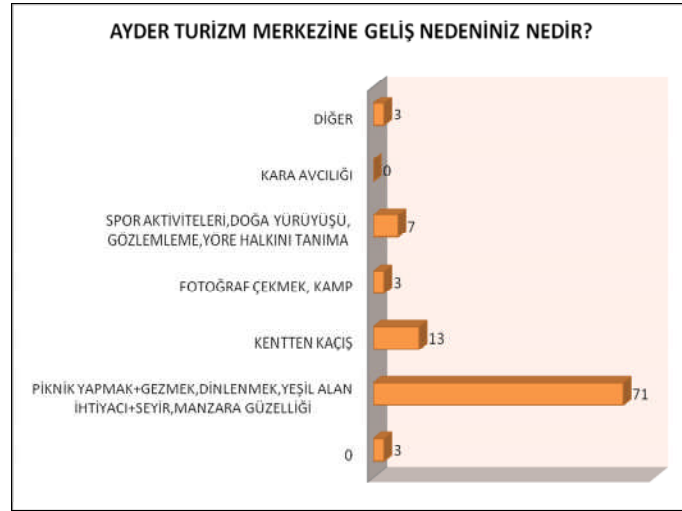
Şekil 47. Anket katılımcılarının Ayder Turizm Merkezi'nde kaplıcalar dışında gerçekleşmesi öncelikli olanların oranları

Ayder Turizm Merkezi'nde kaplıcalar dışında gerçekleştirilmesi öncelikli olanların verildiği anket sorusunda ziyaretçilere sunulan seçenekler “su sporlarının geliştirilmesi, kara ve sportif balık avcılığının geliştirilmesi, yürüyüş güzergâhlarının zenginleştirilmesi,

turizm çeşitliliğinin sağlanması, festival ve yayla şenliklerinin geliştirilmesi ve diğer” olarak verilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda oranlar; “su sporlarının geliştirilmesi 10, kara ve sportif balık avcılığının geliştirilmesi 5, yürüyüş güzergâhlarının zenginleştirilmesi 21, turizm çeşitliliğinin sağlanması 33, festival ve yayla şenliklerinin geliştirilmesi 26, diğer 1 ve cevap vermeyenler 4” olarak belirlenmiştir.

Soru 2.6.7.: Ayder Turizm Kaplıca Merkezi'ne gelme nedeniniz nedir?

- () Piknik yapmak () Kentten kaçış () Gezmek, dinlenmek ve yeşil alan ihtiyacı
 () Fotoğraf çekmek () Spor vb aktiviteleri yapmak () Kamp () Kara avcılığı
 () Doğa yürüyüşü ve gözlemeleme () Çevreyi seyretme ve manzara güzelliği
 () Yöre halkını tanıma ve inceleme () Balık tutma () Diğer

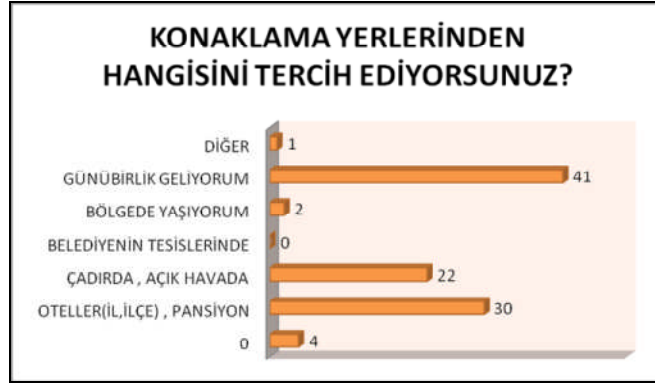

Şekil 48. Anket katılımcıların Ayder Turizm Merkezine geliş nedenlerinin oranları

Ankette ziyaretçilere Ayder Turizm Merkezi'ne geliş nedeni sorulduğunda verilen şıklardan birkaç tanesi işaretlenebileceği de verilmektedir. Kişilere “piknik yapmak, kentten kaçış, gezmek, dinlenmek ve yeşil alan ihtiyacı, fotoğraf çekmek, spor vb aktiviteleri yapmak, doğa yürüyüşü ve gözlemeleme, çevreyi seyretme ve manzara güzelliği, kamp, kara avcılığı, balık tutma, yöre halkını tanıma ve inceleme ve diğer” seçenekleri verilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda oranlar “piknik yapmak, gezmek, dinlenmek ve yeşil alan ihtiyacı, çevreyi seyretme ve manzara güzelliği 71; kentten kaçış 13; fotoğraf çekmek, kamp 3; spor vb aktiviteleri yapmak, doğa yürüyüşü ve gözlemeleme, yöre halkını tanıma ve inceleme 7; diğer 3 ve cevap vermeyenler 3” olarak belirlenmiştir.

Soru 2.8.: Aşağıdaki konaklama yerlerinden hangisini tercih edersiniz?

- Oteller İlçede bir otel Çadırda, açık havada Pansiyonlarda
 Belediyenin tesislerinde Bu bölgede yaşıyorum Günübirlik geliyorum.
 Diğer

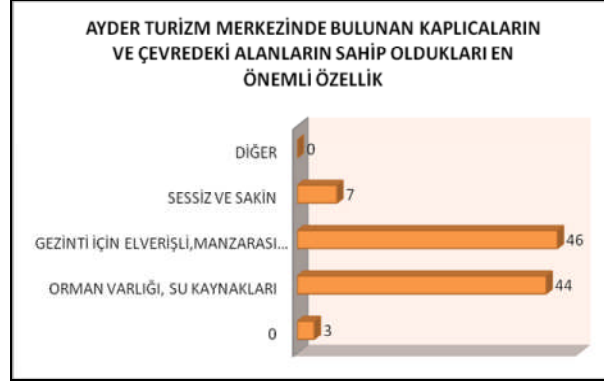

Şekil 49. Anket katılımcılarının konaklama tercihleri

Ziyaretçilere ankette hangi tür konaklama yerlerini tercih ettikleri sorulmuştur. Verilen seçeneklerde “oteller, ilçede bir otel, çadırda, açık havada, pansiyonlarda, belediyenin tesislerinde, bu bölgede yaşıyorum, günübirlik geliyorum ve diğer” yanıtları bulunmaktadır. Alınan sonuçlar doğrultusunda oranların “oteller, ilçede bir otel, pansiyonlarda 30; çadırda, açık havada 22; bu bölgede yaşıyorum 2; günübirlik geliyorum 41; diğer 1 ve cevap vermeyen 4” olduğu ortaya çıkmıştır.

Soru 2.9.: Sizce Ayder Turizm Merkezinde bulunan kaplıcaların ve çevredeki alanların sahip olduğu en önemli özellik nedir?

- Orman varlığı Gezinti için elverişli Manzarası güzel Sessiz ve sakin
 Su kaynakları Diğer

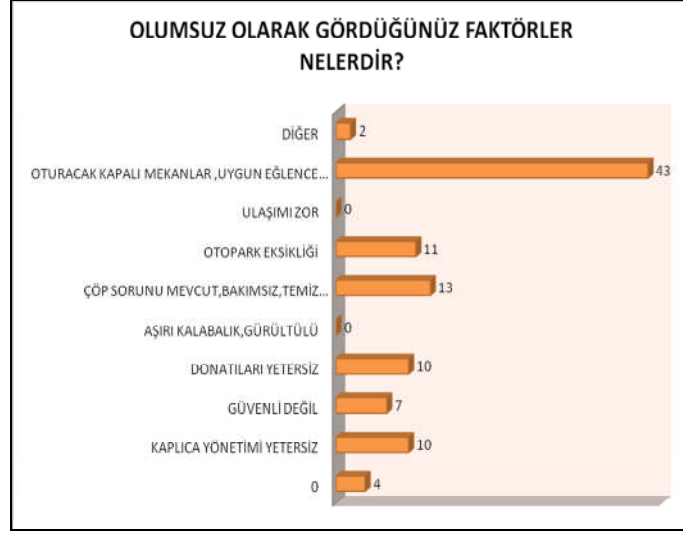

Şekil 50 Anket katılımcıları için Ayder Turizm Merkezinde bulunan kaplıcaların ve çevredeki alanların sahip olduğu en önemli özellik

Ankette Ayder Termal Merkezi'nin ve çevre alanlarının sahip olduğu en önemli özelliklerinin neler olduğunun ziyaretçilerce ortaya konması istenmiştir. Seçeneklerde “orman varlığı, gezinti için elverişli, manzarası güzel, sessiz ve sakın, su kaynakları ve diğer” şıkları bulunmaktadır. Alınan cevaplar doğrultusunda oranlar “orman varlığı, su kaynakları 44; gezinti için elverişli, manzarası güzel 46; sessiz ve sakın 7 ve cevap vermeyen 3” olarak ortaya çıkmaktadır.

Soru 2.10.: Burada olumsuz olarak gördüğünüz faktörler nelerdir?

- Kaplıca Yönetimi yetersiz Güvenli değil Donatılan yetersiz Gürültülü
- Aşırı kalabalık Çöp sorunu mevcut Otopark eksikliği Ulaşımı zor
- Bakımsız, temiz değil ve hizmet yetersiz Uygun eğlence yerleri yok
- Oturacak kapalı mekanlar yetersiz Uygun alış-veriş yerleri yok
- Çocuk oyun alanları yok Uygun yemek yeme yerleri mevcut değil Diğer

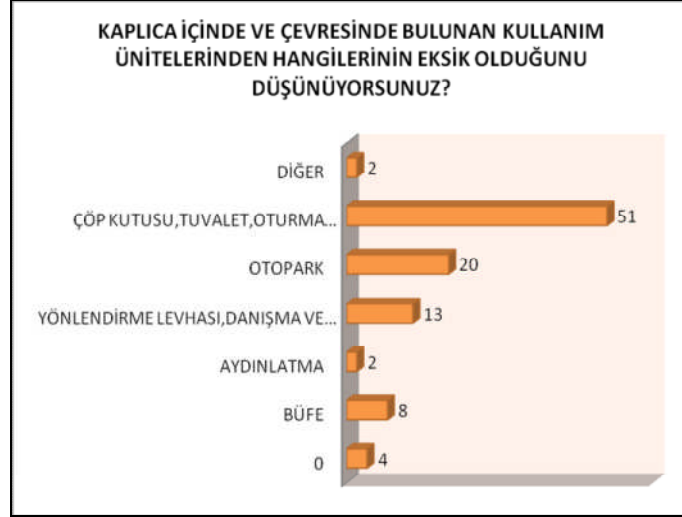

Şekil 51. Anket katılımcılarının alanla ilgili olumsuz buldukları konulardaki oranlar

Yapılan ankette Ayder Termal Merkezi'nde ziyaretçilere olumsuz gelen yönler soruldu. Verilen seçeneklerde “kaplıca yönetimi yetersiz, güvenli değil, donatılan yetersiz, aşırı kalabalık, çöp sorunu mevcut, otopark eksikliği, gürültülü, ulaşımı zor, diğer” birden fazla seçeneği işaretleme yapabilen ziyaretçilerden elde edilen cevapların sonucunda oranlar “kaplıca yönetimi yetersiz 10; güvenli değil 7; bakımsız, temiz değil ve hizmet yetersiz 13; otopark eksikliği 11; oturacak kapalı mekanlar yetersiz, uygun eğlence yerleri yok, uygun alış-veriş yerleri yok, çocuk oyun alanları yok, uygun yemek yeme yerleri mevcut değil 43; diğer 2 ve cevap vermeyen 4” olarak ortaya konulmuştur.

Soru 2.11.: Kaplıca içinde ve çevresinde bulunan kullanım ünitelerinden hangilerinin eksik olduğunu belirtiniz?

- () Çöp kutusu () Büfe () Aydınlatma () Yönlendirme levhası
 () Otopark () Tuvalet () Çeşme () Oturma yerleri
 () Danışma ve bilgilendirme üniteleri () Diğer

Şekil 52. Anket katılımcılarının kullanım üniteleri hakkındaki eksikliklerin neler olduğuna dair verilen cevapların oranları

Ankette Ayder Kaplıcaları'nın içinde ve çevresinde bulunan kullanım ünitelerinden nelerin eksiklik olarak görüldüğü ziyaretçilere sorulmuştur. Verilen seçenekler “büfe, aydınlatma, yönlendirme levhası, otopark, çeşme, oturma yerleri ve diğer” olarak verildi. Alınan cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan oranlar “çöp kutusu, tuvalet, oturma yerleri, 51; otopark 20; yönlendirme levhası, danışma ve bilgilendirme üniteleri 13; aydınlatma 2; büfe 8; diğer 2 ve cevap vermeyen 4” olarak ortaya çıkmıştır.

3.6. Ayder Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi'nin Turizm Yapısı ve Özelliklerinin Uzman Anketi Uygulaması ile Değerlendirilmesi

Ayder Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi olarak belirlenen yörede termal turizmin yapısını, tanınırlığını, işlevini ve sağlık turizmindeki yerini sorgulamak ve analizini yapabilmek için, doğal ve kültürel kaynaklar doğrultusunda uzman meslek disiplinleri belirlenmiştir. Bu çalışmada; Orman Mühendisi, Biyolog- Botanik Uzmanı, Dağcılık Kulübü Akademik Danışmanı, Harita Yüksek Mühendisi, Ziraat Mühendisi, Harita Mühendisi, Jeoloji Mühendisi, İnşaat Mühendisi, Mimar, Şehir Bölge Plancısı, Hidroloji Mühendisi, Peyzaj Mimarı ve Uzman Doktor olmak üzere toplam 15 uzman kişiye “5’li Likert Yöntemi” kullanılarak “Uzman Anketi” hazırlanmıştır. Alınan cevaplar aşağıda verilen tabloda gösterilmektedir (Tablo 19).

Tablo 19. Uzman Anketi Değerlendirilmesi

SORULAR		UZMAN MESLEKLER																Sonuç	%
		OM	BT	DK	BP	HY	ZM	HM	JM	İM	M	ŞB	HD	OP	PM	DR			
Ayder yaylası turizm tesislerinde kişi başına turizm maliyetleri diğer tesislere oranla uygundur	KK			x							x						2	13,3	
	K								x			x	x	x		x	5	33,3	
	FY		x		x			x							x		4	26,7	
	KM					x			x								2	13,3	
	KKM	x					x										2	13,3	
Ayder yaylasına ulaşım olanakları açısından ziyaretçiler hiçbir şekilde zaman ve imlan problemi yaşamamaktadırlar.	KK			x			x										2	13,3	
	K	x	x		x	x			x		x				x		7	46,7	
	FY																0	0	
	KM							x		x		x	x	x		x	6	40,0	
	KKM																0	0	
Ayder yaylası yerli-yabancı ziyaretçiler tarafından termal turizm ve kültür turizmi boyutları yönünden yeteri kadar tanınmıştır.	KK											x					1	6,7	
	K	x			x		x		x	x			x				6	40,0	
	FY													x			1	6,7	
	KM		x	x		x		x			x				x	x	7	46,7	
	KKM																0	0	
Ayder isminin duyulması ilk adımda kaplıcaların varlığıyla olmuştur.	KK	x															1	6,7	
	K			x				x	x				x	x		x	6	40,0	
	FY					x	x				x						3	20,0	
	KM		x		x					x		x			x		5	33,3	
	KKM																0	0	
Ayder yaylası termal tesisleri uluslar arası tesislerin sahip olduğu sağlık ve hijyen koşullarına sahiptir.	KK																0	0	
	K				x								x				2	13,3	
	FY		x			x	x							x	x		5	33,3	
	KM	x		x				x	x	x	x	x				x	8	53,3	
	KKM																0	0	
Ayder kaplıcasını insanlar bir şifa ve sağlık kaynağı olarak özellikle ziyaret etmektedirler.	KK										x		x				2	13,3	
	K			x	x		x	x	x			x		x	x		8	53,3	
	FY																0	0	
	KM		x			x				x						x	4	26,7	
	KKM	x															1	6,7	

Tablo 19. Devamı

Ayder termal tesisleri arza cevap verecek yeterli kapasiteye sahiptir.	KK			x													1	6,7
	K								x	x			x				3	20,0
	FY		x		x	x	x				x			x	x		7	46,7
	KM										x					x	2	13,3
	KKM	x										x					2	13,3
Ayder yaylası bölge halkı yörenin misyonuna hakim, bilgi ve turizm kültürüne sahiptir.	KK											x					1	6,7
	K		x		x	x			x	x			x		x	x	8	53,3
	FY							x									1	6,7
	KM				x								x		x		4	26,7
	KKM	x															1	6,7
Ayder yaylasının termal turizm varlıklarının korunmasına, sürdürülmesine ve tanıtımına resmi kurum ve kuruluşların desteği yeterlidir.	KK																0	0
	K						x							x			2	13,3
	FY		x		x												3	20,0
	KM				x				x				x		x	x	7	46,7
	KKM	x							x			x					3	20,0
İnsanların Ayder yaylasını ziyaret nedeni termal turizmden değil sadece coğrafi, doğal güzellikler ve sportif imkanlardan dolayıdır.	KK				x		x						x				4	26,7
	K		x				x							x	x	x	5	33,3
	FY																0	0
	KM	x			x					x	x					x	6	40,0
	KKM																0	0
Ayder yaylası havzasında sivil ve resmi kurumlar-kişiler, yapı ve yatırımlarında ekolojik dengeyi bozmamaya özellikle dikkat etmektedirler.	KK																0	0
	K															x	1	6,7
	FY																0	0
	KM		x		x	x	x				x				x	x	7	46,7
	KKM	x			x					x	x			x			7	46,7
Ayder bölgesinin benzersiz özelliklerinden dolayı yatırımcılar ekonomik büyüme ile doğal kaynaklar arası dengeye kesinlikle özen göstermektedirler.	KK																0	0
	K																0	0
	FY		x			x	x	x									4	26,7
	KM										x	x			x	x	6	40,0
	KKM	x			x					x	x						5	33,3

Tablo 19. Devamı

Yerel ve genel yönetimlerle beraber bölge insanı toplumsal ve kültürel kimliğin daha çok korunması ve ön plana çıkması için gereken hassasiyeti göstermektedirler.	KK												x				1	6,7	
	K				x						x				x			3	20,0
	FY		x			x												2	13,3
	KM	x		x			x	x	x	x		x		x		x		9	60,0
	KKM																	0	0
Ayder yaylası ve havzasında halihazırda yasal mevzuatlara uygun koruma ve yaşatma amaçlı kurum ve kuruluşlar tam ve yeterli olarak oluşturulmuştur.	KK												x					1	6,7
	K											x						1	6,7
	FY				x	x					x				x			3	20,0
	KM	x	x	x			x	x	x						x		x	8	53,3
	KKM									x								1	6,7
Ayder yaylası dört mevsim turizme açıktır.	KK									x								1	6,7
	K	x	x	x	x	x	x				x	x	x					9	60,0
	FY															x		1	6,7
	KM								x	x					x		x	4	26,7
	KKM																	0	0
Ayder termal tesislerini ziyaret edenlerin sayısı yaz mevsimi kış mevsimine oranla daha fazladır.	KK	x			x	x	x	x	x				x					8	53,3
	K			x								x		x	x	x		5	33,3
	FY		x								x							2	13,3
	KM																	0	0
	KKM																	0	0
Ayder kaplıcası, termal suyunun kalite standartları oldukça yüksektir.	KK										x							1	6,7
	K					x		x	x				x			x		5	33,3
	FY	x	x	x	x		x			x		x		x	x			9	60,0
	KM																	0	0
	KKM																	0	0
Ayder yaylasını ziyaret eden turistler yöreye tekrar gelmek isterler.	KK				x						x		x	x	x			5	33,3
	K	x	x	x		x		x	x	x		x				x		9	60,0
	FY						x											1	6,7
	KM																	0	0
	KKM																	0	0

Tablo 19. Devamı

Ayder yaylasında çevre düzeni ve yol sirkülasyonu gelen ziyaretçilerin kafasını karıştırmaktadır.	KK															0	0		
	K			x						x	x			x		x	5	33,3	
	FY	x											x		x		3	20,0	
	KM		x		x	x	x	x	x				x				7	46,7	
	KKM																0	0	
Aydere gelen ziyaretçiler için her türlü tesis (lokanta, pansiyon, otel, balık tesisleri, postane,sağlık ocağı, internet vb.)düşünülmüştür.	KK						x										1	6,7	
	K	x		x		x			x					x		x	6	40,0	
	FY				x												1	6,7	
	KM		x							x	x	x	x		x		x	7	46,7
	KKM																	0	0

KK: KESİNLİKLE KATILYORUM K: KATILYORUM FY: FİKRİM YOK KM: KATILMIYORUM KKM: KESİNLİKLE KATILMIYORUM

- OM: Orman Mühendisi / Çevre Orman İl Müdürü – Sabit KANDEMİR
- BT: Biyoloji- Botanik / Rize Üniversitesi Öğretim Üyesi – Ali BİLGİN
- DK: Dağcılık Klübü Akademik Danışmanı / Rize Üniversitesi Öğretim Üyesi – Serdar DİZMAN
- BP: Biyolog / Rize Üniversitesi – Prof Dr Vagıf ATAMOV
- HY: Harita Yüksek Mühendisi / Rize Kadastro Müdürlüğü – Mehmet DEMİRKİR
- ZM: Ziraat Mühendisi / Rize Tarım İl Müdürlüğü – A. Murat DİNÇ
- HM: Harita Mühendisi / Rize Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü – Atilla GENÇ
- JM: Jeoloji Mühendisi / Rize Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü – Mustafa HÜSEYİNPAŞAOĞLU
- İM: İnşaat Mühendisi / Rize Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü – Emre AKYÜZ
- M: Mimar / KTÜ, Öğretim Üyesi – Ayhan KARADAYI
- ŞB: Şehir Bölge Plancısı – Mimar / KTÜ, Öğretim Üyesi – Cenap SANCAR
- HD: Hidroloji Mühendisi- Yüksek İnşaat Mühendisi / KTÜ – Osman ÜÇÜNCÜ
- OP: Orman Mühendisi / KTÜ, Öğretim Üyesi – Mustafa VAR
- PM: Peyzaj Mimarı / KTÜ, Akademisyen – Zeynep PİRSELİMOĞLU
- DR: Uzman Doktor / RİZE - ART-IVF Klinik, Kadın Hastalıkları – Fazilet BİRBEN

3.6.1.Uzman Anketi Değerlendirmesi Sonucu Ortaya Çıkan Bulgular

“Ayder Yaylası Turizm Tesisleri’nde kişi başına turizm maliyetleri diğer tesislere oranla uygundur” sorusuna (tablo 19) 15 uzman içinde 5 kişinin kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği gözlenmektedir. Çıkan sonuçla Ayder Turizm Tesislerinin maliyet açısından beklenen ölçekte olduğu söylenebilmektedir.

“Ayder Yaylası’na ulaşım olanakları açısından ziyaretçiler hiçbir şekilde zaman ve imkân problemi yaşamamaktadırlar” sorusuna 15 uzmanın 7’sinin kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplandırması ulaşımın düzgünce yapılabildiği; yolların, araç veya servis ağlarında zaman ve imkan olarak herhangi bir sıkıntının çoğunlukla yaşanmadığı söylenebilmektedir.

“Ayder Yaylası yerli-yabancı ziyaretçiler tarafından termal turizm ve kültür turizmi boyutları yönünden yeteri kadar tanınmıştır” sorusuna 15 uzman içinde 6 kişinin katılıyorum ve 7 kişinin de katılmıyorum dediği gözlenmektedir. Burada çıkan sonuçtan ağırlıklı olarak Ayder Yaylası’nın yerli-yabancı ziyaretçilerce tanınırlığının olması gerektiği ölçüde olmadığı kanatı çıktığı gibi, az sayılamayacak ölçüde de cevaplardan tanınırlığı olduğu kanaati çıkmaktadır.

“Ayder isminin duyurulması ilk adımda kaplıcaların varlığıyla olmuştur” sorusuna 15 uzmanın 6’sı katılıyorum demiştir. 5 uzman katılmıyorum cevabı vermektedir. Çıkan sonuçlardan kaplıca varlığının Ayder’i tanınır olmada etkin bir faktör olduğu ve uzman çoğunluğunca kabul gördüğü söylenebilir.

“Ayder Yaylası Termal Tesisleri uluslararası tesislerin sahip olduğu sağlık ve hijyen koşullarına sahiptir” sorusuna verilen 15 kişilik uzman cevaplarında 8 kişinin katılmıyorum dediği gözlenmektedir. Bu yüzde 53,3 oranını vermekte olup, sağlık ve hijyen anlamında önemli ölçüde eksikliklerin gözlenmiş olduğunu göstermektedir.

“Ayder Kaplıcası’nı insanlar bir şifa ve sağlık kaynağı olarak özellikle ziyaret etmektedirler” sorusuna 15 uzmanın 8’i katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Buna göre gelen ziyaretçiler açısından uzmanlarca verilen cevaplar doğrultusunda Ayder Kaplıcaları’nın şifalı ve sağlık açısından yeterli beklentileri karşıladığı söylenebilmektedir.

“Ayder Termal Tesisleri arza cevap verecek yeterli kapasiteye sahiptir” sorusuna 15 uzman içinde 7 kişi fikrinin olmadığını söylemektedir. Bundan çıkan sonuç Ayder’de bulunan tesislerin taşıma kapasitelerinin yeterince bilinmediği ve tesislerin de bu konuda yeterli bilgilendirme yapmadıkları sonucunu ortaya koymaktadır.

“Ayder Yaylası bölge halkı yörenin misyonuna hakim, bilgi ve turizm kültürüne sahiptir” sorusu sorulan 15 uzmandan 8’i soruya katılıyorum cevabını vermiştir. Buna göre yöre halkının yöre ile gerekli bilgiye sahip olduğu ve turizm açısından öneminin ve değerinin bilincinde olduğu kanısı ortaya çıkabilir.

“Ayder Yaylası’nın termal turizm varlıklarının korunmasına, sürdürülmesine ve tanıtımına resmi kurum ve kuruluşların desteği yeterlidir” sorusuna 15 uzman içinde 7 kişi katılmıyorum cevabını vermiştir. Buradan çıkan bulgulardan Ayder Yaylasının termal turizm varlığı konusunda; koruma, sürdürülebilirlik ve tanıtımda Ayder termal turizm tesislerine ve diğer varlıklarına, resmi kurum ve kuruluşlarca yeterli ölçüde desteğin olmadığı göz önüne konulmuştur.

“İnsanların Ayder Yaylası’nı ziyaret nedeni; termal turizmden dolayı değil sadece coğrafi, doğal güzellik ve sportif imkânlarından dolayıdır” sorusuna verilen 15 kişilik uzman anketinde 6 kişi katılmıyorum, 5 kişi katılıyorum ve 4 kişi de kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplardan çıkan sonuca göre Ayder Yaylası’na termal turizmden ötürü gelenlerin ağırlıkta olduğu kanısına varılabilir. Ancak yaklaşık değerinde bu kaniya katılmayanlar da gözlenmektedir.

“Ayder Yaylası Havzası’nda sivil ve resmi kurumlar-kişiler, yapı ve yatırımlarında ekolojik dengeyi bozmamaya özellikle dikkat etmektedirler” şeklindeki ekolojik açıdan bir soru yönelttiğimiz 15 uzman kişiden 7 kişi katılmıyorum ve yine 7 kişi de kesinlikle katılmıyorum cevaplarını vermişlerdir. Bu bulgular ışığında Ayder Yaylası’nın ekolojik dengesinin bozulmaması için sivil ve resmi kurum ve kuruluşların-kişilerin dikkat etmesi gerekli olduğu konularda uzmanların cevabından anlaşıldığı üzere oldukça yetersiz olduklarını gözlemekteyiz.

“Ayder bölgesinin benzersiz özelliklerinden dolayı yatırımcılar ekonomik büyüme ile doğal kaynaklar arası dengeye kesinlikle özen göstermektedirler” sorusuna 15 uzmanın 6’sı katılmıyorum, 5’i kesinlikle katılmıyorum ve 4’ü fikrim yok cevaplarını vermişlerdir. Çoğulcu bir yaklaşımla gözlemlenen o ki ekonomik büyüme ve doğal kaynakların korunması arasındaki dengede, yatırımcıların izlediği plan ve projelerde ekonomik olarak büyüme sağlanırken doğal kaynakların korunması ve yatırımcıların kullanımından dolayı bu kaynakların zarar görmesine veya tahribatına sebep olabilmektedirler.

“Yerel ve genel yönetimlerle beraber bölge insanı toplumsal ve kültürel kimliğin daha çok korunması ve ön plana çıkması için gereken hassasiyeti göstermektedirler” sorusuna 15 uzmandan 9’u katılmıyorum şeklinde cevaplamışlardır. Bu %60 oranını

vermekte olup; uzman cevaplarından, yerel ve genel yönetimlerle beraber bölge halkının toplumsal ve kültürel kimliğin daha çok korunması ve ön plana çıkması için gereken hassasiyette olması noktasında, büyük ölçüde yetersiz olduğunu görüyoruz. Ayder Yaylası ile ilgili toplumsal ve kültürel değerlerinin korunmasına yönelik çalışmaların bu paydaşlarca yapılıp, alana her türlü hizmetin yine bu kişi ve kurumlarca gerçekleştiği göz önüne alındığında “koruma” esasında ciddi sıkıntıların olduğu söylenebilir.

“Ayder yaylası ve havzasında hâlihazırda yasal mevzuatlara uygun koruma ve yaşatma amaçlı kurum ve kuruluşlar tam ve yeterli olarak oluşturulmuştur” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında 15 kişilik uzman anketinde 8 kişinin katılmıyorum şeklinde cevap verdiği görülmektedir. Bu oran %53,3 şeklinde yansımaktadır ve çıkan sonuç neticesinde Ayder Yaylası ve havzasında oluşturulmuş yasal mevzuatların ve ilgili kurum ve kuruluşların alanın turizm ve kültürel değerlerine yönelik koruma statüsü kapsamında beklenen düzeyi yakalamamakta olduğu gözlenmektedir.

“Ayder yaylası dört mevsim turizme açıktır” sorusuna 15 uzman kişide 9 kişi katılıyorum cevabı vermişlerdir. Verilen cevaplardan büyük oranda alanın turizme her dönem uygun olduğu ve dört mevsim de ziyaretçilere konaklama imkanlarının sağlanabileceği, turizm etkinliklerinden faydalanabileceği sonucu çıkarılabilir.

“Ayder termal tesislerini ziyaret edenlerin sayısı yaz mevsimi kış mevsimine oranla daha fazladır” sorusuna verilen cevaplarda 15 uzmandan 8’i kesinlikle katılıyorum cevabını vermişlerdir. Buradan çıkan bulguda Ayder termal turizm tesislerinden faydanan ziyaretçilerin çoğunlukla yaz dönemini tercih ettiği gözlenmektedir.

“Ayder kaplıcası termal suyunun kalite standartları oldukça yüksektir” sorusuna uzmanlarca verilen cevaplarda 15 kişide 9 kişi fikrim yok ve 5 kişi de katılıyorum cevaplarını vermişlerdir. Cevaplar doğrultusunda ayder termal tesislerinin su kalitesini bilgilendirmede yeterli çalışmaların yapılmadığını, suyun ne tür hastalıklara karşı koruyucu veya iyileştirici olduğuna dair ve nasıl bir şifa kaynağı olduğuna dair bilgilerin gelen ziyaretçilere verilmediğini söyleyebiliriz.

“Ayder yaylasını ziyaret eden turistler yöreye tekrar gelmek isterler” sorusuna 15 uzmanın 9’u katılıyorum şeklinde cevaplamıştır. Buradan alanla ilgili, ziyaretçilerin olumlu düşünceler elde ettiklerini ve ziyaret etme nedenleri (termal turizm-diğer alternatif turizm türleri) düşünüldüğünde memnuniyet ve beklentilerinin karşılandığı sonucunu çıkarabiliriz.

“Ayder yaylasında çevre düzeni ve yol sirkülasyonu gelen ziyaretçilerin kafasını karıştırmaktadır” sorusunu 15 uzmandan 7’si katılmıyorum ve 5’i katılıyorum şeklinde cevaplamışlardır. Burada gözlenen çevre ve yol ilişkisinin dengeli kurulamadığı ve ziyaretçilerin çoğunlukla alandaki sirkülasyondan memnun olmadıkları sonucudur.

“Aydere gelen ziyaretçiler için her türlü tesis (lokanta, pansiyon, otel, balık tesisleri, postane, sağlık ocağı, internet vb.) düşünülmüştür” sorusuna uzman kişilerin verdikleri cevaplarda 15 kişide 7 kişi katılmıyorum ve 6 kişi de katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bu bulgulardan anlaşıldığı üzere Ayder’in, ziyaretçilerin tesis bakımından beklentilerini karşılayamadığı, iyileştirilmesi ve eklenmesi gerekli tesis ve yapılaşmanın olduğu söylenebilir. Aynı zamanda uzman cevaplarından, bir kısım ziyaretçinin de mevcuttaki tesis ve hizmet birimlerinin yeterli olduğunu düşündüğünü de çıkarabiliriz.

3.7. Ayder Yaylasının Yönetimiyle İlgili Paydaşların (İlgili Grupların) Görüş ve Önceliklerinin Görüşme Kılavuzu İle Değerlendirmesi

Çalışma alanıyla ilgili tüm paydaşların görüş ve düşüncelerini almaya yönelik olarak görüşme kılavuzu, tüm karar verme mekanizmalarında etkili olan yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör temsilcisiyle sivil inisiyatifin görüş ve yaklaşımlarının belirlenmesine dönük olarak hazırlanmıştır. Bu amaca yönelik 20 adet soru hazırlanarak yüz yüze yöntemiyle ilgili kişilere sorular sorulup, cevapları not edilmiştir (Tablo 20).

Kişiler ;

- Murat Şeker-Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa)
- Muhittin Yarıcı- Dağ Rafting
- Erdoğan Muradoğlu -Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa)
- Faik Bakoğlu-Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı
- Zeliha Yıldırım -Ayder Turizm Aş Tesis Müdiresi- Pansiyon Sahibi
- Kamil Yılmaz-Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı
- Sabit Kandemir-Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü
- Mustafa Uzun-Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü
- Sadık Aslan-Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü
- İsmail Hocaoğlu-Rize Kültür Ve Turizm Müdürü
- Çamlıhemşin Belediye Başkanı
- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı

Tablo 20. Görüşme kılavuzu soruları

<p>1. Ayder Yaylası Turizm Açısından Ele Alındığında Akla Gelen İlk Şey Sizce Ne Olmalıdır?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Termal, Kaplıca, Spa. • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Doğa. • Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Yayla Turizmi, Doğa Turizm, Eko-Turizm. • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Kaplıcalar, Yeşillik, Doğa Güzelliği. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: İlk akla gelen Kaplıcalar, Doğal Güzellikler. • Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Çok yönlü turizm değerlerine sahip olması (dağ-doğa-termal-kaplıca) • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Kaplıca, doğal güzelliği, kış sporlarına yatkınlığı, helisky. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Jeotermal su ilk akla gelen şey. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Öncelikle insanları buraya çekebilmek için iyi bir hizmet olmalı. Açık olan tesisler 12 ay açık kalmalı. Tanıtımı yapılmalı. • Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ : İlk akla gelen doğu Karadeniz'dir. Çamlıhemşin, Ardeşen bilinmezken Ayder bilinir. • Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ : Önceleri kaplıca olarak düşünülürken şuan doğal güzellikleri bozulmuş bir turizm merkezi. • Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Doğası, bitki ve orman topluluğu. <p>Bu soruda katılımcılar, Ayder yaylasınınön planda doğa güzelliği ve doğal kaynakların olduğu düşüncesindedir. Buna ilaveten kimi katılımcıya göre de akla ilk gelen kavramın kaplıca olduğu görüşüdür.</p>

<p>2. Ayder Yaylası, Yayla Turizmi ve Termal Kaplıcaları ile Ulusal ve Uluslararası Alanda Yeterince Tanınmakta mıdır?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Oldukça ama yeterli değil. • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Uluslararası alanda evet fakat yurt içinde yeterince değil. • Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Yeterli değil, ciddi eksiklik var. • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Son yıllarda yazılı ve görsel basında tanıtılmaktadır. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: 4- 5 yıldır tanınmaktadır. Her yaz onlarca televizyon gelip çekim yapıyor. • Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Ayder artık bir dünya markasıdır. Tüm dünyada bilinen bir turizm merkezidir. Çok yönlü özellikleriyle (dağ-doğa-termal-kış bir arada olması) dünyada sayılıdır. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Ulusal olarak yeterince tanınmıştır, daha da tanınması gereklidir. Uluslararası tanıtım için daha fazla tanıtım gerekir. Sempozyumlar yapılabilir. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Uluslararası tanınmıyor ancak ulusal alanda tanınmaktadır. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Türkiye 'de %40, uluslararası tanınmamaktadır. Suyun tanıtımını yapmaları gerekir. Şu an tanıtım iyi yapılmamaktadır. • Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ : Ayder kendini tanıtılabilmektedir. • Çamlıhemşin belediye başkanı/ : Ayder artık ulusal ve uluslararası ölçekte tanınmaktadır. • Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ SABİT KANDEMİR: Termal olarak tanınmamıştır ancak kültürel olarak, yayla olarak tanınmıştır. <p>Bu soruda katılımcıların ortak paydada buluşamadıkları gözlemlenmiştir. Ulusal alanda tanındığı ağırlıklı düşünülmektedir. Hem ulusal hemde uluslar arası daha fazla tanınması gerektiği savunulmaktadır.Ortak paydadaki tek nokta ise Ayder'in farklı boyutlarıyla bir değer niteliği taşıdığı görüşüdür.</p>

Tablo 20'nin devamı

<p>3. Ayder Yaylasının Sit Alanı, Mücavir Alan, Turizm Merkezi, Kaplıca Mahallesi Gibi Farklı Niteliklere Sahip Olması Yönetim Karmaşası Yaratmakta Mıdır Yoksa Olması Gereken Bu Mudur?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Yönetimsel tam bir kargaşa yaşanmakta ve yöre halkı bu konuda oldukça sıkıntı yaşamaktadır. • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Evet. Kesinlikle. • Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Elbette sorun olmaktadır. Tek bir yönetim birimine bağlı olması daha yararlı olur. • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Günün koşullarına göre değişiklik yapılmalı ama şu an olması gereken bu. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdüresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: evet, yaratmaktadır. • Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Karmaşa vardır. Çoklu sahiplik. Yönetimde bazen sağlıklı olmayabiliyor. Güçlü ama daha etkin bir yönetime sahip olması daha sağlıklı olacaktır. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Haliyle yaratmaktadır. Tek elden yönetilmesi daha uygundur. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Yaratmaktadır. Tek elden idare edilmelidir. Aynı bir özel sıfatı olabilir. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Sözde amiri çok ama hizmete gelince üzerine alan yok. Yönetim karmaşası yok ama hizmete gelen yok. • Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ : Bazı durumlarda oluşturmaktadır. Aynı konular üzerinde bilgili kurumlar aynı şeyi araştırırken zaman kaybına neden olmaktadır. Tek bir kurumca yapılan özel düzenleme şeklinde yapılırsa iyi olur. • Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ : Artık Ayder kaplıca mahallesi olarak belediyeye bağlıdır. Ayrıca sit alanı turizm merkezi milli park olarak ta statüsünü korumaktadır. Bu yönetsel anlamda bürokratik sıkıntılar yaratıyor ama Ayder'in doğal yapısını koruması için buna katlanılabilir. Denetleme açısından bu kadar özgün bir yerden tek bir kurum sorumlu olmamalı. • Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ SABİT KANDEMİR: Yaratmaktadır. Kurumlar arası çatışmaya sebep olmuştur. Koruma kurallarının uygulanmasını sekteye uğratmış, kontrol ve denetimi azaltmıştır.

Katılımcıların genelinden edinilen düşünceden; çok başlıklı bu alanın (sit alanı, mücavir alan, turizm merkezi, kaplıca mahallesi) idare edilme ve korunma kapsamında yürütülecek olan çalışmalarda, ortaya çıkabilecek meselelerin çözümünün ancak ilgili kurumların birbiriyle mutabakat halinde çözülebileceği aksi takdirde bunun zaman ve görüş ayrılıkları doğurarak sıkıntı yaratacağı kanısı çıkarılabilmektedir.

<p>4. Ayderin Turizm Merkezi İlan Edilmesiyle Birlikte Yaylada Ne Gibi Değişiklikler Gözlemlediniz?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Var olan taş yapıların ağaç kaplamayla ortama uygun hale getirilmeye çalışılması, yayla sakinlerinin geçmişten gelen pansiyon işletmeciliği son yıllarda hizmet kalitesi olarak daha iyi duruma gelmesi, yöre halkı için oldukça yüksek ekonomik gelir elde edilmesi. • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Doğal yapı bozuldu. Ticari amaçlı kötü mimari yapılar çoğaldı. • Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Yerli ve yabancı ziyaretçilerde artış oldu. Herkes yayla evlerini pansiyonlara çevirdi. turizmi bilin de bilmeyen de bu işe girdi..eğitim verilmesi gerekir. • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Betonlaşma, rant uğruna hızla arttı. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdüresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Çok fazla tanındı. İnsanlar daha fazla geldiler. • Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Ayder zaten bir yayla değildi, mezra idi. 2000 rakımın altında kaldığından dolayı. Mevcut olan alanlarda insanlar evlerinde kalırlarken ilandan sonra bu evlerde pansiyonculuğa gidildi. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: : Hızlı bir yapılaşma ve turizme yönelik yatırımlar. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Betonlaşma gözlemlendi. Plansız, yeşil alanları mahvettiler. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: : Burası yayla turizmi olan bir yer, buraya gelen huzur buluyor ve tekrar gelmek istiyor. Gelenlerin memnun olduğunu gözlemledik.

Tablo 20'nin devamı

- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ : Yaylada yaylacılık yapılmıyor. Eko turizmin yapıldığı bilgilendirme sürecinden halk geçilmelidir. Yönetimde bu konuda eksikler vardır. Bu yönde Ayder şuan destinasyon merkezi oldu.
- Çamlıhemşin belediye başkanı/ :Yayla Vasfını yitirdi. Yapılaşma yoğunlaştı. En belirgin özelliği budur. Yayla evlerinin yerlerini büyük ölçekli binalar aldı.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Turizm merkezi ilan edilmeden önce doğal mimariye, doğal bitki örtüsüne sahip iken, ilandan sonra doğal mimari ortadan kalkmış, kentleşme oluşmuştur.

Görüşme yapılan kişilerin verdikleri cevaplardan yola çıkılarak Ayder turizm merkezi ilanından sonrası yöredeki imarın gelen turist ve potansiyel gelecek umut edilen turiste endeksli sürekli artış göstermesiyle ilgili alanın tahribatı söz konusu olmuştur. Yayla ve huzur kavramlarının ortadan kalkması konusunda endişelerini dile getiren katılımcılar, Ayderde bir kentleşme olmaması gerektiğini savunmuşlardır.

5. Ayder Turizm Merkezi Barındırdığı Doğal ve Kültürel Zenginlikler Yönüyle Çevre Yerleşimler İçin Ne İfade Ediyor?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Yayla sakinlerinin geçmişten gelen pansiyon işletmeciliği son yıllarda hizmet kalitesi olarak daha iyi duruma gelmesi, yöre halkı için oldukça yüksek ekonomik gelir elde edilmesi.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Büyük bir şans.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Çevredeki yerleşik insanların görüşleri iyi olduğu kanısı yaygın... İnsanlar elindeki değerini farkına vardı.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Farklılık oluyor, günün ekonomik koşullarına göre yine de tercih ediliyor.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Doğal zenginlikleri bakımından imrendirici ve hoş gelen bir yer.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Cazibe merkezi. Gelip görmek isteyenler, kalmak isteyenler açısından çevre yerleşimlere de yararlı oluyor.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Önemli bir turizm merkezidir. Ekonomik yönden sosyal açıdan iyi bir konumdur. Geleceği parlak bir yerdir. Çevresi açısından.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Örnek olmamalı çünkü burada doğa tahribatı var. Betonlaşması örnek alınmamalı.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Doğal zenginliği çok fazla, yayla turizmi oluyor bu nedenle.
- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ :çevre yerleşim için örnektir. Bir çığa oluşturmaktadır. Verçenik olsun diğerleri olsun bu yerlere bir çıttadır. İnsanların ziyaret etmesi gereken bir yerdir. Çevrenin negatif etkisini alan ve bu yönde de örnek teşkil eden bir yerdir.
- Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ :hizmet sunmaktadır. Ticari, maddi katkı sağlamaktadır.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Bozulmuş bir yayla.

Bu soruya ilişkin verilen cevaplar doğrultusunda Ayder Turizm Merkezi'nin çevre yerleşimlere olumlu katkıları olduğunu düşünen katılımcıların sayısının fazla olduğu gözlenmektedir. Katılımcıların, Ayderin diğer yaylalara nazaran daha fazla adının duyulması neticesinde deformasyonunun da buna paralel olarak daha fazla artacağı kanısında birleşmişlerdir.

6. Ayder Turizm Merkezi ve Yerleşimin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Bakımından Ne Gibi Özelliklere ve Üstünlüklere Sahiptir?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Ayder için, doğru politikalarla yeniden yapılanma kaçınılmazdır, termal-kaplıca ve spa yanında Ayder, kayak merkezi için oluşturulacak projelere açıktır... Ulaşım için önemli bir avantajdır. Kaçkar dağlarındaki kar çeşitliliği ve kalitesi uluslar arası alanda tercih edilen cinstendir, vahşi doğası cazibesini artırmaktadır.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Her mevsime hitap eden değişik aktivitelerin yapılabileceği özelliklere sahiptir.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Fotoğrafçılık, yürüyüş yapılması, kamp yapılması, arıcılık, dinlenme, doğal hayatın içinde şehrin karmaşasından uzak sakin bir yaşam...

Tablo 20'nin devamı

<ul style="list-style-type: none"> • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Turizm, kaplıca, tabiat özellikleri ile dünyada bile fark yaratmaktadır. Tanıtımı azdır. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdiresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Kaplıca ve doğal güzellikleri mevcut. • Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Çok yönlü turizm seçenekleri olan, milli park gibi özelliği olan cazibe merkezidir. 2006 yılından bu yana da Ayder kültür turizm koruma bölgesi olarak ilan edilmiştir. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Kaplıcaların olmasıyla, hemen yukarısında yaylaların olmasıyla, yerleşim yerine yakınlığıyla üstünlük kazanmaktadır. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Fırtına vadisini ele alırsak dünyada korunması gereken bir yerdir. Bu Ayder'i de içine alıyor. Çeşit çeşit bitkiler, ağaçlar, orman, dünyanın pek çok yerinde bulunmayan bitkileri içinde barındırıyor. Ayrıca yaban hayatını da barındırmaktadır. • Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ :Yayla özelliği, orman varlığı, ağaç çeşitliliğinin olduğu, şelalelerin var olduğu, kışın da Alpler' deki yayla görünümünü veren tek yer olması, kaplıcasının şifası, kokusuz olmasıyla ayıt edicidir. • Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ :Yerleşim olarak gelişme şansına sahip değil hala doğal kültürel zenginliklerini korumaktadır. • Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Ulaşımı kolay, doğal zenginliklere mesafe olarak yakın.

Özellik ve üstünlük dendiğinde katılımcılardan alınan ortak cevaplarda; kış ve doğa sporlarının olması ve kaplıcadan yararlanılması, ayrıca her mevsim için alana ulaşımın rahat olarak gerçekleşebilmesi söylenmiştir. Endemik flora ve faunanın içinde bulunduğu doğal güzelliklere vurgu yapılarak yine bu alanların alternatif sporlara olanak sağlaması da alanın bir cazibe merkezi olduğu düşüncesini de beraberinde getirmiştir.

7. Ayder Yaylası ve Yakın Çevresinin Ekonomik Yönden Profili Nedir? Yerel Halkın Öncelikle Ekonomik Uğraşları ve Geçim Kaynakları Dikkate Alınarak Bir Değerlendirme Yapar Mısınız?

<ul style="list-style-type: none"> • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Otel ve pansiyon işletmeciliği. Yöresel yemek ve turistik eşya satımı, ekonomik olarak turizm ön plandadır, ortak kullanılan yaylalarda hayvancılıkta yapılmaktadır. Ekonomik profil Rize geneline göre iyi olmasına rağmen uluslar arası boyuttaki bu tip merkezlerin gelir boyutunda değildir. • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Ayder yaylası içindekiler ticari anlamda küçük ölçekli turizme yönelik işletmelerle geçimini sağlamakta çevre yerleşimlerde tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. • Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Yerel halkın %80 civarı şehirde işleri var. Büyük şehirlerde pasta ve unlu mamullerinde esnaftırlar. İş yeri sahiptirler. Geri kalan halk hayvancılıkla uğraşüyor. Yazında turizm geliri oluyor. • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: tarım – gıda, hayvancılık ile ilgililer. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdiresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Yaşayan insanlar ticaretle uğraşılıyor. Turizm merkezi olması insanlara gelir sağlıyor. Hayvancılık yapılıyordu ama şu an çok yapılmıyor. • Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Halkın ilgisi turizme dönük, turizmden pay almak var öncelikli. Yayla evlerini pansiyona dönüştürülmeye gidiyorlar. Hayvancılıkta yapılmakta. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Ayder için turizm, hayvancılık, arıcılık, sosyal tesisler, kaplıca ekonomik olarak değer kaydedici olgulardır. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Turizm geçim kaynağıdır. Hayvancılık vardı, o kalktı. Ayrıca helisky sporu, kayak var. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Hediyeelik eşya satanlar, bal –arıcılık yapanlar, pansiyon işletmeciliği var. • Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ :Ayderdeki, Rize'nin önemli bir kısmında (Çamlıhemşin-Pazar) buralarda birçok otel, pansiyon mevcut. Bu istihdam olanakları oluşturur. Ancak daha faydalı olması için 12 aya yayılmalıdır. Şuan mevsimlik işçi vardır. • Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ : Turizm
--

Tablo 20'nin devamı

- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Turizme dayalı, az miktarda hayvancılık, arıcılık, sahile yakın kesimlerde çay üreticiliği yapılmakta. Halkta da turizme doğru bir yönelme var, turizmdeki çeşitlilik arttıkça (dağ bisikleti, rafting, helisky vs.) gelirdede artacaktır.

Katılımcıların gözlemlerinden edinilen bilgi ile yöre halkının çoğunlukla hizmet sektöründe işletme sahibi olduğu insanlara bu şekilde yardımcı olduklarının cevabı alınmıştır. Yerli ve yabancı turist için gerekli imkanların sağlanmasında yöre halkı kendine bir ekonomik katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra yörenin de doğal yapısından gelen arıcılık ve hayvancılıkla ilgilendikleri ayrıca balık tesislerinin olduğu ve bunlardan gelir elde edildiği bilgisi alınmaktadır.

8. Özellikle Son Yıllarda Doğa Turizmi Etkinliklerini Geliştirme Kapsamında Ayderin Üstlendiği Misyon Nedir?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Kış sporları.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Son yıllarda çok çok küçük bir kesime hitap eden helisky etkinlikleri haricinde doğa turizmi açısından Ayder herhangi bir gelişme göstermemiştir.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Bozulmamış tabii güzellikleriyle gidilecek ve görülecek bir cennet köşe olarak yer almaktadır.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Rafting, kano yarışları ile gündemde kalıyor.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Kış turizmini geliştirmeye çalışıyoruz. Teleferik projesi mevcuttur. Festivaller yapıyor.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: İki lokomotif var ise ilki fırtına deresi- Ayder ikincisi de İyidere vadisi –Cimil, bunlar çekim noktalarıdır. Bilinirlik, yerleşim, hizmet noktasında önde gider.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Helisky kayakçılarının kaydığı bir alan. Son üç yıldır kardan adam şenliklerinin yapıldığı bir alandır.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Festivaller yapıyoruz ancak bunlar yeterli değil.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: : Burada yöre halkınca imkanlarıyla bölgesini turizm yönünden destekliyor. Devletin katkısı yok. Festivaller, oteller, vs. halkça yapılmaktadır.
- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ : Ayder destinasyon merkezi olarak kullanılmaktadır.
- Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ : Helisky ve kayak olarak tanıtımını sağlamaktadır. Turizm mevsimini 12 aya yaymayı hedefliyoruz. Kış turizmini geliştirmeyi planlıyoruz.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Konaklama olarak bir misyon üstlenmiştir.

Katılımcılara göre son yıllarda doğa turizmi etkinliklerini geliştirme kapsamında düşünülen ve uygulanması istenilen en belirgin şey 12 ay hizmet verebilmek ve yerli-yabancı turisti Ayder'e 12 ay çekebilmek. Bunun için de helisky ilk adım olarak düşünülmüş ve etkili olmuştur. Son zamanlarında Ayderin şenliklerine kardan adam şenliği eklenmiş ve turistlerin ilgisi çekilmek istenmiştir.

9. Ayder Kaplıcalarının Varlığı Ayder İçin Ekonomik ve Sosyal Açından Ne İfade Ediyor?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: kaplıcaların varlığı Ayder'i Ayder yapan en önemli faktörlerdir. Ulaşımın at sırtında yapıldığı dönemlerde dahi kaplıcalar yöre ve Rize halkı tarafından oldukça tercih edilirdi, geçmişten günümüze Ayder'in tercih edilmesi yörenin ekonomik ve sosyal yönden gelişmesine oldukça katkı sağlamıştır.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: tek başına Ayder'i cazip hale getirebilecek özelliğe sahip.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: kaplıcalar doğa turizmin yanında farklı bir alternatif sağlıyor... Kışın dışarısoğuk ve kar olduğunda sıcak ve yıkanılacak tabii suyun olduğu bir güzellik... Kar ve sıcak bulma noktası...
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: maddi ve manevi katkı sağlamaktadır. Turizm, ekonomik, görsel her açıdan katkısı oluyor.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Kesinlikle Ayderi var eden şey. Tanınmasına yardımcıdır.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Termal çok yönlü özelliğinin bir parçasıdır.

Tablo 20'nin devamı

- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Ayder Kaplıcaları diğer yörelerdeki kaplıcalar gibi halk arasında bir sağlık tesisi olarak, şifa veren bir tesis olarak halkın ilgisini çekmekte, şifa bulmak adına oraya gerek il gerek il dışından çok sayıda insan gelmektedir.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Ekonomik açıdan bir girdi sağlıyor Rize hatta Türkiye'nin bir yüzüdür. Tanıtım için önyak oluyor. Sağlıklı bir turizmin olması için turizm bürolarının olması dil bilen kişilerin bu yerlerde hizmet vermesi gereklidir.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Yazın elli kişi kaplıcada istihdam sağlıyor. Şifa kaynağı, turizme katkısı var.
- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ : Ayderin ilk adının duyulması kaplıcalardan kaynaklanmaktadır. Eko turizmin gelişmesiyle adını duyurmuştur. Günümüzdeki konumunu almıştır. Uzun yıllar Karadeniz de tek olmuştur.
- Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ : Hala önemli bir faktördür. Sağlık turizmini geliştirmek için potansiyel taşımaktadır.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: : Kaplıcalar şu an yerli turiste hitap ediyor. Yabancı turistin kaplıca için geldiğini düşünmüyorum.

Katılımcıların ortak paydada toplandığı düşünce ilk adımda Ayder'in var olmasının ana temelini oluşturan kaplıcanın şu an yeterli olmadığı, eksikliklerinin bulunduğudır. Suyunun şifa özelliğinin olduğu ortak kanıdır.

10. Ayder Kaplıcaları ve Tesisleri Bulundurduğu Birim ve Özellikleriyle Ayderin Tanınması Yönünde Önemli Bir Rol Üstlenmiş Midir?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Yeterince değil.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Hayır.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Elbette var. Hem şifalı suyun olması, sıcak suyun olması ve çevresinin temiz bir yerleşiminin olması turizm açısından değerlendirilebilir.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Üstlenmiştir.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdüresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Evet, üstlenmiştir.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Başlangıçta evet. Ama bugün bir turizm ürünü aktiviteler arasında bir parçadır.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Üstlenmiştir.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Üstlenmiştir. Çamlıhemşin'i bilmezler ama Ayderi bilirler.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Büyük Rolü Vardır. Tutanağımız kaplıcadır.
- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ : Üstlenmiştir ancak şuan ki şartlarda yetersizdir. 12 aya hizmet veren fizik tedavi merkezi olmalıdır. Geçen seneye beraber gelişmeye başlamıştır.
- Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ : O Tesisler sayesinde Ayder tanınmıştır.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Geçmişte üstlenmiştir. Ancak şu an da fazla bir etkisi yok.

Ayder kaplıcaları ve tesisleri bulundurduğu birim ve özellikleriyle Ayderin tanınması yönünde önemli bir rol üstlenmiş cevabı katılımcıların çoğunun ortak görüşüdür. Ancak yetersizliklerinin ve 12 aya yayılması gereken bir hizmet sektörü haline gelmesi konusunun da tartışıldığı söylenebilir.

11. Kaplıcaların, Tesislerin Mevcut Durumu, Kalitesi, Donanımları ve Yönetimi Kaplıca Ziyaretçilerinin İsteklerini Yeterince Karşılıyor Mu?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Hayır.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: : Hayır.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Geliştirilebilir. Şu anda cevap verememe durumu var... Sınırdadır.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Yeterli değil, karşılamıyor.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdüresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Karşılıyor. Değişik beklentiler var ama şu an için imkanları bu kadar. Günümüz şartlarına uygun olmayabilir. Benzerlerine göre güncellenebilir bu yönde çalışmalarımız var.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Karşılamıyor. Günümüzün mimarisinde mevcut yenilemeler 20 yıl önceyle aynı. Yeni bir bakış açısı ve imaj gereklidir.

Tablo 20'nin devamı

- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Karşılıdığımı tahmin ediyorum.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Karşılıyor.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Dörtörtluktur. Güvenlik var, hizmeti iyi, ekipmanları var, kabinleri var, saate 1000 kişiye cevap verebilir.
- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ : Şuan Ki Yapılan denetimlerle karşılamakta fakat daha iyi olması gereklidir. Temizlik sorunu yoktur.
- Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ : Büyük Ölçüde karşılamaktadır.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Karşılıyor.

Görüşmede yöneltilen soruya ilişkin katılımcıları; kaplıcaların, tesislerin mevcut durumunun, kalitesinin, donanımlarının ve yönetiminin kaplıcaya gelen ziyaretçilere yeterli gelmesi noktasında bir ortak kanaatte olmadıkları ortaya konmuştur.

12. Kaplıcalarla İlgili Bu Saydıklarımızda Bir Sorun Bulduğunu Söylüyorsanız Düzeltilmesi Konusunda Ne Tür Şeyler Önerirsiniz?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Uluslararası boyutta Spa- Termal Sağlık Merkezi oluşturulmalı ve profesyonelce yönetilmeli
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Hijyen, şifalı suyun kullanımında (sunulmasında) alternatiflerin artırılması.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Tesislerin daha çok kişiye ve daha kaliteli hizmet verebilmesi gerekmektedir. Bununda çevreye zarar vermeden yapılmalıdır.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Tanıtım yapılmalıdır.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Yeni bir tesisin yapılması gerekir özel idarenin katkılarıyla daha modern bir tesise düşünülebilir.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Sektörü yönetenlerin daha duyarlı olması, beklentileri karşılaması gereklidir. Mevcut o alanda rekabet unsuru ortaya koyulmalıdır.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Sorunu yok.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Ufak bir olimpik yüzme havuzu olmalı. Şuan sıcak suyu boşa akıyor. Otelere dağıtımının yapılabilmesi sağlanmalı. Kömür ve odun ile ısınmanın önüne geçilir ve doğa katliamı aza indirgenir.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Herhangi bir sorunu yok sadece tanıtım yapılamamaktadır.
- Çamlıhemşin İlçe Kaymakamı/ :Eko turizm yapılmakta, doğal turizm yansıtılmalıdır. Vatandaş ve yönetim el ele vererek beraber hareket etmeli.
- Çamlıhemşin Belediye Başkanı/ : Kaplıcanın sağlık hizmeti konusunda, spor salonu eksikliği var. Masaj salonu eksikliği, rehabilitasyon olarak eksikleri var. Sadece suyu kullanılmaktadır şu aşamada.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Kaplıcadaki problemlerin birçoğu idari sebeplerledir. Özel idareye ait olması ve kooperatif bir sisteme kiralanmasıyla, kaplıcadaki iyileşme ve yatırımların yavaş olmasına neden olmaktadır. İşletmenin tek bir tüzel kişilikte toplanmaması gelişimini olumsuz etkilemektedir. Yenilikleri takip etmede engellemektedir.

Tesislerin mevcut durumu, kalitesi, donanımları ve yönetimi kaplıca ziyaretçilerinin isteklerini yeterince karşılamıyor düşüncesindeki katılımcılardan; bu konuda düzeltilmesi için öneriler istenmiştir. Çıkan sonuçta ; profesyonellik, kalite, yenilik, modernlik gibi kavramların kaplıca içinde uygulanması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

13. Özellikle Ziyaretlerin Yoğunlaştığı Yaz Aylarında Ayder Yaylasındaki Gözlemlenen Genel Olumsuzluklar ve Baskılar Nelerdir?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /Erdoğan Muradoğlu: Araç Trafik Oldukça Fazla, Çadır Alanlarının Düzenlenmiş Olmaması Kış Aylarında Oluşan En Önemli Baskı Helikopterli Kayakta Yaşanmaktadır. Vadide Uçan Helikopterin, Kış Uykusunda Olan Yaban Hayatın Habitat Değişimine Neden Olabilecek Gürültü Kirliliği Yaşanması.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /Murat Şeker: Talebin Artması Hizmetin Azalmasına Sebep Oluyor. Maddi Açından Fırsatçılık Ön Plana Çıkıyor...
- Dağ-Rafting / Muhittin Yarıcı: Yazın Konaklama Da Sıkıntı Yaşanmaktadır.

Tablo 20'nin devamı

<ul style="list-style-type: none"> • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / Faik Bakoğlu: Kirlilik, Düzensizlik, Bakımsızlık, Çağ Dışı Görüntüler. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ Zeliha Yıldırım: Trafik Sorunu Çok Fazla Oluyor. Kaplıca Girişinden Üst Ana Yola Çıkış Bile Yapılamıyor. İnsanlar Yeterince Kontrol Edilemiyor Trafikte. Gürültü Ve Karmaşa Yaşanabiliyor. Güvenlik Açısından Özel Bir Sistem Geliştirilmeli. Piknik Çöplerinden Şikâyet Çok Oluyor. • Rize Kültür Ve Turizm Müdürü /İsmail Hocaoğlu: Herkes Yaz Dönemi Ayder'e Gelmek İstiyor. Aşırı Bir Yoğunluk Ve Talep Bu Nedenle Karşılanamıyor. Israrlı Talebe De Kalitesiz Hizmet Veriliyor. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ Sadık Aslan: Kalacak Yer Sorun Olabilir. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ Mustafa Uzun: Fiyatların Düzensiz Oluşu, Rehberlerin Olmaması, Otoparkın Olmaması, Yaz Döneminde De İnşaatın Devam Etmesi. Beton Binalar. Çöp Sorunu. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ Kamil Yılmaz: Çöp Sıkıntısı Oluyor, Gelenler Yeme –İçme Poşetlerini Bırakıp Gidiyorlar. • Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Ziyaretçi Kapasitesinin Üzerinde Turist Ağırması, Bundan Kaynaklı Çevre Kirliliği, Çevre Yatırımlarının Alanda Yapılmaması.

Yaz aylarında Ayder yaylasında gözlemlenen genel olumsuzluklar ve baskılar olarak; Katılımcıların gözlemlerinden hizmet sektöründe (Yatak kapasitesi, ulaşım, çöp, otopark vb.) yeterliliğin olmadığı, gelen turist yoğunluğundan dolayı kalitenin düştüğü, betonlaşmanın yöreye uygun olmadığı ve yazın da devam etmesinin olumsuzluklara neden olduğu ortaya çıkmaktadır.

14. Yayla Turizm Merkezi Olarak İlan Edilen Ayderin Yerel Yönetimi, Korunmasına Yönelik Önlemler Almada Yeterli Çalışmalar Gerçekleştirebiliyorlar Mı?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Hayır, yeterli değil.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Hayır
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: evet
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Hayır. 7/24 personellerce ilgilenilmelidir. Sadece hafta sonu belli saatler yeterli değildir.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: İmar konusunda şuan titizlik gösteriyorlar. Kısa dönemde imarda problemler olurdu. şuan vatandaşın her yere imar yapmasını yerel yönetimler kontrol ediyorlar.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCADOĞLU: Gayretler var ama geliştirilmelidir.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Önlem alındığını tahmin ediyorum.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Gerçekleştiremiyor.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Belediye daha sekiz aylık bir belediye o nedenle önümüzdeki yaza durumunu değerlendireceğiz.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Gerçekleştiremiyor.

Katılımcıların çoğunun düşüncesi; Ayderin yerel yönetiminin, korunmasına yönelik önlemler almada yeterli çalışmalar gerçekleştiremedikleri doğrultusundadır.

15. Ayder yaylasında şimdiye dek yaşanan en büyük sorun ne olmuştur? Bu sorunun giderilmesinde yerel yönetimlerin ne gibi çalışmaları bulunmaktadır?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Beton yapılaşma. Ahşap kaplama ile sorun kısmen giderilmeye çalışılmaktadır ancak çok katlı binaların ahşap kaplaması oldukça çirkin durmakta ve dokuyla uyum sağlamamaktadır. Bu durum hala plansız bir şekilde devam etmektedir.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Çarpık yapılaşma, hızla artan betonarme yapılar geçmişten beri gelen en büyük sorundur. Yerel yönetimler aksine bu sorunun artarak devam etmesine sebep olmaktadır.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Konaklama ve otel, pansiyon yapımında sorunlar yaşanmaktadır. Turizm bölgelerinde hem yatırım yapmak gerekiyor hem de korumak gerekiyor... Yerel yönetim bu konuda çalışmaları yetersiz... Yetkisi sınırlı...
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Ulaşım –yol. Ancak son zamanlarda düzene girmiştir. Yinede daha iyi olmalıdır

Tablo 20'nin devamı

- Ayder Turizm Aş Tesis Müdüresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Plansız yapılaşma olmuştur. İmar da yerel halkında mağduriyetini giderecek bir düzenleme yapılmalı. Kullanımda uygun binalara izin verilmeli.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: En büyük sorun kullanımda olan bir yerin milli park olarak açılması, evlerde insanlar yaşarken bir anda sit alanı, milli park vs... oluşumu gerçekleşti. İlave planlama yapımında acizlik yaşandı.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Otopark Sorunu, şenlikler döneminde özellikle çokça yaşanmaktadır
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: En büyük sorun yapılaşma bulunan binaların yarısı kaçak yapı.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: En büyük sıkıntı çarpık yapılaşma. İmar problemi var. Bu sorun giderilemiyor. Kardelen yeti şen alanlara bina yerleştirdiler.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Çarpık yapılaşma, bunu engelleyici hiçbir faaliyette yerel yönetim bulunmamıştır.

Görüşme yapılan katılımcıların Ayder yaylasındaki yaşanan sorunlar hakkında verdikleri cevaplar ortak bir payda da toplanıyor. Plansız ve beton yapılaşma, Ayder'in en büyük sorunu olarak görülmektedir.

16. Ayder Yaylasında Doğa Eğitime Yönelik Kampları Her Yıl Düzenli Olarak Yapılmakta Olup, Sizin Tarafınızdan Halkı Bilinçlendirmeye Yönelik Yaptığınız Etkinlikler Var mıdır? Varsa Bunlar Nelerdir?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU. Doğal yaşlı ormanlar konusunda bilgilendirme toplantısı yapıldı, bez afiş asıldı ve broşür dağıtıldı.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Doğa sporlarıyla ilgili kulüpler, bu anlamda yetersiz de olsa sporcularla birlikte halkın da katılabileceği doğal yapıyla ilgili bilgilendirme toplantıları, yürüyüşler, kamplar düzenlenmektedir.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Spor kulüplerimiz bu konuda seminerler düzenlemektedir.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Kamp zamanlarını halka duyuruyoruz.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdüresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Bu konuda bir çalışma yok.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Desteklenen etkinlikler var. Dağcılık faaliyetlerini destekliyoruz. Daha çok tanıtım yönüyle ilgileniyoruz.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Bizim tarafımızdan yok.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Belediye Sınırlarında olanlarla belediye ilgilidir.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Çamlıhemşin doğa sporları kulübü gerçekleştirildi. Ayder Turizm Derneği kuruldu. Yazın belediye ve sivil toplum kurumlarınca bilgilendirme halka veriliyor.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Alan kılavuzluğu eğitimi yaptık. Ekiplerimiz alanda birebir temaslar gerçekleştiriyor.

Ayder yaylasında gerçekleşen doğa eğitime yönelik kamplardan veya halkın bilinçlenmesine ilişkin yapılan çalışmalardan bahsedildiğinde alınan cevaplar doğrultusunda katılımcıların üzerlerine düşen görevleri yaptıkları izlenimi alınmaktadır.

17. Sizce Gelen Turistlerin (Yerli-Yabancı) Yaylanın Doğal Çevre Değerleriyle, Kaplıca Kullanımına Dönük Tutum ve Davranışları Nasıldır?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Ayder'e gelen yabancı turistler ağırlıklı olarak Kaçkar dağlarında trekking, zirve tırmanışı ve helikopterli kayak için gelmektedir, kaplıca kullanımı yerli turistlerin önceliğidir.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Gelen yabancı turistlerin büyük çoğunluğunda Karadeniz'in kültürel yapısıyla bağdaşmayan davranışlar içerisinde oldukları gözlemlenmiştir.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Yabancılar yerlilerden daha korumacı bir tutuma sahip... Bu da eğitim anlayışındaki farklılardan meydana gelmektedir.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Turistler, yerel halkın politikasından dolayı pazarlık yapmaya çalışıyorlar. Uygun bulunmayınca az kalıyorlar. Banka olarak, özel bankalar aramıyor.

Tablo 20'nin devamı

- Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Yabancı turistler kurallara uygun davranıyorlar. Yerli turistler ise umarsızca davranışlar sergiliyor. Çöp oluşturuyorlar. Kaplıca içinde de uygun olmayan kılık ve kıyafetlerle havuzları kullanmak istiyorlar.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Olumlu olumsuz etkileri oluyor. Daha önceden Ayderi ziyaret eden turistler tekrar geldiklerinde şaşkınlık içinde kalıyorlar. Hizmet edilecek diye iç içe geçmiş binaların varlığı onları olumsuz etkiliyor. Koruma-kullanma dengesinin sağlıklı olmadığı görülmektedir.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Birebir gözlemleyemedim.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Gelen turistler bu güzellikleri yok etmememiz gerektiğini söylüyorlar. Yabancı turistlerce uyarı alınmıştır doğanın dengesinin bozulmaması konusunda.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Yabancı turistler duyarlı, yerli turistler çok duyarlı davranıyor.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Gelen Turist profiline göre değişmektedir. Yabancı turistler dağ gezintileri gerçekleştirirken, yerli turist genelde ağaç altında dinlenme-yeme-içme faaliyeti yapıyor.

katılımcıların çoğunluğundaki ortak düşünce gelen turistlerde yabancı turistlerin doğaya daha duyarlı olduğu görüşüdür. Yerli turistin alanla ilgili olumsuz davranışlar sergiledikleri söylenmektedir.

18. Kaplıca Tesislerinin Buradaki Varlığı Yaylanın Tanınması Noktasındaki Rolü Nedir?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Son dönemlerde kaplıca Ayder'in varlığında ikinci plana kalmaktadır, son dönemlerde Ayder farklı özelliklerle anılmaya başlanmıştır.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Teşvik edici bir rolü vardır.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Tabi güzelliklerin yanında bir artı olarak görüyoruz.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: İki birbirini tamamlamaktadır.
- Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Etkisi var.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Etkisi var.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Rize denildiğinde birçok yerde Ayder ve kaplıcalar akla gelir.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Etkisi var.

Katılımcıların büyük çoğunluğu kaplıca tesislerinin varlığının, yaylanın tanınmasında etkisi olduğu konusunda ortak görüşler.

19. Özellikle Son Yıllarda Kurum ve Kuruluşlarca Gerçekleştirilen Ayder Yaylasına Dönük Ne Gibi Kullanımlar Mevcuttur?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Bu konuda gözlemim yoktur...
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Çok nadir olmakla birlikte kurumlar ve kuruluşlar kendi iç bünyesinde yapması gereken toplantı yerlerinde Ayder'i tercih etmektedir.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Sivil toplum kuruluşları bölgede şenlikler, festivaller düzenlemektedir.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Söz de olan koruma planları mevcut.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Devlet karayolu yapıldı. Ayder'deki yol yeterli değil ama. Büyüklük bakımından yetersizdir.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Herhangi bir çalışma yok.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Yol durumu iyi değil. Aydere kadar yol düzgün fakat Ayder içinde yol iyi değil.
- Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Su ve enerji bakımından alt yapı sıkıntısı yok.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Gününbirlik dinlenme tesisleri planlanıyor.

Görüşmeye katılan katılımcıların konuyla ilgili olanlarından edinilen bilgiye göre, Ayder Yaylası'na kullanımına yönelik kurum ve kuruluşların gerçekleştirdiği bir takım koruma planlarının olduğunu, tesis ve alt yapı çalışmalarının yapıldığı bilinmektedir.

Tablo 20'nin devamı

<p>20. Bu Kullanımlarla İlgili Ne Gibi Çevresel Değişimler ve Etkiler Sizin Tarafınızdan Gözlenmektedir? (İçme Suyu Getirme, Alt Yapı Çalışmaları, Su Kullanımına Yönelik Bazı Yapılar – Enerji Yapıları, Ulaşım Ağı, Vs)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Bu konuda gözlemim yoktur... • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Olumlu hiçbir sonuç yoktur. • Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Çöp konusunda sıkıntı oluyor. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: En son asfalt çalışması yapıldı. Olumlu bir etkisi oldu. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Çevreye tahribat imar olarak var. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Şuan ki nüfusa göre bir sıkıntı yok ama ileride yeterli olur mu bilemem. <p>Katılımcılar, Ayder'de gerçekleşen çeşitli kullanımların çevreye olumlu etki bıraktığını söylediler.</p>
--

<p>21. Ayder Yaylasıyla, Kaplıca Alanını Korumaya Yönelik Halen Sürdürülen Herhangi Bir Faaliyet Var Mı?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Hayır. • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Bildiğim yok • Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Jandarma bakmaktadır. Asıl koruma halkın kendi inisiyatifindedir. • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Turistler için özel turist jandarması olmalı, şikâyetlerini anlayacak birimler olmalı. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdüresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Sit alanı olarak koruma altında. • Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Milli park, sit alanı, turizm merkezi, ...vs bu tarzda koruma süzgecindedir. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Yönetim mahiyetinde, kurumlarca yapılıyor. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Sit alanı olarak korunmaktadır. Ancak yeşil alanlar korunmamaktadır. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Yeraltı kaynakları özel idarenin, milli park olarak koruma altında. • Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Milli park bünyesinde koruma ekipleri var.
--

Ayder yaylasıyla, kaplıca alanını korumaya yönelik halen sürdürülen çeşitli faaliyetler katılımcılarca öne sürülmektedir. Bunlar; sit alanı olması, milli park olarak koruma altında olması, turizm merkezi olarak koruma altında olmasıdır.

<p>22. Ayder Yaylası ve Yakın Çevresinde Yaşayan Yerel Halkın Sizin Bu Koruma Çalışmalarınıza Her Hangi Bir Katkıları Olmakta Mıdır?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Aldığımız dönüşümlerde yöre halkının doğaya ve ormanlara duyarlılığının arttığı tespit edilmiştir. • Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Hayır. • Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Elbette bulunuyor. Turizmle birlikte bir bilinçlenme olmuştur. Fakat tam istediğimiz düzeyde değildir. • Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Evet. • Ayder Turizm Aş Tesis Müdüresi / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Halkın yardımı yok. • Rize Kültür ve Turizm Müdürü /İSMAİL HOCAOĞLU: Yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Koruma ve kullanma bilinç düzeyinin artırılmasını diliyoruz. • Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Evi olan Ayder de yaşayan kişiler ellerinde olan imkanları kullanıyorlar. • Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Herhangi bir katkıları yok. Zararlı etkileri var. Ticari alan olarak kullanıyorlar. • Kaplıca Köyü Mahallesi Muhtarı/ KAMİL YILMAZ: Buranın insanı buraya elinden gelen yardımı yapmaktadır. Devletin katkısı güçlü anlamda yoktur. • Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Kişiden kişiye değişmekte, içinde buldukları duruma göre hareket ediyorlar.

Tablo 20'nin devamı

Katılımcılar, Ayder Yaylası'nda yerel halkın gerek kamu kurum ve kuruluşlarının gerekse sivil toplum örgütlerinin oluşturduğu koruma planlarına katkılarının yeterli düzeyde olmadığını ileri sürmektedirler.

23. Yöreye Özellikle Kaplıca Turizmi Yapmak Üzere Gelen Turistlerin Çevresel Duyarlılıklarını Nasıl Gözlemliyorsunuz?

- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /ERDOĞAN MURADOĞLU: Türkiye profiline tipik yansıması. Yeterince duyarlı oldukları söylenemez.
- Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu (Kardoğa) /MURAT ŞEKER: Genelde iyi.
- Dağ-Rafting / MUHİTTİN YARICI: Turistler daha bilinçli davranmaktadır.
- Rize Gazeteciler Cemiyeti Başkanı / FAİK BAKOĞLU: Turistler için özel turist jandarması olmalı, şikâyetlerini anlayacak birimler olmalı.
- Ayder Turizm Aş Tesis Müdürü / Pansiyon Sahibi/ ZELİHA YILDIRIM: Yabancı turistlerin duyarlı olduğunu düşünüyorum.
- Çamlıhemşin İlçe Tarım Müdürü/ SADIK ASLAN: Biraz daha temizliğe dikkat etmeleri gerekir.
- Çamlıhemşin İlçe Özel İdare Müdürü/ MUSTAFA UZUN: Gelen turistler çevreye karşı duyarlı ancak yerli turistler duyarlı değil.
- Orman Mühendisi- Çevre Orman İl Müdürü/ Sabit Kandemir: Gelen turist profiline göre değişiyor.

Katılımcılar, kaplıca turizmi yapmak üzere gelen turistlerin çevresel duyarlılıklarının kullanıcı profiline göre değiştiğini ve de yerli turistlerden ziyade yabancı turistlerin daha duyarlı oldukları düşüncesindedir.

4. TARTIŞMA

Doğu Karadeniz Havzası'nda yer alan Rize İli Çamlıhemşin İlçesi ve çevre topografyasının çok engebeli oluşunun doğal bir sonucu olarak yerleşme deseninin arazinin imkanlarına paralel olarak geliştiği görölmektedir. Ayder'i de içine alan Kaçkar Dağları Milli Parkı zengin bitki örtüsü, özgün topoğrafik yapısı ve jeolojik oluşumları ile doğa sporları ve dağcılık için çok geniş olanaklar sunan ülkemizde sayılı buzul göllerine ve eşsiz vadilere sahip bir alandır.

Geçmişte hayvancılık amaçlı kullanılan Ayder Yaylası ve meraları, günümüzde büyük ölçüde dinlenme mekanlarının yer aldığı, ikincil konut yapılaşmasının son yıllarda hız kazandığı, "alternatif turizm" alanı haline gelmiştir. Yukarıda bahsedilen bu özellikler kapsamında Ayder Yaylası ve çevre alanları 1987 yılında "Turizm Merkezi" ilan edilmiştir.

Ayder Yaylası'nın turizme bağlı olarak her geçen gün artan yapılaşma boyutunu saptamaya yönelik olarak Atasoy ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada şu verilere ulaşılmıştır (Atasoy vd, 2009): Ayder yaylasında 1974 ile 2008 yılları arasında yaşanan yapılaşmanın boyutu değerlendirildiğinde 1974 yılı itibariyle 139 adet geleneksel yayla evinin sayısı, 2008 yılında 272'ye ulaşılmış 34 yıllık bir süreçte artış oranı %95 olmuştur. Yine ortalama ev alanlarına göre yapılan değerlendirmede de; 1974 yılındaki 69 m²'lik alan, 2008 yılında 85 m²'ye ulaşmıştır. Ancak ne var ki; eski yerleşim dokusunun geleneksel anlayışı yerine yeni yapılmış evlerin neredeyse tamamına yakın olanlarının betonarme yapıım tekniğinde yapılmış olmaları doğayla uyuşmayan aykırı bir yapılaşma olarak görsel açıdan olumsuz bir durum arz etmektedir. Turizm Merkezi olarak ilan edilen Ayder Yaylası için bu durum çelişkili bir durum yaratmaktadır. Ayder Yaylası'nın turizm kapsamına alınmasından sonra ulaşım ve alt yapı tesislerinin oluşturulması, yaylaya olan ilgiyi arttırarak ortaya çıkan ekonomik rant hızlı ve plansız büyümeyi de beraberinde getirmiştir. Diğer yandan, bu büyümede ve konaklama tesislerini kamçulamada, kolay erişilebilirliğin yanında, 1960 yılından itibaren varlığını sürdüren Ayder Kaplıcası rol oynamaktadır.

Arazi yapısı, bölgenin sosyo ekonomik yapısını etkilemiş, bunun sonucu olarak tarıma elverişli alanların çok dar alanlarda sıkışmasına sebep olmuştur. Yine topografyadan kaynaklanan zorluklar nedeniyle köy yerlerine ve diğer turistik önemi olan

alanlara ulaşım sağlıklı bir şekilde sağlanamamaktadır. Kırsal yerleşim bölgelerine yol ağının sağlıklı bir şekilde götürülemeyişinin nedenleri arasında arazinin erozyona açık bir yapının göstermesinin yanında çok sayıda kar sularının beslediği akarsuların yolda meydana getirdiği tahribatlardır. Bu durum yol ağının zamanla bozulmasına yol açmaktadır. Yukarıda belirtilen dar boğazlar bölgede göçü hızlandıran ve bölgenin sosyo ekonomik kalkınmasını engelleyen başlıca etmenlerdir.

Bölgede rekreasyonel gelişme alanında ve turistik alt yapıyı geliştirme konusundaki beklentilerin gerçekleşmesi halinde sosyo ekonomik kazanımın yanında, eğitim ve kültür bakımından değişimi de beraberinde getirecek yeni atılımlar beklenmektedir.

Araştırma alanının iklim ve doğal veriler kadar, kültürel ve tarihsel veriler açısından da zengin olması ve alternatif turizmin ortaya koyduğu değerleri barındırmasıyla turistik ve rekreatif açıdan uygun olanaklara sahip olduğunu göstermektedir. Bölgenin doğal ve kültürel kaynak değerlerini görmeyi arzulayan yerli ve yabancı turistleri de çekecek özellikleri koruma, yaşatma ve tanıtmaya odaklanan etkinliklerin hızlanması gerçekleştiği takdirde turizm sektörünün canlılığı sağlanacaktır.

Araştırma alanında rekreasyonel etkinlikler ve turizme sunulan alanlar mevcuttur. Özellikle dağcılık ve trekking güzergahlarının bulunduğu bölgeler ile çeşitli rekreasyonel etkinliklere olanak tanıyan ormanlık alanlar ve ayrıca Fırtına Deresi ve bağlı kolların meydana getirdiği görüntüler ilgi çekicidir. İlginç kanyon ve vadilerin varlığı yanında su sporlarına ve sportif olta balıkçılığına olanak sağlayan çok sayıda akarsuyun varlığı, av turizmine sunulan izinli av sahaları eşine az rastlanan özelliklerdir. Türkiye’de sayılı buzul alanlarından. Özellikle Kavron Yaylaları milli park içindeki tur güzergâhlarında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Yukarı Kavron Yaylası, Kaçkar’a tırmanan dağcılar için, tırmanma parkurunda yer almakta ve kamp alanı olarak kullanılmaktadır. Ayder Yaylası ve çevresinde eşsiz doğal güzellikler sunan ve zengin kültürel varlıkları bulunan aks ve yakın çevresinde gününbirlik ziyaret edilebilecek değerler şunlardır; Zil Kale, Kale-i Bala, Gelintülü ve Bulut Şelaleleri, Pokut, Sal, Hazındağ, Elevit, Polavit, Trevit Yaylaları, Öküz Yatağı, Deniz ve Derebaşı Buzul gölleri, Fırtına ve Hala dereleri üzerinde yer alan tarihi taş köprüler.

Turizm Merkezi özeliğine sahip Ayder Yaylası, ildeki diğer yaylalardan farklılık göstermektedir. Her şeyden önce kıyı kuşağından itibaren yaylaya kadar asfalt yolun varlığı nedeniyle, ulaşım kolay ve rahattır. Yaylada 785 yatak kapasitesine sahip 28 adet pansiyon ve otel yer almaktadır. Sözü edilen konaklama işletmelerinin Ayder Yaylası’nda

olması, yaylanın konaklama olanakları bakımından önemini açıkça göstermektedir (Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2003). Bunun yanında, lokantalar, kır kahveleri, zorunlu ihtiyaçların sağlanabileceği bakkal, manav, fırın, kasap vb alışveriş birimleri ve iletişim için internet kafe dahi bulunmaktadır. Ayder Yaylası sadece burada konaklayanlar için değil, yakın çevresindeki ve daha yüksek kesimlerdeki çok sayıda yayla için; ulaşım, çeşitli ihtiyaçların karşılanması vb konularda adeta bir merkez durumundadır.

Ayder Yaylası'nı diğer yaylalardan ayıran en önemli özelliği modern bir kaplıca tesisine sahip olmasıdır. Ayder Kaplıcası, ülkemizdeki ve Doğu Karadeniz Bölümü'ndeki en önemli kaplıcalardan biridir. Kaplıca suyunun sıcaklığı 55 °C, pH'ı 8, radyoaktivitesi ise 21,4 Eman/litre'dir. Su; sodyumlu, sülfatlı ve radyoaktif bileşime sahiptir. Kaplıca suyunun romatizmal hastalıklara, kan dolaşımı ve kalp hastalıklarına, sinir sistemi uyarılmasına ve kadın hastalıklarına olumlu etki yaptığı belirtilmektedir (Ülker, 1988). Bu nedenle kaplıcaya Nisan ayından başlayarak özellikle yaz aylarında yoğun bir ilgi olmaktadır.

Ayder Yaylası'nda turizm hareketlerinin başlangıcı termal turizmle olmuştur. Bu anlamda turizm geçmişi 1960'lı yıllara kadar uzanmaktadır (Somuncu, 1994).

Yaylaya gelen ziyaretçilerin organizasyonları rekreasyon amaçları ve yaylada kalış süreleri farklılıklar göstermektedir. Ayder yaylasına rekreasyon amacıyla gelenler, bireysel olarak, aile topluluğu ya da aynı sosyal çevreden küçük grupların yanı sıra, turizm şirketlerinin organize ettiği turlarla gelen yerli ve yabancı turist gruplarından oluşmaktadır. Yaylaya gelenleri kalış süresi ve amaçları bakımından beş gruba ayırmak mümkündür (Somuncu ve Yılmaz, 2006).

1. Yalnızca yayla turizmi amacıyla gelip Ayder'de bir gün veya daha fazla konaklayanlar; bu grupta yer alanlar, dinlenme, yayla çevresinde gezinti, fotoğraf çekme, hediyelik eşya alışverişi, daha yüksek kesimlerdeki yayla alanlarına günübirlik gezinti ve kaplıcalardan yararlanma gibi etkinlikleri gerçekleştirmektedirler.

2. Bu grup, daha yüksek kesimlerde dağcılık, kampçılık gibi etkinliklere katılmak için yöreye gelen ve ilk konaklama yeri olarak Ayder Yaylası'nı seçenlerdir.

3. Sadece kaplıcaya gelenler, bu gruptakiler sağlık ve tedavi için yaylaya gelmektedirler. Ortalama konaklama süreleri bir haftadan bir aya kadar olabilmekte ve bu süre boyunca kaplıcadan yararlanmaktadırlar. Sözü edilen grup içinde yabancı turistler hemen hemen hiç yoktur.

4. Günübirlik ziyaretçiler, sadece yaylayı ziyaret edip, geceleme yapmayanlardır.

5. Tur grupları, Doğu Karadeniz Bölgesi'ne gelen tur grupları otobüslerle yaylaya gelmekte ve iki saat yaylada kaldıktan sonra yayladan ayrılmaktadır.

Ayder Termal ve Yayla Turizm Bölgesinde termal koruma ve turizm gelişimi kapsamında hazırlanan tez çalışmasında arazi çalışmaları, gözlemler, ziyaretçi anketi, uzman anketi ve görüşme kılavuzları kullanılmış olup bunların değerlendirilmelerden bir takım bulgular elde edilmiştir.

- Ziyaretçi anketinden, Ayder Kaplıcaları'na daha çok Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarda gitmeyi tercih eden ziyaretçiler olduğu gözlenmiştir buna paralel uzman anketinin verilerine göre de ayder termal tesislerini ziyaret edenlerin sayısının yaz mevsimi kış mevsimine oranla daha fazla olduğu verisi elde edilmiştir.
- Ziyaretçi anketinde ziyaretçilerin Ayder Turizm Kaplıca Merkezine gelme nedeni olarak “piknik yapmak, gezmek, dinlenmek, yeşil alan ihtiyacı, seyir ve manzara güzelliği” bakımından alanı tercih ettikleri görülmektedir. Uzman anketinde bu konuyla ilgili çıkan bulgularda, insanların Ayder yaylasını ziyaret nedeninin termal turizmden dolayı değil sadece coğrafi, doğal güzellik ve sportif imkânlarından dolayı olduğu kanatının yüksek olduğu bilgisi edinilmiştir. Yapılan görüşme kılavuzunda çıkan bulgularda da geçmiş dönemlerde ziyaretçilerin geliş nedeninin ilk etapta kaplıcalardan faydalanmak olduğu ancak son zamanlarda bunun yerini diğer alternatif turizm türlerinin aldığı bunlara talebin artışta olduğu bilgisidir. Gözlemlenen o ki kaplıcaların varlığı Ayder Turizm Merkezi'nde giderek ikinci plana itilmektedir. Buna neden olarak görüşme ve anket yapılan paydaşlardan edinilmiş ortak kanı termal tesislerin Avrupa standartlarını sağlamada yetersiz kaldığı ve iyileştirilmesi gerekli olduğudur.
- Uzman anketinde edinilen bilgilerden, Ayder yaylasının termal turizm varlıklarının korunmasına, sürdürülmesine ve tanıtımına resmi kurum ve kuruluşların desteğinin uzmanlarca büyük oranda yeterli olmadığı kanaati vardır. Görüşme kılavuzunda da bu desteğin istenen ölçekte olmadığı yinelenmektedir.
- Ayder termal tesislerinin arza cevap verecek yeterli kapasiteye sahip olma konusunda uzmanların fikir beyan edemedikleri uzman anketinde belirlenmiştir. Buradan varsayımla Ayder'de bulunan tesislerin taşıma kapasitelerinin yeterince bilinmediği ve tesislerin de bu konuda yeterli bilgilendirme yapmadıkları sonucunu çıkarabiliriz. Görüşme kılavuzundan elde edilen bulgular ışığında; tüm karar verme mekanizmalarında etkili olan yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör

temsilcisiyle sivil inisiyatifin görüş ve yaklaşımlarının ortak düşüncede yeterli kapasiteye sahip olamadıkları fikridir.

- Uzman anketinde gelen ziyaretçiler açısından uzmanlarca verilen cevaplar doğrultusunda Ayder Kaplıcaları'nın şifalı ve sağlık açısından yeterli beklentileri karşıladığı söylenebilmektedir. Görüşme kılavuzunda da ilk adımda Ayderin var olmasının ana temelini oluşturan kaplıcanın, şu an yeterli olmadığı, eksikliklerinin bulunduğudır. Suyunun şifa özelliğinin olduğu ortak kamu olarak söylenmektedir ancak birinci derecede önemli ve öncelikli kaplıcalar içerisinde yer alan Ayder kaplıcaları yine termal tesisler için Avrupa standartlarını sağlamalıdır.
- Uzman anketinde çıkan bulgularda, Ayder Yaylası Termal Tesisleri, uluslararası tesislerin sahip olduğu, sağlık ve hijyen koşullarına henüz erişemediği ayrıca önemli ölçüde eksikliklerinin olduğunu göstermektedir. Görüşme kılavuzunda da kaplıcaların, tesislerin mevcut durumu, kalitesi, donanımları ve yönetimi ile ilgili ziyaretçilerin beklentilerini, isteklerini karşılayamadığı sonucu çıkmaktadır. Uluslararası boyutta Spa-Termal Sağlık Merkezi oluşturulmalı ve profesyonelce yönetilmeli şeklinde düşünceler hakimdir.
- Uzman anketinden edinilen bilgilerde, Ayder yaylası yerli-yabancı ziyaretçiler tarafından termal turizm ve kültür turizmi boyutları yönünden tanınırlığı konusunda ağırlıklı olarak gerektiği ölçüde olmadığı kanaati çıktığı gibi, az sayılamayacak ölçüde de yine cevaplardan tanınırlığı olduğu kanaati çıkmaktadır. Bu noktada dengelerin eşit olduğu söylenebilir. Ziyaretçi anketinden gözlemlenen o ki gelen ziyaretçiler alanla ilgili yeterli bilgiye sahiptirler. Görüşme kılavuzundan elde edilen bulgular ışığında, Ayder'in kendi tanıtımını yeteri ölçüde yaptığı ancak termal turizm olarak gelişmesi ve iyileşmesinin gerekli olduğudur. Uluslar arası alanda da yine tanıtımının daha fazla yapılması gerektiği konusunun altı çizilmektedir.
- Uzman anketinde Ayder yaylasına ulaşım olanakları açısından ziyaretçilerin zaman ve imkân problemi yaşamadıklarını ağırlı söylemek mümkün ancak bunun aksini söyleyen %40'lık bir oran da söz konusu. Ziyaretçi anketinden ulaşım olanaklarının %48 oranında iyi olduğunu da gözlemlemekteyiz. Görüşme kılavuzunda yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör temsilcisiyle sivil inisiyatifin görüş ve yaklaşımları doğrultusunda her mevsim için alana ulaşımın rahat olarak gerçekleşebilmesi söylenmiştir. Bunun yanında görüşme kılavuzunda bazı paydaş değerlere göre ulaşımın mevcutta olandan daha iyi olması gerektiği de söylenmiştir.

Alanda ulaşımın güçlükle sağlanmadığını ancak mevcut durumun iyileştirilmeye gidilmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

- Uzman anketinde çıkan sonuçlardan, kaplıca varlığının Ayder’i tanınır olmada etkin bir faktör haline getirdiği ve uzman çoğunluğunca kabul gördüğü söylenebilir. Görüşme kılavuzundan elde edilen bilgilerde, katılımcılarca Ayder yaylasının turizm açısından ele alındığında akla gelen ilk şeyin doğa güzelliği ve doğal kaynakların olduğu düşüncesidir. Buna ilaveten kimi katılımcıya göre de akla ilk gelen kavramın kaplıca olduğu görüşüdür. Ayder’i tanımada kaplıcaların ilk etapta etkisinin yadsınamayacağı bir gerçek olmakla birlikte bu düşüncenin de giderek değiştiği gerçeği gözler önündedir.
- Uzman anketinde dikkat çeken bir diğer nokta verilen cevaplarda Ayder yaylası havzasında sivil ve resmi kurumlar-kişiler, yapı ve yatırımlarında ekolojik dengeyi bozmamaya dikkat edilmediğidir. Bu konuda görüşme kılavuzunda da tüm karar verme mekanizmalarında etkili olan yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör temsilcisiyle sivil inisiyatifin görüş ve yaklaşımlarının ortak düşüncesinde de aynı kanaat hakimdir. Koruma noktasında yeterli çalışmaların gerçekleştirilmediğinin altı çiziliyor.
- Ziyaretçi anketinde ziyaretçilerin Ayder Turizm Merkezi’ne geliş sıklıklarının yüksek oranda yılda bir olduğu gözlenmektedir. Bu ankette, geliş nedenlerine bakıldığında kaplıcanın yanında büyük oranda “piknik yapmak, gezmek, dinlenmek, yeşil alan ihtiyacı, seyir ve manzara güzelliği” olduğu da görülmektedir. Uzman anketinde Ayder yaylasını ziyaret eden turistlerin %93 oranında yöreye tekrar gelmek istedikleri gözlenmiştir. Bu gözlemlerle ziyaretçi anketi de desteklenmektedir.

Ayder yaylası şenlikleri (Ek 12) turistlerin ilgisini çeken ve yöreyi cazip kılan bir başka aktivitedir. Takım eşliğinde yerel müzikle oynanan horon, yöresel ürünlerin satışı, halkın giyim kuşamı gibi kültürel unsurlar, turizm bakımından önemli çekiciliklerdir.

Doğal kaynak değerlerinin, turizm için değerlendirilmesi çalışmalarında başarılı olabilmek için bu alanları kullanan toplumun (ziyaretçilerin) turistik isteklerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu beklentileri ve istekleri saptayabilmek için ziyaretçilerin davranışlarını gözlem ve incelemenin yanında, anket çalışması yapma olanağı vardır. Bu tür araştırmalarda alan üzerinde yapılan gözlemlerle birlikte son yıllarda turizm alanlarından yararlananların genel eğilimlerini ve alışkanlıklarını saptamak amacıyla anket çalışması yapılmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi Ayder yaylası ve yakın çevresini ziyaret eden

grupların tanıtımı yanında yaptıkları etkinlikler verilmektedir. Bununla birlikte Ayder Yaylası'nın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerinin niteliği ve niceliği de yapılmakta olan bu etkinlikleri çeşitlendiren, zenginleştiren ve alanın farklı bölümlerinde yapılmasına olanak tanıyan fırsatlar sunmaktadır. Yapılmış olan anketin sonuçları ve değerlendirmeler bulgular kısmında verildiği gibi aynı zamanda sonuçlar kısmında da belirtilmiştir.

Turizm sayesinde Ayder Yaylası'nda gerçekleşen alt yapı yatırımları ile turistlerin ihtiyaçları karşılanırken, ev sahibi toplumun da buna bağlı olarak yaşam kalitesi artmaktadır. Ayrıca toplumun kültür, eğitim bakımından gelişmesi, turizm ile ilgili olumlu faktörler arasındadır. Ancak, turizmin her çeşidinde olduğu gibi dağlık alanlardaki turizmin plansız bir şekilde gelişir, sürdürülebilir bir anlayışla yönetilmezse bunun doğal çevre üzerinde ağır bir bedelinin olması kaçınılmazdır. Çünkü yaylaları da içinde barındıran dağlık alanlar hassas ekosistemlerdir. Ayder Yaylası'nda özellikle son yıllarda artan turistik ve ikincil konut yapılaşması ile birlikte alternatif turizmin sunduğu çok sayıda ve farklı etkinliğin varlığı çevre üzerindeki olumsuz etkileri giderek göz ardı edilemeyecek derecede artmıştır.

Çamlıhemşin Kaymakamlığı'ndan, Ayder Yaylası'na gelen ziyaretçilerin sayısı ile ilgili edinilen bilgiler doğrultusunda 2008 yılı verilerine göre yıllık Ayder Yaylası'na gelen ziyaretçilerden, otel ve pansiyonlarda konaklayanlar ile kaplıcaıyı kullananların sayısı toplam olarak 175 498'dir. Bunun 160 309'u yerli, 16 439'u ise yabancı turistlerden oluşmaktadır (Çamlıhemşin Kaymakamlığı, 2009). Bu durum yaylanın yıl içinde ne kadar yoğun bir şekilde ziyaret edildiğini göstermektedir. Elbette artan ziyaretçi sayısı, ekolojik sistem üzerinde de baskıyı arttıracak olup, çevresel problemlerin ve olumsuzlukların gözlemlenmeye başlaması gündeme gelecektir. Artan ziyaretçi sayısı ikincil konutları ve doğal olarak otel ve pansiyon sayısını arttıracak bu durum çevreye uyumsuz çirkin çarpık yapıların inşa edilmesini hızlandıracak ve görsel kirliliği yayla alanında hissettirecektir.

Alandaki turizm talebiyle doğru orantıda artan bir yol isteği vardır. Bu yoğun taleple birlikte yayla alanlarında çayır zonlarını ağ gibi saran ve gelişmiş güzel geçirilmiş yollar artarak doğaya zarar verilmeye başlayacak ve alanda görsel kirliliğe neden olacaktır.

Yoğun ziyaretçi kullanımları sonucunda oluşan baskının beraberinde getirdiği bozulmalar doğal dengeye zarar vermektedir. Turizmle beraber alana gelecek alt yapı, yoğun kullanımın getirdiği baskıyla birlikte bozulmalara yol açmaktadır.

Yayla alanlarına zarar veren bir başka sorun da, çöplerin ve evsel atıkların toplanması sorunudur. Çöplerin ve evsel atıkların toplanması ve sağlıklı bertaraf edilmesinde yayla alanlarında herhangi bir çalışma yapılmamış olup belirli yerlerde toplandıktan sonra yaylanın bağlı olduğu ilçe belediyelerin araçlarıyla daha aşağı kesimlere indirilmektedir. Ya da bilinçsiz bir şekilde alıcı bir ortam olarak kullanılan derelere atık sular ve katı atıklar atılmaktadır.

Alandaki bir diğer bozulma ise doğal bitki örtüsünün tahribatıdır. Yayla alanına bitişik olarak bulunan orman alanlarında yakacak odun temini için yapılan kaçak kesimler ile orman alanlarında bulunan tıbbi-aromatik bitkiler ile odun dışı tali ürünlerin (mantar, vb) toplanması sırasında ormana ve orman altındaki diri örtüye köylüler tarafından ve bazen komşu köylerden gelenler tarafından zarar verilmektedir.

Çalışma alanında planlamaya dönük çalışmalar 1987 yılı turizm merkezi ilanından sonra ele alınarak sıralamak gerekirse;

- Ayder, 09.04.1987 tarih ve 87. 11608 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Bölgesi ilan edilmiştir.
- Kaplıca çevresini kapsayan dar bir bölge için uygulama imar planı hazırlanarak turizm bakanlığınca 10.06.1988 tarihinde onaylanarak uygulamaya konmuştur.
- Kültür Bakanlığı Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 1991 tarihli kararla Rize İli, Çamlıhemşin İlçesi, Kaplıca Köyü, Ayder Mevkii'ni "Doğal Sit" olarak ilan etmiştir ve 1/25000 ölçekli harita üzerinde Ayder yerleşmesi ve tüm çevresi I. derece doğal sit alanı olarak belirlenmiştir.
- Yerleşmenin kadastro çalışmaları 03.05.1993 tarihinde başlatılarak sonuçlandırılmıştır.
- 31.08.1994 tarihinde Milli Park alanı, 15.02.1996 tarihinde Belediye Mücavir alanı, 2006 yılında Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgesi olarak ilan edildi.
- 1994 yılında hazırlanmaya başlanıp sonuçlandırılan Ayder turizm merkezi planlaması araştırma raporu çalışmalarını takiben 1/1000 ölçekli Ayder Koruma Amaçlı İmar Planı, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 23.03.1998 tarih ve 3062 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Yörenin yönetimden sorumlu kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör temsilcilerini, sivil toplum örgütlerini, yerel yönetimleri, yerel halkı ve ilgi gruplarını bu arada üniversitelerin bir aradalığını ve birlikte hareket etmelerini gerektiren bir durumun

varlığını ortaya koymaktadır. Çalışmada bu temelde şekillenmiştir. O halde sorunların çözümünde tekil (parçacıl) yaklaşımlar yerine ortak aklı öneren, ortak eylem kararlarının çoğulcu bir katılımı ile alınmasını sağlayan bir yaklaşım benimsenmelidir.

Böylelikle ortak yarara ulaşmada yerel dinamiklere uzanan, onları planlamaya katılmaya teşvik eden planlama gruplarının anlaştığı (kamu-özel-yerel) yöntemlerin bulunması kaçınılmazdır. Sonuçta kamu ve özel, çok katılımlı organizasyonlarda ilkelerin saptanması ve çok çeşitli yaklaşımların ortaya konmasına zemin oluşturabilecektir.

Bu çalışmada, yukarıda söylenenler ışığında, yerel dinamikleri, çok aktörlü ve çok paydaşlı bir biçimde, Ayder Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Bölgesi'ndeki turizmde dayalı gelişmeyi sağlamaya yönelik bir yapılanma içerisinde toplamayı hedeflenmektedir.

Bu hedefe yönelik olarak, alanın turizm açısından gelişimini engelleyecek açmazları, sıkıntıları, sorunları ya da alan üzerine yapılan çeşitli müdahale ve işlemlerin olumsuz yönünü ortadan kaldıracak ve bölgenin ekonomikleştirilmesine turizm destekli bir yol haritası çizecek bir yaklaşımı benimseyerek çeşitli kesimlerin sorgulanması ve görüşlerinin alınması önemsenmiştir.

Bunun için, yönetici, kamu kurum ve kuruluş temsilcileri özel sektör temsilcileri, medya kuruluşu, sivil toplum örgütleri ile görüşülmüş ve görüşme sonrası alınan düşünceler ve fikirler, yapılan çalışmalar, bulgular ve sonuçlar kısmında verilmektedir.

Çalışma alanıyla ilgili ziyaretçilerin ve yerel dinamiklerin görüşleri alındıktan sonra mevcut kullanımların ve yapılan tüm planlama çalışmalarının sonucunda alanın turizm çizgisini geleceğe taşınmaya yönelik bilimsel görüşlere ve değerlendirmelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Turizmin gelişmesinde Ayder için öncü kavramlar olarak şekillenen yayla ve termal turizm etkinliklerinin üzerinde değerlendirmeler içeren 5'li likert skalası'nın kullanıldığı farklı meslek disiplinlerine uygulanan uzman anketi hazırlanmıştır. Belirlenen uzmanlar alanın sunduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri doğrultusunda bilgi birikimine sahip meslek disiplinlerinden seçilmiştir. Anket uygulaması sonucu alınan yanıtlar, değerlendirilmeye tabi tutularak bulgular ve sonuçlar kısmında verilmektedir.

Araştırmada, doğal ve kültürel değerlerin turizm açısından potansiyeli ve kullanılabilirliği ortaya konmuş, ziyaretçi-yerel dinamikler ve uzman grupları ile yapılan anketlerle mevcut turizm profili ve geleceğe yönelik projeksiyonlar verilmiştir. Ancak rekreatif ve turistik etkinliklerden kaynaklanan ve gelecekte olması muhtemelen çevresel kirlilikler üzerinde (gürültü, görsel kirlilik ve çevre kirliliği) gerektiği ölçüde durulamamıştır.

Araştırma alanında diğer araştırcılar tarafından daha sonraki dönemlerde turistik ve rekreatif etkinliklerin artışına paralel olarak taşıma kapasitesi ve çevresel kirlilik üzerinde yapılacak olan araştırmalarla bu eksiklik giderilmiş olacaktır.

5. SONUÇLAR

Çalışma alanı olarak seçilen Ayder (Rize) Termal ve Yayla Turizm Bölgesi sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri ve el değmemiş doğal görünümü ile bölgede doğa turizmi, eko turizm ve alternatif turizm gibi turizm etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği potansiyel alanlarından birisidir. Doğal güzellikleri, tarihi-kültürel değerleri ile Rize İli ülke turizminde önemli bir konuma sahiptir.

Bölgede 1990'lardan sonra gelişmeye başlayan yayla ve dağ turizminin odağında yer alan Ayder (Rize) yaylası; son yıllarda alternatif turizmin hemen hemen bütün alanlarında (rafting, trekking, helisky, termal turizm, kuş gözlemciliği v.b.) gelişme göstermiş ve özellikle iç turizm bakımından günden güne artan büyük bir taleple karşı karşıya kalmıştır. Bu talebin doğurduğu hizmet sektörü, alana istihdam ve tanınırlık kazandırmış olup, alanın mevcutta var olan değerlerinin doğru bir planlama ve yönetim kapsamında korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bunu sağlamak için yöre halkının eğitimi önem kazanmaktadır. Eko turizmin ilkelerini alanda yayacak formler ve gönüllülerin yetiştirilmesini sağlamak, halkı doğru yönlendirerek katılımlarını sağlamak için planlama ve yönetim kapsamında idarecilerin ve sivil toplum örgütlerinin duyarlılıkları önem kazanmaktadır.

Turizmde konaklama, yeme-içme, seyahat işletmeleri, vb., işletmeler turizm işletmeciliğini doğurmuştur. Günümüzde otel, lokanta, seyahat acentesi ve benzeri turizm işletmelerin faaliyetlerini yürütebilmeleri ve turizmden beklenen yararların sağlanabilmesi açısından işletme bilimi içinde geliştirilen çok ve çeşitli yönetim, bilgi ve tekniklerinin büyük bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Ayder yaylasında işletmeciliğin, turizm işletmeciliği alanında geliştirilmesine yönelik bir çizgide yoluna devam etmesi gerekmektedir. Sosyo ekonomik olarak belli bir düzeyde kalan alanın, turizm işletme talebini karşılamak adına gerçekleştirilen yapılaşması ve betonarme binaların oluşturulması, çevreyi olumsuz etkilemektedir. Doğanın yapaylaşmaya, yozlaşmaya ve tahribine neden olacak, gelişmiş güzel noktalarda ve plansız bir şekilde Ayder Yaylasında oluşumları devam eden betonlaşma, hem ziyaretçilerin hem de yöre halkının tepkisini toplamaktadır.

Ayder (Rize) Termal ve Yayla Turizm Bölgesi'nde, Ayder Termal Turizm Merkezi olarak hizmet veren kaplıcalar, gerek yurt içi gerekse yurt dışından gelen pek çok

ziyaretçiye hizmet vermektedir. İşletmeciliğini Ayder A.Ş.'nin yaptığı kaplıcaların kullanımı, hizmeti ve teknik donanım olarak özellikleri ele alındığında geliştirilmesi gerekli olduğu yönleri gözlenmektedir. Mevcut olan kaplıca tesisinin modern bir kaplıcaya dönüştürülmesi, kaplıca yanında Spa & Wellness hizmeti veren ayrıca fizik tedavi ve rehabilitasyon içeren kompleks bir yapının oluşturulması düşünülmektedir.

Bu çalışma, Ayder Turizm, Koruma ve Gelişme Bölgesi'nde, yayla alanı ve kaplıcalarla ilgili olarak doğal ve kültürel değerlerinin ortaya konarak, korunması ve kullanımından doğan sonuçların neler olduğunu belirlemek ve geleceğe yönelik gelişim planlarının yapılmasında yol gösterici olarak kaynak oluşumunu sağlamak açısından değerlendirilmiştir.

Rize İli'nin termal turizm kapsamında, Ayder (Rize) Termal ve Yayla Turizm Bölgesi'nin Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi için yapılan bu araştırmada literatür taraması, gözlem, görüşme ve anket değerlendirmesi çalışmaları sonucunda elde edilen bulgulardan çıkarılan sonuçlar aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir.

Ziyaretçi anketi ele alındığında ortaya konan sonuçlar;

- Alana gelen 100 ziyaretçiye anket yapılmış olup, bunlardan %71'i bay, %29' u bayandır.
- Alana gelen ziyaretçilerin eğitim durumunun, %55'i üniversite, %32 si lise, %4 ortaokul ve %8 i de ilkokul mezunları oluşturmaktadır.
- Alana gelenlerin %16'sı 16-25 yaş, %29'u 26-35 yaş, %29'u 36-45 yaş, %14'ü 46-55 yaş ve %1'i 65 yaş ve üzeri oluşturmaktadır.
- Alanı kullanan ziyaretçilerin %14'ünü öğrenci, %33'ünü memur, %21'ini işçi, %10'unu emekli, %14'ünü serbest meslek ve %2'sini ev hanımı oluşturmaktadır.
- Ziyaretçilerin alana gelmeyi en çok tercih ettikleri ayların %5'i Ocak-Şubat, %7'si Mart-Nisan, %3'ü Mayıs, %78'i Haziran-Temmuz-Ağustos, %3'ü Eylül-Ekim ve %4'ü Kasım-Aralık olduğu ortaya çıkmaktadır.
- Alana gelen ziyaretçiler geliş sıklıklarını belirtmiştir. %9'u ayda bir gelen, %7'si hafta sonu gelen, %17'si üç ayda bir gelen, %67'si yılda bir gelen kişi olduğu gözlenmiştir.
- Gelen ziyaretçiler alanda kalış sürelerini belirtmiştir. Değerlendirme sonucunda %67'si günübirlik, %19'u 2 gün, %7'si 2-7 gün arası, %4'ü 7-15 gün arası ve %3'ü 15-30 gün arası olarak alanı ziyaret ettiği ortaya konulmuştur.

- Ziyaretçilerin alana gelirken seçtikleri ulaşım şekilleri %1'i taksi, %86'sı özel otomobil, %3'ü otobüs, % 2'si bisiklet/motosiklet, %7'si minibüs/dolmuş ve % 1'i diğer olarak belirlendi.
- Ziyaretçiler, kaplıcalar dışında Ayder Turizm Merkezi'nde diğer özellikler bakımından yaptıkları sıralamaya göre, bu özelliklerden %17'si orman içi etkinlik, trekking-dağcılık; %59'u doğal güzellikler, yayla şenliği; % 10'u zengin bitki örtüsü, yaban hayatı ; %2'si balık avlama ; %2'si su sporları ; %1'i tarihsel eser zenginliği ; %2'si diğer özellikler olduğu görülmüştür.
- Ziyaretçiler Ayder turizm merkezine gelişlerinin nedeni olarak, % 71'i piknik yapmak, gezmek, dinlenmek ve yeşil alan ihtiyacı, çevreyi seyretme ve manzara güzelliği; % 13'ü kentten kaçış; % 3'ü fotoğraf çekmek, kamp; %7'si spor vb aktiviteleri yapmak, doğa yürüyüşü ve gözlemeleme, yöre halkını tanıma ve inceleme; %3'ü diğer nedenler olarak ortaya koymuşlardır.
- Alana gelenlerin alanda olumsuz olarak gördüğü faktörler, %10'u kaplıca yönetimi yetersiz; %7'si güvenli değil; %13'ü bakımsız, temiz değil ve hizmet yetersiz; %11'i otopark eksikliği; %43'ü oturacak kapalı mekanlar yetersiz, uygun eğlence yerleri yok, uygun alış-veriş yerleri yok, çocuk oyun alanları yok, uygun yemek yeme yerleri mevcut değil; %2'si diğer olumsuzluklar olarak ortaya konulmuştur.

Uzman anketi ele alındığında ortaya konan sonuçlar;

- “Ayder yaylası turizm tesislerinde kişi başına turizm maliyetleri diğer tesislere oranla uygundur” sorusuna katılımcı uzmanların %33,3'ü katılıyorum, %26,7'si fikrim yok, %13,3'ü kesinlikle katılıyorum, %13,3'ü katılmıyorum, %13,3'ü kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevaplamışlardır.
- “Ayder yaylasına ulaşım olanakları açısından ziyaretçiler hiçbir şekilde zaman ve imkan problemi yaşamamaktadırlar” sorusu uzman katılımcılar %46,7 katılıyorum, %13,3 kesinlikle katılıyorum, %40 katılmıyorum şeklinde cevaplamışlardır.
- “Ayder kaplıcasını insanlar bir şifa ve sağlık kaynağı olarak özellikle ziyaret etmektedirler” sorusu katılımcılarca, %53 katılıyorum, %13,3 kesinlikle katılıyorum, %26,7 katılmıyorum, %6,7 kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıtlandırılmıştır.

- Ayder termal tesisleri arza cevap verecek yeterli kapasiteye sahiptir sorusuna uzman katılımcılar % 46,7 fikrim yok, %20 katılıyorum, %6,7 kesinlikle katılıyorum, %13,3 katılmıyorum, %13,3 kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevaplandırmışlardır.
- “Ayder yaylası havzasında sivil ve resmi kurumlar-kişiler, yapı ve yatırımlarında ekolojik dengeyi bozmamaya özellikle dikkat etmektedirler” sorusuna anket katılımcılarının görüşleri %6,7’si katılıyorum, %46,7’si katılmıyorum, %46,7’si kesinlikle katılmıyorum şeklinde sıralanmaktadır
- “Ayder termal tesislerini ziyaret edenlerin sayısı yaz mevsimi kış mevsimine oranla daha fazladır” sorusuna uzman meslek gruplarının verdiği yanıtlarda %53,3’ü kesinlikle katılıyorum, %33,3’ü katılıyorum, %13,3’ü fikrim yok şeklindedir.

Çalışmada yapılan “Görüşme Kılavuzu” değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçlar;

- Görüşme kılavuzu kapsamında yüz yüze görüşülen katılımcılara “Ayder Yaylası turizm açısından ele alındığında ile akla gelen şeyin ne olduğu” sorulduğunda; doğa güzelliği ve doğal kaynaklar düşüncesi ilk planda ele alınan düşünceler olmuştur.
- Katılımcıların genelinden edinilen düşünceden; çok başlıklı olan çalışma alanının (sit alanı, mücavir alan, turizm merkezi, kaplıca mahallesi) idare edilme ve korunma kapsamında yürütülecek olan çalışmalarda, ortaya çıkabilecek meselelerin çözümünün ancak ilgili kurumların birbiriyle mutabakat halinde çözülebileceği aksi takdirde bunun zaman ve görüş ayrılıkları doğurarak sıkıntı yaratacağı kanısı çıkarılabilmektedir.
- Görüşme yapılan kişilerin verdikleri cevaplardan yola çıkılarak Ayder Turizm Merkezi ilanından sonrasında yöredeki imarın gelen turist ve potansiyel geleceği umut edilen turistlerle endeksli sürekli artış göstermesiyle ilgili alanın tahribatı söz konusu olmuştur. Yayla ve huzur kavramlarının ortadan kalkması konusunda endişelerini dile getiren katılımcılar, Ayder’de bir kentleşme olmaması gerektiğini savunmuşlardır.
- Ayder’in özellikleri ve üstünlükleri dendiğinde katılımcılardan alınan ortak cevaplarda; kış ve doğa sporlarının olması ve kaplıcadan yararlanılması, ayrıca her mevsim için alana ulaşımın rahat olarak gerçekleşebilmesi söylenmiştir. Endemik flora ve faunanın içinde bulunduğu doğal güzelliklere vurgu yapılarak

yine bu alanların alternatif sporlara olanak sağlaması da alanın bir cazibe merkezi olduğu düşüncesini de beraberinde getirmiştir.

- Katılımcılara göre son yıllarda doğa turizmi etkinliklerini geliştirme kapsamında düşünülen ve uygulanması istenilen en belirgin şey 12 ay hizmet verebilmek ve yerli-yabancı turisti Ayder'e 12 ay çekebilmektir. Bunun için de helisky ilk adım olarak düşünülmüş ve etkili olmuştur. Son zamanlarında Ayder'in şenliklerine "Kardan Adam Şenliği" eklenmiş ve turistlerin ilgisi çekilmek istenmiştir.
- Katılımcıların ortak paydada toplandığı düşünce ilk adımda Ayder'in var olmasının ana temelini oluşturan kaplıcanın şu an yeterli olmadığı, eksikliklerinin bulunduğudır. Suyunun şifa özelliğinin olduğu ortak kanıdır.
- Tesislerin mevcut durumu, kalitesi, donanımları ve yönetimi kaplıca ziyaretçilerinin isteklerini yeterince karşılamıyor düşüncesindeki katılımcılardan; bu konuda düzeltilmesi için öneriler istenmiştir. Çıkan sonuçta; profesyonellik, kalite, yenilik, modernlik gibi kavramların kaplıca içinde uygulanması gerektiği ortaya çıkmıştır.
- Görüşme yapılan katılımcıların Ayder yaylasındaki yaşanan sorunlar hakkında verdikleri cevaplar ortak bir payda da toplanıyor. Katılımcılarca plansız ve beton yapılaşma, Ayder'in en büyük sorunu olarak görülmektedir.

6. ÖNERİLER

Ayder (Rize) Termal ve Yayla Turizm Bölgesi'nin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihsel kaynakların (eşsiz doğa güzelliklerini takip eden yaylaları, çevresini saran çam ormanları, zengin orman ve orman altı alanları, şelaleleri, yöresel mimarideki evleri, çiçekleri ve bu çiçeklerden elde edilen balı ve şifalı kaplıcası, taş köprüleri ve tarihi kaleleri) varlığı, turistik etkinliklerin çeşitliliği (trekking, rafting, helikoptery, dağcılık, jeep safari, kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık, motosiklet ve bisiklet turu, kamp ve karavan turizmi, yamaç paraşütü, kongre turizmi) bakımından son derece elverişli bir konuma sahiptir.

Çamlıhemşin İlçesi'nin gerek yaylaları ve gerekse dağları bakımından turizm potansiyeli oldukça geniş kapsamlıdır. Doğru planlamalar ve yerinde uygulamalar ile "koruma ve turizm" üzerinde odaklanılarak, mevcut değerlerin geliştirilmesine yönelik planlamalar yapılmalıdır. Bu amaçla, "Öncelikli olarak Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın uzun vadeli turizm gelişim planının yapılması ve birden fazla yönetim statüsüne (mücevir alan, sit alanı, turizm merkezi, milli park v.b.) sahip olan parkın, bu birbiriyle çelişen statülerinin tek bir yönetim altında toplanması gerekmektedir" görüşü mevcuttur. Tartışılan bu konuda, yapılan görüşme kılavuzundan çıkan sonuçlarda bu görüşe olumlu bakılmaktadır. Yalnız diğer bir görüş de, çok kapsamlı kaynak içeren çalışma alanının tek bir merkezce kontrolünün sağlanmasının yanlış olduğudur. Kurumların birbirini denetlemesine imkan veren bu parçalı yönetimi savunan düşünceler de vardır.

Desteklenen bir diğer düşünce; "Kaçkar Dağları Milli Parkı ve Rize'nin diğer potansiyel turizm alanları için, tüm turizm kaynaklarının yer aldığı bir envanter çalışması yapılmalı ve ulusal planlarla uyumlu bir 'Turizm Planı' geliştirilmelidir." Bunun düşünülmesindeki en önemli gaye, turizm alanlarının günümüz kullanımı için olduğu kadar gelecek için de korunmasını sağlama amacıdır.

Ayder Turizm Merkezi'nde; turizm alt yapısı geliştirilmeli, mevcut alanın alt yapı çalışmaları iyileştirilmeli, 12 aya yayılacak turizm için ulaşım ve haberleşme ağının iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

Çalışma alanının doğal sit statüsü yeniden değerlendirilmeli, koruma ve kullanım için çizgilerin belirlenmesi ve oluşturulan dengenin yerel halka sıkıntılar yaratmaması sağlanmalı, ayrıca arazi kullanımlarına ilişkin izinlerin ihlal edilmemesine dikkat edilmelidir. İmar planının gözden geçirildiği bilinmektedir. Yeni imar planının, hem mili

park sınırları, hem sit alanı hem de mücavir alan olarak belirlenen bu alanda çok hassas dengelerle oluşumu sağlanmalıdır. Parsel bazında adil yapılaşma hakkı tanınmalıdır.

Ayder termal turizm ve yayla turizm bölgesinde genel tuvaletler oluşturulmalı, otopark sorunu en aza indirgenmeli, rehberlik ve bilgilendirme hizmeti oluşturulmalı ve ziyaretçilerin (yerli-yabancı) iletişim kurabileceği birimlere kolaylıkla erişimi sağlanabilmeli, tanıtım ve reklam eksikliklerin tamamlanması adına kamu kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, basın, yerel halk ve ilgililer çalışmalar yapılmalıdır.

Ayder Yaylası piknik alanı ve genel olarak Milli Park bünyesinde oturma yerleri, piknik alanları, ziyaretçilerin dinlenme ve yeme-içme faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri noktalar oluşturulmalıdır. Yol-patika imkanları iyileştirilmeli, bunu yaparken doğallık ve çevreye uyum göz ardı edilmemelidir.

Elektrik hatları yeraltına alınmalı, şelaleler ve orman alanlarında bazı hassas noktalar arka planda ışıklandırılmalı, yapılacak peyzaj çalışmalarının doğallık ve yörenin konseptini bozmamasına özen gösterilmelidir.

Şebeke suyu ve temizlik hizmetleri iyileştirilmelidir. Gerek ziyaretçilerin gerekse yöre halkının sağlığını tehdit edecek faktörlerin oluşumundan alanın arındırılması sağlanmalıdır.

Alanda modern tarzda eğlence yerlerinin eksikliği gözlenmektedir. Yapılan anketlerin sonuçları, kaplıca ve yayla turizminin yanında, uzun dönemli tatil programları yapan ziyaretçilerin, alanda bütün günü kapsayan (akşam ve gece etkinlikleri) eğlenceye dönük bir planlamanın yapılmamış olmasıdır. Sağlık turizmi kapsamında genç nüfusun da artık kaplıcalarda kullanım için ziyaretçi oldukları düşünülerek bu tarz mekanların oluşturulması sağlanmalıdır.

Ayder mezrasında daha düzenli yapılaşma sağlanmalı, görünüm ve manzara korunmalı, manzaranın 12 aya yayılacak bir turizm planlaması olduğu düşünülerek her türlü gezi noktaları düşünülmeli, alanda sonbahar renklenmesinden, kışın kar görüntüsüne, her türlü peyzaj açıları keşfedilmeli ve bu ilginç noktaların ziyaretçilere tanıtımı hem kartpostallarla hem de reklam afişleriyle yapılmalıdır.

Ateşli piknik yerleri birçok yerde olmamalı, doğal nitelikleri olan bu alanın korunması için tek bir noktada ateşli piknik yeri ayrılmalı ve bu ayrılan noktada yangından korumaya yönelik gerekli ekip ve ekipmanlar sağlanmalıdır.

İşletmelere yönelik eğitim ve deneyim programları yapılmalı, hizmet sektörünün iyileşmesi ve müşteri memnuniyetinin en ön planda tutulmasını sağlama adına işletmelere teşvik edici resmi veya gayri resmi belli unvanlar verilmeli, bunun hizmette ve de rekabette olumlu sonuçlar doğuracağı göz ardı edilmemelidir.

Doğanın korunmasına yönelik önlemler alınmalıdır. Yerel halka ve ziyaretçilere ait alanda kirliliğe neden olabilecek her türlü çöp, katı-sıvı atık, vb şeylerin etrafa saçılmaması ve çevreyi kirliletmemesi için belli yerlerde çöp konteynırları, çöp kutuları, vb donatıların sağlanması gereklidir. Bu çöplerin alandan uzaklaştırılması yerel yönetimlerin sorumluluğunda aksatılmamalıdır.

Çalışma alanında uygulanmakta ve uygulanacak olan projelere destek verilmelidir. Bu projelerden bazıları aşağıda belirtilmektedir.

- Turizmin Geliştirilmesi Amacıyla Küçük ve Orta Boy Konaklama Tesislerini Geliştirme Projesi
- Kaplıca Turizmini Geliştirme Projesi
 - Ayder Kaplıcasının, belirlenmiş bir imar planına göre ıslahı ve mimarinin sağlanması, mevcut konaklama tesislerinin iyileştirilmesinin ve yöresel mimariye uygun hale dönüştürülmesinin teşvik edilmesi ve desteklenmesi.
 - 16 Litre/saniye su verimine, 2300 potansiyel yatak kapasitesine sahip bulunan Çamlıhemşin-Ayder Kaplıcasının tam kapasite ile kullanılır ve hizmet verir hale getirilmesi gerekmektedir.
- Gençlik Turizmini Geliştirme Projesi
- Dağ ve Kış Turizmini Geliştirme Projesi
 - Uzun vadede Çamlıhemşin Kavron ve Fırtına Vadilerinin "pilot turizm projesi" olarak ele alınması, bu bağlamda Aşağı ve Yukarı Kavron Yaylaları ile Elevit Yaylasının, uluslararası özelliklere sahip kayak merkezleri olarak ele alınması,
 - Kısa vadede Ayder Yaylası'nda mevcut ve geliştirilecek turizm projelerine destek mahiyetinde ve amatör standartlarda kısa mesafeli bir kayak pistinin yaptırılarak turizm pazarlama stratejilerine destek sağlanması ve mevcut halin biraz daha iyileştirilmesi gerekmektedir.
 - Ayrıca; Ayder-Yukarı Kavron (14 Km.) Çamlıhemşin-Çat-Elevit Yaylası (18 Km.) yolları ıslah edilecektir.
- Sivil Mimariyi Koruma ve Geliştirme Projesi

7. KAYNAKLAR

- Adan, Ö., 2004. "Bir Turistik Ürün Çeşidi Olarak Termal Turizm ve Ege Bölgesi Açısından Değerlendirmesi", Tezsiz Yüksek Lisans Programı Dönem Projesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 37.
- Anonim, <http://www.frmtr.com/halkla-iliskiler-turizm-ve-insan-kaynaklari-ustlastirma/1020909-turizimn-gelecegi-ekoturizm.html>, 10 Aralık 2007.
- AKAD, Ö., 1997. Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği, Uludağ Yayınları, İstanbul.
- Aydemir, Ş., 2006. KTB Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürü, İzmir Termal Turizmi Değerlendirme Paneli.
- Anabritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, 2004. Ana Yayıncılık Aş Cilt 18.
- Arasıl, T., 1991. "Termal Suların Sağlık Alanında Kullanımı", *Anatolia Dergisi*, 8, 5-6, 46.
- Avcıkurt, C., 2003. "Turizm Sosyolojisi", Detay Yayıncılık, Ankara, 8.
- Ayverdi E.H., 1989. Osmanlı Mimarisinin İlk Devri.
- Bayer, M. Z., 1992. Turizme Giriş, İşletme Fakültesi Yayın No:253, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayın No: 146, İstanbul.
- Bookman, M. ve Bookman K., 2007. Medical Tourism In Developing Countries, Palgrave Macmillan, New York, First Edition August.
- Büyük Ansiklopedi, 2000. Nesa Yayınları Adına Salih Karaoğlu, Güçlü Matbaacılık
- Canalioğlu, V., 2000, Yayla Turizmi Karadeniz Matbaa, Trabzon.
- Ceballos-Lascurain, H., 1996. Tourism. Ecotourism and Protected Areas, IUCN.
- Çepel, N. ve Ergün, C., 2003. Suyun Önemi ve Ekolojik Sorunları.
- Çepel, N. ve Ergün, C., 2003. Suyun Önemi ve Ekolojik Sorunları-Sampat, P., 2001.
- Çepel, N. ve Ergün, C., 2003. Suyun Önemi ve Ekolojik Sorunları- Mitscherlich, 1995.
- Çepel, N. ve Ergün, C., 2003. Suyun Önemi ve Ekolojik Sorunları-ABD Tanım Bakanlığı.
- Çekirge, N., 1991. "Kaplıca Mimarlığı ve Kaplıcalarımız", *Anatolia Dergisi*, 17-18, 5-6, 44.
- Çontu, M., 2006. Alternatif Turizm Çeşitleri ve Kızılcahamam Termal Turizm Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üni. Sosyal Bilimler Enst., Bolu.

- Cumhuriyetimizin 75. Yılında Rize, 1998. Başbakanlık Basım Evi, Ankara.
- Çamlıhemşin Belediyesi, 2008. Ayder Raporu.
- Dilek-Güroluk, Çed Raporu, 1998.
- Demirel, Ö., 1997. Çoruh Havzası (Yusufeli Kesimi) Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Demirel, Ö. ve Ejder, N., 1995. Çamlıhemşin Yaylaları ve Doğa Turizmi Etkinlikleri, Ekoloji Çevre Dergisi, Ekim-Kasım-Aralık, 5, 17, 4-8.
- Demirel, Ö., 2005. Doğa Koruma ve Milli Parklar, Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörlüğü Orman Fakültesi, Genel Yayın No: 219, Fakülte Yayın No: 37, Karadeniz Teknik Üniversitesi Matbaası, Trabzon.
- Dündar, M. ve Canver, H., 1969. Yayılcılık (Tercüme). O.A.E. Muhtelif Yayınlar Serisi, No:30, Ankara.
- Doğaner, S., 2001. Türkiye Turizm Coğrafyası, 1. Baskı, Çantay Kitabevi, İstanbul
- Erol, M., 2003. Turizm Pazarlaması, Ekin Kitabevi, Bursa, 34.
- Ersoy, E. G., 2006. 1.Rize Sempozyumu, Rize’de Yayılcılığın Değişen (Bozulan) Kültürel Ekolojisi: Hemsin Yaylaları Örneği, Tunçel Ofset, İstanbul.
- Erul G., 2008. Jeotermal Potansiyelimiz Kullanım Alanları ve Reenjeksiyon Çevre Bakanlığı, Çevre Koruma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İzbrak, R., 1992. Coğrafya Terimler Sözlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- İmar ve İskân Bakanlığı, 1966. Denizli –Pamukkale Turistik Yerleşme Düzeni, Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü Bölge Planlama Dairesi Yayını, Ankara.
- Gür, Ş.Ö., 1996. Mekan Örgütlemesi Gür Yayıncılık, Trabzon.
- Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, 2003. Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Ticaret ve Sanayi Aş.
- Görür, T., 2005. Termal Turizm Kapsamında Kuzuluk Kaplıcalarının Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, Sakarya.
- Göçmen, Z.G., 2008. Turizm Çeşitlendirmesi Kapsamında İzmir’de Termal Turizmin Tedavi Amaçlı Kullanımı ve Ekonomik Değeri, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı, İzmir.

- Gönenç, Z., 2007. Termal Sağlık Turizmi ve İzmir Açısından Değerlendirilmesi, V.Turizm Sempozyumu, Expo 2015 İçin Bir Işık; Sağlık Turizmi, Dokuz Eylül Üniversitesi BİMER, Ekim, İzmir, Bildiriler Kitabı
- Gürpınar, T., 1989. Turizm Faaliyetlerinin Doğal Çevre Üzerine Etkileri, Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, Kasım, Ankara, Bildiriler Kitabı, 65-73
- Güvenç, C.,2007. Türkiye'deki Termal Turizm Tesislerinin Planlama Ve Tasarım İlkelerine İlişkin Bir Model Önerisi (Çanakkale Örneği), Doktora Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gökkuş, A. ve Koç, A., 2001. Mera ve Çayır Yönetimi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Yayınları No: 228.
- Göksu, Y.Z., 2002. Mevsimselliğin Azaltılması ve Turizmin Çeşitlendirilmesi Termal Turizm (Sağlık Turizmi), II. Turizm Şurası, Nisan, Ankara, Bildiriler Kitabı:17-22.
- Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, 2003.
- Goaldner R.G., 2008. Tourism, Newyork, 36. Afyon Kocatepe Üniversitesi, D.D.B.F. Dergisi (C.X ,S I).
- Kaspar, T. C., 1990. "A New Lease On Life For Spa And Healt Tourism", Annals Of Tourism Research, 17, 208.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediye Belgeli Konaklama Tesisi Envanteri 2003. <http://www.kulturturizm.gov.tr>.30 Eylül 2006.
- Kuntay, O., 2004. Sürdürülebilir Turizm Planlaması, Alp Yayınevi, Baran Ofset, Ankara.
- Köfteoglu, F., 1999. Doğa Turizmi ve Çevre. Türsab, İstanbul.
- Kaya, B. 1983. Türkiyetermal Turizmi Arz Potansiyeli ve Öngörülen Yatırımlar, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kahraman N., 1978. Türkiye'de Sağlık Turizm, TC. Turizm Bakanlığı AŞ Matbaası, Ankara.
- Kottak, C. P., 2002. Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, Ütopya Yayınları, Ankara.
- Kurdoğlu, O., 1996. Rize Yöresindeki Yayla Kullanımlarının Toprak ve Su Kaynakları Üzerinde Oluşturduğu Sorunlar, Kafkas Üniversitesi, Artvin Orman Fakültesi, Artvin.
- Kozak, N.,1992. "Termal Turizm İşletmeciliği ve Önemi", Anatolia Dergisi, 29-30, 33-40.
- Kozak, N., 2000. Türkiye'de Akademik Turizm Literatürünün Gelişim Süreci Üzerine Bir İnceleme, Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi, 1, 1, 15-58.

- L'ecotourisme Equestre, 2000. Mimarlar Odası Dergisi, Definitions, <http://www.equipyrene.com/ecotour.htm>, 05 Nisan 2008.
- Maddison, A., 1995. Monitoring The World Economy 1820-1992, Organization For Economic Co-Operation And Development (OECD), Paris.
- Nalbant, Ö., 1988. Termal Turizm Pazarlaması, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özdemir, M., 1992. Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri, Ankara.
- Özgüç, N., 2003. Turizm Coğrafyası, Özellikler ve Bölgeler, 4. Baskı, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Özbek, T., 1991. Dünyada ve Türkiye'de Termal Turizmin Önemi, Anatolia Turizm Araştırma Dergisi, 2, 17-18, 15-29.
- Olalı, H., Nazilli, S. Kırıcıoğlu, E.N. ve Sümer, M., 1983. Dış Tanıtım ve Turizm, Yonca Matbaası, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:253, Ankara.
- Olalı, H. ve Timur, A., 1988. Turizm Ekonomisi, Ofis Tic. Ltd., İzmir.
- Organization For Economic Co-Operation And Development (OECD), 1989. Trade in Services and Developing Countries, Paris.
- Özer, N., 2002. "Tıbbi Hidroklimatolojinin Gelişimi", (Ed. M.Zeki Karagülle), Balneoloji ve Kaplıca Tıbbı Ders Kitabı, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 1-7.
- Özer, N., 1991. Anatolia, Kaplıca Hekimliğinin Çağdaş Gelişimi
- Pirselimoğlu, Z., 2007. Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlama İlkelerinin Araştırılması : Trabzon Çalköyü Yayla Yerleşim Örneği, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Pınar, I., 1991. "Turizmde Kaplıcaların Yeri ve Önemi", Turizm Dünyası Dergisi, No:27, Aralık 1991, 19.
- Postel, S., 2000. Son Vaha Su Sıkıntısıyla Karşı Karşıya, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Yayınları, 218.
- Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2008.
- Rize Meteoroloji İstasyonu, 2008.
- Soykan, F., 2002. Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Faydaları ve Türkiye Dağları 1. Uluslararası Sempozyumu, Haziran, Kastamonu, 154-159, Bildiriler Kitabı.

- Sarıışık, M., 1994. "Sandıklı Hüdai Kaplıcası'nın Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Anatolia, 5, 9, 3.
- Soykan, F. 2003., Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi, Ege Coğrafya Dergisi, 12, 1-11, İzmir.
- Sezgin, O., 1995. Mesut Genel Turizm, Tutubay Ltd Şti, Ankara.
- Smeral, E.,1991, "Turizm Talebi, Ekonomik Teori ve Ekonometri: Bir Entegre Yaklaşım", Turizmde Seçme Makaleler, 9, 75-91.
- Somuncu, M., 1994. "Rize- Ayder Yaylasındaki Turizm". Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 3, 255-273.
- Somuncu, M. 2005. Aladağlar: Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Somuncu ,M. ve Yılmaz, M., 2006. Rize İlinde Yayla-Dağ Turizminin Gelişimi ve Yöredeki Ekonomik, Kültürel, Ekolojik Etkileri, 1. Rize Sempozyumu, 16-18 Kasım 2006, 208-216, Rize.
- Sümerkan, M., R.,1997. Doğu Karadeniz'de Dağlar, Yaylalar ve Turizm, Trabzon Lions Derneği Kültür Yayınları, Trabzon.
- Swan, S., 2007. Spas & Hot Springs of Turkey, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- Şahin, H.M.2005. Beden Eğitimi ve Spor Sözlüğü Morca Yay., 113, İstanbul.
- TC. Sağlık Bakanlığı, Kaplıcalar Yönetmeliği, Resmi Gazete, Tarih:24.07.2001, 24472.
- Turan, M., 1997. Termal Suların Şifa Özellikleri'' Türkiye'de Termal Turizm-Panel, Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 23.
- Turizm Bakanlığı, 1993. Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı, Yayın No: 1993-8.
- Turizm Değerleri, 2002. TC Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü.
- Tengilimoğlu ve Sevin, 2002. "Türkiye'de Termal Turizm Tesislerinin Karşılaştıkları Sorunların Tespitine Yönelik Bir Alan Çalışması", First Tourism Congress of Mediterranean Countries, Bildiri Kitapçığı, 17-21 April, Antalya, 559.
- Tandoğan, A., 1972. Çayeli-Pazar Yöresinin Fiziki Coğrafyası, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, 3-4.
- Türk, A., 2000. Doğal Tarihsel ve Arkeolojik Alanların Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi : Göller Bölgesi Örneği, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Tunç, A. ve Saç, F., 1998. Genel Turizm, Detay Yayıncılık, Ankara.

TC Başbakanlık, 1995. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Ankara.

URL 1- <http://temelsaglik2.saglik.gov.tr>. 10 Mart 2008

URL 2 - <http://www.dpt.gov.tr>. 20 Nisan 2008

URL 3- <http://www.kultur.gov.tr> 22 Aralık 2008

URL 4- <http://www.frmtr.com>. 20 Ağustos 2009

URL 5- <http://www.jeotermaldergi.org.tr>. 12 Eylül 2008

URL 6- <http://www.frmtr.com>. 21 Ağustos 2009

URL 7- <http://www.kozmodermo.com>. 01 Temmuz 2008

URL 8- <http://www.brenners.com>. 25 Mart 2009

URL 9- <http://www.seiryuso.co.jp>. 25 Mart 2009

URL 10- <http://havuzsauna.com>. 12 Aralık 2008

URL 11- <http://www.turizm gazetesi.com>. 15 Nisan 2008

URL 12- <http://www.spa-turkey.com/hakkimizda.asp>. 19 Kasım 2008

URL 13- <http://www.termalspasaglik.com>. 20 Haziran 2009

URL 14- <http://www.rizekulturturizm.gov.tr>. 18 Mayıs 2008

URL 15 <http://www.rize.gov.tr>. 11 Kasım 2008

URL 16- http://www.tursab.org.tr/dosya/1019/03eyspa_1019_1740531.pdf. 30 Ocak 2009

URL 17- www.camlihemsinbelediyesi.com. 08 Eylül 2008

URL 18 -<http://stu.inonu.edu.tr/--iudaks/yazdagciligi.html>. 02 Nisan 2008

URL 19- <http://www.patikatrek.com/haberler.asp>. 15 Mart 2009

URL 20.<http://www.ayderkaplicalari.com>. 12 Şubat 2008

Ülker, İ., 1993. TC Turizm Bakanlığı, Ankara.

Ülker, İ., 1988. Türkiye’de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 1006, Çağdaş Kültür Eserleri Dizisi No: 129, Sevinç Matbaası, Ankara.

Ülker, İ., 2002. Deniz Termal Uygulamaları “Talassoterapi”, II. Turizm Şurası Bildirileri, I. Cilt, Nisan, Ankara, 37-41, Bildiriler Kitabı I: 11-17.

Unep 1996’ya Göre Sampat 2001.

Uslu, O., 1990. Turizm ve Çevresel Etkileri ,Turizm ve Çevre Konferansı, Ekim, İstanbul, Bildiriler Kitabı:19-47.

Vega, J.,A., 1998. The Case of The Mexico-United States Border Area” In UNCTAD-WHO Joint Publication, International Trade in Health Services: A Development Perspective, 172.

World Tourism Organization, 2005. Tourism Highlights 2005 Edition.

Woodward, D., 2002. Globalization, Global Public Goods and Country Perspectives, 7.

Yücel, C., 2003. TÜRSAB Ar-Ge Departmanı.

Yurtsever, İ., 2008. <http://www.turizmgazetesi.com/articles/article.aspx?id=40304>, 19.11.2010.

1.Rize Sempozyumu, 2006. Tunçel Ofset Matbaacılık, İstanbul.

8. EKLER

Ek - 1

KTÜ

Ayder Turizm Merkezinde Bulunan Kaplıçalarda Kullanıcı Profilinin Ortaya Konmasına Yönelik Anket

BU ANKET KTÜ ORMAN FAKÜLTESİNDE YÜRÜTÜLMÜŞ OLAN BİLİMSEL BİR ARAŞTIRMA İÇİN YAPILMAKTADIR. ANKETLERİN DOLDURULMASINDA KİMLİKLER BELİRTİLMEMEYECİK VE BİLGİLER KEŞİNLİKLE GİZLİ TUTULACAKTIR. KATKILARINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER.

1. BÖLÜM (sosyo-demografik sorular)

1.1. Cinsiyetiniz?

Bayan Erkek

1.2. Yaşınız?

16-25 26-35 36-45 46-55 56-65 66 ve üzeri

1.3. Eğitim Durumunuz?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yok

1.4. Mesleğiniz?

Öğrenci Memur İşçi Emekli Serbest meslek sahibi
 Çiftçi/köylü Ev hanımı Diğer

1.5. Gelir Durumunuz?

Düşük Orta Yüksek Çok yüksek

1.6. Ziyaretçi profili?

Yerli turist Günöbirlikçi Araştırmacı
 Yabancı Turist Diğer

1.7. Oturduğunuz Şehir/Kasaba Hangi Bölgededir?

Marmara Ege Akdeniz İç Anadolu
 Karadeniz Doğu-Güneydoğu Yabancı Ülke (.....)

2. BÖLÜM

2.1. Ayder kaplıçalarına daha çok hangi aylarda gitmeyi tercih ediyorsunuz?

Ocak-Şubat Mart-Nisan Mayıs Haziran Temmuz
 Ağustos Eylül-Ekim Kasım-Aralık

2.2. Buraya ne sıklıkla geliyorsunuz?

Ayda bir Her hafta sonu Üç ayda bir Yılda bir veya daha nadir

2.3.Burada ne kadar süreyle kalıyorsunuz?

() Günübirlük () 2 gün () 2-7 gün arası () 7-15 gün arası () 15-30 gün arası () 1 aydan fazla

2.4.Buraya hangi ulaşım yoluyla geliyorsunuz?

() Taksi () Özel otomobil () Otobüs () Bisiklet/motosiklet
() Yaya () Minibüs/dolmuş () Diğer.....

2.5.Ayder Turizm Merkezi hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?

() Evet () Hayır () Kısmen

Ek – 1 devamı**2.6.Cevabınız EVET veya KISMEN ise; aşağıdaki soruları cevaplayınız.****2.6.1.Sizce kaphçalar dışında Ayder Turizm Merkezinin hangi özelliği daha önemlidir?**

() Orman içi etkinlikler () El sanatları () Kara avcılığı
() Doğal güzellikler () Zengin bitki örtüsü ve yaban hayatı () Balık avlama
() Su sporları () Folklor () Tarihsel eserler bakımından zenginliği () Yayla şenlikleri
() Trakking-Dağcılık () Diğer

2.6.2.Sizce Ayder kaphçaları ile Ayder turizm merkezi aşağıdaki kriterlere göre nasıl tanımlanır?

	İyi	Orta	Kötü
Ulaşım olanakları	()	()	()
Konaklama olanakları	()	()	()
Teknik yapı(elektrik, su vb)	()	()	()
Tarihsel ve kültürel değerleri zenginliği	()	()	()
Turizm çeşitliliği	()	()	()
Bitki ve hayvan varlığı	()	()	()

2.6.3Ayder turizm merkezinde kaphçalar dışında aşağıdakilerden hangisinin gerçekleştirilmesi daha önceliklidir?

() Su sporlarını geliştirilmesi () Kara ve sportif balık avcılığının geliştirilmesi
() Yürüyüş güzergahlarının zenginleştirilmesi () Turizm çeşitliliğinin sağlanması
() Festival ve yayla şenliklerinin geliştirilmesi () Diğer.....

2.7.Ayder turizm kaphca merkezine gelme nedeniniz nedir?(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

() Piknik yapmak () Kentten kaçış () Gezmek, dinlenmek ve yeşil alan ihtiyacı
() Fotoğraf çekmek () Spor vb aktiviteleri yapmak () Çevreyi seyretme ve manzara güzelliği
() Doğa yürüyüşü ve gözlemeleme () Kamp () Kara avcılığı () Balık tutma
() Yöre halkını tanıma ve inceleme () Diğer

2.8.Aşağıdaki konaklama yerlerinden hangisini tercih edersiniz?

- () Oteller () İlçede bir otel () Çadırda, açık havada () Pansiyonlarda
 () Belediyenin tesislerinde () Bu bölgede yaşıyorum () Günübirlik geliyorum.
 () Diğer.....

2.9. Sizde Ayder turizm merkezinde bulunan kaplıcaların ve çevredeki alanların sahip olduğu en önemli özellik nedir?(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- () Orman varlığı () Gezinti için elverişli () Manzarası güzel
 () Sessiz ve sakin () Su kaynakları () Diğer

2.10.Burada olumsuz olarak gördüğünüz faktörler nelerdir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- () Kaplıca Yönetimi yetersiz () Güvenli değil () Donatılan yetersiz
 () Aşırı kalabalık () Çöp sorunu mevcut () Otopark eksikliği
 () Bakımsız, temiz değil ve hizmet yetersiz () Gürültülü () Ulaşımı zor
 () Oturacak kapalı mekanlar yetersiz () Uygun eğlence yerleri yok
 () Uygun alış-veriş yerleri yok () Çocuk oyun alanları yok
 () Uygun yemek yeme yerleri mevcut değil () Diğer.....

2.11.Kaplıca içinde ve çevresinde bulunan kullanım ünitelerinden hangilerinin eksik olduğunu belirtiniz?

- () Çöp kutusu () Büfe () Aydınlatma () Yönlendirme levhası
 () Otopark () Tuvalet () Çeşme () Oturma yerleri
 () Danışma ve bilgilendirme üniteleri () Diğer

Burcu FETTAHOĞLU

Ek – 2 Uzman Anketi

KTÜ

UZMAN ANKETİ

AYDER TURİZM MERKEZİNDE BULUNAN KAPLICALARDA UZMAN GÖRÜŞLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ANKET

BU ANKET, **KTÜ ORMAN FAKÜLTESİ PEYZAJ MİMARLIĞI BÖLÜMÜNDE** YÜRÜTÜLMEKTE OLAN BİLİMSEL BİR ARAŞTIRMA İÇİN YAPILMAKTADIR. KATKILARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

AD SOYAD:
MESLEK:
KURUM:

	Önem Ölçeği (V)				
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ayder yaylası turizm tesislerinde kişi başına turizm maliyetleri diğer tesislere oranla daha uygundur.					
Ayder yaylasına ulaşım olanakları açısından ziyaretçiler hiçbir şekilde zaman ve imkân problemi yaşamamaktadırlar.					
Ayder yaylası yerli-yabancı ziyaretçiler tarafından termal turizm ve kültür turizmi boyutları yönünden yeteri kadar tanınmıştır.					
Ayder isminin duyurulması ilk adımda kaplıcaların varlığıyla olmuştur.					
Ayder yaylası termal tesisleri uluslararası tesislerin sahip olduğu sağlık ve hijyen koşullarına sahiptir.					
Ayder kaplıcasını insanlar bir şifa ve sağlık kaynağı olarak özellikle ziyaret etmektedirler.					
Ayder termal tesisleri arza cevap verecek yeterli kapasiteye sahiptir.					
Ayder yaylası bölge halkı yörenin misyonuna hakim, bilgi ve turizm kültürüne sahiptir.					
Ayder yaylasının termal turizm varlıklarının korunmasına, sürdürülmesine ve tanıtımına resmi kurum ve kuruluşların desteği yeterlidir.					
İnsanların Ayder yaylasını ziyaret nedeni; termal turizmden dolayı değil sadece coğrafi, doğal güzellik ve sportif imkânlarından dolayıdır.					

Ek 2' in devamı

	Önem Ölçeği (V)				
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ayder yaylası havzasında sivil ve resmi kurumlar-kişiler, yapı ve yatırımlarında ekolojik dengeyi bozmamaya özellikle dikkat etmektedirler.					
Ayder bölgesinin benzersiz özelliklerinden dolayı yatırımcılar ekonomik büyüme ile doğal kaynaklar arası dengeye kesinlikle özen göstermektedirler.					
Yerel ve genel yönetimlerle beraber bölge insanı toplumsal ve kültürel kimliğin daha çok korunması ve ön plana çıkması için gereken hassasiyeti göstermektedirler					
Ayder yaylası ve havzasında hâlihazırda yasal mevzuatlara uygun koruma ve yaşatma amaçlı kurum ve kuruluşlar tam ve yeterli olarak oluşturulmuştur.					
Ayder yaylası dört mevsim turizme açıktır.					
Ayder termal tesislerini ziyaret edenlerin sayısı yaz mevsimi kış mevsimine oranla daha fazladır.					
Ayder kaplıcası termal suyunun kalite standartları oldukça yüksektir.					
Ayder yaylasını ziyaret eden turistler yöreye tekrar gelmek isterler.					
Ayder yaylasında çevre düzeni ve yol sirkülasyonu gelen ziyaretçilerin kafasını karıştırmaktadır.					
Aydere gelen ziyaretçiler için her türlü tesis(lokant,pansiyon,otel, balık tesisleri,postane,sağlık ocağı,internet vb.)düşünülmüştür.					

Ek - 3**YÖNETİCİ – KAMU KURUM VE KURULUŞLARI – ÖZEL SEKTÖR TEMSİLCİLERİ – MEDYA KURULUŞU İLE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞME KLAVUZU**

AD SOYAD:

ÜNVANI:

- Ayder yaylası turizm açısından ele alındığında ilk akla gelen şey sizce ne olmalıdır?
- Ayder yaylası yayla turizmi ve termal kaplıcaları ile ulusal ve uluslararası alanda yeterince tanınmakta mıdır?
- Ayder yaylasının sit alanı, mücavir alan, turizm merkezi, kaplıca mahallesi gibi farklı niteliklere sahip olması yönetim karmaşası yaratmakta mıdır yoksa olması gereken bu mudur?
- Ayderin turizm merkezi ilan edilmesiyle birlikte yaylada ne gibi değişiklikler gözlemlediniz?
- Ayder turizm merkezi barındırdığı doğal ve kültürel zenginlikler yönüyle çevre yerleşimler için ne ifade ediyor?
- Ayder turizm merkezi ve yerleşimin turizm ve rekreasyon potansiyeli bakımından ne gibi özelliklere ve üstünlüklere sahiptir?
- Ayder yaylası ve yakın çevresinin ekonomik yönden profili nedir? Yerel halkın öncelikle ekonomik uğraşları ve geçim kaynakları dikkate alınarak bir değerlendirme yapar mısınız?
- Özellikle son yıllarda doğa turizmi etkinliklerini geliştirme kapsamında ayderin üstlendiği misyon nedir?
- Ayder kaplıcalarının varlığı ayder için ekonomik ve sosyal açıdan ne ifade ediyor?
- Ayder kaplıcaları ve tesisleri bulundurduğu birim ve özellikleriyle ayderin tanınması yönünde önemli bir rol üstlenmiş midir?
- Kaplıcaların, tesislerin mevcut durumu, kalitesi, donanımları ve yönetimi kaplıca ziyaretçilerinin isteklerini yeterince karşılıyor mu?
- Kaplıcalarla ilgili bu saydıklarımızda bir sorun bulunduğunu söylüyorsanız düzeltilmesi konusunda ne tür şeyler önerirsiniz?
- Özellikle ziyaretlerin yoğunlaştığı yaz aylarında ayder yaylasındaki gözlemlenen genel olumsuzluklar ve baskılar nelerdir?
- Yayla turizm merkezi olarak ilan edilen ayderin yerel yönetimi, korunmasına yönelik önlemler almada yeterli çalışmalar gerçekleştirebiliyorlar mı?
- Ayder yaylasında şimdiye dek yaşanan en büyük sorun ne olmuştur? Bu sorunun giderilmesinde yerel yönetimlerin ne gibi çalışmaları bulunmaktadır?
- Ayder yaylasında doğa eğitimine yönelik kampları her yıl düzenli olarak yapılmakta olup, sizin tarafınızdan halkı bilinçlendirmeye yönelik yaptığınız etkinlikler var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?
- Sizce gelen turistlerin (yerli-yabancı) yaylanın doğal çevre değerleriyle, kaplıca kullanımına dönük tutum ve davranışları nasıldır?
- Kaplıca tesislerinin buradaki varlığı yaylanın tanınması noktasındaki rolü nedir?
- Özellikle son yıllarda kurum ve kuruluşlarca gerçekleştirilen ayder yaylasına dönük ne gibi kullanımlar mevcuttur?
- Bu kullanımlarla ilgili ne gibi çevresel değişimler ve etkiler sizin tarafınızdan gözlenmektedir? (içme suyu getirme, alt yapı çalışmaları,su kullanımına yönelik bazı yapılar – enerji yapıları, ulaşım ağı, vs)
- Ayder yaylasıyla, kaplıca alanını korumaya yönelik halen sürdürülen herhangi bir faaliyet var mı?
- Ayder yaylası ve yakın çevresinde yaşayan yerel halkın sizin bu koruma çalışmalarınıza her hangi bir katkıları olmakta mıdır?
- Yöreye özellikle kaplıca turizmi yapmak üzere gelen turistlerin çevresel duyarlılıklarını nasıl gözlemliyorsunuz?

Ek - 4**TÜRKİYE'DE TERMAL SULAR VE KAPLICALARA İLİŞKİN KANUN VE YÖNETMELİKLER**

Bu konuda çıkarılan kanun ve yönetmelikler kronolojik sıra içinde aşağıya çıkarılmış ve bunlar hakkında özet bilgi verilmiştir.

1. 1322 tarihli Maadin Nizamnamesi.
2. 10.6.1926 tarih ve 927 sayılı
3. (Sıcak ve Soğuk Maden Sularının İstismariyle Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun).
4. 23.6.1942 tarih ve 4268 sayılı Maden Kanunu.
5. Tarih ve 6309 sayılı Maden Kanunu.
6. 24.5.1967 tarih ve 6977 sayılı maden kanunu.
7. 24.4.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu.
8. 22.5.1953 tarih ve 6068 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu.
9. 12.10.1957 tarih ve 9326 sayılı Fizyoterapi ve Bunlara Benzer Müesseseler Hakkında Nizamname.
10. 5.8.195 tarih ve 5643 sayılı Turizm İşbirliği Nizamnamesi.
11. 15.2.1965 tarih ve 6/4355 sayılı Turizm Müesseselerine Ait Vasıflar Yönetmeliği.
12. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, 2634 sayılı Kanun'a ek madde olarak çıkarılan 3487 sayılı Kanun.

Sıcak ve soğuk maden suları ilk kez (1302 "1886") tarihli Maadin Nizamnamesi'nde de belirtilmiştir. 10.6.1926 tarih ve 927 Sayılı Yasa.

İşletme ayrıcalığı, kamulaştırma ve ihale konularında yargılar getirmiştir. 24.4.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha yasasının 200-210. maddeleri ise başlıca şu konuları kapsamaktadır. Madensularının iyileştirici özelliklerinin ve tesislerinin uygunluğunun Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (S.S.Y.B.)' nca onanması, kaynak çevresinin vaziyet planının ve madensuyu analiz raporunun S.S.Y.B.'na verilmesi ve maden-suları ve kaplıcalar ile ilgili denetimin söz konusu bakanlıkça yapılması, kaynak koruma alanlarının belirlenmesi, kaplıcada doktorun görevlendirilmesi, yörenin kaplıca ve içme yeri olarak duyurulması ve belediyelerce kür vergisinin alınması. 23.6.1942 tarih ve 4268 sayılı yasanın 2. maddesi ise, "Maden sularının gelir ve giderlerinin, işletilmelerinin. veya isteklilere ihalesinin, veya belediye ve köylere bırakılmasının il özel idarelerine bırakıldığı, ancak bu sulardan bileşimi değerli olan veya yer olarak önemli bulunanların gerektiğinde devletçe işletileceği veya ayrıcalık yoluyla isteklilere ihale edilebileceği, bu konuda]927 sayılı yasa hükümlerinin geçerli olacağı..." konularını kapsamaktadır.

11.13.1954 tarihinde yürürlüğe konan 6309 sayılı Maden Yasasının 1. maddesine göre, sıcak ve soğuk madensuları, bu yasa kapsamına alınarak, maden sayılmıştır. Bu yasanın 158. maddesi, içmeye ve yıkanmaya ilişkin sıcak ve soğuk maden suları ile kaplıcalara ait hükümleri saklı tutmak kaydıyla 26 Mart 1322 tarihli Maadin Nizamnamesi ve diğer yasaları yürürlükten kaldırmıştır.

Son olarak çıkarılan 24.5.1957 tarih ve 6977 sayılı yasa ile 4268 sayılı yasanın 2. Maddesine şu hüküm bir madde olarak eklenmiştir: "Bakanlar Kurulu karar ile belirlenecek şartlar çerçevesinde, bu suların mülkiyeti il özel idarelerine, belediyelere, köylere, KİT'lere veya anaparasının yarısından fazlası devlete ait olan kuruluşlara devir olunabilir. Bu suretle mülkiyeti devrolunan madensuları, bu idareler tarafından doğrudan veya bunların katılacağı kuruluşlar aracılığı ile işletilebilir. Bu idareler bu sularının mülkiyetini hakiki ve tüzel kişilere devir edemez ve mülk olarak veremezler." Ancak bu hüküm, Anayasa'nın 130. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle, Anayasa Mahkemesi'nin Esas 1965/120 -Resmi Gazete 16.11.1965 ve 12056 sayılı kararı ile bozulmuştur.

Kaplıcalar ile ilgili önemli tüzük ise "Fizyoterapi ve Bunlara Benzere Müesseseler Hakkındaki Tüzük'tür". (Karar sayısı: 9326, yayın tarihi: 12.10.1957). Söz konusu tüzüğün 1. maddesinde fizik tedavi müesseseleri de bulunması gerekli olan mekânlar ve araçlara yer verilmektedir. II. bölüm ise, kaplıca ve içmelerde yer alacak mekânlar, araçlar ile doktor bulundurma zorunluluğunu kapsamaktadır.

6309 Sayılı Maden Kanunundan sonra çıkan 3213 Sayılı Maden Kanunu'nda sıcak ve soğuk mineralize (maden) sular kanun kapsamından çıkarılmıştır. Sonuç olarak, sıcak sularla ilgili olarak 6977 sayılı ve 4268 sayılı yasaların ilgili maddeleri yürürlükte kalmış ve mineralize sıcak ve soğuk sular ile kaplıcalara ait uygulamalar bu kanun esaslarına göre yürütülmeye devam edilmiştir.

2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na göre çıkarılan "Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'nin 112-113-144. maddelerinde sağlık tesisleri ile ilgili hususlar belirlenmiştir. Sağlık tesisleri ile konaklama tesislerinin ilişkili olarak yapılması işletilmesi, sağlık turizmi ve tesislerinin belgelendirilmesi, termal suların kullanılma şekli, tesislerde projelendirme ve kaynakların korunması gibi

hususlar ilgili yönetmelikte belirtilmiştir. Daha sonra 1984 senesinde, Turizm Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında hazırlanan protokol ile Turizm Bakanlığı'na belge almak için yapılacak müracaatlarda projelerin bu bakanlığa müracaat edilmeden önce, imar yasasına göre tasdikinden sonra Sağlık Bakanlığı'nca bu projelerin onaylanmasını ve daha sonra Turizm Bakanlığı'na sunulması hükmünü getirmektedir. Ayrıca sağlık tesislerinde Sağlık Bakanlığı'nca dikkate alınacak projelendirme ve yapılaşma esasları ile ünitelerin nitelikleri belirlenmiştir. Kaplıcadaki asgari şartlar ve şekiller bu protokolda açıklanmıştır. Protokol, Bakanlar Kurulu'nca onaylanmıştır.

Türkiye'deki termal suların, yatırım yapmak isteyen özel sektör tarafından kullanılmasını teşvik etmek, kaplıcaların ve termal suların kullanılmanın çağdaş düzeye çıkmasını sağlamak, mevcutları iyileştirmek, termal suların turizmde en iyi şekilde değerlendirilmelerini, kamu tarafından işletilen tesis ve termal suların diğer yatırımcılarla birlikte kullanılmasını, termal turizmin yurdumuzda kısa sürede gelişmesini sağlamak amacı ile 1988 yılında 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na 3487 sayılı kanunla ek bir madde ile işlerlik getirilmeye çalışılmıştır. Çıkarılan kanunla eklenen ek madde aşağıda verilmiş olup kanunda sözü edilen yönetmelik bugüne kadar çıkarılmadığından 3 yıldır hiçbir işlem yapılamamıştır.

12.3.1982 Tarih ve 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na Bir Ek madde Eklenmesi Hakkında Kanun Kanun No. 3487 Kabul Tarihi 27.10.1988

MADDE 1. — 12.3.1982 tarih ve 2634 sayılı

Turizmi Teşvik Kanunu'na aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

EK MADDE 1. — Turizm alanı ve merkezi içerisinde yer alan yıkanmaya mahsus şifalı sıcak ve soğuk maden suları, verilmiş ve kullanılmakta olan haklar ile tapuda müseccel haklar saklı tutulmak üzere, bu Kanun hükümlerine göre turizm yatırımcılarına verilir.

10 Haziran 1926, tarih ve 927 kanun ile 17/6/ 1942 tarih ve 4268 sayılı Kanunun 24/5/1957 tarihli ve 6977 sayılı Kanunla değişik 2'nci maddesinde belirtilen kurumların yetkileri, ilan edilen turizm alanı ve merkezi içerisinde kalmak şartıyla Bakanlığa aittir. Ancak, özel idarelerin rüsum ve temettü hakları saklıdır.

Turizm alanı ve merkezi içerisinde verilmiş kaynakları tesislerinde tam olarak kullanmak hak sahiplerinin, bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmeliğin yürürlüğünden itibaren bir yıl içerisinde, kaynak hakkını tam olarak kullanıp işleteceğini bildirmesi, plan ve projesini Bakanlığa vermesi ve uygun görülmesi şartıyla kaynak hakkından yararlanmaya devam eder. Aksi halde kullanılmakta olan sudan artan miktar Bakanlıkça isteklilere verilir.

Yıkanmaya mahsus şifalı su hakkı almış gerçek ve tüzel kişilerin yararlandıkları kaynak suyu fazlasının tespiti ile yararlanmadıkları kaynak suyu fazlasının işletilme şekil ve şartları, sahalarda yeniden bulunan kaynakların işletilmesine ve diğer hak sahipleriyle olan düzenlemelere ilişkin usul, şekil ve yeterlilikle ilgili hususlar ; Sağlık ve Sosyal Yardım, Enerji ve Tabii Kaynaklar bakanlıklarının görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikte gösterilir.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

TERMAL TURİZM VE KAPLICALAR(SAĞLIK TESİSLERİ) İLE İLGİLİ OLARAK TURİZM BAKANLIĞININ YAPMIŞ OLDUĞU ÇALIŞMALAR, UYGULAMALAR VE UYGULANAN TEŞVİKLER

Turizm Bakanlığı, her şeyden önce termal kaynaklarımızı, turizmin çeşitlendirilmesi politikasının önemli bir alt başlığı olarak görmekte ve bu çerçevede değerlendirme yapmaktadır. Ayrıca, sanayileşme ve hızlı şehirleşme sürecine girmiş bulunan ülkemizde, halkımıza; tatil, dinlenme ve sağlıklı yaşam olanaklarının sunulması ile birlikte turizm mevsiminin uzatılması, dolayısı ile yıl boyu, turizm işletmeciliği ve nitelikli turizm personelinin sürekli istihdamının sağlanması açısından da değerlendirilmektedir.

Mineralize termal sularla ilgili olarak M.T.A tarafından bugüne kadar yapılmış olan jeolojik-hidrojeolojik etütler ile İstanbul Çapa-Tıp Fakültesi Hidro-Klimatoloji Kürsüsü tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarından yararlanılarak Türkiye'deki önemli mineralize termal suların; debileri ve üretim miktarları, termal alanların potansiyelleri, fiziksel-kimyasal bileşimleri ile tedavi etkinlikleri, kaynak koruma alanları belirlenmiştir. Mineralize termal suyun bulunduğu yer; yerleşmeye elverişli alanlar içermesi, iklim değerleri, doğal peyzajı, kaynak-çevre bütünlüğü, yer ve konum özelliği, ulaşılabilirlik ve alt, üstyapı durumları tespit edilerek termal turizm açısından önemli görülen 94 adet termal su kaynağı (kaplıca) ile 10 adet içmece tespit edilmiştir. Konu ile ilgili çalışmalar halen sür-dürülmektedir. Bakanlıkça önemli görülen bu termal merkezlerden 23 adedinin imar plânı, 1990 yılına kadar yapılmış ve onaylanmıştır.

Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü'nden alınan 1990 yılına ait verilere göre; yapılan plânlar ile toplam 44 800 yatak kapasitesi yaratılmış bulunmaktadır. Ülkemizde belgeli tesislerden olarak, konaklama ve kür merkezi olarak turizm işletmesi alan tesislerin sayısı 20'dir. Bu tesislerde yaklaşık 3300 yatak bulunmaktadır. 20 tesisin 2 si pansiyon, 18'i ise oteldir. Turizm Bakanlığı'ndan konaklama, kür

merkezi olarak turizm yatırım belgesi almış olan tesislerin sayısı ise 16'dır. Bu 16 tesiste toplam 3800 termal yatak bulunmaktadır. Tesislerin tamamlanmasıyla toplam tesis sayısı 36'ya, yatak sayısı da 7100 e yükselmış olacaktır. Yeni tesislerle bu sayı her yıl değişmektedir.

Kaplıca, içme suyu, deniz suyu, çamur gibi maddeler veya mekanik ve elektrikli araçlar, masaj ve beden eğitimi gibi yöntemlerle insan sağlığını koruma ve tedavi amacı taşıyan sağlık tesisleri ; Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'nin 112. ve 113. maddeleri uyarınca, Turizm Bakanlığı'nca belgelendirilmektedir. Bu belgelendirme, halen belgeli bir konaklama tesisleriyle birlikte yapılmaktadır. Konu ile ilgili hususlar, uygulama ve asgari şartlar Turizm Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında, 1984 yılında imzalanan bir protokol esaslan ile belirlenmiştir.

Buna göre; öncelikle imar mevzuatına uygun olarak hazırlanacak projelerin ilgili belediye veya valilikçe onaylanması gerekmektedir. Daha sonra bu projeler Sağlık Bakanlığı'na sunularak, bakanlıkça incelenerek kabul edilmesinden sonra Turizm Bakanlığı'nın incelemesine sunularak onaylanması gerekmektedir. Projelerin onaya sunulmadan Önce bakanlık yetkililerinin ön görüş ve gerekli tavsiyelerinin alınmasında projelerin kısa sürede sonuçlandırılması açısından yarar görülmektedir.

Turizm Bakanlığı'nca projenin onayını takiben müteşebbise yapacağı tesis için yatırım belgesi düzenlenmektedir. İnşaatın tamamlanmasından sonra ise, yerel idareden alınacak olan iskân ruhsatı ve Sağlık Bakanlığı'ndan alınacak kaplıca işletme ruhsatı ile Turizm Bakanlığı'na işletme belgesi talebi için başvurulabilir. Bakanlık, mahallinde gerekli incelemeleri yaptıktan sonra turistik konaklama, işletme belgesini tanzim ederek yatırımcıya vermektedir.

Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, 1990 yılında sağlık tesislerinin müstakilen belgelendirilmesi imkânını da getirmekte olup, ayrıca diğer aksayan konularla ilgili olarak da revizyon çalışmaları devam etmektedir. Yönetmelik henüz bu çalışmalar aşamasındadır.

Türkiye'de turizmin hızla gelişmesi tahsisler-teşvikler ve cazip krediler sayesinde olmuştur. Bu nedenle, bakanlığın en önemli konularından birisini de; sağlık tesisleri (Kaplıca, içmece tesisleri) ile ilgili teşvikler oluşturmaktadır. Bakanlığımızdan belgeli, termal turizme yönelik tesisler ; 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nda ve daha sonra çıkarılan yasa-kararname ve genelgelerde belirtilen teşvik tedbirlerinden yararlanabilmektedir.

Termal turizm konusunda yatırım yapacak olan müteşebbisler:

1. Kamu arazisini tesis yapmak amacıyla uzun süreli olarak kiralayabilir.
2. Türkiye Kalkınma Bankası'nca her yıl belirlenen ilkeler doğrultusunda bu bankadan kredi kullanabilirler.
3. Telefon ve teleks taleplerine ilişkin her türlü işlem ve tahsis öncelikle yapılır.
4. Yabancı personel çalıştırabilirler.
5. Bu tesisler, turizm alan ve merkezlerinde iseler ; elektrik, havagazı, ve su ücretlerin en düşük tarifeden öderler.
6. Bakanlığımızdan belgeli kaplıca tesislerinin toplam sabit yatırım maliyeti eğer 5 milyar liradan fazla ise, bunlara DPT'ce teşvik belgesi verilir. Bu belgeyi almaları halinde:
 - -Yüzde 100 yatırım indirimi,
 - -Yüzde 30 oranında kaynak kullanımı destekleme primi,
 - -Finansman fonu,
 - -Bina inşaat hara istisnası, orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinde vergi, resim ve harç istisnası gibi teşvik tedbirlerinden yararlanabilirler.

7. Eğer toplam sabit yatırım maliyeti 5 milyar liranın altında ise, bunlar ancak %10 kaynak kullanımı destekleme priminden yararlanabilmektedir.

Getirilen bu teşvikler sayesinde Türkiye'de termal turizmin geliştirilmesi ve termal merkezlerde müteşebbislerin yatırım yapma taleplerinin artmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Sonuç olarak yurdumuzda termal turizm olgusu, tesislerin ve işletmecilerin nitelik ve niceliklerinin istenilen düzeye ulaşması, ayrıca rekabet ve alternatif tesislerin yaratılması mümkün olabilecektir.

Turizm Bakanlığı, yatırımların arttırılmasını teşvik etmek amacıyla bu merkezlerden 17 tanesini 2634 sayılı Teşvik Kanunu uyarınca. Bakanlar Kurulu karar ile turizm merkezi olarak ilân etmiştir.

Türkiye'deki termal suların yatırım yapılarak Özel sektör tarafından kullanılmasını teşvik etmek, kaplıcaların ve termal suların kullanımlarının çağdaş düzeye ulaşmasını sağlamak, mevcutları iyileştirmek, termal suların en iyi şekilde değerlendirilmelerini, kamu tarafından işletilen tesis ve termal turizmin yurdumuzda kısa sürede gelişmesini sağlamak, yasal açıdan açık olmayan durumları düzeltmek amacı ile 1988 yılında, Turizm Teşvik Kanunu'na 3487 sayılı kanunla eklenen ek bir madde ile kısmen işlerlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu uygulama ile arazi tahsisinin yanı sıra termal suyun da amaca uygun olarak kullanılması şartı ile arazi tahsisi sağlanmıştır.

Sözü edilen kanunla 6977 sayılı yasa gereği il özel idarelerine ait olan termal suların ve kaplıcaların

kullanım ve tasarruf hakkı turizm alan ve merkezlerde olmak kaydı ile Turizm Bakanlığı'na geçmiştir. Yani, turizm alan ve merkezlerinde bulunan termal suların tahsis ve kullanım yetkisi, rüsum ve temettü hakları baki kalmak üzere Turizm Bakanlığı'na geçmiş olmaktadır. Kanun gereği, bir yönetmeliğin hazırlanarak bir yıl içerisinde uygulamalara başlanması gerekmektedir. Yönetmelik çalışmalar» halen devam etmektedir.

Turizm Bakanlığı da birçok termal merkezin araştırma ve planlama çalışmalarını sürdürmekte olup, yatırımlarla ilgili planlamalar devam etmektedir. Ayrıca proje ve diğer belgeleri ile müracaat eden sağlık tesisleri ve termal turizm (termal kür merkezi-termal otel) yatırımcılarına yatırım ve işletme belgesi verilmektedir.

SONUÇ

Termalizm ve balneoterapi, bir otel odasına kapanarak banyodaki termal suya girip çıkmak ve yıkanmakla yapılan bir tedavi ve turizm çeşidi değildir. Termalizm insanların sosyal, psikolojik ve sağlık yönünden rahatlamalarını, iyileşmelerini sağlar. Temiz hava, güneş, iklim ve güzel çevre olanakları ile birlikte termal suyun özelliklerinin doğru olarak kullanıldığı amaca uygun tesislerde yaşanarak sağlanır. Sağlıklı ve hasta insanlara aynı anda hitap edebilen ve hizmet veren komplike, özel ihtisas isteyen bir sistemdir. Bu nedenle tesisler, modern anlamda yapıldığı takdirde işe yarar.

Dünya'da gelişen teknoloji ve bilim ile birlikte kür merkezleri, termal oteller de hızla gelişmektedir. Türkiye'deki potansiyeli değerlendirebilmek, uygulama ve tesisleri çağdaş düzeye çıkarabilmek için acil bazı tedbirlerin alınması, konu ile ilgili koordinasyon, iletişim ve eğitimin sağlanması gerekmektedir.

Öncelikle üzerinde durulması gereken hususlar şunlardır.

- 1- Termal suların değerlendirilmesinde ve yatırımlarda etkin rol oynayacak, gerekli koordinasyonun plânlama ve yönlendirmeyi sağlayacak bir kuruluş veya sorumlu yasal bir örgütün kurulması gerekmektedir.
- 2- Mevcut yasa ve yönetmelikler, teşvikleri, finansman imkânlarını, yatırım ve işletmeleri destekleyen, uygulamaları kolaylaştıran bir hale getirilmelidir. Bu sayede modern anlamda yeni tesislerin kurulması, eski tesislerinde iyileştirilerek istenilen düzeye çıkarılması sağlanabilecektir.
- 3- Yatırımcılara yatırım başında, uygun ve güvenceli bir şekilde kesin olarak termal su tahsisi ile arazi tahsisinin sağlanması ve bunun bir merkezden koordinasyonu ile takibinin kontrolünün yapılması zorunludur.
- 4- Termal tesislerin Özel sektör tarafından işletilmesi esası hakim olmalı, bu konuda işletme yapması zorunlu olan kamu kurumlarının tesisleri, özel sektör gibi işletebilecek şekilde yetkilen-dirilmesi ve örgütlenmesi gerekmektedir.
- 5- Turistik termal konaklama ve kür merkezlerinde (Kaplıçalarda) proje, yatırım ve işletmelerdeki asgari esas ve şartların sağlanabilmesi, termalizmin Türkiye'de hak ettiği yeri alabilmesi için Sağlık ve Turizm Bakanlığı'nca işbirliği yapılarak gerekli hususların tespiti ve acil tedbirlerin alınması zorunludur. Proje, yatırım, işletme, tedavi vb. konularda işlerlik ve ilgi sağlayacak yeni uygulamalar getirilmelidir. Turizm Teşvik Kanunu'na ek olarak çıkarılan 3487 sayılı yasa ile ilgili yönetmelik çok iyi hazırlanarak bir an önce çıkarılmalıdır.
- 6- Bugün Türkiye'de 6.5 milyondan fazla insan, Avrupa düzeyinde olmayan ve büyük ölçüde tenkit ettiğimiz termal merkezlere (Kaplıçalara) gitmektedir. Türkiye'de resmi olmayan verilere göre, 10 milyon kişiden fazla insanın romatizma hastalığına sahip olduğu söylenmektedir. Bu talebin yanı sıra Türkiye'de denize ve kıyılara gitmeyen, ekonomik durumu yeterli olan ve harcama yapabilecek önemli bir müşteri potansiyeli bulunmaktadır. Kaplıcaların Ankara-İstanbul-İzmir-Sivas-Kayseri gibi büyük şehirlerin yakınında veya içinde bulunması, gerek tedavi, gerekse rekreatif amaçlı bir müşteri potansiyelini yaratmaktadır. Uygun yer, altyapı ve tesis, termal suyun doğru kullanımı, modern anlamdaki tesislerin yapılması ve işletilmesi sağlarsa; termal turizm iç turizmde lokomotif görevi yapacak ve dolayısı ile büyük bir termal artış sağlanacaktır.
- 7- Termal otel ve kür merkezi ile kür parkından oluşan termal, kompleks yatırımlarının ekonomikliliği, kısa sürede yatırımı geri ödemesi (3-5 yıl) önemli bir faktördür. Bu nedenle, cazip yatırımlardır. Son yıllarda, uygun olarak düzenlenip işletilen termal kür merkezi gelirlerinin, konaklama tesisleri gelirinden birkaç kat fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle, termal merkezlerde iyi bir (Kaplıca) kür merkezi işletmesi esas olmaktadır. Bu sisteme açık ve kapalı yüzme havuzları, uygun rekreatif fonksiyonlar da eklendiğinde talep ve kârlılık daha da artmaktadır. (İzmir-Balçova, Gönen Termal Tesislerinde olduğu gibi.) Ayrıca termal suyun jeotermal enerjisinden yararlanarak entegre olarak kullanılması, yani; tesis, havuz, sera vb. ısıtılmaları ile sağlanan büyük gelir ve ekonomi sayesinde yatırımlar çok cazip hale gelmektedir.
- 8- Kaplıçalarda tedavi olmak isteyen, Emekli Sandığı ile S.S.K.'na bağlı emekli ve çalışanlarla ilgili

- tedavi yönetmelikleri, Sağlık Bakanlığı'nca yeniden ele alınıp güncel şartlara uygun hale getirilmelidir.
- 9- Kür merkezlerinde çalışacak yeterli miktardaki uzman doktor, terapist gibi uzmanların yetiştirilmesini sağlamak için Sağlık Bakanlığı'na gerekli önlemler alınmalıdır. Ayrıca kamu yöneticileri ve işletmecilerin konu ile ilgili eğitim ve bilgi iletişiminin sağlanması tesislerin projelerinin uzmanlarca hazırlanması gerekmektedir.
- 10- İç turizmi geliştirmek amacı ile, öncelikle büyük şehirlerde veya yakınlarında bulunan termal merkezlerin (Kaplıcaların) bir program ve belli esaslara göre ele alınıp iyileştirilerek modern hale getirilmesi, kaplıca-çevre ilişkisinin korunması, eğer bu sağlanamıyorsa yeni tekniğe göre uygun görülen en yakın araziye termal suyun özelliğini değiştirmeden taşınarak amaca uygun yeni tesislerin yapılmasında yarar görülmektedir.

Bu sayede şehirlerde var olan potansiyelin ve talebin karşılanması mümkün olabilecek, gelişme ve rekabet sağlanabilecektir.

Ayrıca; Kestanbol, Gönen, Balçova, Çeşme gibi denize ve ören yerlerine çok yakın kaplıcalardan en uygun olanlarından bir veya iki tanesi yurtdışı taleplere cevap verebilecek ve Kürist-Turist çekebilecek düzeyde, pilot termal merkezleri haline getirilmeleri için şimdiden gerekli tedbirlerin alınmasında büyük yarar görülmektedir. Avrupa düzeyinde kurulacak pilot termal merkezlerin, diğer turizm çeşitleri (deniz, ören, kongre, 3. yaş turizmi vs.) ile entegrasyonu sağlanarak daha iyi tesis ve işletme, daha ucuz fiyatlar sayesinde yurtdışından turist çekilerek yıl boyu turizm yapma olanağı sağlanacaktır. Bu yönü ile de termal turizm, diğer turizm çeşitleri içinde daha etkin bir rol oynamaktadır.

11- Türkiye'de termal turizm konusunda çeşitli şehirlerde, üniversitelerde, termal merkezlerde panel, sempozyum, seminer gibi toplantılar düzenlenmektedir. Bu toplantılarda, bu işe gönül vermiş sayıları 20-25 kişiyi geçmeyen uzmanlarca, konuya ilişkin bilimsel, teknik görüş ve bilgiler sunulmakta, sorunlar ve öneriler elit bir grubun kendi kendine dert yanmasından illeri gidememektedir. Bunu aşabilmek için termal sular, termal turizmle ilgili araştırmacı, teknik uzman, işletmeci, tıp uzmanları yöneticiler gibi ilgili topluluğu ve Türkiye'deki tüm kaplıcaları da içine alacak şekilde bir "Kaplıcalar Birliğinin" kurulması zorunlu olmuştur. İlgili kamu ve özel kuruluşların bunu en kısa sürede gerçekleştirmenin de büyük yarar görülmektedir.

Ek - 5

KAPLICALAR YÖNETMELİĞİ

24.07.20001 Tarih 24472 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Sağlık Bakanlığından:

Kaplıcalar Yönetmeliği

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar

Amaç

Madde 1 — Bu Yönetmelik; toprak, yeraltı, deniz ve iklim kaynaklı doğal tedavi unsurlarının tedavi edici faktör olarak kullanıldığı kaplıcalar, içmece ve iklim kür merkezleri ile ilgili hususlar ve buralarda kurulacak tedavi ve rekreasyon amaçlı her türlü tesisin nitelik ve niceliklerinin belirlenmesi, kurulması, işletme izinlerinin verilmesi, denetlenmesi ve sağlık koşullarına uygun biçimde kontrol altına alınması için gerekli esasların belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik; kullanılacak doğal tedavi edici unsurların tıbbi yönden değerlendirilmeleri, özelliklerinin belirlenmesi; tedavi ve rekreasyon amaçlı kullanımları sırasındaki tıbbi ve teknik koşulların belirlenmesi, kür merkezlerinin doğal kaynaklarının ve çevresinin yöresel, iklimsel, jeolojik, hidrojeolojik ve ekolojik yapılarının korunması ve tıbbi değerlendirmesi; kür merkezlerinin teknolojik gelişmelere uygun bilimsel organizasyonu, işletme esasları, niteliksel ve niceliksel özellikleri, tıbbi ve yardımcı personel bilgisi; bu Yönetmeliğe uygun davranılmaması durumunda uygulanacak yaptırımları kapsar.

Kaplıcalarda bulunan ve sadece yıkanma amacıyla kullanılan hamamlar bu Yönetmelik kapsamında değildir.

Hukuki Dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik; 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 200-210 uncu maddelerine, 3153 sayılı Radyoloji, Radyum ve Elektrikle Tedavi ve Diğer Fizyoterapi Müesseseleri Hakkında Kanun'a ve bu Kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan Fizyoterapi ve Bunlara Benzer Müesseseler Hakkında Nizamname ile

181 sayılı Sağlık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 43 üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte geçen ve bu Yönetmeliğin uygulanması ile ilgili olan deyimlerden;

- a) Bakanlık: Sağlık Bakanlığı'nı,
- b) Kaplıca: Kaplıca tedavisinin uygulandığı ortamları,
- c) Doğal Tedavi Unsuru: Kaplıca tedavisinde kullanılan toprak, yeraltı ve deniz kaynaklı mineralli sular, gazlar, peloidler (çamurlar) ve iklimsel unsurları,
- d) Kaplıca Tedavisi: Doğal tedavi unsurlarının yöredeki iklim olanakları ve gerekli görülen diğer tedaviler ile birlikte kür tarzında uygulandığı bir tedavi sistemini,
- e) Kür: Tedavi etkeninin belli dozda, seri halde, düzenli aralıklarla, belli sürelerle tekrarlanarak verilmesi ile uygulanan tedavi yöntemini,
- f) Balneoterapi: Termomineral sular, peloidler ve gazlar gibi doğal tedavi unsurlarının banyo, içme ve inhalasyon (soluma) yöntemleri ile kür tarzında tedavi amaçlı kullanımını,
- g) Klimaterapi (İklim Tedavisi): Hava sıcaklığı, nemi, rüzgar şiddeti ve hızı, güneş ışınımı ve benzeri iklimsel faktörlerin sistematik, dozlanmış, kür tarzında uygulanmasını,
- h) Talassoterapi: Deniz ve ikliminin kür tarzında uygulanmasını,
- ı) Peloidoterapi: Doğal jeolojik ve/veya biyolojik olaylar sonucu oluşan organik ve/veya inorganik maddeler olan peloidlerin bir balneoterapi yöntemi olarak kullanılmasını,
- i) Mineralli Sular: Doğal veya sondaj-galeri yoluyla yeryüzüne çıkarılan, litresinde en az 1 gram çözülmüş mineral içeren, bakteriyolojik ve kimyasal kirlenmeye uğramamış olan, fizyolojik ve tedavi edici etkinliği bilimsel olarak kanıtlanmış suları,
- j) Termomineral Sular: Çıkış noktasında sıcaklığı 20°C'nin üzerinde olan mineralli suları,
- k) Termal Su: Çıkış noktasında sıcaklığı 20°C'nin üzerinde olan suları,
- l) Kaplıca Suları: Kaplıca tedavisinde kullanılan termal, mineralli ve termomineralli suları,
- m) Rekreasyon: Doğal tedavi unsurlarının, tedavi dışında, turistik ve dinlenme amaçlı olarak kullanımını,
- n) Tesis İzni: Doğal tedavi unsuru için düzenlenen tıbbi rapora ve bu Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanan projelerin Bakanlıkça onaylanmasını takiben verilen izni,
- o) İşletme İzni: Tesis izni alındıktan sonra, Bakanlıkça bu Yönetmelikte istenilen diğer hususları tam olarak yerine getirmek sureti ile tesis izni verilmesine esas olan projelere göre bütün tesisleri inşa ederek tamamladıktan sonra kaplıcalarda kurulacak tedavi ve rekreasyon amaçlı tesislere verilen izni,
- p) Kaptaj: Termal suların doğal olarak veya mekanik yolla yeryüzüne çıkması esnasında yer altı ve yerüstü suları ile karışmamasını, kirlenmemesini, debi ve sıcaklıkları ile kimyasal bileşimlerinin değişmemesini sağlamak, sudaki gazların kaçmasını önlemek ve termal suları en iyi şekilde toplamak amacı ile özel teknikle yapılan toplama havuzu, kuyu galeri, sondaj kuyusu ve benzeri tesisleri ile bunların karışımından oluşan tesisleri,
- r) Jeolojik-Hidrolojik Etüd: Termal suların oluşumu, ısınması, çıkış mekanizması, rezervuar (akifer) formasyon veya kayaçlar, jeolojik yapı ve tektonik, suların fiziksel ve kimyasal özellikleri ile analizleri, koruma alanları, termal suların sıcaklık ve debi artırımı imkan ve şekilleri, rezervuar potansiyeli, emniyetli üretim şekil ve miktarı gibi araştırma konusu ile ilgili diğer hususların açıklandığı ve ilgili bilim dallarının da yardımı ile konuya ilişkin olarak bilgi, teknik, uygulama, görüş ve önerilerin yer aldığı jeolojik harita, kesit, diyagram ve benzeri etkileri de içeren araştırma raporunu,
- s) Termal Su Sondajı: Yapılan jeoloji-hidrojeoloji ve jeofizik etüdler sonunda yeraltında varlığı belirlenen termal suların sondaj yapılarak yer altından yeryüzüne çıkarılmasını,
- ş) Kaynak Koruma Alanları: Termal suların fiziksel ve kimyasal özelliklerinin, debi ve sıcaklıklarının çeşitli engellerle değişmesini önlemek ve her türlü kirlenmeye karşı korunması amacı ile termal kaynak, kuyu ve sondaj kuyusu çevresinde jeolojik, hidrojeolojik verilere göre belirlenen alanları, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kaplıca Tesislerinin Türleri, Yöntemleri ve Tedavi Bölümleri

Kaplıca Tesislerinin Türleri

Madde 5 — Kaplıca tedavisi amacı ile aşağıdaki tesis türleri kurulabilir.

- a) Kaplıca Kür Merkezi: Kaplıca ortamında kurulu konaklama imkanlarından yararlanan, hastaların uzman doktor tarafından düzenlenen ve kontrol edilen bir kür programı çerçevesinde açık kür denilen ve hastaların ayakta kaplıca tedavisi gördükleri tesistir.
- b) Kaplıca Kür Kliniği: Klinik tarzında düzenlenip inşa edilmiş, kaplıca tedavisi endikasyonu konulmuş hastaların uzman doktor tarafından kapalı kür denilen ve hastaların yatırılarak kaplıca kürü uygulandığı tesistir.

Kür kliniği, tıbbi değerlendirme kurulu raporuna uygun olarak sadece belirli hastaların ve hastalıkların tedavisinde hizmet verecek spesifik kür kliniği olarak değerlendirilebilir.

c) Kaplıca Kür Oteli: Kaplıca tedavisi endikasyonu konmuş hastaların ve/veya rekreasyon amaçlı kür görenlerin konakladığı, uzman doktor kontrolünde kaplıca uygulamaları görmelerini sağlayan ve denetlenen tedavi bölümlerini ihtiva eden otel tipi tesislerdir. Otel bölümü Turizm Bakanlığı Turizm Tesisleri Yönetmeliğine uygun olarak yapılır.

Bu madde hükümlerinin uygulanmasında Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik ve özel hastaneleri düzenleyen mevzuat hükümleri saklıdır.

Kaplıca Tedavisinde Kullanılan Yöntemler

Madde 6 — Kaplıca tedavileri sırasında doğal tedavi unsurlarının tıbbi değerlendirmesine göre aşağıdaki yöntemler kullanılır.

- a) Balneoterapi: Banyo kürleri, içme kürleri, inhalasyon kürleri, peloidoterapi ve diğer balneoterapi yöntemleri,
- b) Klimaterapi (İklim Tedavisi): Açık hava banyoları, arazi kürleri, helioterapi ve diğer klimaterapi yöntemleri,
- c) Balneoklimaterapi: Balneoterapi ve klimaterapi yöntemlerinin bir arada kullanıldığı yöntem,
- d) Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon: Elektroterapi, egzersiz tedavileri, ergoterapi, masaj ve diğer yöntemler,
- e) Medikal Tedavi: Kaplıca tedavisi sırasında hastaya lokal veya sistemik olarak uygulanan ilaç tedavisi yöntemi,
- f) Psikoterapi ve Diğer Psikiyatrik Yöntemler,
- g) Destek Uygulamalar: Sağlık eğitimi, diyet uygulamaları, günlük yaşam aktivitelerinin düzenlenmesi, davranış değişikliği eğitimleri ve psikolojik destek yöntemi.

Kaplıca Tesislerindeki Tedavi Bölümleri

Madde 7 — Balneoterapi bölümü, tıbbi değerlendirme kurulunun önerileri doğrultusunda oluşturulur. Bu bölümde uygulanacak olan balneoterapi yöntemlerine uygun olarak gerekli birimler yer alır.

Banyo uygulama birimleri;

- a) Termal tedavi havuz/havuzları,
- b) Sıra banyoları (küvetler),
- c) Lokal banyo aygıtları (ekstremiteler, oturma banyoları vb.),
- d) Tedavi duşları,
- e) Egzersiz havuzu,

İçme kürü birimleri; en az bir tane içme kürü mekanı (suyun hijyenik şekilde kullanıma verildiği çeşme veya çeşmelerle ilgili donanım ve bardak gibi sarf malzemeleri), uygun dinlenme mekanları,

İnhalasyon kür birimleri;

- a) Bireysel inhalatörler,
- b) İnhalasyon oda veya odaları,
- c) Toplu inhalasyon mekanları (inhalatoryum),

Peloidoterapi birimleri;

- a) Peloid hazırlama birimi,
- b) Peloid banyo küvetleri,
- c) Peloid paket uygulamaları için odalar,

Talassoterapi birimleri;

- a) Banyo uygulamaları için gerekli koşullara ek olarak doğal solaryum mekanları,
- b) Deniz suyunun ısıtılarak kullanılması söz konusu ise suyun niteliğinin bozulmadan ısıtılması için kullanılacak donanımın yerleştirildiği mekanlar,

Gaz banyosu birimleri;

- a) Gaz banyosu kabinleri,
- b) Radon gazı inhalasyon ortamlarıdır.

Bu birimler tıbbi değerlendirme kurulunun verdiği endikasyonlara göre projelendirilip kurulabilir; burada yer almayan diğer birimler tıbbi değerlendirme kurulunun belirleyeceği esaslar doğrultusunda kurulur.

Fizik Tedavi Rehabilitasyon Bölümü

Madde 8 — Fizik tedavi ve/veya rehabilitasyon bölümü, tıbbi değerlendirme kurulunun önerileri doğrultusunda oluşturulur. Bu bölümde uygulanacak olan fizik tedavi ve rehabilitasyon yöntemlerine uygun olarak gerekli birimler yer alır:

Elektroterapi biriminde Fizyoterapi ve Bunlara Benzer Müesseseler Hakkında Nizamname hükümlerindeki asgari elektroterapi cihazları bulunur.

- a) Mekanoterapi birimleri;
- 1) Puley terapi cihazları,

- 2) Traksiyon cihazları,
- 3) Ergometrik egzersiz cihazları,
- b) Termoterapi birimleri;
 - 1) Radiant tedavi cihazları,
 - 2) Yüksek frekanslı (konvertif) tedavi cihazları,
 - 3) Kondüktif tedavi cihazları,
 - 4) Konvektif tedavi cihazları,
- c) Hidroterapi birimi;
- d) Egzersiz salonları.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kaplıca Tesislerine Ait Koşullar

Kaynak Koruma Alanları

Madde 9 — Termal suların fiziksel ve kimyasal özelliklerinin, debi ve sıcaklıklarının yer altı ve yerüstünde olabilecek çeşitli etkenlerle değişmesini önlemek ve her türlü kirlenmeye karşı korunması amacı ile doğal çıkışlı termal kaynak, sondaj kuyusu çevresinde jeolojik ve hidrojeolojik verilere göre koruma alanları ve alınacak tedbirler belirlenir. Bu amaçla kaptaj ve sondaj kuyularının ve üretim sistemlerinin kirlenmeyi önleyici tekniğe uygun olması gerekir.

Yapılan incelemede belirlenen kaynak koruma alanlarına ait koruma zonları uygun ölçekli harita ve ayrıca 1/1000 ölçekli imar planlarında gösterilerek alınacak tedbirler, plana dipnot olarak yazılır.

Kaynak koruma alanı ile ilgili hususlar müstakil bir rapor şeklinde hazırlanabildiği gibi, jeoloji-hidrojeoloji raporu içinde ayrı bir bölüm olarak da yer alabilir.

Kaynak koruma alanı raporu, hidrojeoloji konusunda uzman bir jeoloji mühendisi tarafından hazırlanır.

Tedavi Ortamları

Madde 10 — Kaplıca tesislerinde doğal tedavi unsurları ile etkileşimde bulunan tedavi küvetleri, havuzlar, peloid uygulama yerleri gibi mekanların tümü su ile etkileşimi olmayan, kolay temizlenip dezenfekte edilebilen, dezenfektan maddelerle bozulmaya uğramayan malzemeler kullanılarak yapılır.

Bütün tedavi birimlerinde tek başına tedavi alan hastalarda acil durum ihbarı yapacak ışıklı ve/veya sesli uyarı sistemleri kurulur.

Balneoterapi Birimleri

Madde 11 — Kaplıca tesisinde bulunan balneoterapi birimleri aşağıdaki özellikleri taşımalıdır,

a) Termal tedavi havuzu birimi; Havuz, soyunma-giyinme dolapları, duş ve dinlenme mekanlarından oluşur. Havuzun boyutları kullanıcı kapasitesine göre belirlenir. Havuz zemin alanı kişi başına en az üç metrekare olacak şekilde düzenlenir. En küçük havuz net 15 metrekare olmalıdır. Havuzun derinliği en az net 90 ve en fazla net 150 santimetre olmalıdır. Havuz içine inen dolgu basamaklı merdiven bulunur, ayrıca merdiven kenarına ve havuz iç duvarına tutunma kolları yapılır. Gerekirse havuz içine hasta indirmeye yarayan sabit veya hareketli bir sistem kurulur. Havuzlarda su taşıma ve tahliyesini sağlayan sistemlerin bulunması zorunludur. Havuz çevresinde devamlı su değişimini sağlayan su taşıma olukları yer alır. Havuz suyu kullanıcı başına saatte 1500 mililitre yenilenecek biçimde havuza verilir. Havuza girmeden duş ve ayak dezenfeksiyon kanalından geçilmesi sağlanır. Havuzun doldurulmasında, havuz içinde hareketsiz su bölgelerinin oluşmasını önleyecek şekilde bir doldurma ve taşıma sistemi kullanılır.

b) Sıra banyoları birimi: Banyo odasının alanı en az net 6 metrekare olmalıdır. Banyo odasında ortaya çıkacak su buharı ile karbondioksitli veya kükürtlü su kullanılıyor ise ortama salınacak gazların banyo odasından tahliyesi için yeterli havalandırma düzeneği bulunmalıdır. Banyo odasında sadece banyo küveti yer alır, duş, lavabo ve tuvalet bulunmaz. Küvetlerin uzunluğu en az net 2 metre, derinliği en az net 60 santimetre, en çok net 85 santimetre, genişliği en az net 80 santimetre olmalıdır.

Tedavide, karbondioksitli veya kükürtlü su kullanılıyor ise bu tür suların tedavide kullanımı için özel olarak tasarlanmış küvetler kullanılır.

Küvetlerde kullanılan su her hastadan sonra değiştirilir, usulüne uygun küvet temizliğinin yapılmasının ardından bir sonraki hastanın kullanımına sunulur.

c) İçme kürü birimi: İçme kürü için ayrılan mekanların büyüklüğü, kürden yararlanan hastaların sayısına göre belirlenir. Bu mekanın zemin büyüklüğü 30 metrekareden az olamaz. İçmede; her hasta için ayrı tek kullanımlık, tercihen kağıt bardaklar kullanılır, kullanılan suya dezenfeksiyon amaçlı bir katkı maddesi eklenemez, kullanılacak su içme yerine hijyenik koşullara dikkat edilerek doğrudan kaynaktan ve bekletilmeden ulaştırılır.

d) Peloidoterapi birimleri: Peloidler (çamur) tedavide kullanılmadan önce peloid hazırlama biriminde içindeki yabancı maddelerden arındırma, sterilizasyon, homojenizasyon işlemlerinden geçirilir. Peloid hazırlama birimi peloidoterapinin uygulandığı mekandan ayrı, ancak bağlantılı bir mekanda kurulur. Peloidoterapi uygulamasının yapıldığı odalarda uygulamadan çıkan hastaların yıkanması için duş bulunur.

Peloidler, turba hariç, tedavide bir kez kullanılır. Bir kez kullanılan turba, ayrı bir yerde beş yıllık olgunlaşma süresini tamamlamak üzere usulüne uygun şekilde depolanır. Depolanan turba olgunlaşma süresini tamamladıktan sonra yeniden kullanılabilir. Diğer çamurlar kullanıldıktan sonra çevre kirliliği yaratmayacak şekilde usulüne ve tekniğine uygun şekilde işletmeciler tarafından bertaraf edilir.

e) İnhalasyon birimleri: Bireysel inhalatörlerin bulunduğu inhalasyon salonu ile oda inhalasyonu için bir veya birkaç kişinin tedaviye alınabileceği, inhalasyonda kullanılacak mineralli suyu endikasyonuna uygun çapta partiküllere bölüp ortama salmak için gerekli teknik gereçlerle donatılmış odalar bulunur.

Bütün bu sistemlerde mineralli suyun bakteriyolojik kirlenmesini önleyici tedbirler alınır. Cihazların her bir hastanın kullanımından sonrası dezenfeksiyonu için gerekli düzenleme yapılır.

Fizik Tedavi ve/veya Rehabilitasyon Birimleri

Madde 12 — Kaplıca tesisinde bulunan fizik tedavi ve/veya rehabilitasyon birimleri aşağıdaki özellikleri taşımalıdır. Fizik tedavi ve/veya rehabilitasyon biriminde soyunma-giyinme dolapları, duşlar, tuvalet ve dinlenme mekanları bulunur.

a) Egzersiz birimi; en az 50 metrekarelik bir alan, toplu egzersizler ve aletli egzersizler için düzenlenir.

b) Masaj birimi; tek oda veya kabinlerin zemin alanı en az 5 metrekare olmalıdır.

c) Fizik tedavi birimi; tek oda veya kabinlerin zemin alanı en az 5 metrekare olmalıdır.

d) Hidroterapi birimi (rehabilitasyon havuzu birimi); 2.5 X 2.5 metrekare alan ve 150 santimetre derinlik boyutlarında havuzlardan oluşmalıdır. Havuzlarda kullanılan su her hastadan sonra değiştirilir, usulüne uygun havuz temizliğinin yapılmasının ardından bir sonraki hastanın kullanımına sunulur. Rehabilitasyon havuzlarında karbondioksitli ve kükürtlü sular kullanılmaz.

Destek Birimleri

Madde 13 — Kaplıca tesisinde aşağıdaki destek birimleri de ihtiyaca göre kurulur.

a) Laboratuvar,

b) Diyet mutfağı,

c) Bireysel ve grup terapi imkanı veren psikolojik destek birimi,

d) Sağlık eğitimi birimi,

e) Diğerleri.

Sağlık Personeli

Madde 14 — Kaplıca tesislerinde kurulacak tesisin türüne ve kapasitesine göre bulundurulması gereken asgari sağlık personeli;

a) Tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji uzmanı veya fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı,

b) Fizyoterapist,

c) Laboratuvar teknisyeni,

d) Hemşire,

e) Tıbbi değerlendirme kurulunun göreceği lüzum üzerine tıbbi endikasyona göre kaplıca tedavisi konusunda deneyimli diğer uzmanlık dallarından hekim veya sertifika almış hekimler bulundurulur.

Mesul Müdürlük

Madde 15 — Kaplıca tesislerinde işletmecinin devamlı olarak işinin başında bulunması esastır. İşletmecinin devamlı surette bulunmasına imkan olmayan hallerde mesul müdür marifetiyle işin yürütülmesi mümkündür.

Mesul müdüre ait bilgi ve belgeler il sağlık müdürlüğüne yazılı olarak bildirilir.

Mesul müdür, sağlık eğitimi görmüş yüksek okul mezunundan olur.

Mesul müdür görevlendirilmesi, işletmecinin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Tedavilerin Düzenlenmesi

Madde 16 — Kaplıcalarda banyo, içme, inhalasyon, iklim ve çamur gibi doğal unsurlarla yapılan tedaviler, tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji uzmanı tarafından programlanır ve denetlenir. Fizik tedavi ve rehabilitasyon uygulamaları, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı tarafından programlanır ve denetlenir. Hastaların kür başı ve kür sonu tedavi etkinliği değerlendirilmesi ile kür içi komplikasyonların izlenmesi tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji uzmanı tarafından yapılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kaplıca Tesislerinin İzne Bağlanması, Kurullar ve Görevleri

İzin Zorunluluğu

Madde 17 — Kaplıca tesislerini işletmek isteyenler bu Yönetmelikte belirtilen esaslara uygun olarak Bakanlıktan önce tesis izni, sonra işletme izni almak zorundadır.

Bu Yönetmeliğe göre verilen izin, bu Yönetmelikte belirtilen esaslara uygun olarak ilgili mevzuat uyarınca diğer kuruluşlardan izin almak zorunluluğunu ortadan kaldırmaz.

İlk Başvuru, İnceleme ve Analiz

Madde 18 — Bu Yönetmelikte belirtilen kaplıca tesislerini işletmek isteyen gerçek ve tüzel kişiler, kaynaktan veya çıkış noktasında hiçbir işlem yapmadan kaynağın veya çıkış noktasının yerini tereddüte meydan vermeyecek şekilde belirleyen plan veya kroki ile birlikte valiliğe müracaat ederler.

Başvurunun sağlık müdürlüğüne intikali üzerine kaynak veya sondaj-galeri, başvuru sahibi tarafından sağlık müdürlüğü elemanlarının kontrolünde numune alınacak şekilde getirilir. İnceleme ve tespit kurulu kaynağı veya çıkış noktasını mahallinde inceleyerek gerekli tespitleri yapar ve EK -1 deki raporu düzenleyerek imzalar.

Alınan numunelerin bakteriyolojik ve kimyasal analizleri, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı laboratuvarlarında veya Bakanlıkça yeterli ve uygun görülecek laboratuvarlarda yapılır, analiz sonuçları EK-2 ve EK-3 deki rapor formatına uygun olarak tanzim edilir, radyoaktivite analizleri Türkiye Atom Enerjisi Kurumu laboratuvarlarında yapılır ve analiz sonuçları ilgili valiliğe gönderilir.

Tesis ve işletme iznine esas her türlü analiz ücretleri ile inceleme ve tespit kurulunun yolluklarının yürürlükteki mevzuata uygun olarak ödenmesinden işletme sahibi sorumludur.

Analiz sonuçları ve inceleme ve tespit kurulunun raporu sağlık müdürlüğüne incelenir ve uygun görülmesi halinde valiliğin uygun görüşü ile Bakanlığa gönderilir. Söz konusu belgeler tıbbi değerlendirme kurulu tarafından incelenir ve EK-4'de bulunan rapor ile inceleme sonucu belgelenir. İnceleme sonucu bir yazı ile valiliğe bildirilir.

İnceleme ve Tespit Kurulu

Madde 19 — Tesis izninin verilmesi aşamasında inceleme ve tespit kurulu; sağlık müdürünün veya görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında, gıda ve çevre kontrol şube müdürü, sağlık ocağı tabibi, jeoloji mühendisi, inşaat mühendisi ve çevre sağlığı teknisyeninden; işletme izni verilmesi aşamasında kurula iştirak etmek üzere katılacak tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji uzmanı ile fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanından oluşur.

Bu Kurulun Görevleri:

Tesis izni verilmesi aşamasında;

- İlk başvurudaki kaynakla ilgili bilgilerin doğruluğunun ve kaynak çevresinde kirlilik yaratacak faktörlerin belirlenmesi,
- Kaynaktan usulüne uygun olarak bakteriyolojik, kimyasal ve radyoaktivite ölçümleri için numune alınması,
- Kaynak başında yapılması gerekli debi, su ve hava sıcaklığı, elektiriksel iletkenlik, pH ölçümünün yapılması,
- EK-1 de belirtilen formattaki raporun doldurularak imzalanmasıdır.

İşletme izni verilmesi aşamasında;

- Tesisin Bakanlıkça onaylanan tesis projesine uygun inşa edildiğinin belirlenmesi,
- Projeye göre yapılan tedavi birimlerinin uygunluğunun belirlenmesi,
- EK-5 de belirtilen formattaki raporun doldurularak imzalanmasıdır.

Kurul üyelerinin tespitleri arasında ihtilaf doğması halinde Bakanlık konu ile ilgili uzmanın tespit ve görüşünü dikkate alabilir veya yeniden bir kurul oluşturabilir.

Tıbbi Değerlendirme Kurulu

Madde 20 — Tıbbi değerlendirme kurulu, Bakanlık tarafından görevlendirilen iki tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji uzmanı ve bir fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı ile tesis izni ve işletme izni aşamalarında kurula iştirak etmek üzere Bakanlık tarafından görevlendirilen hidrojeoloji konusunda uzman bir jeoloji mühendisi ve bir mimardan oluşur.

Bu Kurulun Görevleri:

- EK-1 ve EK-2 deki raporların incelenmesiyle kaplıca tedavisinde kullanılacak doğal tedavi unsurunun tıbbi balneolojik ve klimatolojik değerlendirmesi,
- Tıbbi endikasyonların ve bu endikasyonlar esas alınarak kurulması planlanan tesis türü ve tedavi bölümleri ile tesiste uygulanacak yöntemler hakkında önerilerde bulunması,
- Bu değerlendirmelerine önerilerin yer alacağı EK-4'teki raporun düzenlenmesi ve imza altına alınması,
- Uygunluk görüş raporuna esas olmak üzere, inceleme ve tespit kurulu ile birlikte gerektiğinde yerinde inceleme yapılmasıdır.

İzinlerle İlgili Gerekli Belgeler

Madde 21 — Tıbbi değerlendirme kurulunun olumlu raporundan sonra kaplıca tesislerine ait kaynak koruma alanı, isale hattı, depo ünitelerinin projeleri işletmeci tarafından aşağıda belirtilen ölçeklerde yetkili mühendise hazırlattırılır.

- Kaplıca tesisine ait doğal tedavi unsurunun analiz raporu,
- Doğal tedavi unsurunun tıbbi değerlendirme kurulu raporu,

c) Hidrojeoloji konusunda uzman jeoloji mühendisi tarafından hazırlanan, kaynak koruma alanlarını da kapsayan hidrojeolojik rapor (kamu kuruluşları dışında hazırlanan raporlarda jeoloji mühendisleri odası tasdiki aranır),

d) Kaynak, sondaj ve kaptajı ile ilgili son bilgileri içeren, hidrojeoloji konusunda uzman jeoloji mühendisi tarafından hazırlanan teknik rapor,

e) Kaplıcaya ait kuruluş ve yapıtların projeleri;

1. Kaynak merkez olmak üzere yarı çapı en az 500 metrelik bir daire dahilindeki çevresinin 1/200 mikyaslı topografik haritası,

2. Kaynak koruma alanını gösterecek biçimde kaynak ve toplama yeri plankoteleri (1/500 ölçekli),

3. Kaptaj ve sondaj kuyusu, termomineral su isale projesi (1/20 ölçekli),

4. Termomineral su depo projesi (1 /20 ölçekli),

5. Tesislere ait projeler (1/50 ölçekli),

6. İçme ve kullanma suyunun ne şekilde temin edildiğinin belgelendirilmesi,

7. Fosseptik projesi (1/20 ölçekli) veya arıtma tesisi projesi,

8. Tedavi bölümlerinin projeleri (1/50 ölçekli),

f) İnceleme ve tespit kurulu raporu,

g) Kullanılacak doğal tedavi unsuru kaynağının kullanım hakkına sahip olduğuna ilişkin belgeler; tahsis belgesi, kira kontratı vb. belgelerin ,

h) Projelendirilen tesislerin 1/1000 ölçekli imar planında gösterilmesi,

i) Tesisin kurulacağı alanın tapusu, tahsis belgesi veya kira kontratosu.

Yukarıda belirtilen bilgi, belge ve projeleri içeren dosya dört nüsha halinde düzenlenir. Asılları ve suretleri tanzim edenler ve işletmeci tarafından imza ve tasdik edilir. Hazırlanan dosyalar sağlık müdürlüğünce incelenir ve uygun görülmesi halinde valiliğin uygun görüşü ile Bakanlığa gönderilir.

Tesis ve İşletme İzinleri

Madde 22 — İstenilen belgelerin tamam olması ve gerektiğinde yerinde yapılan incelemede eksiklik belirlenmemesi halinde projeler Bakanlıkça onaylanır ve tesis izni verildiği bir yazı ile valiliğe bildirilir. İl sağlık müdürlüğünde, ilgili sağlık ocağında ve işletmecide muhafaza edilmek üzere dosyaların üç nüshası iade edilir.

İşletmeciler Bakanlıktan tesis izni almadan inşa ettikleri yapılardan dolayı hak talep edemezler.

Verilen tesis izninin geçerlilik süresi 3 yıldır. İşletmecinin bu süre içerisinde tesisini tamamlayamaması ve Bakanlıktan ek süre talebinde bulunması durumunda bu süre Bakanlıkça en fazla bir yıl uzatılır.

Tesisin kurulmasını müteakip, işletmeci tesisini tamamladığını valiliğe yazı ile bildirir. Valilikçe tesisin uygunluğunun belirlenmesi için inceleme ve tespit kurulu görevlendirilir. Kurulca tesisin mahallinde incelenmesi sonucu, Yönetmelik hükümlerine ve projelerine uygunluğunun anlaşılması halinde, kaynaktan ve tedavi amaçlı kullanım yerlerinden örnekler alınarak, işletme iznine esas bütün analizler yapılır. İnceleme ve tespit kurulunun tesisi incelemesi ve EK-5 form ile uygunluk bildiriminden sonra inceleme ve tespit kurulunun olumlu raporu, analiz raporları, varsa mesul müdür sözleşmesi, zorunlu personel sözleşmesi, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği hükümlerine göre alınmış arıtıma ilişkin izin belgesi ve valilik uygun görüşünden oluşan belgeler valilik kanalıyla Bakanlığa gönderilir. Gerekli incelemeler sonucunda Bakanlıkça uygun görülürse işletme izni verilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kaplıca Tedavisinde Kullanılacak Doğal Tedavi Unsurları

Özel Balneolojik Sular

Madde 23 — Kaplıca tedavisinde; yer altından doğal olarak ve sondaj-galeri yöntemleriyle çıkarılan kaplıca sularından özel sular olarak tanımlananlar aşağıdadır:

a) Karbondioksitli sular: Litresinde en az 1 gram çözünmüş, serbest karbondioksit içeren sulardır,

b) Kükürtlü sular: Litresinde en az 1 miligram titre edilebilir, -2 değerlikli kükürt (hidrojen sülfür kükürdü) içeren sulardır,

c) Radonlu sular: Litresinde en az 666 Bekerel (18 nanoküri) radon (a) ışınımı içeren sulardır,

d) Tuzlu sular: Litresinde en az 1 gram sodyum klorür bulunan sulardır.

e) Tuzlalar: Litresinde en az 5,5 gram sodyum ve 8,5 gram klorür (14 gram sodyum klorür) içeren sulardır.

f) Florlu sular: Litresinde en az 1 miligram flor içeren sulardır,

g) İyotlu sular: Litresinde en az 1 miligram iyot içeren sulardır,

h) Demirli sular: Litresinde en az 20 miligram 2 değerlikli demir içeren sulardır,

i) Arsenikli sular: Litresinde en az 0,1 miligram arsenik içeren sulardır,

j) Akratotermal (Oligometalik) sular: Litresinde 1 gramın altında mineral içeren, doğal sıcaklığı 20°C'nin üzerinde olan sulardır,

k) Akrotopegal sular: Litresinde 1 gramın altında mineral içeren, doğal sıcaklığı 20°C'nin altında olan sulardır.

Diğer Balneolojik Sular

Madde 24 — Mineralli sular iyon olarak çoğunlukla sodyum, kalsiyum, magnezyum, klorür, bikarbonat ve sulfat içerirler. Bu sular, yukarıdaki iyonlardan %20 mEq nı aşanlarına göre kimyasal sınıflandırmaya tabi tutulurlar. İçme kürlerinde kullanılan mineralli suların karakteristikleri aşağıdaki gibidir:

- Sülfatlı sular: Litrelerinde en az 1200 miligram sülfat bulunur.
- Bikarbonatlı sular: Litrelerinde en az 1300 miligram bikarbonat bulunur.
- Kalsiyumlu sular: Litrelerinde en az 500 miligram kalsiyum bulunur.
- Magnezyumlu sular: Litrelerinde en az 150 miligram magnezyum bulunur.
- Sodyumlu sular: Litrelerinde en az 500 miligram sodyum bulunur.

Balneolojik Suların İşleme Tabi Tutulması

Madde 25 — Kaplıca tedavisinde kullanılan doğal, termal ve mineralli sular, tıbbi değerlendirme kurulunun görüşü ile tedavideki etkinliği sağlayan kimyasal bileşimleri değiştirilmemek koşulu ile kontrollü olarak, ısıtma, soğutma, havalandırma ve çökertme gibi fiziksel işlemlere tabi tutulabilir.

Kimyasal bileşimleri değiştirmemek koşulu ile sadece Bakanlıktan izinli ürünlerle dezenfeksiyon yapılabilir. Mineralli suların çıkarılması ve tedavi birimlerine isalesinde, suyun tedavi etkinliğini sağlayan kimyasal bileşimini bozmayan yöntemler kullanılır.

Peloidler

Madde 26 — Kaplıca tedavisinde, başlıca karakteristikleri açısından aşağıdaki peloidler kullanılır.

- Turbalar: Yüksek su bağlama kapasitesi olan, asit pH'de peloidlerdir. Çeşitli doğal boya maddeleri, humik asitler ve ciltten emilebilen estrogen benzeri moleküller içeren çamurlardır.
- Bataklar: Durgun sularda çöken, ufak tanecikli sedimentlerdir. Butimünöz ve mineralli bataklar olarak iki tipi vardır. Mineralli bataklar, termomineral suların kaynaklandığı ortamlarda oluşurlar.
- Deniz ve Delta Balçıkları: Bunlar deniz ve akarsu deltalarında çöken, inorganik sedimentlerdir.
- Topraklar: Su topluluklarının dışında, katı halde bulunan kayaçların veya organik maddelerin ufalanma, parçalanma ve ayrışması ile oluşan toz sedimentlerdir.

Doğal Gazlar

Madde 27 — Doğal gazlar yeraltından ya termomineral suların içinde çözünmüş halde ya da doğrudan gaz halinde çıkarlar. Bu gazlardan kaplıca tedavisine uygun olanlar karbondioksit, kükürt ve radon gazlarıdır. Radon gazının kaplıca tedavisinde kullanımı için gazın ortamdaki en az konsantrasyonu 37 Bekerel/Litre (1 nanoküri/Litre) olmalıdır.

İklimsel Etkenler

Madde 28 — Kaplıca kürü ve klimaterapi sırasında terapötik etkinliği olan ve maruz kalınan iklimsel etkenler şunlardır:

- Termik Etkenler: Hava sıcaklığı, su buharı basıncı, hava hareketleri ve infraruj ışınımı.
- Nemsel Etkenler: Hava nemi (% relatif ve mutlak nem ve su buhar basıncı).
- Mekanik Etkenler: Rüzgar ve hava basıncı.
- Kimyasal Etkenler: Parsiyel oksijen basıncı, ozon konsantrasyonu, kimyasal aerosoller, kirleticiler.
- Aktinik Etkenler: Işık (görünür ışık ve ultraviyole).
- Elektriksel Etkenler: Hava iyonları, elektrik ve manyetik alan, elektromanyetik impuls ışınması.

ALTINCI BÖLÜM

Muhtelif Hükümler

Çevre Düzenlemesi

Madde 29 — İşletmeci çevrenin düzenlenmesi ve iyileştirilmesi için yürürlükte bulunan mevzuatın öngördüğü bütün tedbirleri almak zorundadır.

Kür merkezi çevresinde kür parkı, spor ve dinlenme tesisleri düzenlenir.

Rekreasyon Havuzları

Madde 30 — Rekreasyon havuzları, Turizm Bakanlığı'nca yürürlüğe konulan Turizm Tesisleri Yönetmeliği hükümlerine göre tesis edilir ve işletilir. Termomineral su kullanılacak ise havuza verilmeden önce mineral içeriğine göre rekreasyona uygun hale gelecek miktarda tatlı su eklenir ve rekreasyon havuzları için uygun olmayan fizikokimyasal koşulların giderilmesi için gerekli diğer işlemlere tabi tutulur.

Ek ve Değişiklikler

Madde 31 — Tesiste yapılacak ek ve değişiklikler, yetkili makamın bilgilendirilmesi ve yazılı izniyle yapılır. Tesisin kurulmasına esas olarak analiz edilen kaynaktan başka bir kaynak daha işletmeye alınacaksa bu Yönetmeliğin 18 ve 21 inci maddelerine göre bu kaynak için yeniden Bakanlıktan izin alınır.

Denetim ve Yaptırım

Madde 32 — Kaplıca tesisleri sağlık teşkilatının denetimine tabidir. Bu tesisler senede bir defa Bakanlıkça oluşturulan bir komisyon tarafından sağlık açısından denetlenir.

Termomineral suyun kullanım yerinden alınan numunelerinde mikrobiyolojik kontroller aylık, kaynaktan ve kullanım yerinden alınan numunelerde kimyasal kontroller yıllık olarak yapılır. Alınan numuneler 18 inci

maddede belirtildiği şekilde EK-2 deki formata uygun olarak tesis sahibince analiz ettirilir, kirlenme belirlenirse gerekli önlemler alınır. Ayrıca bu tesislerin mahalli sağlık teşkilatınca en az üç aylık aralıklarla genel kontrolleri yapılır, gerekli görülen hallerde numune alınabilir.

Uygun Çıkmayan Suların Takibi

Madde 33 — Tesislerde kullanılan doğal tedavi unsurlarının 18 inci maddede belirtilen laboratuvarlarda yapılan analizlerinde bu Yönetmelikte öngörülen parametrelerdeki sınırların dışına çıktığının tespiti halinde işletme uyarılır. Bir hafta içinde tekrar numune alınır ve bu numunenin analizinde de uygunsuzluk bulunması halinde tesisin faaliyeti geçici olarak 15 gün süre ile durdurulur ve gerekli önlemler aldırılır. Bu süre sonunda tekrar alınan numunenin bu Yönetmeliğe uygun olması halinde işletmenin faaliyetine devamına izin verilir ve bir ay süre ile haftalık izlemeye alınır. Dört defa yapılan analiz sonuçlarının Yönetmeliğe uygun olması halinde normal izleme şekline döndürülür.

İşletme Devri

Madde 34 — Bu Yönetmelik hükümlerine göre verilen işletme izni, izin belgesi üzerinde yazılı şahıs, adres ve iş için geçerlidir. Bunlardan herhangi birinin değişmesi halinde izin belgesi geçerliliğini kaybeder.

İzin belgesinde belirtilen işletme sahibinin ve/veya işletmecinin veya adresinin değişmesi halinde; işletmeci tarafından bir ay içinde değişikliklerle ilgili bilgi, belge ve izin belgesinin aslı ile mahallin en büyük mülki amirine başvurulur.

İnceleme ve tespit kurulu tarafından yerinde gerekli incelemeler yapılarak, iznin verildiği sıradaki şartlarda bir değişikliğin olup olmadığını tespitine ilişkin rapor düzenlenir. Rapora göre yetkili makam izin belgesi üzerinde gerekli düzeltmeyi yapar veya yeniden izin belgesi tanzim eder.

Tesis yerinin veya tesiste yapılan işin değişmesi halinde yeniden izin alınması şarttır.

İzin Belgesinin Kaybolması veya Tahrip Olması

Madde 35 — İşletmeci tarafından işletme izni belgesinin kaybolması halinde kayıp ilanı ile, işletme izninin okunamayacak şekilde tahrip olması halinde ise izin belgesinin aslı ile mahallin en büyük mülki amirine başvurulur.

İnceleme ve tespit kurulu tarafından yerinde yapılan incelemede, izin verildiği sıradaki şartlarda bir değişiklik olmadığını tespit edilmesi halinde, rapor hazırlanır ve hazırlanacak rapora göre yetkili makamca yeniden eski tarih ve sayısı ile gerekli açıklama yapılarak izin belgesi tanzim edilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Son Hükümler

Müeyyideler

Madde 36 — Bu Yönetmelik hilafına hareket eden işletmeler ile sahipleri hakkında 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu hükümleri uygulanır.

Düzenleme Yetkisi

Madde 37 — Bakanlık bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasına yönelik tebliğ, yönerge, uygulama kılavuzları ve benzeri düzenlemeleri yapmaya yetkilidir. Bu Yönetmeliğin EK-1 ve EK-2 de belirlenen değerleri ilk referans değer olarak esas alınır, müteakip işlemlerde esas alınacak değerler Bakanlıkça bilimsel gelişmeler doğrultusunda belirlenerek tebliğ ile değiştirilebilir.

Geçici Madde 1 — Bu Yönetmelik yürürlüğe girmeden önce işletme izni veya tesis izni almış olan kaplıca tesisleri, doğal tedavi unsurları yönünden müktesep hakları saklı kalmak kaydı ile, bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren bir yıl içerisinde, tesis ve faaliyetlerini bu Yönetmeliğe uygun hale getirirler ve işletme izni alırlar.

Bu sürenin sonunda Yönetmeliğe uygun hale gelen işletmelerin çalışmalarına izin verilir. Aksi takdirde, bu işletmelerin izinleri Bakanlıkça iptal edilir. Bu şekilde izinleri iptal edilenler, birinci fıkradaki müktesep haktan faydalanamazlar.

Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce izinsiz olarak faaliyete geçen kaplıca tesisleri kapatılır ve sorumluları hakkında kanuni işlem yapılmakla beraber, bu müesseselerden toplum ve çevre sağlığı açısından zararlı olmadığı anlaşılan müesseselere işletme izni alması için bir yıl süre verilir. Verilen süre içinde izin almayan kaplıca tesislerinin faaliyeti izin alıncaya kadar durdurulur. Bu maddenin gereği, mahallin en büyük mülki amirince yerine getirilir ve yapılan işlemler hakkında Bakanlığa bilgi verilir.

Yürürlük

Madde 38 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 39 — Bu Yönetmelik hükümlerini Sağlık Bakanı yürütür.

Ek - 6**Türkiye'de Bulunan Bazı SPA – Wellness Merkezleri**

Türkiye’de bulunan birçok otel ve tatil köyünde; sağlık ve güzellik amaçlı gerçek fiziksel ve ruhsal yenilenmeye yönelik pek çok SPA-WELLNESS uygulama ve terapi yöntemleri deneyimli uzmanlar gözetiminde yapılmaktadır. Bu merkezlerde güzellik merkezi, çamur banyosu, saunalar, taş masajı, dinlenme ve vitamin odaları gibi üniteler yer almaktadır.

Türkiye'de Bulunan Bazı SPA – WELLNESS Merkezleri	İLETİŞİM ADRESLERİ
Altinyunus Çeşme	Tel :+90 232 723 12 50 Faks :+90 232 723 22 52 Web :www.altinyunus.com.tr
Gloria Verde Resort	Adres: Acısu Mevkii Belek - Antalya Tel : +90 242 715 15 20 Faks : +90 242 715 15 25 Web : www.gloriaverde.com e-mail: sales@gloriagolf.com
Corinthia International	Tel :+90 212 352 47 34 Faks :+90 212 352 47 35 Web :www.corinthia.com
Güral Harlek Hotel&SPA	Tel :+90 274 245 22 24 Faks :+90 274 245 22 27 Web :www.guralharlek.com
Hillside Hotels	Tel :+90 212 287 27 87 Faks :+90 212 287 04 50 Web :www.hillside.com.tr
Hilton Istanbul	Tel :+90 212 315 60 00 Faks :+90 212 287 04 50 Web :www.hilton.com.tr
Holiday Inn Bursa	Tel :+90 224 442 85 40 Faks :+90 224 442 87 96 Web :www.holidayinnbursa.com.tr
Camene Spa Kemer Resort	Adres: Atatürk Bulvarı, Kemer, Antalya Tel :+90 242 814 31 00 Faks :+90 242 814 55 30 Web : www.kemerresort.com e-mail : reservation@kemerresort.com
Blue Waters Resort	Adres: Manavgat 07601 Side / Antalya Tel :+90 (0242) 756 94 67 Faks :+90 (0242) 756 95 57 Web :www.bluewaters.com.tr e-mail :bw@bluewaters.com.tr
Harmonia Wellnes & Spa Center	Adres :P.O Box 654 07004 Beldibi Kemer - ANTALYA Tel :+90 242 824 84 31 Faks :+90 242 824 84 30 Web :www.renaissanceantalya.com e-mail :info@renaissanceantalya.com
Mabiche Hotel Poseidon Thalasso	Adres :Göynük, Kemer - Antalya Tel : +90 242 815 21 90 Faks : +90 242 815 21 91 Web :www.mabiche.com e-mail :info@mabiche.com

Ek - 6' nın devamı

Sheraton Hotel Resort & Voyager Antalya	Adres :Konyaaltı Beach 07050 / Antalya Tel :+90 0242 238 55 55 Faks :+90 0242 238 55 70 Web :www.sheraton.com/voyager e-mail :reservations.voyager@sheraton.com
Falez Hotel	Adres :Konyaaltı Falez Mevki 07050 Antalya Tel :+90 242 238 54 54 Faks :+90 242 238 51 51 Web :www.falez.com.tr e-mail: contact@falez.com.tr
Hillside Su	Adres : Konyaaltı - Antalya Web : www.hillside.com.tr/hillsidesuhotel/
SPA Hotel Colossae Thermal	Adres :Karahayıt Mevkii, Pamukkale, Denizli, Türkiye Tel :+90 258 2714156 Faks :+90 258 2714250 Web : www.colossae.com e-mail :colossae@colossae.com
Iberotel Bodrum Princess	Tel :+90 252 311 01 50 Faks :+90 252 311 02 56 Web : www.princess.com
İkbal Thermal Deluxe Resort & SPA	Tel: +90 272 252 56 00 Faks :+90 272 252 56 14 Web : www.ikbal.com.tr
İstanbul Princess Hotel	Tel :+90 212 285 09 00 Faks :+90 212 285 09 00 Web :www.istanbulprincess.com
Kaya Hotel & Resort	Tel :+90 242 725 55 00 Faks :+90 242 725 52 27 Web : www.kayatourism.com
Kempinski Hotels	Faks :+90 242 715 25 15 Web :www.maritim.com.tr
Medpoint-Aktaş	Tel:+90 242 710 02 00 Faks :+90 242 715 25 15 Web :www.medpointantalya.com
Richmound Nua Wellness-Spa	Tel :+90 212 275 20 10 Faks :+90 212 274 46 49 Web :www.richmoundnua.com
Riva Hotels	Tel :+90 242 323 76 36 Faks :+90 242 323 83 89 Web :www.rivahotels.com
Rixos Premium	Tel :+90 242 710 20 00 Faks :+90 242 710 19 19 Web : www.rixos.com
SPA Hotel Thermemaris	Tel :+90 252 694 83 34 Faks :+90 252 694 83 64 Web :www.thermemaris.com
The Ritz Carlton	Tel :+90 212 334 44 44 Faks :+90 212 334 44 64 Web : www.ritzcarlton.com
Thermal Resort Oruçoğlu	Tel :+90 272 251 50 50 Faks :+90 272 251 50 60 Web :www.orucoglu.com.tr

Ek - 7

JEOTERMAL AKIŞKANIN SICAKLIĞINA GÖRE KULLANIM YERLERİ

Ek Tablo 1. MTA Türkiye Jeotermal Envanteri 1996

180 C°	Yüksek konsantrasyonlu solusyonunun buharlaşması amonyum absorpsiyon ile soğutma	Elektrik Üretimi
170 C°	Hidrojen sülfid yoluyla ağır su eldesi, diyatomitlerin kurutulması	Elektrik Üretimi
160 C°	Kereste, Balık vb. yiyeceklerin kurutulması	Elektrik Üretimi
150 C°	Bayer's yoluyla alüminyum eldesi	Elektrik Üretimi
140 C°	Çiftlik ürünlerinin çabuk kurutulması (Konservecilik)	Isıtma
130 C°	Şeker endüstrisi, tuz eldesi	Isıtma
120 C°	Temiz tuz eldesi, tuzluluk oranının artırılması	Isıtma
110 C°	Çimento kurutulması	Isıtma
100 C°	Organik maddeleri kurutma(Yosun, Et, Sebze vb) Yün yıkama ve kurutma	Isıtma
90 C°	Balık kurutma	Isıtma
80 C°	Ev ve sera ısıtma	Isıtma
70 C°	Soğutma (Alt sınır), sağlık tesisleri	Isıtma
60 C°	Mantar yetiştirme, banelolojik banyolar	Isıtma
40 C°	Toprak ısıtma, kent ısıtma(altsınır), sağlık tesisleri	Isıtma
30 C°	Yüzme havuzları, fermantasyon, damıtma, sağlıktesisleri	Isıtma
20 C°	Balık çiftlikleri	Isıtma

Ek - 8

Ek Tablo 2. Türkiye'nin Radyoaktif Özelliği Taşıyan Başlıca Maden Suları

Kaynağın Yeri ve Adı		Eman /lt
1	Afyon - SANDIKLI KAPLICASI	25-73
2	Ankara-AYAŞ KAPLICASI	50.1
3	Ankara-DUTLU KAPLICASI	23.6-856
4	Balıkesir-KEPEKLER KAPLICASI	53.8-109.6
5	Balıkesir - EMENDERE KAPLICASI	23.2-82.8
6	Balıkesir-GÖNEN EŞKİSUYU KAPLICASI	53.1
7	Bingöl-KÖS KAPLICASI	21
8	Bursa - KARAMUSTAFA KAPLICASI	48.3
9	Bursa-VAKIFBAHÇE KAPLICASI	33.2
10	Çanakkale - KESTANBOL KAPLICASI	23.1-26.8
11	Erzurum-PASİNLER KAPLICASI	24.8
12	Eskişehir-ÇARDAK KAPLICASI	33.3
13	Kayseri - BAYRAM HACI KAPLICASI	102.4
14	Kütahya - DERELİ KAPLICASI (*)	14.2
15	Kütahya - MURATDAĞI KAPLICASI	23
16	Kütahya - YONCALI KAPLICASI	21.9
17	Denizli - PAMUKKALE KAPLICASI (*)	14.8
18	Konya-ILGIN KAPLICASI	22.1
19	Mersin-MERSİN KAPLICASI	24.4-49.7
20	Muğla-SULTANIYE KAPLICASI	21-126
21	Nevşehir-KOZAKLI KAPLICASI	165-855
22	Samsun - LADİK KAPLICASI (*)	14.5
23	Rize-AYDER KAPLICASI	21.4
24	Yozgat - CAVLAK KAPLICASI (*)	16
25	Yozgat – SARIKAYA KAPLICASI	37.9-53.7
26	Zonguldak - KARAÇAYIR KAPLICASI	25

Ek - 9

Tablo Kaplıca Talasso ve Kür Merkezleri Derneği (Turkap) Üyeleri

AFYON	İKBAL TERMAL OTEL
AFYON	THERMAL RESORT ORUÇOĞLU
AFYON	ANEMON HOTELS
ANKARA	ASYA TERMAL
ANKARA	RENEWACLUP
ANTALYA	MARITIM RESORT
ANTALYA	BARUT HOTELS
ANTALYA	ELA RESORT
ANTALYA	CORNELİA DIAMOND
ANTALYA	DELPHIN PALACE HOTEL
ANTALYA	PALAOĞLU SAĞLIK
AYDIN	NATUR-MED
AYDIN	CAPRISE PALACE
BALIKESİR	ASYA PAMUKÇU TERMAL
BURSA	YENİ KAPLICA
BURSA	YILDIZ TERMAL OTEL
DENİZLİ	RICHMAND THERMAL
DENİZLİ	PAM HOTEL
DENİZLİ	COLOSSAE THERMAL
DENİZLİ	INSUYU TERMAL
DENİZLİ	UMUT TERMAL RESORT
DENİZLİ	HERAKLES THERMAL
İSTANBUL	ÇEMBERLİTAŞ HAMAMI
İSTANBUL	TUZLA KAPLICALARI
İZMİR	ALTIN YUNUS TERMAL
İZMİR	DİKİLİ ZEYTİNDALİ TERMAL
İZMİR	BALÇOVA TERMAL
KÜTAHYA	TUTAV TERMAL
MUĞLA	SPA HOTEL THERMEMARİS
SAMSUN	ANCERE TERMAL
SİVAS	BALIKLI KAPLICA

Yönetim:

Prof.Dr. M. Zeki Karagülle (İstanbul Üniversitesi) – Başkan

Köksal Köse (Tuzla Kaplıcaları)

– Başkan Yardımcısı

Fuat Ünsal (Sivas Balıklı Kaplıcaları)

– Başkan Yardımcısı

Ek - 10/1

Ek Tablo 3. Birinci Derecede Önemli ve Öncelikli Kaplıcalar

	Kaplıcanın Yeri- Adı	Akım	Banyo
1	Adana-HARUNİYE	25	6.171
2	Afyon-SANDIKLI (X)	87	21.476
3	Amasya-TERZİKÖY	15	3.702
4	Ankara - SEY	20	4.937
5	Balıkesir-GÖNEN	38	9.380
6	Bingöl - KÖS (X)	125	30.857
7	Bolu - BÜYÜK KAPLICA	20	4.937
8	Bursa - ARMUTLU	20	4.937
9	Bursa - OYLAT	30	7.405
10	Çanakkale - KESTANBOL(X)	25	6.171
11	Denizli - PAMUKKALE	400	98.742
12	Diyarbakır-ÇERMİK	7	1.728
13	Erzurum - PASİNLER (X)	15	3.702
14	Eskişehir-ÇARDAK (X)	40	9.874
15	İstanbul - YALOVA	15	3.702
16	İzmir-ÇEŞME VE ŞİFNE	50	12.342
17	İzmir-DOĞANBEY	35	8.640
18	Kayseri - BAYRAM HACI (X)	7	1.728
19	Kırşehir-TERME	20	4.937
20	Kütahya - HARLEK	40	9.874
21	Kütahya - MURAT DAĞI (X)	20	4.937
22	Konya-ILGIN (X)	100	24.685
23	Manisa-KURŞUNLU	21	5.184
24	Muğla - SULTANİYE fX)	42	10.368
25	Nevşehir - KOZAKLI (X)	40	9.874
26	Samsun - LADİK (X)	10	2.468
27	Siirt-BİLLORİS	260	64.182
28	Sivas-S. ÇERMİK	35	8.640
29	Rize - AYDER (X)	16	3.949
30	Yozgat-SARIKAYA(X)	35	8.640
	T O P L A M	1613	398.180
(X) : Radyoaktif "Gençlik Suyu", özellikleri gösteren kaynaklar.			
(—): Siyah dizili kaynaklar, deniz kıyısında yer alır.			

Ek - 10/2

Ek Tablo 4. İkinci Derecede Önemli ve Öncelikli Kaplıcalar

Kaplıcının Yeri- Adı		Akım değeri Lt/sn	Banyo kapasitesi 350/litre /kişi/gün
1	AFYON-GECEK	60	14.811
2	AĞRI – DİYADİN	25	6.171
3	ANKARA- DUTLU(X)	10	2.468
4	ANKARA- HAYMANA	50	12.342
5	ANKARA-K.HAMAM	60	14.811
6	BALIKESİR-KEPEKLER(X)	4	987
7	BALIKESİR-GÜRE	3	740
8	BİTLİS-ÇUKUR	40	9.874
9	BOLU-YENİÇAĞA	10	2.468
10	BURSA – BADEMLİBAHÇE(X)	15	3.702
11	BURSA-VAKIFBAHÇE(X)	10	2.468
12	ÇANAKKALE-K.ÇETMİ	10	2.468
13	ERZURUM –KÖPRÜKÖY	12	2.962
14	İZMİR-AGAMEMNON	28	6.912
15	İZMİR-DEREKÖY	10	2.468
16	KÜTAHYA- DERELİ	80	19.748
17	KÜTAHYA-GEDİZ	8	1.974
18	KÜTAHYA-YONCALI(X)	30	7.405
19	KONYA- KÖŞK	7	1.728
20	MANİSA-ŞART	3	740
21	MANİSA-URGANLI	8	1.974
22	MERSİN-MERSİN	2	493
23	MUĞLA-KARAADA	15	3.702
24	NİĞDE- ÇİFTEHAN	8	1.974
25	NİĞDE-ZİGA	5	1.243
26	TOKAT-SULUSARAY	8	1.974
27	SAMSUN-HAVZA	40	9.874
28	SİVAS-BALIKLIÇERMİK	40	9.874
29	YOZGAT-CAVLAK(X)	60	14.811
30	ZONGULDAK-A.ÇAYIR(X)	8	1.974
TOPLAM		660	165.147
(X) : Radyoaktif "Gençlik Suyu", özellikleri gösteren kaynaklar. (—): Siyah dizili kaynaklar, deniz kıyısında yer alır.			

Ek - 10/3

Ek Tablo 5. Üçüncü Derece Önemli ve Öncelikli Kaplıcalar

1	Ankara - MALİKÖY
2	Ankara - MELİKŞAH
3	Balıkesir - HİSARALAN
4	Bolu-MUDURNU
5	Çanakkale-KIRKGEÇİT
6	Çankırı-ÇAVUNDUR
7	Çorum-FİGANİ
8	Elazığ - KOLAN
9	Eskişehir-HASIRCA
10	İzmir -KOCAOBA
11	İzmir-BOZKÖY
12	İzmit-YAZLIKKÖY
13	Manisa -SARIKIZ
14	Muğla-BOZUK
15	Muş - KAYNARCA
16	Kırşehir - MAHMUTLU
17	Konya-SEVİNDİK
18	Kütahya - GÖBEL
19	Kütahya - EYNAL
20	Ordu - FATSA
21	Siirt- HISTA
22	Sivas-SOĞUKÇERMİK
23	Tunceli-BAĞIN
24	Van - DERGEZİN

Ek-10/4

Ek Tablo 6. Yayla Turizm Merkezleri

YAYLA TURİZM MERKEZLERİ	İlan tarihi
Giresun Bektaş Yaylası T.M.	1990
Trabzon Tonya Armutlu Gümüşhane Kürtün Erikbeli	1990
Artvin Kaçkar T.M.	1991
Artvin Kafkasör T.M.	1991
Giresun Kümbet Yaylası T.M.	1991
Giresun Yavuzkemal Yaylası T.M.	1991
Gümüşhane Zigana T.M.	1991
Ordu Çambaşı Yaylası T.M.	1991
Ordu Akkuş Argın Yaylası T.M.	1991
Ordu Aybastı Perşembe Yaylası T.M.	1991
Rize Anzer T.M.	1991
Sinop Ayancık Akgöl T.M.	1991
Sinop Kozfindık Bozarmut Yaylası T.M.	1991
Sinop Türkelî Kurugöl T.M.	1991
Trabzon Maçka Şolma T.M.	1991
Trabzon Araklı Pazarcık Yaylası T.M.	1991
Bayburt Kop Dağı T.M.	1993
Rize Çamlıhemşin Ayder Kaplıcası T.M.	1995
Ordu Mesudiye Keyfalan Yaylası T.M.	1998
Gaziantep İslahiye Huzurlu Yaylası T.M.	1988
Gaziantep İslahiye Huzurlu Yaylası T.M.	1998
Antalya İbradi Maşata Yaylası T.M.	1998
Ordu Aybastı Perşembe Yaylası T.M.	1998
Ordu Mesudiye Yeşilce Topçam Yaylası T.M.	1998
Trabzon Araklı Yeşilyurt Yılantaş Yaylası	1998

Ek - 11

SPA - Wellness Sözlüğü

Aromaterapi

Şifalı ot ve çiçek yağlarıyla yapılan bu masaj hem cildi beslemekte hem de kokunun şifa özelliği kullanılıyor. Klasik bir masaj tekniği ile tüm bedene sürülen yağlar önceden seçilebilir. Zihinsel ve fiziksel yorgunlukta biberiye özü, sinüzit ve nezlede okaliptüs yağı üst solunum yolları için iyi gelecektir.

Balneoterapi

Özel jakuzili küvette çeşitli sualtı masaj programlarına verilen isimdir. Termal veya deniz suyu içeren küvetlerde ayarlanan programa ve eklenen katkılara göre kan dolaşımı hızlandırılır, stres ve sırt ağrıları gideriliyor, vücut dinlendiriliyor. Selülit ve incelme bakımlarında da son derece etkili.

Hidroterapi

İngiliz ve Amerikan tıbbında su içi egzersiz uygulamalarını anlatır. Her birey için özel olarak düzenlenen, eğitilmiş kalifiye personelin gözetiminde ve ideal olarak amaca uygun inşa edilmiş havuzlarda gerçekleştirilen, nöromüsküler-skletal fonksiyonları geliştirme-iyileştirme amaçlı bir havuz tedavi programıdır.

Maden suyunun ağız yoluyla alınması, suda yıkanılması ve başka tedavilerin su içinde uygulanması olarak tanımlanmaktadır. Termal havuzlarda hamam veya soğuk su kaynaklarında jakuzilerde uygulanmaktadır. Sıcak su insanı rahatlatıp kasları gevşetir, duyu ve hislerin dışı vurumunu sağlarken soğuk su damarları sıkılaştırdığı gibi ödeme de iyi gelmektedir. Soğuk su enerji seviyesini de arttırmaktadır.

Fizyoterapi

Balneoterapinin önemli bir unsuru da rehabilitasyon ya da fizyoterapidir. Fizyoterapi kişiye özel fizyoterapi odasında uygulanabileceği gibi, grup egzersizi olarak termal havuzda da uygulanabilir. Egzersizler profesyonel rehabilitasyon uzmanlarının denetim ve gözetiminde yapılır. Amacı, hastanın hareket yeteneğini doğal haline döndürmek, ya da en azından olabildiğince artırmaktır.

Taş Masajı (Stone Terapi)

Sıcak volkanik taşların vücudun belirli bölgelerine yerleştirilerek ovulması şeklinde uygulanan bir yöntemdir. Sıcak ve kaygan bir his uyandıran volkanik taşlar vücutta biriken stresi de çekme özelliğine sahiptir. Öz yağların kullanıldığı bu terapi stres ve sırt ağrılarına iyi gelmektedir.

Çamur Banyosu

Çamur banyoları suya göre daha derin ve güçlü bir ısınma yaratır. Çamurda kükürt, volkanik kül gibi minerallere rastlanır. Romatizma ve cilt hastalıkları tedavisine iyi geldiği bilinir.

Refleksoloji

Refleksoloji ayaklarda bedenin tüm bölgelerine, organlarına ve sistemlerine karşılık gelen refleks noktaları olduğu ve bu noktaların beden anatomisinin aynası olduğu prensibine dayanan bir sanattır.

Özel el ve parmak teknikleriyle refleks noktalarına uygulanan baskı, stresin azalmasını sağlayarak bedende fizyolojik değişikliklere yol açarak vücut fonksiyonlarının normale dönmesi ile insana rahatlama hissi veren bir yöntemdir.

Çiçek Terapisi

Çiçek terapisi hastalıkların çoğunun zihinsel ve duygusal olduğu inancı ile bitkilerin pozitif gücünün vücutta nüfus etmesi sonucu kazanılan pozitif ve duygusal gücün hastalıklara karşı direnç kazandırdığı bir terapi sistemidir.

Floating Havuzu

Flotation sisteminde 35.4 °C sıcaklıktaki suya katılan Epsom tuzu, suyun yoğunluğunu artırması, vücudun suya göre bağıl olarak hafiflemesi ve yerçekiminin sıfıra inmesi sonucu oluşan uçma hissi, zihnin boşalmasına yardımcı olarak metabolizmanın kendini yenilemesini ve bazı rahatsızlıkların ortadan kalkmasını sağlayan bir sistemdir.

Bu sistemde oda sıcaklığı vücut sıcaklığı ile aynı olduğu için sıcak ya da soğuk hissi uyandırmaz. Flotation terapisi renk terapisi ya da flotationa uygun bir müzik ile desteklenebilir. Pasif bir deneyim olan bu terapi sisteminde ortamın sükunetinden yararlanarak toplantı, sınav gibi günlük

problemlere odaklanılarak zihinsel hazırlık yapılabilir, meditasyon veya nefes egzersizleri yapılabilir, akademik, teknik, sigarayı bırakma veya zayıflama programı bulunan ses kayıtları dinlenebilir.

Günlük sağlık problemleri (baş, sırt, eklem ve kas ağrıları vb) açısından da yan etkisi olmadığı için oldukça gelişme gösteren bir terapi sistemidir. Flotation terapisi üzerinde yapılan ilk araştırmalara göre beynin ürettiği toksin ve atıklar ile strese azalma sağladığı ve böylece bunlara bağlı hastalıklarda da riskin azaldığı bilinmektedir.

Flotation terapisi kişinin kendini keşfetme sürecinin bir başlangıcıdır. Bir flotation terapisi sonrası hissedilen mutluluk ve yenilenme hissi dışında temiz bir zihin, hafıza ve konsantrasyon yeteneğinde gelişme, duyma hissinde keskinleşme gibi gözle görülemeyen olumlu etkileri de vardır. Bu olumlu etkiler yaklaşık üç hafta sürer. Ayrıca floating havuzunda hissedilen rahatlama hissinin tekrar hatırlanması da küçük bir flotation terapi etkisi yaratacaktır.

Havuzlarda Liquid Sound Uygulamaları

Liquid Sound Merkezleri sıcaklığın 32-35 °C arasında olduğu su altında müzik ya da tercih edilen diğer sesleri (kuş, doğa, dalga vb. sesleri) dinleme deneyimi sunar. Bu sesler ile farklı renkte stereo-optik ışıklar ve/veya havuzu örten kubbeye yansıtılan görüntüler birleştirilerek dinlenme ve meditasyon deneyimi artırılabilir.

Bu sistem özellikle termal havuzlarda kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Bu sistem ışık, müzik ve beraberinde yüzmekten hoşlananlar için iyi bir yöntemdir. İnsanın dış dünyayı su altında dışarıda olduğundan daha farklı algılamasını ve su dalgalarını yalnızca kulakları ile değil cilt ve kemikleri ile de hissetmesini sağlayan bir yöntemdir.

Floating havuzu ya da Liquid Sound havuz terapileri sonrasında spa kürü sauna, buhar odası, hamam ya da masaj uygulaması ile tamamlanabilir.

Ayurveda

Hayat bilimi olarak tanımlanan ve Hinduizm'den gelen deyim alternatif tıbbın temelini oluşturmaktadır. Ayurveda anlayışına göre sağlıklı bir bedene sahip olmak için, fiziksel, zihinsel, sosyal yönden aktif olmak gerekmektedir. Bu felsefeye göre beden, duyu, zihin ve ruh bir bütün olarak tedavi edilmelidir. Günümüzde uygulanan SPA yöntemleri ve terapiler ayurveda felsefesinden esinlenmiştir.

Afüzyon Duşu Masajı

Üstten tüm vücuda fısıkiyeyle belirli basınçta ılık deniz suyu verilerek yapılan rahatlatıcı, dinlendirici ve canlandırıcı bir masaj.

Banyo

Ozon, oksijen ve ionize buharın bileşimiyle, doğal bir şekilde kandaki oksijen miktarını artırarak metabolizmayı hızlandırıyor ve organizmayı canlandırıp temizliyor.

Jet Duş

Belli bir mesafeden özel bir fısıkiye ile vücudun belli bölgelerine yüksek basınçlı ısıtılmış deniz suyu uygulamasına verilen ad. Vücudun refleks noktaları stimüle edilerek, kasların gevşemesi sağlanıyor, kan dolaşımı hızlandırılıyor.

Vücut Peeling

Cildi ölü hücrelerden arındıran, hafif masaj hareketleri ile uygulanan bir bakım yöntemi.

Yosun Maskesi

Deniz yosunu vücuda mineraller, oligo elementler ve vitaminler kazandırıyor. Toksinleri dışarı atılmasını sağlıyor, cildi yeniliyor, selülitin azalmasına yardımcı oluyor. Üstten tüm vücuda fısıkiyeyle belirli basınçta ılık deniz suyu verilerek yapılan rahatlatıcı, dinlendirici ve canlandırıcı bir masaj.

Talassoterapi

Thalasa Yunanca'da deniz anlamına gelir. Terapide iyileştirme ve tıbbi kontrol anlamı taşımakta olup üç vazgeçilmez faktör;

1. Denizin belirli derinliğinden elde edilen ve insanın vücut sıcaklığı kadar ısıtılan tuzlu deniz suyu.
2. Yosun, çamur ve termal plankton gibi denizden elde edilen unsurların toplanması.
3. Deniz iklimi ve deniz havası.

Güzellik Çiftliği

Temel amacı tedbir alma, vücut bakımı, güzellik için yapılan tedaviler olan modern kuruluş. Burada normal su kullanılır; ancak bu su da bazı önemli yağlar, yosunlar ve mineral tuzlar birleştirilerek ısıtılır. Spada da aynı yöntem kullanılır.

Aerosol (Hava Kabarcıkları)

Çok küçük buhar tanecikleri üreten özel tıbbi uygulama araçları yoluyla yapılan mineral tıbbi özellikli suların nefesle alınması.

Seaweed Wrap (Yosun Bakımı)

İlk önce battaniyenin üzerine plastik jelatin serildikten sonra ısıtılmış deniz suyuyla karıştırılan yosun yüz hariç tüm vücuda sürüldükten sonra ilk olarak plastik jelatinle daha sonra battaniye ile kişi (kundaklanır) örtülür. Cihazda gerekli ısı ve program ayarlamaları yapıldıktan sonra kişi dinlenmeye bırakılır.

Algır (Yosun) Donmuş

Donmuş-kurutulmuş yosunların lapa veya sargı şeklinde uygulanmasıyla yapılan tedavi. Farklı yosun türleri sıcak hamur haline getirilir, vücuda uygulanır ve etki göstermesi için kısa bir süre orada tutulur. Yosun talasoterapinin sıkça kullanılan parçasıdır ve minerallerin yüksek yoğunluğu cilt gelişimini kolaylaştırır ve metabolizmayı canlandırır. Bazı yosunlar anti-romatizmal etkiye sahipken bazı tür yosunlarda anti-bakteriyeldir.

Yosun Terapisi

Vitaminlerin, oligo elementlerin, amino asitlerin katkısı.Histamin'in serbestleştirilmesi. Analjezi (ağrı duymama), iltihaplanmaya karşı, yatıştırıcı metabolik düzenleyici.

Banyolar

Belli bir ısıdaki mineral şifalı suya bir süre batırma ile yapılan bir tekniktir.

Termal Banyolar: Sualtı fiskiyesinin eş zamanlı uygulanması ile yapılan termal su banyosu.

Kontrast (Zıt) Termal Banyolar:(Soğuk/Sıcak) Isının en uç noktalara değiştirilmesi yoluyla bir damar jimnastiği yapılmaktadır. Bu kan damarlarının ısı ile genişletilmesi ve soğuk ile büzülmesi şeklinde en uç noktalarda kan ve sıvıların alıkonulmasını ortadan kaldırır.

Ayak Banyoları: Ayakların ve bacakların bir kısmının banyoya tabi tutulmasıdır.

Buhar Odası İle Sauna Arasındaki Fark

Buhar Odasında jeneratör odanın dışındadır, Sıcaklık en fazla 45 °C civarındadır, Nem oranı %100'e yakındır, Duvar/tavan seramikleri kullanılabilir, Eğimli tavan önemle tavsiye edilir, zeminde kanal olması gerekir, tüm iç yüzeylere sızdırmazlık kaplaması yapılmalıdır. Sauna da ise, Sauna ısıtıcısı odanın içindedir,Sıcaklık en fazla 90 °C civarındadır,Nem oranı %25'e varır, Duvarda ve tavanda seramik malzemeler bulunmaz, Tavan düzdür, Zemin kanalı gerekmez, Su geçirmezlik özelliği gerekli değildir.

Hidropinik Kürler

Süresi ve ritmi doktorlar tarafından tedavi etkileriyle değerlendirilerek belirli bir programa göre uygulanan mineral şifalı suların ağız yoluyla alınması.

Fiskiye Duşu veya Kneipp

Yüksek basınçlı fiskiye ile hareket sistemine uygulanan masaj ve ton artışıyla sirkülasyonun sağlanması.

Vichy Duşu

Mineral şifalı suyun altında ve kuru olarak yapılan masajın birleştirilmesi.

Lenfatik Drenaj

Lenfatik dokularda tutulan sıvıların sirkülasyonunu canlandıran masaj tekniği.

Çamur Terapisi

Termal suyla balığın harmanlandığı banyo şekli.İmmün (bağışıklık) Sistemini canlandırır. Cilt sorunları, artrit ve diğer romatizmal durumlara da uygundur.

Sulukla İçine Alma

Mineral şifalı suların gelen gaz ve buharların uygulanmasıdır. Toplu veya tekli şekilde tatbik edilmektedir.

İyonlama

Galvanik akımlar yoluyla zengin biyolojik ürünlerin nüfuz ettirilmesi.

Sualtı Fıskiyesi

Havuzlarda yüksek basınçlı fıskiye ile jimnastik yapılması. Bu hareketleri kolaylaştırır ve derin bir masaj yaparak kas sistemini güçlendirir. Eklemelerin hareketliliğini geliştirir.

Kneipp Terapi

Sebastian Kneipp tarafından tarif edilen tekniğe göre yapılan tedavi: Tıbbi telkinler, diyet ve egzersizlerle birleştirilmiş sıcak, soğuk ve ılık banyolar.

Klinik El Masajı

Deriyi hücre dokusu, anti-büzülme, mio-rahatlama, ağrı gidermede reflektif tedavi. Ellerle vücut üzerinde ovuşturma ve basınç uygulayarak yapılır.

Rahatlama Masajı

Vücuda uygulanan yumuşak el masajıdır. Kasların rahatlama ve cilt kan damarlarının genişlemesi için yapılan tedavidir.

Selülit Masajı

Genellikle bayanlarda deri altında portakal kabuğu şeklinde oluşan yağ tabakalarının yakılması için daha çok problemlilerde yoğunlaşarak, uygun manüplasyonların seçilmesiyle yapılan bir masajdır.

Spor Masajı

Spor aktiviteleri öncesinde, sonrasında ve arasında uygulanan, sert biraz daha kendine özgü manüplasyonlarla, dolaşım düzenleyici ve yorgunluğu giderici bir masajdır.

Köpük Masajı

Geleneksel Türk hamamında kese ile deri üzerinde ölü hücrelerin atılarak deri gözeneklerinin açılması ve derinin rahat solunum yapmasını sağlamak ardından yapılan köpük masajı ile de kasların gevşetilmesi ve toksinlerin atılması için yapılan özgün ve mistik bir bakımdır.

Büzülmeye Karşı Masaj Tedavisi

Gergin kasları rahatlatmak ve sırt ağrılarını azaltmak için vücuda elle uygulanan masaj.

Ozon Terapisi

Yorgunluğa sebep olan serbest radikallerin ortadan kaldırılmasına yarayan kanın oksijenle karıştırılması tekniği.

İlaveli Çamurlar

Vücudun çeşitli bölümlerine uygulamak için kullanılan çamur ve parafin karışımı.

Vücudun/Cildin Soyulması

Ciltteki ölü hücrelerin ortadan kaldırılması veya genç,taze ve temiz bir cilt etkisi sağlayacak yüzeysel soyma.

Termal Dış Havuz

Yüzme ve hidrosinesi terapiye imkân veren mineral şifalı suları içeren dış havuzlar. Mineral suyun vücudu rahatlatarak içeriğinin avantajını sunar.

Basınç Tedavisi

Özel bir hava kamarası sistemi yoluyla lenfatik drenaj yapan araçlar. Bu sistemde ödemi çözen ve sıvı muhafaza eden şekilde uç noktalara düzenli baskı uygulanır.

Püskürtme

Buharı ve termal suyu teneffüs etme. Bu uygulama önemli nefes alma yerleri olan gırtlak ve genizde etkisini gösterir.

Roma Termali

Sıcak ve ılık su havuzları, sauna, soba/ısıtıcı ve yarım daire şeklindeki duş yoluyla oluşturulan değişik derecelerdeki suyun dolaşımı. Kasları rahatlatma ve yatıştırmanın mükemmel yolu.

Vaporano

Tedavi amacıyla vücuda uygulanan buharın üretimidir. Üstten tüm vücuda fısıkiyeyle belirli basınçta ılık deniz suyu verilerek yapılan rahatlatıcı, dinlendirici ve canlandırıcı bir masaj.

Shiatsu

Daha çok problemlere yönelik, avuç içi ve vücudun değişik bölgeleriyle basınç yapılarak deri-derialtı dokusunu ve sinir noktalarını uyarmak için mobilize masajla birlikte uygulanan bir baskı masaj tekniğidir. Bu masajda hedef akupresür noktalarının geçtiği meridyenlerdir.

Thai Masajı

Vücudun enerji kanallarındaki tıkanıklıkları gidermek amacıyla yapılan stretching hareketleri bütünüdür. Thai masajı reflexology ile kombine edilerek de kullanılır.

Ek -12

Ek şekil 1. Ayder şenlikleri

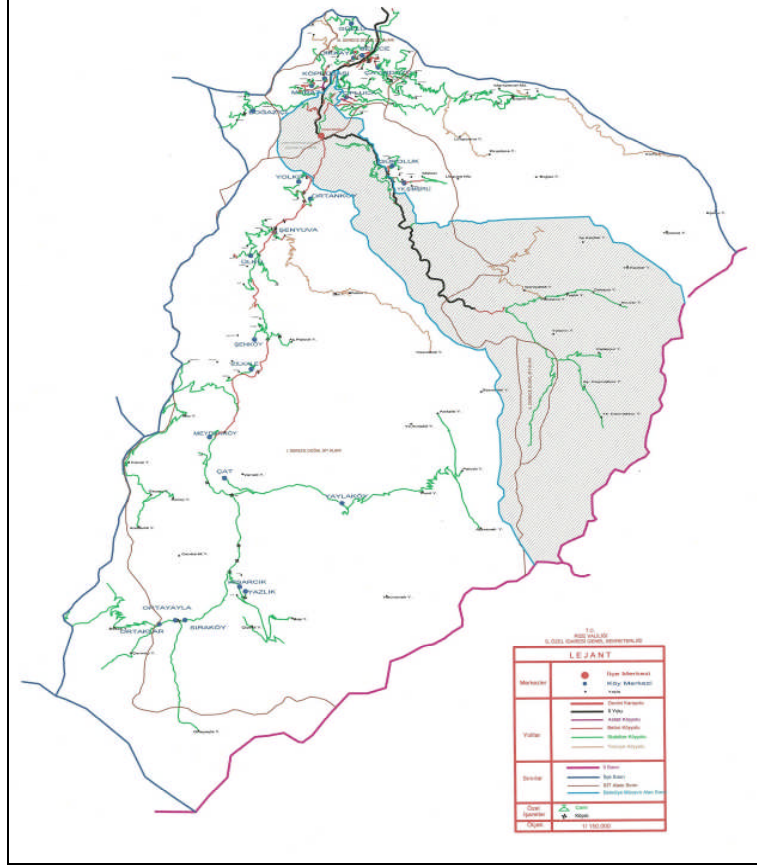

Ek şekil 2. Alternatif doğa sporları

Ek şekil 3. Boğa güreşleri- Arıcılık- Alabalık tesisleri

Ek - 13

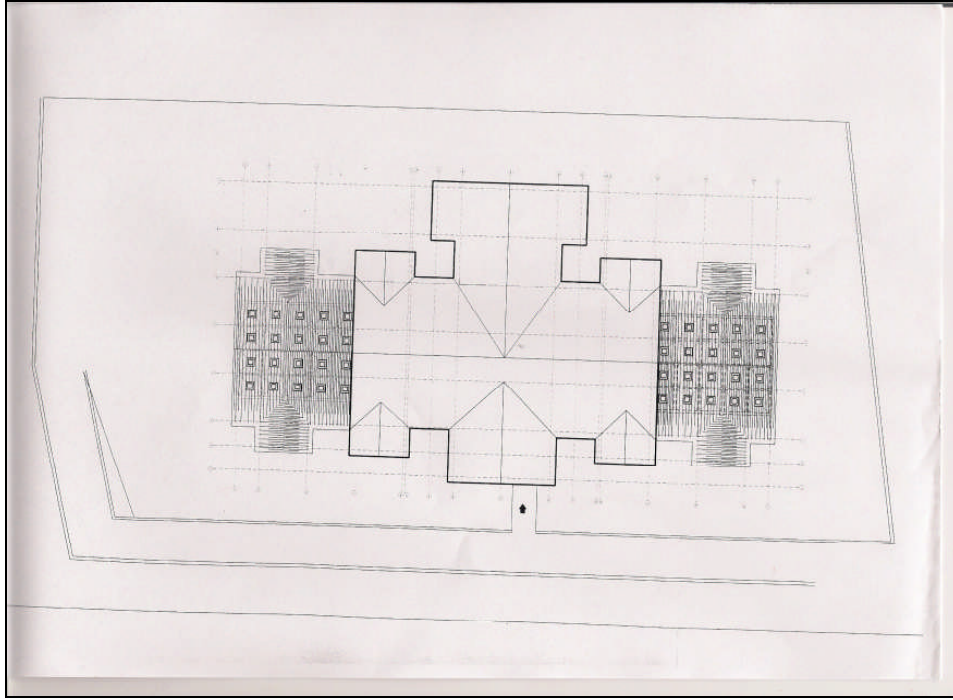
Ek Şekil 4. Sit Alam Sınırı ve Belediye Mücavir Alan Sınırı

GÖNDEREN SUBE				PROJE No	PROJE ADI	HESAP No	SONUCUN VERİLEĞİ İLGİLİ	GÖNDERİLDİĞİ TARİH		
Enj.Ham.Etüd-Arama D.				86-111	Hydrojeoloji Et.Proje.	86-111	Adı Soyadı: P.Uzel			
Numune Alan : Ümer Faruk UZEL				Arazide Analizi Yapan:						
Arazi No:	1	Debi:	14	l/s	Speşifik					
Tarih:	7.11.1986	Su:	55,5	°C	pH					
Kaynak İsmi:	Sonda j (AK-2)	SUYUN			KİMYASAL					
İlçe:	Çamlıhemşin	FİZİKSEL	Koku:	Kokusuz	ÖZELLİKLERİ					
Köy, Mevki:	Ayder	ÖZELLİKLERİ	Tad:	Tatsız	(Kaynak)					
Pafra Numarası ve Koordinatı:	Tortum G46-a1	Renk:	Renksiz		bağında					
		Berraklık	Berrak		tesbit					
		Bulanıklık	Berrak		edilenler)					
Lo b. No :	Sipariş No :	Rapor No :	Rapor Tarihi :							
Kanyonlar	mg / l	mval / l	% mval	Anyonlar	mg / l	mval / l	% mval	Diğer	Elementar	
K ⁺	0.7	0.017	1.07	HCO ₃ ⁻	18	0.29	13.74	SiO ₂	56	mg / l
Na ⁺	34	1.47	87.50	CO ₃ ²⁻	24	0.80	37.91	O ₂ (suda erimiş)		mg / l
NH ₄ ⁺	< 0.2			SO ₄ ²⁻	39	0.81	38.38	CO ₂ (suda erimiş)		mg / l
Ca ⁺⁺	3.9	0.19	11.37	Cl ⁻	7	0.19	9.01	Rn ²²² (1 Eman=10 ¹⁰ Curie)		Eman / l
Mg ⁺⁺	< 0.1			I ⁻	< 0.1			pH (25°C)		8.90
Fe (total)	< 0.1			F ⁻	0.5	0.02	0.96	Speşifik		135
As (total)	< 0.01			S ²⁻ (titrasyona)	< 0.2			konduktivite (25°C)		1.000
Rb ⁺				OH ⁻				Speşifik		1.000
Ca ⁺								Gravite (25°C)		1158
B (total)	< 0.1							Buharlaşma (180°C)		1158
Li ⁺				Br ⁻				Kalinite		1158
Mn (total)								Toplam Sertlik		0.94 fr 3°C
Hg				NO ₂ ⁻	< 0.01			Geçici Sertlik		0.94 fr 3°C
				NO ₃ ⁻	< 0.1			Kalıcı Sertlik		0.0 fr 4°C

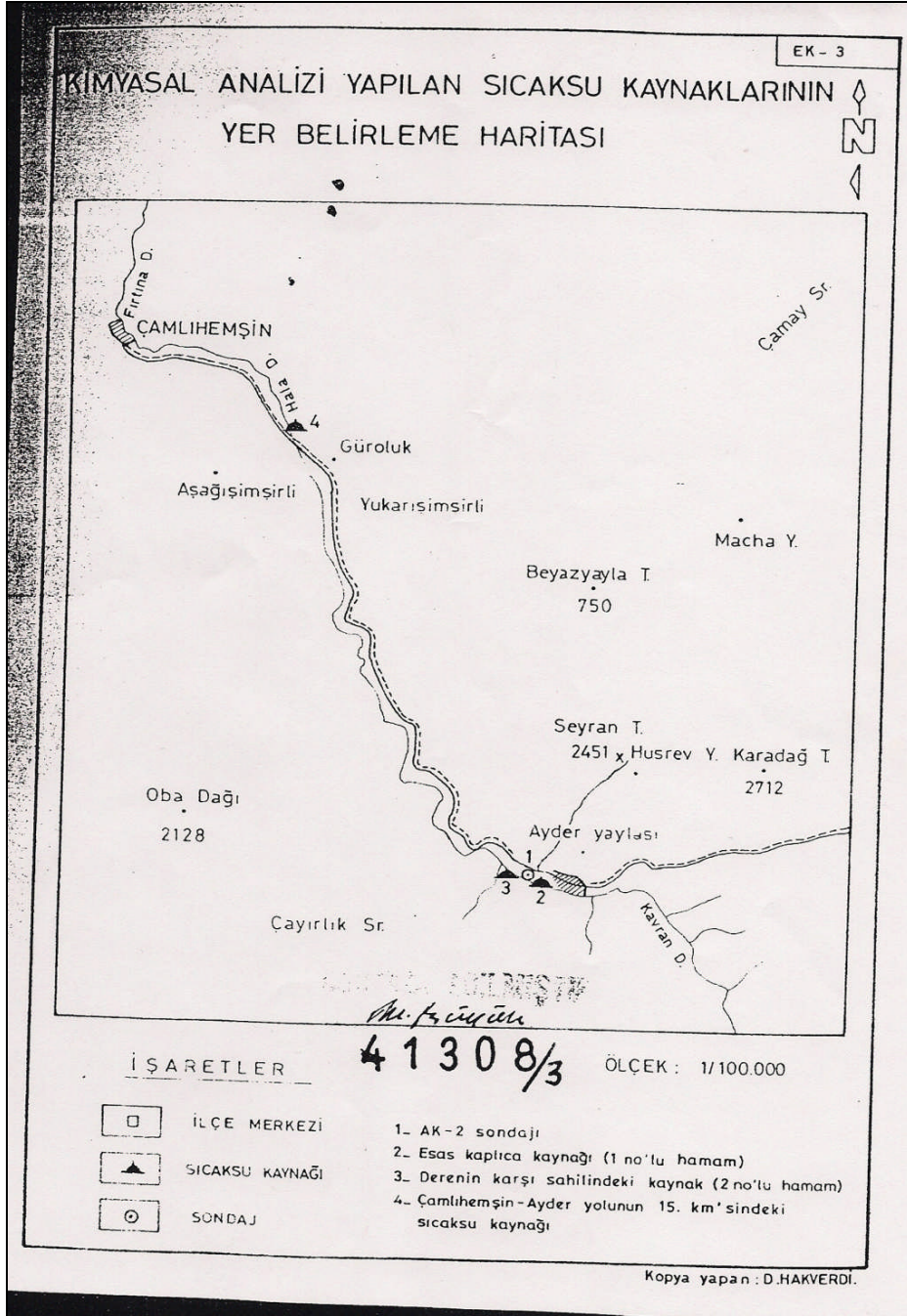
Ek Şekil 5. Sıcak Su ve Maden Suyu Analiz Raporu I

#1	TOPLAM	100,00	TOPLAM	100,00	
	38,6	1,68	88,9	2,11	
Eser Halinde	Bulunanlar	mg/l	TOPLAM MINERALİZASYON :		ANALİZİ YAPANLARIN
Pb	Ag		Katyonlar	38,6	Notu :
Zn	Au		Anyonlar	88,9	
Cu	Pt		Diger Elementler	56	
Ni	U		Eser Halinde Bulunanlar		Adı Soyadı :
Sn	Th				
Co	W				
Cr	Ti				
Mo					
Sr	TOPLAM			183,5	mg/l
JEOLOJİK - HIDROJEOLOJİK BİLGİ :			SUYUN SINIFLANDIRILMASI :		JEOTERMİK YORUM :
Rezervuar olarak kabul edilen granitlerin yoğun çatlak sistemlerinde bulunan sıcaksu yapılan sondaj yardımıyla yüzeyle ulaşmaktadır.			Mineralce fakir sıcaksu. (Akrototerm)		Sıcaksu jeotermik gradyana bağlı olarak ısınmaktadır.
Bilgiyi Veren : Ö.Faruk UZEL			Sınıflandıran : Ö.Faruk UZEL		Yorumu Yapan : Ö.Faruk UZEL
SERVIS SEFINİN İMZASI			İmza :		İMZA
					ŞUBE MÜDÜRÜNÜN İMZASI

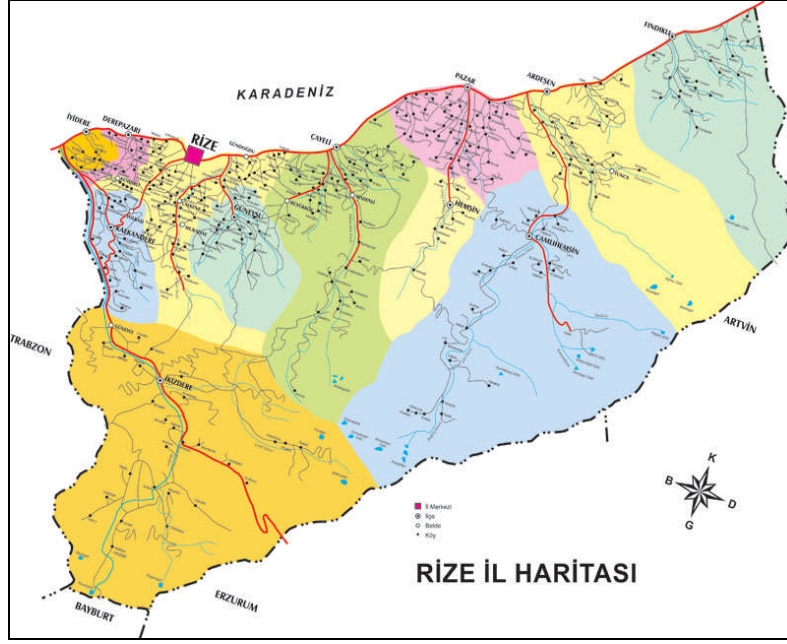
Ek şekil 6. Sıcak Su ve Maden Suyu Analiz Raporu II

Ek Şekil 7. Kaplıca Vaziyet Planı I

Ek Şekil 8. Kimyasal Analizi Yapılan Sıcak Su Kaynaklarının Yer Belirleme Haritası

Ek Harita 1. Rize İl Haritası

Ek - 14

Ek Tablo 6. Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgeleri Turizm Merkezleri

KÜLTÜR VE TURİZM KORUMA GELİŞİM BÖLGELERİ TURİZM MERKEZLERİ						
Yeri	Adı	Adresi	Uzaklık		Karar Tarihi	Yüksekliği
			Rize	İlçeye		
Ayder Mevkii	Ayder Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgesi	Ayder Yaylası ÇAMLIHEMŞİN	87 km ²	16 km ²	08.12.2006	1250 m
Anzer Mevkii	Anzer Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgesi	Anzer Yaylası İKİZDERE	54 km ²	35 km ²	08.12.2006	2200–2300 m
Kuspa Mevkii	Çayeli Kuspa Turizm Merkezi	Kuspa –ÇAYELİ	9 km ²	20 km ²	08.12.2006	
Ovit Mevkii	Ovit Dağı Kış Turizm merkezi	Ovit Dağı İKİZDERE	101 km ²	44 km ²	20.12.2008	2640 m

Ek Tablo 7. Çamlıhemşin Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri

(ÇAMLIHEMŞİN-AYDER) BELEDİYE BELGELİ KONAKLAMA TESİSLERİ				
Otel Adı	Oda	Yatak	Adres	Telefon
Haşimoğlu Otel	58	150	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 37
Sis Otel	37	90	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 30
Yeşil Vadi Otel	23	50	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 50
Vesile Otel	11	22	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0 (464) 657 21 10
Koru Otel	15	30	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 83
Kalegon Otel	23	60	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 21 35
Bukla Oberj	24	56	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 55
Kervan Saray Otel	15	35	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 27
Pirikoğlu Otel	12	29	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 21
Cihan Otel	11	29	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 87
Çağlayan Otel	15	30	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 70
Nehirim Pansiyon	20	53	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 40
Kuşpuni Pansiyon	15	30	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 05
Zirve Ahşap Pansiyon	10	26	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 21 77
Serender Pansiyon	12	30	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 22 01
Ahşap Pansiyon	16	36	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 21 62
Köksal Pansiyon	8	26	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 21 67
Liligum Pansiyon	11	25	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 21 23
Altıparmak Pansiyon	18	44	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 20 62
Üçhanlar Pansiyon	9	15	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 21 21
Fora Pansiyon	8	18	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 21 53
Doğa Harikası Pans.	15	28	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 21 34
Inka (Apart) Pansiyon	10	20	Ayder - ÇAMLIHEMŞİN	0(464) 657 22 10
TOPLAM	396	932		

NOT: ÇAMLIHEMŞİN İLÇESİ AYDER MEVKİİNDE TOPLAMDA 23 ADET BELEDİYE BELGELİ TESİS BULUNMAKTADIR.

Ek Tablo 8. Bakanlık Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri

BAKANLIK YATIRIM BELGELİ KONAKLAMA TESİSLERİ				
Otel Adı	Nitelik	Oda	Yatak	Adres
Memişoğlu Otel	**	36	72	Kaplıca Köyü Ayder / ÇAMLIHEMŞİN
Yılmaz Ayder	Yayla Evi	40	80	Ayder / ÇAMLIHEMŞİN
Maze Otel	***	42	84	Ayder / ÇAMLIHEMŞİN
TOPLAM	3	118	236	

Ek Tablo 9. Çamlıhemşin ve İkizdere Yaylaları

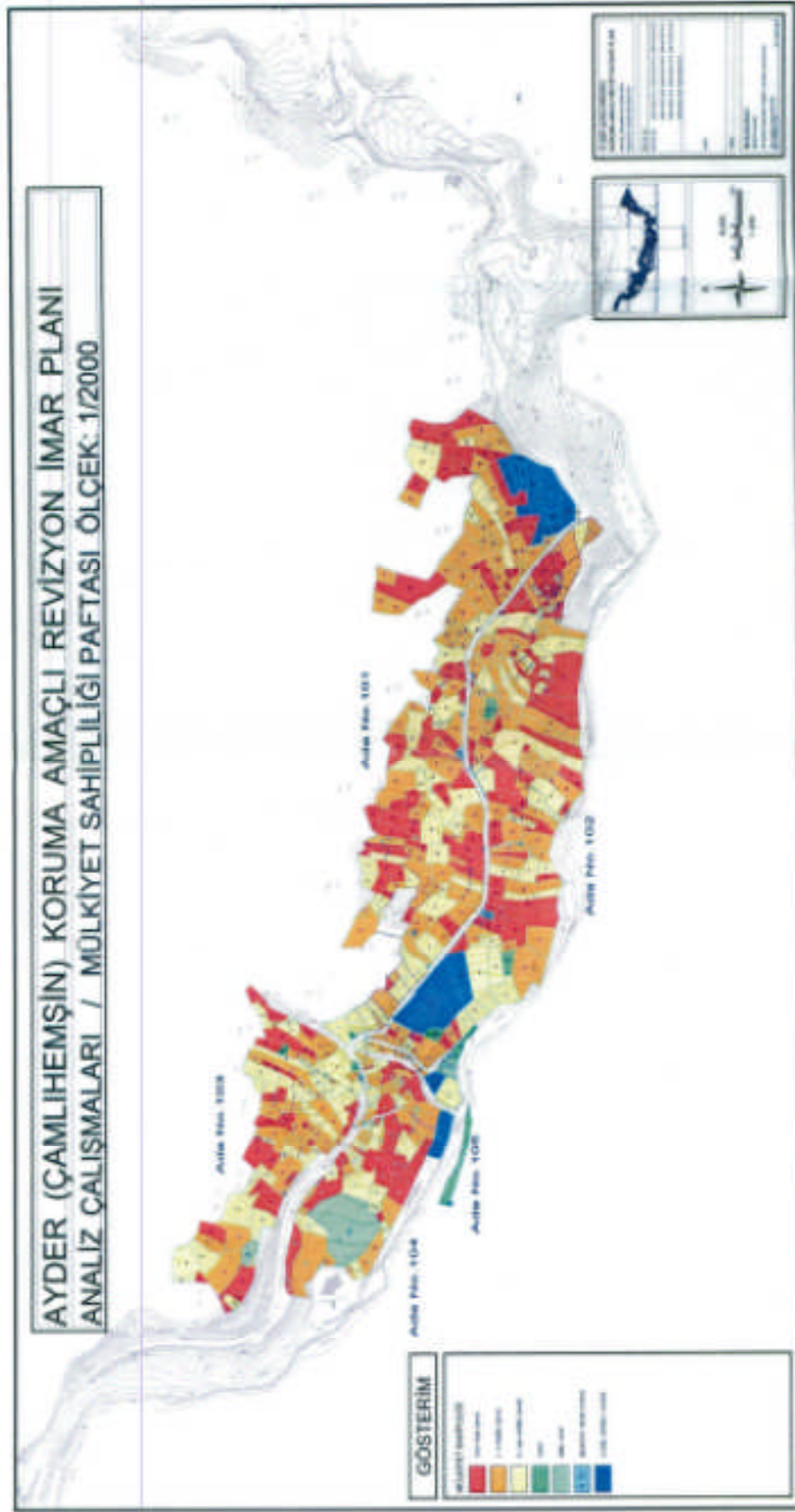
ÇAMLIHEMŞİN-HEMŞİN YAYLALARI	İKİZDERE YAYLALARI
Palovit, Karmik, Elevit, Hazındağ, Samistal, Amlakit Sal, Pokut, Kito Hüser Aşağı Kaçkar yaylası Kaçkar yaylası Topluca yaylası Koçdüzü Yaylası Setaple yaylası Boğazyurdu yaylası Sakallıkayın Yaylası Çutenimeşe yaylası Golezana Yaylası	Eksioğlu yaylası İçmer yaylası Çağrankaya Yaylası Cimil, Güneyce- Varda Yaylası, Meles, Ovit yaylası Büyük Yayla Kabahor Büyük Handüzü Yaylası Sırt Yaylası Tabrike yaylası Çamdibi yaylası Zizeni Yaylası Sarmangane yaylası Verçenik yaylası, Çiçekli Yaylası Tirovit yaylası

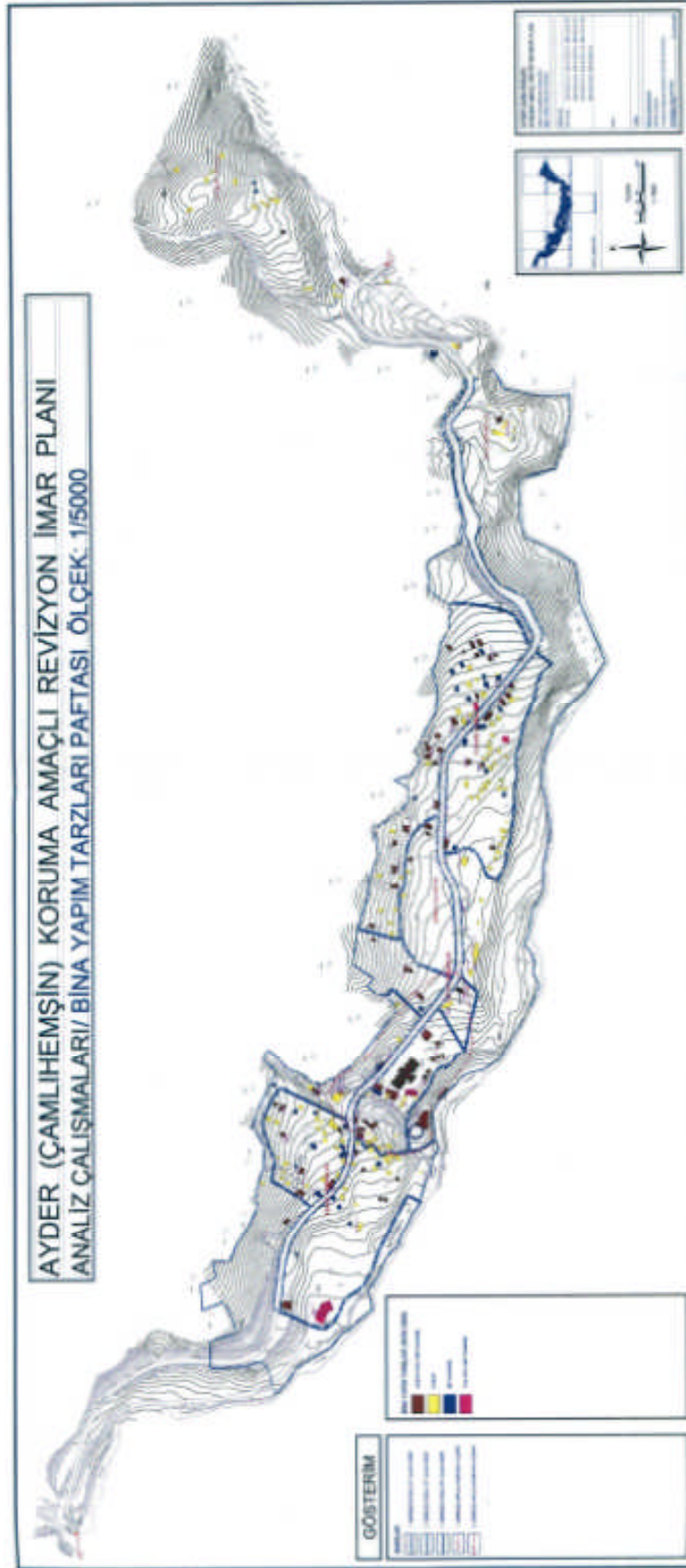
Ek – 15

Ek Tablo 10. Ayder 2008 Turist Sayısı

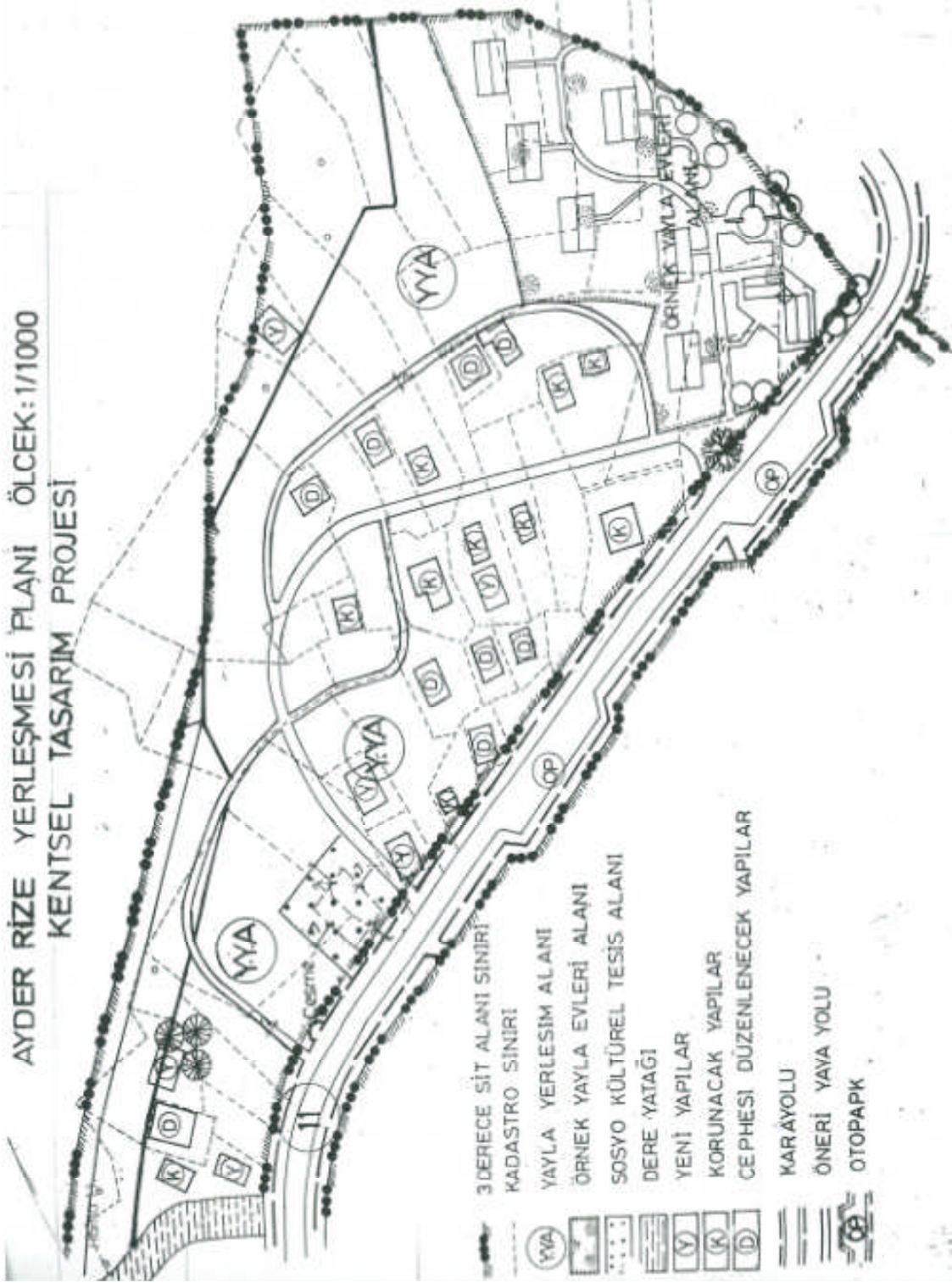
Aylar	Yerli	Yabancı	Toplam
Ocak	1245	612	1857
Şubat	2515	668	1933
Şubat toplam	3760	1280	3790
Mart	3410	846	4256
Mart toplam	7170	2126	8046
Nisan	4335	706	5041
Nisan toplam	11505	2832	13087
Mayıs	4765	728	5493
Mayıs toplam	16270	3560	18580
Haziran	19431	1628	21059
Haziran toplam	35701	5188	39639
Temmuz	37112	2762	39874
Temmuz toplam	72813	7950	79513
Ağustos	40215	4321	44536
Ağustos toplam	113028	12271	124049
Eylül	30986	2417	33403
Eylül toplam	144014	14688	157452
Ekim	11820	713	12533
Ekim toplam	155834	15401	169985
Kasım	2825	639	3464
Kasım toplam	158659	16040	173449
Aralık	1650	399	2049
Toplam yıllık	160309	16439	175498

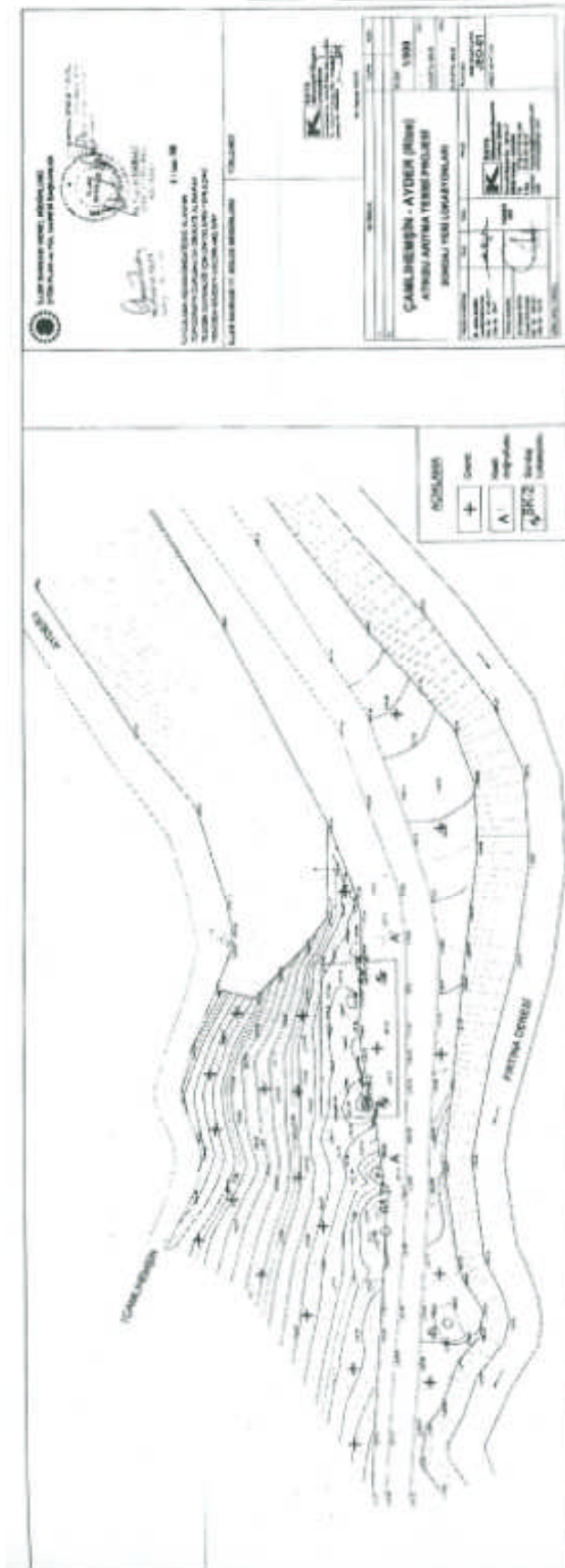
Ek -16. Haritalar

AYDER RİZE YERLEŞMESİ PLANI ÖLÇEK: 1/1000
KENTSEL TASARIM PROJESİ

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Ankara’da doğdu. İlköğretim öğrenimini Rize’de, liseyi İstanbul’da tamamladıktan sonra, 1998 yılında üniversite öğrenimine başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nden 2002 yılında “Peyzaj Mimarı” ünvanı ile mezun oldu. 2006 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda “yüksek lisans”a başladı. İlk yıl İngilizce hazırlık programına katıldı. Burcu Şenkaya Fettahoğlu iyi derecede İngilizce bilmektedir. Evli ve bir erkek çocuğa sahiptir.